# Sigrid Liljeholm

## Bokutgåva

Theodor Sederholms förlag, Helsingfors 1862.

**Min gamla Vän!**

*Hur modig, hur öfvermodig oftast, är man icke vid sjutton år! Gazer och spetsar och band, som fladdra omkring oss, de tyckas oss vara idel vingar. Vi flaxa så långt det bär, ack, men de vingarna bära så lågt, det märka vi snart.*

*Har du sett en sjuttonåring vid pennan? Var säker att det skrifves en tragedi i fem akter, en hjeltedikt eller något annat högt och stort.*

*Det var en dag i Åbo, för många år sedan. Jag stod framför brasan och ditkastade blad efter blad af mitt manuskript.*

”*Ma chère, hvarföre bränner du sådant galant papillottepapper”, sade tante Aurore, som i detsamma inträde, ”sådant är ju alltid brist på*.”

”*Åh, tante, det är bara skräp, början till en misslyckad tragedi*.”

”*Mais, chère petite, ne brûlez donc pas cela! Det var alldeles icke ovanligt i salig konung Gustafs tid, att en dame skref ett plaisanterie för att uppföras vid någon fête i famillen. Sådant hade alltid succès. Detta kunde employeras vid pappas namnsdag nästa vecka*.”

*Åter kastade jag ett blad i brasan och sade halft stött:* ”*Icke var detta något skämt. Clas Fleming, sorgspel på vers i fem akter*.”

”*Ah, förträffligt, ma chère. Clas Fleming, riksmarsken, med draget svärd i handen. Habit habillé, broderad rock, frisure ailes de pigeon. Ebba Stenbock i pocher och engageanter, håret friseradt à la merveille. Johan Fleming: chapeau bas, spetskrås och manchetter. Hans älskarinna, (en sådan har du naturligtvis gett honom) en bergère, med en chapeau mignon högt opp på en hög frisure. Alldeles som i salig kungens tid brukades. Ah laissez moi faire! Jag förstår mig på sådant der. Det blir en surprise tout à fait af god ton. Mais, ma chère, skona då din pièce! Om det vore skäl att offra den åt lågorna, skulle jag i sanning vara den första att det äska! Betänk hvilken effekt detta skall göra! Du låter, till exempel, fru Ebba deklamera:*

”Barbar, må fritt din glaf bland usla offer rasa,
Skall dock mitt stolta mod ej för din grymhet fasa!
Ha! Dygd och hjeltemod, förenta i min själ
De bott sen späda år, barbar, det vet du väl.”

*Då fäderneslandets historia just aldrig varit tante Aurores starka sida, så undrade jag nästan öfver, att hon kunde gissa sig till personerna i min förolyckade tragedi, om än hon just ej syntes särdeles hemmastadd i tidens kostym. Jag frågade henne derföre huru allt detta herrskap vore för henne så väl bekant.*

*Hon log ett litet satiriskt leende och sade:* ”*I mina föräldrars hus bodde en man, som var – huru bör jag*

*uttrycka det – un peu hors du monde. Ser du, jag var ung då och gjorde i honom en lysande eröfring. N' est-ce-pas? Nåväl, han intresserade sig för alla gamla enfaldiga sägner, käringsagor enfin. När han dog, hade han testamenterat mig hela sin förmögenhet, och så kom jag äfven i besittning af hans luntor. Papillotter för hela min lifstid, tänkte jag då. Men nu ser jag redan le commencement de la fin af de skrifna papperen, och begagnar derföre stundom bladen ur en tryckt lunta, en gammal historia öfver ett par gamla kungar, ehuru tryckpapper är mera fragilt, än rätt lämpligt skulle vara. För att döda tiden, medan Lisette fäster opp mitt hår i papillotter, kastar jag stundom ögonen på de framför mig liggande bladen. Jag har sålunda kommit att läsa om den obstinata riksmarsken, ståthållaren. I sanning, han blir charmant. Du vet ej, chère petite, huru nödig en tyrann är för effekten. Det hörde jag sjelfva Leopold säga. Låt, till exempel, tyrannen utbryta:*

”Min nedrighet den vill jag klart i dagen ställa,
Med usla nidingsdåd vill jag hvar dygdig fälla.”

*Ah, kom till mig i morgon, ma chère, jag blir helt lifvad vid minnena från den tid, jag dröjde i min oncles hus i Sockholm. Du vet att jag växte opp der; och ehuru jag mången gång der fick bära opp ett badinage såsom ”Tavastfröken”, så beredde mig dock min lilla mine ett icke så ovänligt emottagande, äfven i de höga kretsarna*.”

*På begäran fick jag tillbyta mig det lilla som fanns qvar af tantes papillottepapper. Vid genombläddrandet fann jag, att de innehöllo anteckningar om tilldragelser och personer, hvilka stått i någon beröring med famillen Fleming. När och af hvem dessa anteckningar blifvit gjorda, var omöjligt att utreda. Likaså var icke möjligt att veta, huruvida de voro fullkomligt sanningsenliga*.

*Hvad som särdeles kom mig att misstro dessa pappers trovärdighet, var det ovanliga sättet att se den märkeliga man, som var famillen Flemings hufvud. Jag genomsökte sednare hvarjehanda böcker, som föllo i mina händer, der jag kunde vänta att finna någon upplysning om den så mycket omtalade blodlystne tyrannen, den hårdhjertade upprorsstiftaren och mördaren, men en sådan fann jag icke. En mängd ohyggligheter, berättade af motpartiet, har jag visserligen hittat; men dessa voro så tydliga och så tjockt påbredda osanningar, att jag ej kunde anse dem bevisa något emot manuskriptets trovärdighet. Läste jag åter i hvad jag af tante Aurore hade erhållit af Wervings historia, så tycktes mig, som om jag jemnt såge författaren titta sig öfver axeln, för att se om ej Carl den elftes barska gestalt stode bakom stolen. Stundom föreföll det mig som om jag såge gubben Werving småle i sin själ, när han med mycken salfvelse utfar mot Flemings grymhet, blodtörst och framför allt hans uppstudsighet emot hertig Carl, men tillika icke försummar att anföra bref och bevis på huru Fleming handlade alldeles i enlighet med sin konungs befallningar och icke utan förräderi eller svek kunnat förfara annorlunda. De der beskärmelserna se ut temmeligen som sand, strödd i den kungliga censurens ögon.*

*Alltså vet man ej huru mycket man af manuskriptet kan sätta tro till. Sägnerna i en famillekrönika, mundtlig eller skriftlig, taga sig stundom åtskilliga friheter med historien. Antecknaren synes ock icke velat befatta sig med det egentligen historiska, annat än blott som den grund, hvarpå personerna uppträda. De stora händelserna omordas vanligen endast i korthet, likasom blott för att återkalla tiden i minnet, och sålunda komma de små tilldragelserna, hvilka utgöra berättelsens egentliga ämne, att klarare framstå. Klas Flemings karaktär är endast antydd. Det ser nästan ut, som om den, som gjort anteckningarna, icke rätt skulle vågat försöket, att befatta sig med en så stor karaktär*.

*Manuskriptet låg hos mig några tiotal af år, innan jag, i en stund af saknad och bekymmer, sökte förströelse i dess omordnande. Jag sänder det nu till dig.*

*Någon sammandragning här, en omflyttning der, ett modernare tycke lagdt öfver det hela; sådana små*

*förändringar har jag tagit mig friheten att göra, ja tillochmed någon gång att tillägga en liten reflexion. Hvad som dock undergått största ändring, är sjelfva språket. Man synes i vår tid icke älska en tidigare ålders sätt att uttrycka sig, du läser kanske hellre ett nyare, och detta ämne har dock allt för länge sysselsatt mina tankar, för att icke jag skulle önska att meddela det äfven åt någon annan.*

*Din ....*

---

SIGRID LILJEHOLM.
I.

Solen sjunker blodröd ned bakom bergen, en susande vind far öfver sjön; när den hinner stranden, böja sig björkarne och alarne för dess framfart och strö omkring sig rika massor af gulnade löf. Men i den fordna klosterträdgården finnas numera inga löf att rycka från träden. De planterade sydländska träd, som der stodo förr, de hafva förgåtts i vanvård; den fordom ört- och blomsterrika trädgården, är nu ett snår af törne och tistel, och endast några få, små sängar i ett hörn, synas ännu vara vårdade. På dem vexa rosmarin, timjan, kyrfvel och andra, till kryddor och läkedom, goda örter.

Hvad lider tiden? Intet ur finnes. Kanske fanns det fordom i det till hälften nedrasade tornet. Se der synes en solvisare, den är sned och till hälften nedfallen i grus.

Nådendal, du stolta, du den heliga Brigittas mäktiga och rika dotter, är detta din härlighet!

Allt dunklare faller dagern inom klostrets väggar genom de smala och höga fönstren och genom remnorna i murarne, men i skymningen sitta derinne tvenne gestalter, är det vålnader af nunnor, som besöka sin förstörda boning?

Den ena synes klädd i nunnedrägt, hennes hufvud darrar, hennes kind är fårad och färglös, som på en död. Hon sitter i en hög, med sirater prydd, länstol, säkert fordom sjelfva fru Priorinnans. Den andra är ung, kanske femton år, och i hennes blick bor lif. Hon sitter på en låg pall vid nunnans fötter. Det är Elin Knutsdotter, sedan många år den enda återstående nunnan i Nådendals kloster, och hennes systerdotter Sigrid Eriksdotter Liljeholm.

”Siri, mitt barn, jag vill ännu en gång tända lampan för Guds moders, sancta Annas och den heliga Brigittas bilder. Hjelp mig, jag orkar det knappt mera; men så länge en af den välsignades renlifves döttrar lefver i hennes helgedom, skall, om än det skall betalas med den sista skärf, hvarmed jag eger att uppehålla mitt bräckliga lif, de heliga icke sakna sitt ljus vid tiden för aftonmessan. Och nu, min Siri, lemna mig messeboken, att jag, herrans ovärdiga, ringa tjenarinna, må uppläsa bönerna, då ingen pater mera finnes, eller ens skulle få hålla den heliga messan. Knäböj min dotter.”

Siri tvekade ett ögonblick, men böjde derpå knä inför pallen, på hvilken hon sutit, och Elin uppläste, med djup andakt, de latinska bönerna, af hvilka hennes unga åhörarinna ingenting förstod. Sigrid bad i sin själ, att henne ej måtte tillräknas som synd, det hon ej ville neka sin nästan döende anförvandt att deltaga i hennes andakt.

Sedan messan sålunda blifvit firad, sade Elin: ”Siri, din moder har lofvat att du skulle få dröja hos mig, för att tillsluta mina ögon. Mig synes att jag snart går bort. När jag för sex dagar sedan knäböjde och ifrigt bad till den heliga jungfrun, om att hon ville förkorta denna min långa pröfvotid, se då log hon vänligt, och med detsamma nedföll denna blomma af metall, som förut haft sin plats i hennes heliga hand. Jag anser detta som ett tecken, att hon beviljat min bön. Jag har sutit här ensam i många år. Ack, nästan ifrån den tid jag

blef invigd, började det nya kätteriets framgång! O Siri, o mitt kära barn, att jag skall se äfven dig, min halfsysters dotter, vara .... Dock, det måste ju så ske. Jag har ju lofvat din moder att icke söka att rubba din tro, och det skall jag hålla. Jag skulle ju ock, om jag lyckades föra dig till den heliga katholska tron, endast offra ditt unga lif åt ännu flera vedermödor, än dem lifvet alltid eger. Och dock borde väl icke verldsliga beräkningar få ega något inflytande i andliga ting. Ack, den ensamma blir svag äfven i tron, då hon ingen ledare eger. Sancta Brigitta, ora pro nobis. O sanctissima virgo Maria, ora pro nobis.”

Den åldrigas händer knäppte sig tillsammans omkring radbandet, och hon började att bedja öfver det, men hennes händer nedföllo maktlösa, och hennes hufvud sjönk mot hennes bröst.

Sigrid knäböjde för att stödja henne, och den gamla lutade sitt hvita hufvud mot den ungas blomstrande kind; när hon så hvilat ett ögonblick, sade hon med svag röst: ”tack mitt barn, det blir lättare nu åter.”

”Jag är ju dock en så dålig hjelperska”, sade den unga flickan, sedan nunnan åter lutat sig tillbaka i länstolen, ”vill då icke min mors syster låta föra sig till vårt hem? Vi skulle dock der kunna lemna bättre vård.”

”Tack, min Sigrid, men icke kan det så ske. Här har jag lefvat, sedan jag vid din ålder egnade mig åt den välsignade Guds moders och den heliga Brigittas tjenst, här vill jag dö som den sista trogna tjenarinnan i deras helgedom. Ack, jag har sett huru helgedomen blifvit öde, huru dess renlifves jungfrur gått ut i synd och verld; huru dess murar vittrats och den heliga tron försmädats. Jag har sett huru hvar man ryckte och rappade till sig af den heligas egodelar, och sjelfva allmogen nekade att betala skatten till klostret, och huru öfver hundrade hemman, som tillhörde sancta Anna och sancta Brigitta, borttogos, så att vår fromma moder, Abedissan, måste sälja klostrets dyrbarheter, än en präktig kredentz, än sjelfva kalkarne, för att betala de dryga, klostret pålagda skatterna.”

”Så gingo systrarna bort, många tog vår heliga moder opp till sig, men andra gingo ut och bröto sina heliga löften. Endast en till mig fanns qvar, då konung Johan, högtsalig i herranom, åter ville upprätta klostret. Han vredgades öfver sådant oskick, ty han var icke lik sin broder, hertig Magnus, som öfver sig kallade Guds straff, då han ville ur Wadstena utdrifva de fromma systrarna, hvarföre ock den heliga slog honom med vansinne. Snart var dock denna skymt af en dagning för den heliga tron åter borta. Mig arma, ensamma, har man dock tillåtit att få sitta qvar här och vårda, så vidt jag kunnat, de heliga qvarlefvorna; fastän man med våld utdrifvit de helige fäderne Franciskanerne från Raumo, redan för öfver fyratio år sedan. Och dock hade som ett järtecken, två år förut, staden brunnit opp, och året derpå den kätterske prestens boning. Så utdrefvos ock ur sanct Olofs kloster i Åbo de vördige fäderne Dominicanerne. Men järtecken och straff trotsas af detta syndiga slägte! Liksom för att håna det heliga, nedrefvos klostren i Wiborg, för att – o styggelse! – för att dermed upphjelpa fästningsverken! Se, mitt barn, här i detta hus har jag lefvat öfver sextio år, här hoppas jag vår fru och helgonen låta mina gamla ögon slutas, och mina gamla öron domna. De hafva så många år nödgats se och höra omtalas all den styggelse, som bedrifvits. Sedan har jag visserligen fröjdats åt att åter en rättrogen konung, vår Konung och herre Sigismundus, intagit sina fäders thron. Måtte helgonen bevara honom för allt det svek och argan list, som ställer sig emot honom, och gifva honom makt att skydda den sanna tron och återföra de vilsefarande.”

”Dock, det är tid att gå till hvila, min skröpliga lekamen behöfver ro, äfven den unga behöfver sömn. I morgon, om helgonen ännu bevarat mig vid lif och krafter, vill jag efter morgonbönen meddela dig åtskilligt, som du bör veta. Dock torde vara bäst, att först låta gå förbi den stund, då de omkringboende äro vana att komma hit, för att begära bot för sina åkommor. Om morgnarna bruka mina krafter vara något mera stärkta, så att jag hoppas kunna då förmå meddela dig hvad jag önskar säga.”

Efter ännu en aftonsignelse lade sig den gamla nunnan till hvila, och Siri skyndade att krypa ned i sin bädd,

som hon redt i samma cell, emedan de många toma cellerna föreföllo henne så ödsliga och hemska. Hon läste nu i stillhet sin aftonbön och bad ännu en gång, att henne icke måtte tillräknas, att hon deltagit i syster Elins påfviska gudstjenst. Länge hade hon svårt för att kunna somna. Den cell, der syster Elin tagit sin boning, var belägen nära den stora, ödsliga klosterkyrkan. Siri kunde ej låta bli att lyssna, hon tyckte sig höra ständig rörelse derute. När vinden hven genom hvalfven, tyckte hon att derute messades eller sjöngs psalmer, och bäfvande drog hon sig tillsammans vid tanken på den tid hon skulle tillbringa i denna öde boning, ett hem endast för obekanta makter. Men hastigt satte hon sig opp, kastade en klar blick omkring sig i månskenet, såg hur den åldriga slumrade på sin bädd, och sade vid sig sjelf: "fy Siri, skall du vara barnslig och pjåkig! Skulle jag väl vilja lemna den gamla att dö här, ensam och öfvergifven. Nej visst icke! Åh, det är detta myckna underliga prat om helgon och allahanda döda menniskor, som gör mig yr i hufvudet; aldrig hade jag kunnat tro, att jag skulle få så mycket att göra med detta påfviska kram. Månne det är synd att höra derpå? Till Gud måtte väl ändå äfven hennes väg föra, så from och troende hon är! Och hvad angår mig att bedömma henne? Vårda och sköta den gamla, bör jag, om hon än vore en hedning. God natt nu, underliga, gamla klosterbyggnad! Nu lägger jag mig ned, och läser än en gång mitt Fader vår, och så somnar jag visst. Och så gjorde ock den femtonåriga.

Följande morgon infunno sig sjuka, från den kringliggande trakten, för att begära bot, och den gamla nunnan utdelade råd och läkemedel åt alla. Stundom en signelse, stundom en dryck, en bön, som skulle läsas öfver den sjuke, eller dylikt. Sigrid hjelpte troget den gamla, att, efter hennes anvisning, tillreda åtskilliga blandningar.

Sedan hvar och en fått sin del och gått sin väg, stannade man dock utanför klostret och pratade en stund och öfverlade, hvem den unga flickan kunde vara. Mången menade att hon väl vore en ny nunna, och att nu, under den katholske kungens välde, klostret åter skulle komma i flor; men slutligen sade en gubbe, åt hvilken hon räckt en helsodryck: "Nej se om det annat är, än att de gamla heliga ännu ha tänkt på Elin Knutsdotter, och det är minsan ej för mycket, för all den tjenst, hon gjort dem, och alla de oljor, hon för dem bränt; och så ha de skickat ned en engel att hjelpa henne nu på ålderdomen. Såg ni inte huru vacker och from hon såg ut, med sina milda ögon, och så ljus och fin och stilla. Jo tro man på att så är det."

"Åh, ditt tok, kommer du igen med ditt påfviska prat, skall det aldrig gå ur dig. När ser du englar gå på jorden synliga?"

"Ja icke sen detta kätterska reformationsväsendet, som de kalla det, kom i landet; men se här i Nådendals kyrka rå de heliga helgonen ändå, och det vet jag, att vill heliga Guds moder, nog har hon makt att skicka englar dem till tjenst, som tillbedja och offra åt henne."

"Åh prat du, jag börjar nästan ångra mig, att jag lät narra mig hit, att ta emot af hennes papistiska meklamenter. Visst är den skälfvan stygg, när den rätt sätter an, men jag hade hellre bordt bruka den kuren jag lärde emot den förr, och den är god; ty det var sjelfvaste befallningsmannen på Åbohus, herr Lars Hordeel, som för flere år sen lärt den kuren, och det är ändå bara papistiskt otyg med det här klostret, bara signeri och styggelse."

"Nå huru var den boten som herr Lars lärde."

"Jo, man tar tre oblater och låter någon skrifkunnig person skrifva på den första: J namn faders † sons och den helige andes, och på den andra oblaten skrifver man: och sonen † sjelfver gud och på den tredje oblaten: och den helige ande † som för dig lidit hafver, och så äter man dem tre dagar å rad. Och si det är intet papisteri och signeri under, så att om det hjelper, så är allt godt."

"Ja ja", utbrast nu en gumma, som såg litet förnämlig ut med sin veckade duk på hufvudet, "nog kan det väl vara bra, men nog vet jag mot skälfvasot ett medel som är bättre, ty det skref sjelfvaste drottning Margretha,

konung Göstas husfru, och lärde det åt sin syster, fru Märtha. Och det har jag hört af min mor, som tjente sampiga på Åbohus, med en som hade hört det af en tjenstepiga på Hörningsholm. Och det är godt mot alla åkommor, och det är att skafva hjerpfjädrar af pennorna och torka och gnida fint, och dricka det med varmt öl, äfvensom att bränna fjädrarne och sedan lukta på dem.”

”Ja ja, mor, det der kan vara godt för förnämt folk, men hvem vet ändå om det passar för de ringa. Nej, nog går jag till nunnan i morgon efter den dryck, hon lofvade mig; hon har hjelpt mig förr, och kan väl göra så nu med. Ser J mor”, sade gumman och såg klok ut, ”här bär jag på mig en jernbit under tröjan, och så kan icke något trolltyg bita på mig.”

Snart skingrades alla de hjelpsökande, och nu sade den gamla nunnan: ”Siri, du enda dotter af min halfsyster som alltid varit mig huld, och som sjelf nu vårdar den gamla, jag ville lemna dig ett minne af mig. Nyss har man sagt mig, att mig skall i arf hafva tillfallit ett litet stycke jord, ett par mil härifrån uppåt kusten. Min tid går ut, jag kan deraf intet begagna. S:ta Brigitta är plundrad på alla sina egodelar, en gåfva till detta hennes heliga hus, skulle blott bli ett nytt rof, om det ens finge gifvas. Jag har önskat gifva dig ett minne af mig, och tillkallade för ett par dagar sedan tvenne ärliga bondemän, åt hvilka jag förklarade min yttersta vilja vara, att du må ärfva detta lilla gods, om det är sanning att min gamle frände dött och att det öfvergår på mig. Jag har uppsatt min vilja skriftligen, och bönderna hafva derunder satt sitt bomärke. Detta jordstycke är helt litet och af ringa värde, du kunde derföre köpa dig ett gyllene halssmycke med rubiner eller saphirer, men gör dock icke det. Behåll det. En åldrigs välsignelse hvilar deröfver. Kanske skall det en gång göra dig större tjenst, än ett gyllene smycke skulle göra.”

”Ännu en sak vill jag meddela dig, mitt barn.” Stödd mot Sigrids arm, gick den gamla ut i kyrkan och till en med sirater prydd vägg. ”Jag vill nu meddela dig något, som väl föga kan komma dig till någon nytta; men ho kan dock förutsäga, hvad som enhvar förestår? Hufvudsakligaste skälet till att jag meddelar dig denna hemlighet, är den, att jag icke vill att den skall dö med mig. Må äfven du, innan du lemnar verlden, meddela den åt någon annan. Se här, mitt barn, så skall du vrida på denna sirat, då öppnar sig, som du ser, en dörr. Detta var fordom en gång, som sträckte sig långt, man har sagt ända till Åbo. Hvart den än gick, den var åtminstone en utväg ur klostret, som endast några få kände. Nu är den igenrasad längre fram, men som du ser, är här dock ett stycke ännu öppet. Detta ställe känner numera ingen annan än jag. Upptäckas kan det svårligen, före den dag, då kyrkans murar ramla. I tider af fara, kan det tjena att rädda någon undan förföljelse. Omtala det derföre icke för någon. Det har förut räddat menniskolif och lycka, och kan ännu göra det.”

Siri log i sitt sinne åt den vigt, den gamla fäste vid detta meddelande, men tyckte ändå att det var allt helt roligt att känna något, som ingen annan i hela verlden visste, icke ens mor, som dock hade reda på så mycket.

Snart derefter hvilade Finlands sista nunna i sin graf, och det stolta klostret Nådendal har småningom fallit i grus. Endast kyrkan reparerades och begagnades sedermera. Men går du en morgon på den lilla staden Nådendals tysta gator, och ser huru flinkt strumpstickorna röras i händerna på hvarje mötande liten flick- eller pojkbyting, då ser du ett ännu lefvande minne af den heliga Brigittas systrar.

II.

I stugan på Tannila surrade spinnrockarne flitigt. Närmast dörren suto husets pigor och trampade ifrigt rockarne, under det de utdrogo långa trådar ur sina lin- eller blårtottar. Vid ett af de små fenstren väfde en af pigorna vadmal. I rummets öfra ända surrades spinnrocken lika ifrigt omkring af husets unga dotter, jungfru Sigrid, och det fina mjuka linet drogs af hennes runda, hvita fingrar, till ett garn, så jemnt och glänsande, som silke.

Men hennes mor, fru Metta, hade sällan ro att sitta långa stunder vid spinnrocken. Än vandrade hon ut till visthuset, för att se åt om rottorna skonat de på väggen i rader hängande skinkorna och hararna, än stannade hon vid en spinnrock, för att skynda på en spinnerska, än hjelpte hon den väfvande att fastknyta en ända på väfven. ”Åh ja, väfven håller bra nog, märker jag. Jo Elsa har spunnit ränningen och när hon så vill, kan hon få dugligt garn på rullan. Det vet jag, som sjelf lärde henne spinna, när hon ej var högre, än som så. Mor hennes hade dött åt året, och hennes far var dräng på godset, men icke kunde han lära henne spinna. Jo, gudskelof, sitt hushåll har man förstått att sköta här i verlden, och af godt och rent adelsblod har man kommit, och icke behöfver man tåla att en sådan, som fru Brita, herr Regert Oxes, tränger en ur kyrkbänken. Oxe heter hon och borde heta ko, så för hon sig, fast hon klär sig med pjukmyssa”.

Sigrid surrade allt flitigare om sin rock, och såg på sin tott så noga, som om det gällt att spinna sin lyckotråd, men svarade ingenting.

”Ja, jag har klagat”, fortfor fru Metta. ”När herr Matts, pastorn, reste för att betyga sin vördnad för hans högvördighet Biskopen, mester Erik, som håller visitationer i moderkyrkan, bad jag honom med samma anmäla, hurusom fru Brita ville tränga mig ur kyrkbänken, och begära straff öfver henne, för sådant vanartigt uppförande. Gamle herr Matts mente väl bäst vara, att låta saken ligga ogild; men mig skall ingen förolämpa, om än min herre och man icke är hemma för att försvara mig; såsom han ock sällan är hemma, utan mest i Flemingens följe.”

Fru Metta tog i detsamma ned en stor nyckel från sin spik i nyckelskåpet, och gick till fiskboden, för att efterse sitt förråd af torra gäddor. När hon vände och synade sina gäddor, sade hon vid sig sjelf: ”ja man må väl vårda en sådan välsignelse, vår not i år blifvit hugnad med. Det blir godt nog att kännas vid, och så kan man ha något att ge en fattig menniska, hvilket nog väl behöfves i dessa tider, då ingen annan har mat att sticka i munnen, än herr Clases knektar. Ja, det säger jag för sann, om än herr Erik håller honom i ära. Men se det gjorde saken, att jag lät drängarne lägga en julkaka i notkilen i första notvarpet, det syns att det halp, och vi fick fisk. Gamle herrn på Storby mente att det vore signeri. Bara gammelprat! Är inte bröd guds gåfva, och hvad är det för ondt i att locka fisken? Men herr Clas, han lemnar hvarken kakan eller fisken, allt skall knektarne ha. Vore jag karl, jag skulle ge den bondeplågarn hin svarte, och hålla mig till hans fursteliga nåde, hertig Carl. Men herr Erik, han är så from, och är som förhexad i Flemingen. Finge jag honom nu bara hem, jag skulle visa honom den afskriften af hans furstliga nådes bref, som de hade skickat hit med Månsas Lisa. Der får man nog si hur Flemingen far fram och förtrycker landet, och ställer till uppror mot kungen. Ja gud hjelpe herr Erik. Hertigen hotar så hårdt att straffa hvar och en, som håller med den landsförderfvarn, som det står i brefvet, som vill vara som tuppen på sophögen, och tycker sig vara vår kung; och det sa Månsas Lisa, att skulle bara alla ge sig under hertigen, så skulle nog bli god tid i landet, ty hertigen hade sjelf sagt, att det var bara till sina upproriska stämplingars bedrifvande, som Flemingen ville hålla qvar krigsfolket i landet.”

Fru Metta, liksom mången annan, var ej precist lätt att förmå med skäl, att öfvergå till annan mening, än den hon sjelf hyste, men deremot, liksom ock mången ann, ganska hastig att sluta sig till och vara öfvertygad om, hvad någon granngumma berättade och sade; om än hon för resten hade ganska ringa förtroende för samma gummas förstånd.

”Nej, men står der icke en bytta, så att rottorna kunna hoppa upp på åsen, och derifrån på fisken. Jo, jag säger! Hade man ej ögonen med sig! I morgon skulle hvar enda fisk varit gnagad.”

Fru Metta hade varit så fullt sysselsatt med sina fiskar, att hon ej förrän nu varsnade, att vid visthusdörren stod en ung bonde och tummade på sin pitnilka, den han höll i handen. Nu ref han sig bakom örat, och framräckte ödmjukt åt fru Metta ett papper, hvilket befanns vara en kallelse från hans högvördighet Biskopen, till fru Metta Liljeholm, att infinna sig vid kyrkan.

Fru Metta skyndade att stänga visthusdörren och började ordna hvad som under hennes frånvaro borde uträttas.

”Ja, ungdom och visdom! säger man, och så säfliger hon är, icke har man mycken nytta af henne. Hur kan man vänta att hon skall kunna hålla ordning på folket! Der sitter hon bara och spinner; fast bra spinner hon, det måste jag medge.” Emellertid fick nu ändå Sigrid en mängd förhållningsorder, om hvad som under fru Mettas frånvaro skulle uträttas, och så skulle det bära af. Ett bräde lades tvärs öfver en arbetskärra, deröfver breddes en rya och deruppe satte sig fru Metta med tömmarne i den ena handen och piskan i den andra. Nere på kärrans botten fick en liten gosse sin, ej just beqväma, plats, för att medfölja till sin matmors och hästens uppassning.

”Vappo, se till att ej fåren gå in i hafverlandet derborta. Var aktsam om elden, Brita. Sigrid, låt se du har akt på att arbetet går; jag tänker du får ge blår till ny tott åt Elsa, innan jag kommer hem. Se så, gu signe er allesamman nu.”

Derpå gaf hon en klatsch åt hästen och begaf sig på väg med temmeligen god fart, under dugtiga knuffar och stötar på den ojemna och gropiga vägen.

När fru Metta hunnit målet för sin färd, lemnade hon hästen i gossens vård, och ernade bege sig in i kyrkan, men det lät sig ej så lätt göra. Vid kyrkdörren stodo alla nejdens qvinnor och barn, tätt sammanpackade, och gapade inåt kyrkan, dit de ej fingo intränga. ”Hvem kan nu neka barnen att få se hans högvördighet”, menade gummorna, och så tog en hvar sin minsta unge på armen och en hel skara omkring sig, och visst skulle en hvar se biskopen.

Der stodo de nu alla sammanträngda, hufvud vid hufvud, alla med linhvitt hår och alla stirrande åt samma håll. Det var som en hel skog af tistelknoppar, som väl slagit ut ullen, eller en äng, tätt bevuxen med ängsull.

”Jag är nu här, bara för att barnen ska få si”, sade, med litet vigtig min, en gumma till sin granne. ”Nog har jag sjelf sett honom. Jag fick rätt se honom äta i morgons, innan han gick i kyrkan.”

”Håken, fick J det mor? Hvad åt han monntro? Berätta kära mor?”

”Han åt rätt som annat folk, vet J mor.”

”Håken, gjord han så, dä kunde jag alder tro.”

I detsamma blef det rörelse och böljande bland tistelknopparna. Det var fru Metta, som förorsakade den, genom sitt bemödande att framtränga. När gummorna nu sågo sig om, och blefvo varse den af alla kända Tannilafrun, som man nog visste skulle förstå att göra sig väg, så jemkade en hvar rum så godt hon kunde, och snart stod fru Metta främst för skaran vid kyrkdörren.

I kyrkan syntes icke mycket folk. Längst bort satt, just invid dörren till koret, mäster Erik Erikson, biskopen från Åbo. Framför honom stod presterskapet och några af de förnämsta herrarne från socknen. Ett par capitulares och notarien suto vid ett bord. På något afstånd stodo åtskilliga af socknens allmoge, och här och der väntade i kyrkbänkarne sådana, som afvaktade att i sin tur få framträda och anmäla sina påståenden.

”Lars Isakson, dömd, för trolleri, att stå tre söndagar å rad vid kyrkdörren under gudstjensten”, relaterade notarien ur sin bok, ”följer nu således i ordningen herr Simon i kapellet, anklagad att hafva låtit ohelga julmorgonen genom ringande till ottesången med en koskälla.”

Biskopen kastade en missnöjd, frågande blick på herr Simon, som framträdde. Herr Simons runda, glada ansigte bjöd till att antaga det högtidligaste och alfvarsammaste uttryck, som var möjligt, men ikring

munnen spelade ett drag af skälmaktighet, som omöjligt lät sig öfverskylas.

Biskopen såg högst alfvarsamt på presten. ”Skall det då alltid vara klagomål öfver eder, Simon”, sade han slutligen. ”Redan gammal prest, och dock ständigt streck, som skulle anstå den okynnigaste djekne.”

”Högvördigste herr Biskop”, svarade presten. ”Denna gången åtminstone synes mig, att jag handlat välbetänkt. Skulle jag väl tillåta guds församling att bortsofva julottan? Eders vördighet torde icke hafva förgätit, att när ryssarne plundrade här under sista ofreden, bortförde de ock vår klocka. Huru skulle nu församlingen sammankallas? Icke kunde den stå på kyrkbacken i kölden i timtal och vänta. Men si, när koskällan ringdes, visst kröp der folk ur alla stugor, båd byggare och deras kyrkqvartersgäster. Icke tycktes mig eller skällan sämre, för det min ko ringt med den; nog ha många andra nöt ringt klockorna, äfven till samgång, utan att deröfver blifvit klagat hos biskopen.”

Mäster Erik runkade nästan omärkligt på hufvudet och sade: ”en rättskaffens prest sörjer för att klocka anskaffas; men du har försummat denna skyldighet, såväl som mången ann.”

”Högvördigste fader, det skall visst ske, bara bonden har ett spann råg öfver att bestå till klockhjelp, nu har han ej ens ett sådant att blanda i barken, till att fylla sina och barnens magar.”

Åter runkade Biskopen smått på hufvudet, men sade blott: ”för denna gång må dig förlåtas ditt tilltag, i betraktande af, att det kanske skett af enfald; men låt icke en annan gång sådant komma dig till last.”

Herr Simon bugade djupt och drog sig tillbaka, småskrattande bakom sin hatt, i det han halfhögt sade: ”Kan väl härnäst ställa mig sjelf på kyrktaket och ropa folket till kyrkan; ty skrika kan jag, om derpå kommer an, och det så det hörs.”

”Lisa Eliasdotter har offrat ett ljus på altaret, för att få god kalflycka”, uppläste åter notarien. ”Saken är erkänd.”

Biskopen suckade i det han sade: ”Djupt sitter papismen och djefvulens funder och signerier i de onda hjertan! Må hon stå en söndag vid kyrkodörren, att för sina signerier utskämmas.”

”Fru Metta Simonsdotter Abbornät, herr Erik Liljeholms husfru, klagar öfver att fru Brita Regertsdotter Oxe, henne ur kyrkbänken utträngt.”

Nu framträdde fru Metta inför biskopen och tänkte just börja sitt andragande, men med det samma steg äfven fru Brita Regertsdotter fram och sade bjert: ”Nej si det är då ramaste lögnen det, att jag drifvit henne ut; men icke låter jag heller tränga mig ur bänken för alla snärtors skull, och för det hon satt der så bred, och hade jungfru Sigrid med sig, så skulle jag inte få sitta i adelsfruarnas bänk; men si så god är jag som hon, och behöfver inte vika för henne.”

Redan sade fru Metta några ord till svar, och en häftig träta började just utbryta mellan de båda fruarna, då biskopen viftade med handen och bjöd dem åtskiljas, hvilket, efter någon svårighet, ändtligen lät sig göra.

De båda häftiga fruarna nedsatte sig nu i hvar sin bänk, på ömse sidor om gången, och sågo med vreda ögon på hvarandra.

Sedan biskopen, med lägre röst, rådfört sig med de båda andre kapitelherrarne, bjöd han högt de båda fruarna att framträda, och sade: ”Kyrkoförargelse må af ingen tålas. Jordens väldige äro dock alla såsom stoft inför herran, och J mågen icke inför honom förhäfva eder, eller drifva edra tvister. Rätteligen skulle vi ställa eder båda till spott och hån vid kyrkodörren, men som detta för eder adeliga värdighet icke ske kan, så mågen J båda eder kyrkostöring sålunda godtgöra, att J till kyrkan erläggen 10 mark och påföljande söndag

detta edert godtgörande från predikstolen tillkännagifves.”

Fru Britas sinne jäste. Hon tyckte sig väl, på sätt och vis, hafva vunnit en seger, då hennes åklagerska nödgats plikta, men hon hade sjelf äfven blifvit ålagd detsamma. Med en knyck på nacken sade hon halfhögt: ”En hederlig menniska ska få plikta, för att en sånder inte får sitta så bred hon vill. Hon borde minsan inte als få slippa i hvarken kyrka eller bänk; och än mindre hennes doter, som hon föder opp till papisteri osh styggelse.”

Biskopen, som emellertid stigit upp från sin plats, såg frågande på henne, hon steg närmare och fortsatte: ”Ja väl, det är ju allom kunnigt, huru hon skickat flickan att lära papisteri i det gamla nunnehålet Nådendal, och hur flickan der signat och messat med afgudiska fukter. Och en sån täcks anklaga hederligt folk!”

Fru Brita afbröts nu af klockarn, som började sjunga en psalm, emedan, enligt förteckningen öfver göromålen för denna dag, numera intet annat skulle i kyrkan uträttas, än aftongudstjenstens hållande, och resten af aftonen skulle användas till reviderande af åtskilliga kyrkans räkenskaper. Medan fru Brita hade talat, hade presterna undanställt papperen och ordnat allt för gudstjensten. Klockarn hade nu upptagit psalmen, och när han sett biskopen lemna sin plats, för att sätta sig i en kyrkbänk, ansåg han att allt var i ordning, och började psalmen. Biskopen inträdde i en bänk och satte sig ned. Sålunda måste båda fruarna tiga, men svårt föll det sig. Fru Metta hade väl ej rätt kunnat höra, hvad hennes motstånderska sade, emedan när denna talade, hade hon stått nära biskopen och vändt ryggen åt fru Metta; men hon hörde ändå nog, för att finna att det gällde någon beskyllning emot henne. Nu var det ogörligt att få säga ett ord. Fru Metta satt en stund qvar, men det började skymma, gudstjensten var lång och hon nödgades, innan dess slut, lemna kyrkan, emedan det skulle varit omöjligt, att, utan fara för lif och lem, i mörkret resa hem, på den obanade och ojemna vägen. Icke eller anade hon att fru Brita gjort henne en beskyllning af den stora vigt, som fallet var. Hon begaf sig derföre hem, utan att vidare få orda något. Men icke var hon god till sinnes.

III.

Det var en vacker morgon om senhösten. Luften var klar och kall, och rimfrost glänste som silfver på granarnas lummiga grenar. På vallen vid Storkyro kyrka samlades folket i grupper, samtalande. Ifrigast ordades dock bland en hop karlar, som stodo straxt innanför porten till kyrkogården. Tre bönder, Bengt Poutu, Mårten Philipson och Jacob Illka, stodo omgifna af en krets andra bönder. Allt flere och flere samlades till de förre, och alla stadnade, uppmärksamt lyssnande. Stundom utstötte någre ett ha! eller annat kort ord, händerna foro till pukkoknifvarne, hvilka af alla buros vid bältet, stundom ryckte en och annan, liksom omedvetet, sin knif till hälften ur slidan, men småningom sjönk den åter långsamt tillbaka, då egarens uppmärksamhet syntes så fängslad, af hvad den talande anförde, att han ej tycktes veta af något annat.

De äldre karlarnes alfvarliga, fårade anleten, de yngres mindre markerade, men äfven de om alfvar, tungt och träget arbete och dålig föda vittnande, alla syntes lifvade af samma känsla. Bitter och djup harm målade sig i alla dessa ansigten, men tillika ett visst lugn och resignation. Allt som de tre männen inuti gruppen omvexlande talade, lifvades dragen hos åhörarne, uttrycket i deras anleten blef allt vildare. Det var som när molnen draga sig samman vid horizonten, svarta, dystra, hotande, stundom frambryter en och annan svag blixt på afstånd, och man förutser att thordönet med kraft skall utbryta, att haglet skall förstörande nedbrusa, att orkanen skall härja; men ännu bryter ovädret icke löst, ehuru man ser förebuden.

”Detta veten J alla”, utbrast Bengt Poutu. ”Så har Flemingen låtit utsuga landet, att vi snart ega knappt barken till brödet. Hvem vet icke huru de tagit maten ur våra bodar och silfret ur våra kistor, och der sådant ej funnits, ha de tagit våra hustrurs och döttrars kläder, ryckt brisken af deras hals och ringarna ur deras öron, hästen ur stallet och kon och fåret från betet. Och hvem af oss vet icke, att Österbottningarna, redan af

kung Johan, fingo löfte om lindring från borgelägers tunga, sedan moskoviten hade brändt och sköflat i Salo och Limingo, och krigsfolket ej kunde hindra dem. Och ha vi ej sedan med våra söner och drängar, med egen kost och egna vapen, försvarat oss. Och nu, när vi ha fred med sjelfva moskoviten, nu skola vi rappas och skinnas af knektarne. Här ligga skottska ryttare, här ligga upplänningarne och finnar dertill. J veten ock huru herr Klas satt vakt både på sjö och land, att ingen skall få klaga hos hans fursteliga nåde, hertig Carl, eller sända ombud till riksmöten, som han sammankallat; och huru strängt herr Klas straffar alla försök att hos fursten söka hjelp. Men vi, som här stå, vi ha dock lyckats komma både fram och åter. Ville jag för eder omtala huru svår vår färd varit, blefve det för långt; vi hafva svultit, vi hafva farit som hundar för vår och allas eder rätt. Och der har han sutit och smort sig och lefvat kräseliga, medan folket lider; den landsförderfvarn och förrädaren! I många, många års tid har jag arbetat på att få denna saken i gång, men nu ha vi hertigens ord på att vi måga resa oss, och orätt med våld vräka.”

”Fingo ni riktigt tala med hans furstliga nåde?” frågade en röst ur hopen.

”Jo, när vi kommo till Stockholm, och icke visste hvart vi skulle vända oss, då sökte vi först opp Hans Hansson, och bådo honom hjelpa oss med råd och dåd, och han rådde oss, och var en förståndig rådgifvare. ”Gån omkring på gator och gränder”, sade han, ”och der J sen folk röras mera, så ställen eder i gatumötena och ropen och klagen. Talen om huru Flemingen förtrycker eder med borgeläger, emot konungens och hans furstliga nådes vilja. Skriken ut om hans grymhet och tyranni, och om J någon historie hört om honom, som till ondo är, så utskriken och utspriden den. Vore det än icke sanning, så är dock intet så ondt, att han icke värre bedrifvit mot folk och fä, ja, mot qvinnor och barn.”

”Vi lydde Hans Hanssons råd, och sedan vi hade upprört hela staden med vår klagan och vårt ropande kring gatorna, så fingo vi slutligen komma inför hans furstliga nådes egna ögon; men vi begärte bara några fenickor svenska knektar, att skydda oss mot herr Klases tyranni. Hans furstliga nåde frågade då huru tätt krigsfolket vore förlagdt hos oss, och då jag svarade att fjorton bönder egde att sörja för en knekt, och tjugu bönder för en ryttare, så ropade hans furstliga nåde: ”Om tjugu bönder icke kunna öfvermanna en ryttare, och fjorton en knekt, så förtjena de intet bättre än att blifva plågade och förtryckta af både ryttare och knektar”, och så reste sig hans furstliga nåde och såg så vred ut i ögonen, att våra hjertan bäfvade i oss, och han höjde sin knutna hand högt opp i vädret och skakade den, och så sade han: ”Jag vet ingen annan råd, än skaffer eder rätt med eder egen hand. J ären väl så många, att ni må kunna slå dem ifrån eder, om ej med annat, så med klubbor och gärdsgårdsstörar.”

Rörelsen bland bönderna blef nu lifligare, alla händer omfattade knifvarne, häftiga utrop foro från mångas läppar; men åter stannade alla stilla för att höra mera.

”Jag vågade nu ödmjukt förklara”, fortsatte Bengt, när sorlet tystnat, ”hurusom jag redan i många år hade sjungit den visan, att vi skulle taga våra egna näfvar till hjelp, men att landets män icke rätt på alfvare vågat sig derpå, utan bara här och der i små hopar, eftersom herr Klas vore insatt i sina höga embeten af konungen, och handlade i hans namn.”

”Men då blef hertigen ännu argare och slog näfven i bordet och sade: ”Denne landsförderfvarn och hunden, Klas Fleming, honom behöfven J ej lyda mer än min gamla sko. Är det icke denne blodsugaren som förstör vår konungs och herres land, och förleder folket till uppror emot sin rätta öfverhet, och håller sina knektar i landet för att befrämja sina förrädiska afsigter. Försvaren eder sjelfve, emot denne stråtröfvaren och hans anhang, och varen trogne eder konung och mig, eder anborne furste. Blott J stån på eder till lands, skall jag väl sörja för att hålla sjön ren. Sägen edra bröder, att de stå manneligen på sig och icke låta kufva sig af Flemingen och hans kreatur.” Derpå tordes vi intet annat än gå vår väg, ty han såg mäkta grym ut. Och så sökte vi oss hem, under många faror och vedermödor.”

”Bröder, kamrater”, ropade nu Jacob Illka, så att det skallade kring kyrkogården, ”viljen J ännu tåla Svedjeklases tyranni? Viljen J ännu svälta och se edra hustrur och barn förgås i elände, viljen J låta Flemingens knektar frossa vid ölstånkan, under det edra barn tugga stamp och bark? Viljen J tåla öfvervåld i edra hus af knektarne, då intet annat fordras, än taga eder sjelfva rätt. J hören det sjelfve, hertigen uppmanar eder dertill. J hören det: Flemingen har ingen rätt att befalla, utan är en upprorsstiftare emot konungen och hertigen. Ären J fege uslingar, att J låten honom förtrycka eder? Jagen bort honom, slån ned honom. Låtom oss draga till hans fördömda näste. Kamrater, gripen till vapen, allting duger dertill, störar, knifvar, klubbor; kom: ned, ned med Svedjeklas och hans anhang!”

”Ned med Fleming och med alla herrar”, skrek Poutu, ”alla, alla som äro klädda i kläde, äro folkets förtryckare.”

Länge hade Poutu sträfvat för ett mål: att komma bönderna att resa sig mot herrarne. Hans glödande hat mot de sednare, hade vändt sig helt och hållet mot Fleming, sedan denne som ståthållare herrskade öfver Finland, och till full låga hade hatet flammat opp, då Poutu sommaren förut, för sina stämplingar blifvit fängslad och förd till Åbo slott; derifrån han dock lyckades undkomma. På andra trakter af landet arbetade, för samma sak, Hans Fordeel och flera andra, äfvensom många hertigens utskickade. Men vördnaden för konungen och hans befallningshafvande, höll ännu bönderna tillbaka, ehuru redan på flere håll blod gjutits.

Nu var det annorlunda. Nu hade de hertig Carls eget ord på, att de egde rättighet till sjelfförsvar emot knektarne. Fleming egde ingen rätt att beherrska, än mindre att förtrycka folket. Bonden behöfde icke föda knektarne, då de icke höllos till rikets tjenst, utan endast till Flemings upproriska afsigters befrämjande. Nu var böndernas ifver och harm drifven till sin spets.

En tropp af Flemings ryttare kom nu utefter landsvägen, mot dem stormade bönderna. En strid uppstod. Den blef ett förespel till klubbekrigets gräsliga drama, som nu blossade opp och höljde Finlands jord med fyratiotusende dess raskaste söners blod, gjutet af bröder emot bröder; som härjade, som sköflade, som brände, och hvars spår först sent utplånades från det förstörda landet; hvilket länge blef ett rof för hungersnöd, pest och elände.

Att redogöra för huru klubbhären ökades, huru den härjande framgick, hör icke till vårt ämne. Framåt vältrade sig massan mot Tavastland, allt mer tillväxte den och plundring, mord och brand, följde i dess spår. Hvarest knektar kunde uppspåras, nedhöggos de, stoppades de under isen, eller ock sköts till måls på dem. Kunde någon uppge att egaren af en gård, hade någon anförvandt ibland knektarnes anförare, då sköflades, utan vidare tvekan hans gods, och förstördes genom brand och härjande.

IV.

I sitt arbetsrum på Åbo slott, satt riksmarsken, ståthållaren Klas Fleming. Han stödde sin arm mot ett litet i fenstersmygen stående bord, på hvilket lågo åtskilliga papper. Ett litet stycke ifrån honom satt, vid ett större bord, hans skrifvare. ”Här är ett bref från hans majestät, konungen”, sade denne, i det han steg upp och vördsamt räckte brefvet åt riksmarsken, som genast bröt det. Sedan han genomläst brefvet, vände han sig till skrifvaren och sade: ”Här äro åtskilliga befallningar från kunglig majestät, hvarom bref och order skola utfärdas, så snart dessa öfriga bref äro genomgångna. Nu vidare, hvad finnes här yttermera?”

Skrifvaren började nu redogöra för de på bordet liggande papperen. ”Här är ett bref från hans furstliga nåde, hertig Carl, till menige män, som i Österbotten boende äro. Han uppmanar allmogen, att icke gifva någon akt på hvad eders herrlighet månde utfärda för befallningar, alldenstund, som orden lyda: han sådana påbud, utan befallning och tillstånd, gjort hafver, särdeles från oss och riksens råd. Hertigen säger ock vidare: der han ock någon befallning från kunglig majestät bekommit, som han beropar sig på, hvilket vi dock icke kunne tro, så är det genom orätt och falsk berättelse skedt.”

”Kasta brefvet i den der lådan”, sade Fleming, ”jag känner sorten”.

”Här är ett annat bref, som Lasse Nielson inskickat från Österbotten. Han lät tillika anmäla, att han, enligt eders herrlighets befallning, skall innan kort tåga hit med sina knektar. Brefvet är från hans furstliga nåde, ställdt till menige knektar vid Lars Nielsons fana. Torde icke vara af nöden att uppläsa alla de vanliga beskyllningarne, som stå främst, emot eders herrlighet, om lögner och bedrägeri och förtryckande af allmogen. Sedan följer: Derföre är vår nådige vilje och befallning att J ingen vert begifve eder efter herr Klas Flemings bud och tillsägelse, utan hålle eder qvar i den landsändan, till dess vi med riksens råd, eder något, till kunglig majestät och kronans gagn och bästa, befalla låte. Och der något olagligt kan blifva eder ålagdt, antingen af herr Klas eller någon annan, då gifve vi eder fullmagt och befallning, att J, med allmogens hjelp, må försvara hvad våld och orätt, som eder kan tillbjudit varda. Det J, trogne tjenare och krigsmän, må veta eder efter rätta.”

”Fördömmelses mordbrandsstiftare!” sade Fleming, sammanbitande tänderna. ”Undra sen öfver bönderna! Släng det i lådan.”

”Här är yttermera ett bref, som jag fann ibland några papper här på slottet. Det är skrifvet till herr Clas Hermanson Fleming, och till Hans Erikson, då de hade Åbohus omhanda, att de icke måtte inlåta eders herrlighet på fästet.”

Häftigt tog Fleming brefvet ur skrifvarens hand, läste några rader deri och utbrast, ”sådant torde dock vara ohördt i något land”, i det han häftigt steg opp och gick några hvarf fram och åter öfver golfvet. ”Är jag väl en förrädare mot min konung och riket, har jag förrädiske praktiker i sinnet emot mitt fädernesland? Har jag ej låtit bruka mig som en ärlig svensk man, från min ungdom, både i storm och slag. Hertigens bud och tjenare har jag emottagit i konungens namn, ehuru på egen bekostnad, och de hafva fått inkomma på konungens fästen och jag har satt dem vid min sida vid bordet. Och mig vill han stänga ute, som eger att i konungens namn befalla öfver all krigsmakt.” Åter satte han sig ned, så häftigt, att stolen, ehuru tung den än var, dock for ett stycke från sin plats, slog sin knutna hand i bordet och utropade: ”Men vill jag fästningarna, med guds magt, omhänder hafva, till dess jag dem i konungens egna händer kan andtvarda, då han, Gud gifve snart, återkommer till sitt rike; och hvad han befaller, skall jag troget efterkomma, trots hertigen, om jag än derför skall lifvet mista!”

Skrifvaren hade emellertid sysselsatt sig med några af de på bordet liggande brefven, och började nu åter sin redogörelse:

”Från herr Erik Sparre och herrar Bjelke, med begäran att eders herrlighet måtte komma till Sverige, för att deltaga i styrelsen och förena sig med regeringen der, och icke sätta eder emot hertigen.”

”Kasta brefvet i andra lådan”, sade Fleming. ”Du får gå nu. Kom igen om en timme. Dem är jag ingen lydnad skyldig”, fortsatte han för sig sjelf. ”Icke är jag deras skjutsbonde, att jag behöfver draga efter dem. De ha lika långt till mig, som jag till dem.” Nu grep han ett på bordet liggande färdigskrifvet bref, till hvilket han ännu fogade några rader, och undertecknade det sedan:

”*Clas Fleming*,

friherre till Wik, riksmarsk, öfversteamiral och krigsöfverste, som nu hafver många regenter, hvilka alla förordna, ändock jag mig intet rättar efter mera än en, som heter konung Sigismundus. Kommer mina likar och bjuda något till, så slår jag dem på hufvudet.”

”Slå dem på hufvudet, ja, slå hufvudet af dem; alla här i Finland, som förrädiske äro. Jag undrar hvem som stode mig i vägen, om jag ville begära dem af konungen! Han skulle gifva mig dem att sålla såsom agnar,

alla dessa lumpna lycksökare, som äro antingen stumma hundar eller tillochmed vifta svansen för hertigen.”

Han satt en stund försänkt i tankar, dörren öppnades och fram till honom trädde hans husfru, fru Ebba. Han varsnade henne ej, innan hon vänligt lade sin hand på hans axel. Då ryckte han häftigt till, och ur ögonen for en blixt, men det vredgade uttrycket mildrades nästan till vänlighet, då han såg hvem det var, som stört honom, och han sade endast: ”Ebba.”

Fru Ebba forskade ett ögonblick i hans ansigte och sade: ”åter obehagliga nyheter, min vän.”

”Hertigen sörjer för att sådana ej saknas. Dertill växer mig böndernas uppror öfver öronen. Lyda andras råd, der eget vore bättre, är dårars verk. Bönderna hade bort qväsas genast, men jag lyddes på Olof Sverkersons råd att bida. Han ställde sig, som om han kännt konungens önskan. Numera torde ej resningen kunna undertryckas, utan att det kostar mycket blod.”

”Ack min herre, bönderna äro enfaldige och vilseledde. Låt dock ej din hand falla alltför tungt öfver dem. De hafva i sanning haft mycket att lida.”

”Ebba, mildhet vore här grymhet. Konungens trogne och ärlige undersåter måste skyddas. Upproret måste qväsas, om ej hela landet skall bli ett förödelsens hemvist.”

Fru Ebba suckade djupt och sade, efter några ögonblick, liksom till en fortsättning af hvad hon emellertid tänkt vid sig sjelf: ”och sedan att veta huru dina fiender af hvarje den minsta anledning, ja ofta utan all anledning, göra om dig berättelser, hvilkas lögnaktighet hvarje barn borde kunna inse!”

”Se, min stolta Ebba är ju som hvarje annan qvinna”, sade Fleming leende, ”gråter öfver hvad klaffarena säga.”

”Skulle jag icke det? Huru känner icke jag dig, den ädle! Men menniskorna känna dig icke så, och ditt namn skall gå till efterverlden med de fläckar, som lögnen vidhäftat det, och som illviljan utbredt. De, som efter oss lefva, skola tro hvad de hört.”

”Hvad mera, blott Han, som *öfver* oss lefver, ser sanningen, och det som *inom* mig lefver, nemligen samvetet, säger att jag handlat redligt. Domen öfver död man, är mäktig, Gud är mäktigare.”

”Många finnas, som säga att herr Klas dock kunde en mohn jemka med sig, utan att göra orätt. Att det vore fäderneslandet nyttigare att gifva med sig, än att stå på Konungens rätt i det yttersta.”

”Nej, vid Herren Gud, icke”, utropade Fleming, i det han höjde sin hand och lät den åter falla på bordet. ”Sanning och rätt äro alltid desamma, om än tusende skrika om att det är bättre nytta af att ljuga och bedraga. Nytta är bra, men ärlighet varar längst.”

”Jag erhöll i dag ett bref från min syster, drottning Cathrina. Hon ber mig, åter en gång, föra talan för enighet och eftergifvenhet.”

”Nå, hvad har väl din höga fränka att påstå?”

”Om du så tillåter, vill jag läsa opp brefvet:

”Till oss älskelig, ärlig och välbördig qvinna, fru Ebba, herr Klas Flemings till Qvidja och Svidja, vår kära syster, gunsteligen.

”Catharina, med Guds nåde, Sveriges, Göthes och Wendes Enke-Drottning.

”Vår synnerliga gunst och kärliga helsning; alltid med den evige Gud, som tillförene. Vill jag, hjertans kära syster, gifva eder tillkänna, att Vi, Gudi dess lof, äre temmeligen väl till hälsan, och unne Oss den nådige Guden alltid, att detsamma om eder spörja.

Nu, då mig lägenhet gifves, att med herr Nils få hjertans kära syster denna sedeln tillhanda, vill jag eder, hjertans kära syster, icke förhålla, hurusom dessa svåra oenigheter emellan H. F. N. Hertig Carl och H. H. herr Klas Erikson, eder herre, mig till sinnet månde gå. Och beder jag eder kärligen, hjertans kära syster, att J ville använda allt ert inflytande hos Hans Herrlighet, att han måtte denna striden till en ända komma låta; seende huru under all denna fiendtligheten hela riket lider, och huru man väl af all denna oenigheten inom salig konung Gustafs hus, alltför mycken sorg och suckan haft att bestå, och blodsutgjutelse och skada inkommit. Derföre, hjertans kära syster, ville J icke afslå min tjensteliga begäran, det J ville förena eder med mig, att söka någon fredlighet åstadkomma, och bedja Hans Herrlighet, att han dock icke ville i det sista så hårdt stå på konungens rätt, då deraf numera endast blodsspillan och landets förhärjelse komma kan. Är ock väl H. F. N. den, som makten hafver, att drifva sin vilja igenom, gifve Gud till fosterlandets välgång. Synes mig ock detta landet af partier så sönderbråkadt, att en starker hand vid styret behöfves; det ock Hans Fursteliga Nåde bättre torde kunna styra, än Hans Majestät Konung Sigismundus, den sig så i de Polskes händer befinner, att han väl aldrig detta oroliga landet med rätt styrka styra kunde. Alltså, och då herr Klas är såsom ett hufvud öfver finnarne, så skulle fred och rolighet snarligen i landet blifva, blott han ville mera sig Hertigen underkasta, och vilja vi tro, att om H. F. N. än regeringen eftertraktar, han dock icke till kronan sträfvar, såsom han med så många heliga förbindelser försäkrat. Detta är icke första gången som J, hjertans kära syster, hafven, jemte mig, försökt att i denna saken tala fred och försonlighet. Framställ nu min önskan. Gud gifve framgången till det bästa.”

”Resten af brefvet torde jag knappt uppläsa, det är blott angående det ölet, jag sände i somras, och några råd för Heblas hosta, som syster Cathrina lär mig bota med vax af ottesångsljus. Men nu vill jag blott orda något om brefvets hufvudinnehåll. Säg mig dock, min herre och make, vore det dock icke mera lugnt, om J ville litet foga eder efter hertigen.”

”Visserligen.”

”Bönderna skulle väl ock upphöra med sina dåd i sådant fall?”

”Troligen skulle hertigen ålägga dem att hålla sig stilla, om jag skulle underkasta mig honom.”

”Tror J att de öfrige Finske herrarne, i sådant fall, skulle vidare sätta sig opp emot honom?”

”Föga nog, om jag skulle ställa flottan och krigshären till hertigens behag.”

”Skulle väl icke då all split och blodsutgjutelse emellan partierna upphöra?”

”Troligen, ty utan att hafva något stöd inom landet, kan konungen föga ens försöka, att med främmande troppar befästa sin thron.”

”Tror J icke att hertigen med rättvisa och kraftig hand skulle styra landet?”

”Jo, detta blefve troligen fallet.”

”Välan, jag har nu uppfyllt drottning Cathrinas begäran, jag har framställt hennes önskningar till det bästa. Hvad sägen J härom, herr Klas?”

”Att konung Sigismundus är min herre och konung, den jag, och hela Sverige och Finland hafver svurit tro.”

Fru Ebba böjde djupt sitt hufvud och sade med värma: ”jag väntade det så.”

Efter en stunds tystnad började fru Ebba åter: ”Min vän, jag kom nu in till dig äfven för att tala om några små husliga angelägenheter. Du har ju lofvat ditt beskydd åt herr Erik Liljeholm och hans unga dotter. Hvad synes dig, ville du icke erbjuda henne att, till en tid, vistas i vårt hus? Sedan du berättade mig om den anklagelse, som mästar Erik gjort emot henne, vid sammankomsten i höstmarknaden, har jag tänkt härpå.”

”Gerna, min Ebba, vill jag visa herr Erik denna lilla välvilja för all hans trohet och vänskap emot mig.”

”För samma vänskaps skull har ock hertigen hotat honom att han skulle få sin kål kokad och sina fiskar varma”, sade fru Ebba. ”Men”, tillade hon med ett litet fint leende, ”nu såge jag gerna, om han skulle hitsända, vare sig kall eller varm, kål; ty, som du vet, ha vi här en 40 à 50 personer att dagligen bespisa, och förråderna börja tryta. Jag ville just fråga härom. Från Qvidja är större delen af afkastningen inhämtad. Det torde väl vara nödigt, att från de andra godsen låta leverera något, så framt du ej vill taga af kronans förråder, åt det myckna folket.”

”Nej, käraste Ebba, kronans förråder äro hårdt anlitade i dessa tider. Från Ylänä må hemtas hvad der finnes, när föret stadgar sig.”

”Jag förmodade sådant svar. Då allmogen drar så svår borgelägers tunga, så må väl ock vi gerna föda, så många vi kunna, af konungens folk.”

Fru Ebbas blick råkade nu falla på hennes mans ena stöfvel, den han höll utsträckt på mattan och på hvilken en mängd lera fasttorkat, sedan en utfärd på morgonstunden.

Fleming följde riktningen af hennes blick, log smått och sade: ”förbarma sig, nu får jag väl bannor. Aj, aj, Ebba kära. Aldrig får du din man ens borstad, än mindre klädd i sammet och siden, som herrarne der i Stockholm. Men du är mig ju dock alltid huld, om än jag är en skogsbjörn, som hvarken lär sig dansa eller att fästa papillotter i raggen; ja, icke ens lär sig aftorka ramarna, så att han ej skulle sätta tassfärdor på dina hvita golf.”

”Och dock, min herre och make, gläffsa hundarne och rycka björnen i hans lurfviga pels!”

”Låt dem rycka, och låt dem skälla. Hundgläffs fäller ej björnen.”

V.

”Hvems är gården deroppe, som ser så ståtlig ut”, frågade Jacob Illka, som numera blifvit vald till anförare. Bondehären tågade uppför en backe.

”Den tillhör herr Ifvar Tre Flammor.”

”Ånej, herr Ifvar dog ren i somras. Gården ärfdes af hans systerson, unge herr Enevald Fincke.”

”Då står han i skyldskap med Svedjeklas, ty jag vet att Tre Flammorna i tiden, genom gifte, kom i någon slags slägtskap till Flemingarna.”

Mera behöfdes icke, genom dessa ord var gårdens unge egare dömd, och till den vackra gården störtade hela skaran.

Solen sken blekt öfver den nedanför kullen belägna insjön. Tallar och granar stodo mörka på afstånd, närmast gården skakade björkarne sina fina löflösa grenar.

Gårdens unge husbonde, Enevald Fincke, stod på trappan, då de ifrigaste af bönderna började skönjas. Hans blick mörknade allt mer, då han såg huru skaran tätnade, och slutligen vände uppför vägen till gården.

Drängarne voro ute i skogen; det var ock allt detsamma, hvad skulle de förmått mot denna mängd! Hans blod jäste vid tanken på att icke ega medel, att skydda sig emot en hop bönder. Han ropade namnet på en af husets tjenstepigor. Då denna kom ut på trappan och fick se bondehären, gaf hon till ett rop af förskräckelse, men Enevald sade, nästan föraktfullt: ”För eder är det väl bäst att skynda undan, medan ni ännu kan hinna. Stå inte och skrik nu, skynda på de andra pigorna. Spring bakvägen ut till skogen, göm er der vid kolmilan.”

”Herre gud, ändå ni sjelf, herr Enevald?”

”Jag blir qvar. Prata inte. Skynda.”

Flickan sprang, och innan kort voro hon och hennes kamrater så långt borta, att de väl kunnat minska farten; men flåsande och andtrutna fortforo de att springa så fort de möjligen kunde, ända till dess de hunnit det anvista stället, der de började öfverlägga om huruvida de icke borde springa ännu djupare in i skogen, eller om det inte ändå vore bäst att först springa hem och bärja undan för elden, ifall klubbmännerna skulle bränna gården. Dessa och många andra dylika förslag begrundades med all ifver.

Enevald gick emot de på gården inströmmande bönderna, och frågade hvad de ville.

”Antingen skall ni, herr Enevald Fincke, komma genast med oss och hjelpa oss att köra bort Flemingen, eller ock veta vi att ni är en förrädare, som han, och då skall ni få sura fiskar. Hej, fort hit och följ med oss.”

”Aldrig”, sade Enevald med afsky, ”aldrig skall jag blanda mig med edert upproriska och blodsölade följe.”

”Slå ned honom, qväf hans arga mun.” Med orden följde gerningen, Enevald slogs till marken och bands.

Det vanliga förstörelseverket bedrefs med ifver. Somliga släpade samman hvad ätbart fanns och började äta; andra tyckte sig vara klokare och skyndade att först förse sig med hvad som af värde kunde finnas i huset; men just under det alla voro som ifrigast sysselsatta att på ett eller annat sätt sörja för sig, flammade redan lågan högt opp och bortjagade alla. En af de yngre klubbemännen hade roat sig med, att i förtid kasta eld i ett rum der blår var uppstapladt, utan att bry sig om huruvida detta kom olägligt för kamraterna. Innan kort stod huset i låga, och här var numera intet att göra. Bondhopen begaf sig bort åter, släpande med sig det härjade godsets egare.

”Hvad skola vi göra med herr Enevald?” frågade Bengt Poutu.

”Skjuta till måls på honom”.

”Kasta in honom i huset, i bästa brasan”.

”Stoppa ner honom under isen”. Dessa och dylika förslag hördes från flere håll, men Bengt Poutu sade: ”Vi kunna föra honom med oss, han måste hjelpa oss. Han har varit utrikes, och han förstår sig bättre på herrars funder, än vi bönder.”

”Tror du den ena korpen hackar ögat ur den andra”, sade Illka, ”bäst göra af med honom. Död hund biter ingen”.

”Grannar”, sade Poutu till de närmast omgifvande, ”jag börjar frukta att vi dock gjuta för mycket blod. Jag räds detta ej är rätta vägen att uträtta vårt lofliga verk. Nog kunde det gå af med mindre”.

”Det skall allt Svedjeklas svara före. Hej, inga mesar och harhjertan”.

Bengt gick nu närmare till Enevald och sade: ”Hvar och en som ej är med oss, är mot oss. Är ni icke skyldig att hjelpa allmogen och befria dem från förtryck, om de skona eder?”

”Vore edra vägar de rätta, så skulle jag icke undandraga mig att hjelpa eder, men ni härjen och sköflen som röfvare, med eder går ingen man af ädelt blod, förr må ni mörda mig, som ni gjort med så mången annan”.

”Herr Enevald, er far var en hederlig man, han stod mer än en gång på böndernas bästa. För hans skull ville jag att ni skulle blifva skonad. Jag har ock förmått männen att aftaga edra band, och behandla eder skonsamt. Skulle ni rätt veta huru bonden förtryckes, ni skulle icke förebrå oss vårt förehafvande! Flemingen vill vara landets kung, derför sätter han sig opp och är upprorisk mot kungen och hertigen. Det vet ni nog, unge herre, det veta herrarne alla, och Hertigen hinner ej komma och jaga honom bort. Men få vi honom bara undan, så slippa vi den förderfveliga knektehopen, och Hertigen ger oss frihet från borgelägret, som så utsugit landet, att vi snart ha hvarken ko eller so. Ja, unge herre, så är det. Kom blott med oss, och vi vilja snart jaga bort tyrannen. Se här, kan ni läsa? Här är bref som Hans Hansson sändt med Hans Fordeel. Det är Hertigens bud och befallning att man ur huset skall uppresa sig, draga till Åbo och i vägen sköfla adelns och krigsfolkets gårdar, och slå ihjäl allt varaktigt folk. Endast Hans Hanssons gård Kanchas, Clas Åkessons Åminne och Ljuxala, der fru Carin sitter, böra skonas. Dessutom står här skrifvit att vi skola tåga till Åbo, ta in slottet och ta Flemingen till fånga. Nå, J har väl icke lust att motsträfva hans furstliga nådes befallning, unge herre”.

Nu anlände en liten tropp bönder, som varit utsända för att skaffa underrättelser, och de inberättade, att två mil härifrån funnes en herregård, Tannila, hvars egare, en af Flemingens ifrigaste anhängare, herr Erik Liljeholm, nu vore på Åbohus, att hans fru vore hemma på godset, och att man der kunde vara säker på att finna rika matförråder.

”Godt”, sade Illka, ”just hvad vi behöfva. Vi rasta till morgonen i denna by.”

Natten var kall. Enevald som blifvit bortförd i sin tunna drägt, led af kölden. Genom bemedling af Poutu, hvilken allt hoppades att vinna honom, erhöll han till begagnande en bondrock samt en luden mössa.

Följande morgon ropade Illka: ”Må hvar och en packa ihop hvad han samlat, nu vandra vi till Tannila, till fru Mettas matbodar”.

”Till fru Mettas matbodar”, skriade skaran, och tåget satte sig i rörelse. Enevalds blod jäste vid tanken på att en adelig qvinna skulle öfverfallas, han skulle se det, och icke, som hans riddare ära fordrade, beskydda den värnlösa. Han hade varit länge i fremmande land och icke sett fru Metta sedan sin barndom, detta återseende blefve bedröfligt. Hade han helst icke varit fängslad! Nedlåta sig till att bedja, att hyckla för en bonde, det kunde han ej förmå sig till, ehuru han väl kunnat bli fri, blott han låtsat gå in på Poutus förslag. Men detta ville han dock ej.

VI.

”Brita, har jag inte sagt dig tusen gånger, att du inte får ställa bort en kittel innan du skurat den blank, och den der är ju så knottriger, som ditt eget koppärriga ansigte; men det är skilnan, att koppärren ha vår herre märkt dig med, och de lända dig till ingen skam, ty lika bra menniska kan du vara, fast du inte är så fager i ansigtet; men har du kittlarna mulna och inte skurar tennfaten blanka, så vill ingen hederlig karl ha dig till hustru. Ändå qvasten, står den icke i vrån! vet du icke att den skall hänga der på spiken i kontoret? Brita, Brita, om du fast tjenar hos en torpare, så skall du vara ordentlig; och du sen, som fått hedern komma i ett adelshus. Slå inte den öfverblifna ärtmaten i ett brukadt fat, tag du vackert ett rent käril. Ren mat ska tiggarn ha, som får den öfverblifna betan, så väl som herrskapet sjelf, som äter först ur fatet”.

”Henne får jag mycket besvär med, innan hon blir folk”, fortsatte fru Metta för sig sjelf, i det hon ernade lemna stugan, der Brita sysslade, men möttes i dörren af Elsa, som störtade emot henne likblek, med stirrande ögon och vidöppen mun.

”Elsa, hvad i herrans namn går åt dig, har du sett otyg midt på dagen, eller har nån stöpt bly öfver dig? Hvad fattas dig, menniska?”

”Klubbmännerne, klubbmännerne, bönderne”, stammade Elsa.

”Gud hjelpe en hvar för det plågoriset! Hvad om dem nu åter?”

”De komma, de komma hit, de komma straxt, de ha bränt opp herr Enevald Finckes gård!” Nu hade hennes tungas band lossat, och hon bröt ut i skrik och snyftningar.

”De skall väl så raggen heller, icke våga sig till hederligt folks hem”, sade fru Metta, men blef ändå en mohn blekare.

Nu kom Sigrid och sade med hastig bäfvande röst. ”Klubbmännen komma. Mor, hvad är att göra, hvart fly vi. De komma der nere på ängen som en molnsky, de äro så många”.

”Än sen” sade fru Metta ”de må vara huru många de vilja, så ska de väl vara menniskor. Alldrig har jag gjort dem något för när, och de ska väl veta ha respekt för folk”. Emellertid syntes hon ej vara så alldeles säker på sin sak, utan samlade hastigt, med Sigrids tillhjelp, en korg med silfverkannor och dylikt, hvilket Sigrid med Elsas bistånd tömde uti källargropen under stuggolfvet, der en mängd vatten samlats.

”Skäms ni inte, era pjextossare, som så der stöfla in till hederligt folk”, skrek fru Metta i detsamma åt några inträdande bönder. ”Vet du inte Jöns, att ha bättre vördnad för din nabo fru? Åh skäms din långa slyngel, har du gett dig ihop med det der följet, och står med skinnkarpusen på hufvut inför mig. Mössan af på fläcken, Jöns”.

Jöns hade stormande och stormodigt inträdt, men blef så häpen när fru Metta, alldeles med sin vanliga öfverlägsna ton, tilltalade honom, att han halft förlägen strök mössan af hufvudet och ej rätt visste hvad han skulle företaga sig.

Enevald hade trängt sig in jemte bönderna och stod, äfven han, ett ögonblick helt förvånad öfver fru Mettas courage, men i detsamma varsnade han Sigrid, som bäfvande smög sig så nära hon kunde till sin mor. Till henne hviskade han sagta: ”Följ mig, jungfru, jag vill försöka att föra er härifrån”. Då hon ännu qvarstod invid fru Metta sade han: ”Jag är Enevald Fincke. Dröj icke jungfru, följ mig”.

”Jag kan ej”, svarade Siri lika sakta, ”min mor”.

”Har för ögonblicket ingen fara, jag skall hemta henne, så snart ni är i säkerhet”. Han tog henne i handen och förde henne genom en liten dörr ut i ett rum invid, dit ännu ingen inträdt. Der kastade han öfver henne bondrocken och den ludna mössan, hvars öronlappar han bad henne tillknyta under haken, och tillika neddraga sitt hår i pannan. ”Tag det der täcket i famnen, håll det högre för ansigtet, så gömmer det bättre. Siså. Vi måste gå genom farstun, der är mörkare. Denna dörr går väl dit?”

Genom farstun trängde sig nu Enevald fram, den darrande Sigrid följde.

”Si på den, som fått ett sånt prägtigt täcke. Hvar fick du tag i det?” frågade en bonde.

”Dit åt, der finns mycket goda saker”, svarade Enevald, och pekade åt det håll, hvarifrån han kom. ”Dit har ännu ingen hittat”.

Åt denna sida vände sig nu karlarne, och medan alla ur farstun strömmade åt andra sidan af huset, frågade Enevald: ”hvar finns vindsstegen?”

”Här”.

”Opp fort. Göm er der. Tända de eld, skall jag hemta er”.

Som en fogel var Sigrid uppför stegen. Ögonblicket derefter låg den sönderkrossad af Enevalds händer mot golfvet. Spillrorna slängde han i en knut. Spillror och söndrade don, hörde till ordningen för dagen, så att de väckte ingen uppmärksamhet, ehuru flere karlar i detsamma återkommo och omringade Enevald. Man hade saknat honom, och ställde nu ett par karlar för att vakta honom.

Sedan Sigrid lemnat stegen och hunnit några steg in på den mörka vinden, och sålunda kände sig jemförelsevis i säkerhet, började hon vakna såsom ur en dröm. Förskräckelsen hade beröfvat henne all redig tanke, hon hade endast haft en instinktlik känsla af att vela fly. Men nu sansade hon sig med ångest. Hennes mor, hvar var hon, i hvad fara sväfvade hon? Och denne fremmande yngling, hvem var han, kunde och ville han, som han lofvat, rädda hennes mor?

”Nej, nej, jag måste söka upp henne, huru kunde jag så lemna henne”.

Sigrid hastade till luckan, lyftade litet på den, men nere under henne i farstun stormade den vilda skaran; om än stegen stått qvar, icke hade hon haft mod att tränga sig ned ibland dem. Åter slöt hon sakta luckan, knäföll derinvid och bad en brinnande bön om hjelp och nåd för sin mor, för sig sjelf, för sina föräldrars hus och alla menniskor deri, och för honom, som hon fruktade skulle få lida, för det han velat rädda henne. Nu hade hon sansat sig och blifvit lugnare. Hon smög sig, mellan en mängd gammalt husgeråd, fram till en liten glugg, derifrån hon varsamt såg ned på gårdsplanen. Der möttes hennes ögon af en gräslig syn. En af husets tjenare låg der fallen och syntes kämpa med döden; kreatur slagtades; blod, rykande kroppar af djur; menniskor med demoniska blickar och åtbörder; eder och förbannelser, blandade stundom med rätt skratt. Sigrid nedföll afsvimnad.

När Enevald återkom i stugan, stod fru Metta bunden vid sängstolpen. Några klubbmän hade satt sig ned i rummet för att dricka, och ölstånkan påfylldes flitigt. Fru Metta teg, men huru hennes sinne jäste, såg man på hennes kind, som vexlade än dunkelt röd, än alldeles blek. När hon blef varse Enevald, kastade hon på honom en frågande blick, som han besvarade med ett halfhögt: ”i säkerhet”. De båda väktarne tyckte sig dock märka tecken till förstånd emellan fångarne, och bortförde genast Enevald.

Emellertid utsläpades på gården de motsträfvande och råmande oxarne och korna. Männens klubbor och knifvar gjorde hastigt slagtare-arbete. Fåren lågo snart bland de andra slagtade djuren. Eldar uppgjordes i spisarne; i husets stora grytor kokades väldiga förråder och refvos derifrån och förtärdes halfråa. Emellertid roade sig flere af karlarne att slå sönder fönstren och förstöra sådant, som ej kunde medföras. Man sökte efter flere af gårdens folk, än de man redan sett, men fann ingen. Pigorna hade äfven lyckats gömma sig så väl, ehuru helt nära gården, att ingen hittades. ”De hade dock bort slagtas med gårdens öfriga nöt”, skrek en röst.

”Bry er inte”, svarade en ung dräng som hade dragit skinnkarpusen ända ned mot ögonen, ”vi ska skaffa fällor åt dem, just sådana, som harbrännor ska vara”. Hastigt ryckte han till sig en såg från väggen, klef, jemte ett par andra karlar, opp på stugans bänkar, och innan kort voro takåsarne afsågade på flere ställen, nästan ända igenom.

”Siså, om frun der nere i stugan slipper lös och alldrig så litet är arg och smäller i dörrarna när hon går in här, så tänker jag båd hon och andra i hennes följe ska få tak på hufvudet”.

”Visst borde man tutta på” föreslog någon, men en och annan af grannarne, som slutit sig till klubbehären, började mena på, att Fru Metta ändå varit mången till råd och hjelp och mättat mången fattig, och man

borde nu ändå ej så rent förderfva henne.

”Nå, så skall man väl då laga sällskap hit”, ropade skrattande en ung dräng, hvars glada blå ögon tydde på ett lätt sinne, ehuru han nu var gripen af den allmänna yrseln och lika vild som de andra. Derpå tog han de slagtade kreaturens hufvuden, spetade upp deras munnar med stickor och ställde sådana i alla fönster, liksom om de skådat utåt. ”Siså, nu ser här folkklikt ut”, ropade han gycklande, och ett stort skratt och buller uppstod under det skaran började tåga från gården.

En hög rodnad uppsteg på fru Mettas kind, då hon hörde rösten af sina kära kreatur, när de utsläpades och fälldes. Dessa föremål för hennes dagliga omvårdnad, hon kände dem hvar och en särskildt på rösten, och tårarna trillade en och en utför hennes kinder. Ofrivilligt utsade hon för sig sjelf några af de mest älskade kornas namn, när hon hörde deras nödrop.

Många och långa voro de timmar, som sålunda tillbringades af henne, och lättare är att tänka sig än beskrifva hvad hon led, då hon måste sitta här fängslad, och visste att nu förstördes hennes ståtliga bo, detta hennes tankars mål, hennes hjertas stolthet och hennes ögons fröjd.

”Siså, farväl nu, kära fru”, sade Jöns, ”frun behöfver nog hvila sig nu, när frun haft så mycket fremmande. Sitt stilla, var så god, icke behöfver frun ha besvär att följa oss, sådana ringa gäster frun i dag haft. Skall jag helsa till herr Erik Liljeholm på Åbohus?”

Hade fru Metta varit fri, så hade Jöns fått en sjungande örfil, så tung som af den dugtigaste karlahand, om än svaret derpå blifvit ett klubbslag, som spräckt hennes hufvud; men fru Metta älskade ej att bruka munnen, der hon ej kunde göra sitt ord gällande, och så teg hon fortfarande.

Enevald omringades af en tropp bönder och medfördes, utan att ens få yttermera gå in i stugan, der fru Metta var fången. När hon eller Sigrid kunde få hjelp, visste han icke. Tre af gårdens drängar hade med ondo och godo blifvit tvungna att åtfölja klubbehären, en som satt sig till motvärn låg slagen vid gårdsporten, en hade rymt till skogs jemte husets qvinnliga betjening, vid första skymt af de annalkande bönderna. Troligen blefve fru Mettas öde, att icke slippa fri innan någon af det gömda gårdsfolket vågade sig hem, ty Sigrid kunde icke eller komma ned från vinden utan stege, men någon slags motstånd vågade Enevald ej göra, af fruktan att reta bönderna och föranleda dem att i förargelsen stifta brand, eller begå något annat nidingsdåd.

VII.

När Sigrid ändtligen, efter en långvarig svimning, slog opp ögonen, drog det en betydlig tid ut, innan hon kunde lyfta opp sitt hufvud. Slutligen började hon sansa sig och ihågkomma hvar hon var och hvad som händt. När hon kom till fullt medvetande reste hon sig opp, och steg åter fram till gluggen. Nu var allt tyst. Ingen menniska syntes. Endast förödelsens styggelse låg öfverallt. Den slagne tjenarn, qvarlefvor efter de slagtade djuren, de blodiga, grinande djurhufvudena i de sönderslagna fönstren, allt påminnte henne om, att hon ej blott drömt en gräslig dröm.

”Min mor, o Gud, hvad har blifvit af henne”, ropade Sigrid ångestfullt, sprang till vindsluckan och ryckte opp den. Äfven här var allt tyst. Men huru komma ned? Dock denna tid byggdes ej höga rum. Sigrid var lätt och van att springa utför de höga åsarne i nejden, och nu i sin ångest bäfvade hon ej för att våga ett djerft försök. Med ett hopp stod hon på farstugu-golfvet, och lyckades komma oskadd ned.

Från rum till rum sprang hon nu, sökande sin mor och ropande henne. Lyckligtvis kom hon först åt den sida, der hon lemnat fru Metta, och undgick sålunda faran af att begrafvas af taket i det rum, der bjelkarne voro genomsågade. Nu tyckte hon sig höra svar på sina rop, och fann slutligen fru Metta, utmattad af ansträngning att försöka göra sig lös.

Med ett glädjerop sprang Sigrid fram, och grep en på bordet liggande knif; snart voro banden afskurna och mor och dotter lågo i hvarandras armar.

”Detta har jag till straff, för att jag mången gång ömkat allmogen och klandrat herr Klas för hans stränghet! Ömka sådana röfvare och hedningar, ja. Jo, jo, när paddan kommer till välde så pöser hon! Mina kor, mina präktiga kor! Ser du, der ha de odjuren ställt Rosans hufvud, min alrabästa ko, som mjölkade sex kannorom dagen, och som alldrig smakade på sitt morgonfoder, om inte jag hade klappat henne på det der samma fattiga hufvudet förut. Och mina snälla kalfvar och qvigor, och Liljan, och Dockan, och Blidaros, och Mansikka, och Murikki, alla döda”, och fru Metta grät så att hon snyftade, något som Sigrid aldrig förut sett henne göra. Hon öppnade nu en liderdörr, ”se”, utropade hon glad, ”Stoltafin lefver än. Hon var i går litet modstulen och mådde ej väl, så att jag lät skilja henne ifrån de andra, och skickade Matts med Storsvarten till gamla Österbottens Annika, för att be henne komma och stöpa bly öfver henne. Det var så godt det, så ha vi storsvarten i behåll. Jag vånner de nu vore här ren, så man hade någon till hjelp, att få börja rödja undan här. Hvar hålla de nu tro alla hus? Hu! Herre välsigne och bevare oss, hvad är detta? En död karl! Rysligt, förfärligt! Det är ju Erki. Kanske finns det dock lif i honom, jag tycker hjertat klappar en smula. Han måste bäras in, kölden gör af med honom annars, om han änn något lif har qvar. Tag i med du, Siri, det duger ej att vara fin när det gäller en menniskas lif kanske, och drängar och pigor ha vi ej nu att befalla. Men äro de då alla ihjälslagna, efter ingen syns till ännu. Tyst, vänta ett ögonblick, mig faller något in. Spring du och ring på klockan. Komma de ej när de höra vällingsklockan, då äro de i sanning döda”.

Sigrid åtlydde befallningen, och när hon återkom efter väl förrättat värf, hade fru Metta nogare undersökt den slagne karlen och blifvit stärkt i den tron att han lefde, men tillika besinnat sig att det ej vore värdt att försöka bära bort honom, då hon hade så svag hjelp att anlita, som Sigrid. Hon betäckte honom derföre med hvad som fanns af sådana kläder och täcken, som klubbmännen ej aktat värda att medtagas.

Nu var Fru Metta åter redan alldeles densamma som vanligt, så att när tjenarene småningom började åter infinna sig vid den kända signalen, tittande försigtigt för sig om allt var säkert; då var hon genast i full verksamhet och satte alla till arbete att undanrödja förödelsens värsta spår.

Nu visste äfven en af tjensteflickorna berätta, att en ko blifvit räddad. Hon hade sett den i vildt språng sätta af åt skogen, och ingen hade förföljt den, åtminstone då hon såg den.

”Se der kommer gamla Annika med Matts och Storsvarten, det var galant. Ja, mor, ni må visst signa och häfva ögonen. Vill ni läsa olycka öfver de fördömda klubbkarlarne, så lägger jag visst inte fingrarna emellan. Det är säkert det”.

Lilla mor Annika lutade sig mot sin käpp och vaggade fram och åter och lyfte sin hand flere gånger. Om af förvåning och fasa, som fru Metta trodde, är dock icke så säkert. Fru Metta berättade nu att hon ej egde flera kor än den sjuka, som mor Annika skulle stöpa öfver, och en bortlupen. ”Läs nu en signelse så hon kommer hem, pigorna äro så uppskrämda, så att ingen törs gå att söka henne”.

Annika redde sig att göra fru Metta till viljes. Hon klef opp på backen bakom fähuset och började läsa. Först mumlade hon länge, nästan ohörbart, slutligen höjde hon rösten, allt tydligare hördes nu hennes ord: ”Jungfru Maria klagade sig, min ko är spildt och illa vildt. Den gamle han gick på ett brinnande berg och såg de vanne qvinnor. Jag manar dig, du vanne qvinna; du får mig mitt igen. Fullt som ett ägg, rödt som en blomma, innan solsätt tecknadt eller korsadt”. De sednaste orden uttalade hon med hög, besvärjande röst, under det hon sträckte sin käpp i vädret och ritade figurer dermed i luften. Derpå ropade hon tre gånger, med ljudelig röst, den saknade kons namn och förklarade sedan att den innan solnedgången skulle komma hem; hvilket ock ganska rigtigt skedde; om blott enligt dessa husdjurs vana, eller i anledning af besvärjelsen kan lemnas derhän. Sigrid gick fram till fru Metta och sade ödmjukt: ”Mor, monne icke detta är sådant signeri,

som är förbjudit? Är det rätt att låta henne utöfva det här?”

”Ack ja, hör man på bara. Ägget skall lära hönan. Har du också mål i mun, lammet! Är du så uppskrämd, att du tror det vara papisteri, bara jungfru Maria nämnes. Det skall jag väl säga åt mäster Erik midt i syna, om han ännu börjar med sitt grumlande, om att vi låtit dig lära påfviskhet. Hade jag dig bara under herr Eriks beskydd, då vore jag lugn både för klubbmänner och dumma beskyllningar. Vare detta sagt med all vördnad för biskopen”.

Vördnaden var dock en mohn rubbad på sednare tider, ty fru Metta kunde ej rätt förlåta, att Biskop Erikson dömt henne att pligta, så väl som Brita Oxe.

Genom de göromål som upptagit fru Metta i det yttre, hade hon blifvit hindrad ifrån att gå in i boningsrummen, hvilka ock för henne egde vida mindre intresse, än hvad som rörde hushåll och ladugård; men sedan Annika nu slutat alla läsningar och blåsningar och korsningar för kreaturens räkning, sade fru Metta: ”Kära mor, sannerligen jag vet om jag eger en matbit ens att ge er. Jag måste se efter om de vilddjuren lemnat oss något i behåll. Gå nu in i stugan sålänge”.

”Tackar som bjuder, tackar som bjuder, hi hi hi”, sade lilla mor Annika och neg sig till ännu mindre än vanligt. ”Aldrig har nån förr gått från fru Metta Liljeholm, utan att ha fått magen mätt, inga skall det ske hädanefter heller så snart, hi, hi, hi”.

Det var icke utan, att ej fru Metta kände sig en smula smickrad af mor Annikas ord, och det så mycket mer som hon väl visste med sig, att hon gjort skäl för att kallas god *mat*-moder. Nu skulle hon bege sig för att i ”herrskapsstugan” afhämta nyckeln till ett visthus, som syntes vara ouppbrutet, och sålunda ännu behöfde nyckel för att efterses.

I det samma hördes någon komma skyndsamt ridande oppför vägen. Pigorna skreko till af förskräckelse, men fru Metta gick rakt emot den kommande.

”Gud ske lof, jag kommer icke för sent”, utropade Enevald Fincke och kastade sig af hästen. ”Bönderna hade misstankar till mig, de bevakade mig noga. Jag fick ingen utväg till att kunna hjelpa hvarken fru Metta, eller eder dotter, jungfru Sigrid. Detta var mig en stor oro, men ännu mera plågades jag af tanken på, att jag icke funnit tillfälle att varna eder för takbjelkarne. Jag har dock lyckats att fly från mitt obeqväma ressällskap, och gläder mig att se, det J mig förutan undgått faran”.

”Herr Enevald Fincke, välkommen i detta förstörda hem. Jag hoppas att här dock ännu finnes något rum, som man kan stiga in uti, ehuru jag varit så upptagen, att jag ännu ej hunnit se om boningsrummen. Stig in, herr Enevald, att så väl jag, som min dotter, må få tacka eder för det bistånd ni gaf henne i dag, och att vi må få höra huru ni lyckades undkomma de vilddjuren”.

”Stanna, fru Metta, ni vet således icke sjelf ännu huru förrädisk er inbjudning är. Taksparrarne derinne äro genomsågade, det är högst osäkert att vistas der”.

Fru Mettas vrede jäste åter opp. Hon gick dock in i huset, öppnade varsamt dörren, såg in, runkade på hufvudet och skickade Sigrid att befalla de båda drängarne hemta in stöttor, afsåga dem och stöda under taket. Detta var hastigt gjort, ty stora förråder af verke låg vid gården. Så snart det med säkerhet lät sig göra, ledsagade fru Metta sin gäst genom herrskapsstugan till kammaren innanföre, der fönstren icke voro sönderslagna.

Fru Metta kände sig nu småningom högst otreflig till mods, af att icke kunna bjuda ens en bägare öl åt Enevald; men hon hade redan undersökt tunnorna och de voro alldeles toma, de flesta sönderslagna. Sigrid hade, blyg och förlägen, satt sig i ett hörn af rummet, men fattade dock slutligen mod, och steg fram till

Enevald. ”Tillåt mig”, sade hon djupt rodnande, att tacka er för er godhet emot mig, som dock var er alldeles fremmande. Jag förstod då ej ens för huru stor fara ni utsatte er för min skull”.

”Det var min lyckliga stjerna, hulda jungfru, som tillät mig att få göra er denna tjenst, det skulle mäster Sigfrid Forsius säga eder, om han vore här”, svarade Enevald skämtande. Fru Metta förundrade sig öfver att Sigrid hade vågat tilltala den fremmande herrn, men sedan hon sjelf förenat sina tacksägelser med hennes, tillade hon: ”Dålig värdinna är jag, som ej ens kan undfägna eder, och dock fordrar jag att ni skall fylla gästens pligt, ehuru jag ej fyller en värdinnas. Jag ber er nemligen att berätta oss nyheter. Låt oss veta både huru ni kom i upprorsmännens händer, och sen huru ni kunde lyckas att undfly”.

Enevald redogjorde nu för huru hans gård blifvit plundrad och bränd och han sjelf bortförd; omtalade sedan sitt bekymmer öfver att nödgas medfölja bondehären från Tannila, utan att kunna lemna någon hjelp.

”Slutligen”, fortsatte Enevald, ”hade bönderne hunnit till Nokia. Der beredde de sig att rasta öfver natten. Mitt sinne reste sig oöfvervinnerligt emot, att fortfarande vara tvungen att kampera med dessa råa gastar, och mina tankar flögo ständigt hit till Tannila. Emellertid kom underrättelse om att Fleming vore i antåg med krigsmakt. Denna nyhet verkade som ett trollslag. Den bullersamma folkhopen, som förut endast ordat om sin önskan att få tag i herr Klas för att slå honom till jorden, den hade nu med ens blifvit helt spak, när den fruktade mannen med sina knektar stod den inpå lifvet. I den allmänna villervalla, som nu uppstod, lyckades jag obemärkt, smyga mig ut till en inhägnad, der, ibland andra hästar, äfven de förvarades, som togos från Tannila. Jag kastade mig opp på en af dem och red i sporrsträck derifrån. Jag tror att man märkte min flygt, ty jag hörde skrik och hojtande att stanna; men i villervallan torde ingen hafva kommit sig att förfölja mig, åtminstone upphann mig ingen.”

”Mycken tack äro vi eder skyldiga äfven för eder välvilliga omsorg om oss. Hem, kan ni numera i afton icke resa, och det är sannt, der har ni icke ens tak öfver hufvudet. Men ni är trött och behöfver hvila, och det behöfva vi alla, ty det är nu ganska sent, och vi ha alla haft en besvärlig dag. Hurudan välfägnad jag kan bestå eder, vet jag ej sjelf än, knappt nog hurudan bädd. Genom er rådighet att krossa stegen, kom ingen att tänka på att i vinden kunde finnas något förvaradt; jag tänker väl att jag derifrån skall få oss bäddar. Men mina sängar med goda nya sängkläder, som stodo bäddade här i rummen, varma och sköna, dem ha de allt fört med sig. De voro utmärkt väl tillställda, spunna hemma, och väl väfda och med nya dun.”

Fru Mettas mod höll på att svika henne, vid minnet af de många uppbäddade sängar, som utgjort hennes stolthet; men tid var ej nu att sörja. Hastigt var hon åter i verksamhet, de söndrade fönstren tillstoppades så godt sig göra lät, fönsterluckorna stängdes och brasor upptändes. Något mat upphemtades ur ett visthus, som blifvit ouppbrutet, emedan bönderna ej kunde tro annat, än att ej mera än hvad de redan hittat kunde i ett hus finnas, och derföre ej ansågo löna mödan att vidare söka flera förråder. Så blef snart allt det nödvändigaste ordnadt för natten.

Följande dagen skulle Enevald fara för att se efter sitt eget förödda hem, men måste lofva fru Metta att till natten återkomma till Tannila, der hon dock kunde bjuda honom ett bättre rum, än han kanske kunnat finna det hos någon af sina torpare.

Fru Metta och allt folket i gården voro nu hela denna dag upptagna af omsorger att ställa rummen i beboeligt skick, att från vinden nedbära de der förvarade linne- och sängkläder, samt att på alla håll ordna och putsa efter gårdagens förstöring; och tack vare hennes kloka anordningar, började allt att antaga ett temligen ordnadt skick, då hon tredje dagen om morgonen varsnade en ryttare, som tog af stora vägen opp till Tannila. Hon trodde först det vara Enevald Fincke, men stod dock oviss och såg utåt, till dess hon helt hastigt utropade: ”Sannerligen är det icke herr Erik”, och dermed skyndade ut emot honom. Men Sigrid hann ändå fortare fram. I detsamma han kastade sig af hästen, tog den högreste krigaren den unga flickan

om lifvet, kysste henne och lyfte henne högt, som om hon varit ett litet barn. ”Se min snälla, kära flicka, Gud välsigne dig. Har jag dig här oskadd och glad, och mor Metta”, han kysste äfven henne och tog henne i handen. ”Se, Gud vare lof, jag har eder, mina kära, åter utan mehn. Detta är nästan mera, än jag vågade hoppas. Då är ju allt bra.”

”Ack, det är dock, tyvärr, icke så alldeles bra. Se till hurudant ett hus du kommer! Stig dock in, min herre och man, och stå ej utanför ditt eget hus, huru illa tilltygadt det än må vara.”

”Käraste min Metta”, svarade herr Erik, ”icke ha träd eller sten känt smärta af hur de blifvit medfarna, nej, icke ens fönsterglasen ha känt deraf, och sådan rask matmor, som du, sörjer nog före, att allt snart åter kommer i skick och visthusen bli fulla. Men hur är det med våra tjenare, kommo de utan skada från leken?”

”Erki ligger ännu illa sjuk af röfvarenes slag, men jag hoppas han kommer sig. Pekka och Jussi ha slagit sig till klubbehären. På dem var ej stor skada, de voro dåliga karlar, och gingo med endast för att få plundra, ty sannerligen de hade något förtryck af krigsfolket att klaga öfver.”

”Stackars Erki! Nå, icke behöfver jag be dig vårda honom väl, det vet jag att du i alla fall gör. Annat kan man väl ej nu för ögonblicket göra för honom.”

”Se båda mina linklädsskåp! Fulla med linkläder voro de från golf till tak, nu är allt förstördt, utom hvad jag hade i kistorna på vinden, och som ej rymdes i skåpen, och det är allt som nu finnes qvar.”

”Kära mor Metta, bry dig icke derom. Jag är viss att du har så mycket qvar, att vi ha både för sängarne, bordet och våra personer, och ingen dag behöfva vara utan. Hvad mer om resten är borta.”

”Herre Gud, har jag väl sträfvat och fäktat, för att mista allt så här. Hvad skulle min saliga mor säga, om hon visste detta; af henne fick jag hela det ena skåpet fullt med linne.”

”Ha vi då icke qvar till nödigt ombyte?”

”Jo visserligen, icke är det ändå så eländigt.”

”Nå, icke tänkte du väl sälja linkläder?”

”Så J kan fråga.”

”Läs då fast dina skåp och inbilla dig att kläderna ligga derinne, så är ju allt lika bra.”

”Ja J talar, J, som den som ingenting skulle förstå. När har nån förr kunnat säga mig på, att jag bykat och slamsat oftare, än mitt stora årsbyke? Och de sköna, goda sängkläderna sen? Tillochmed det rara bolstret med kassedun och engelskt var med tärningar på, är borta.”

”Jaså, jag hade just beredt mig på att få hvila godt på de mjuka bolstren i hemmet. Lappri, nog kan man sofva på en planka, det är jag ock mera van vid.”

”Nej, min käre herr Erik, visst skall J få en god bädd, när J som ett rart fremmande kommer till edert eget hem, och herr Enevald Fincke dessutom, som jag bjudit hit till natten, efter han intet eget hem har.”

”Nå, således är ju allt godt, hvad bry vi oss om hvad gubbarne tagit.”

”Det är visst att jag vore färdig att sörja det än mera, när J, herr Erik, icke alls vårdar eder om att hjelpa mig bära sorgen”, sade fru Metta leende. ”Men nu ville jag dock höra nogare om hvad du skref om från Åbo. Hvad är det mästar Erik grumlar om att Sigrid skulle öfvergått till katholska läran?”

”Ja detta kunde jag ej allt skrifva om. Du vet, mor, att hertigen lutar åt kalvinisteri, och på hans bedrifvande var det visserligen, som vördig biskopen, mäster Erik Erikson, hade, i enlighet med Söderköpings beslut, låtit nedtaga alla taflor och prydnader ur den ståtliga domkyrkan i Åbo. När vår nådige konung och herre förnam detta, skref han till herr Klas och befallte att ett sådant bilderförstörande ej skulle få ega rum, och han ålade biskopen att taflorna skulle hållas i godt förvar. Nu under marknaden lät herr Klas rida ikring staden och sammankalla folket, för att för dem uppläsa kungens bref, men deraf blef mycket buller och bång. Abraham Melcherson, du känner ju honom, han gick med sina vingliga ögon omkring bland bönderna, och retade opp folket, så de begynte skrika och begära sina förra kyrkobruk igen, med ljus och sallt och kalkens upphöjelse och dylikt, som blifvit aflagt såsom påfviska villfarelser.

”Ja”, menade fru Metta, ”nog har det varit si och så med den saken, ty visst är, att sämre har årsväxten varit allt sen de välsignade ceremonierna ej fingo iakttagas vid gudstjensten.”

”Nå, lika mycket hur dermed var, men det vissa är, att biskopen han stod på sig och försvarade sina gerningar, och herr Klas, som du vet ej har långt efter vrede, blef så ond, att han blef helt svart i syna. Nå han är nu just ej så ljuslätt eljest heller. Och han redde af biskopen så jag fruktade han skulle slå till honom. Men der voro många af adelsherrarne som ville komma åt herr Klas, och deribland någre hans fränder, som äro honom hätske, och de påstodo att förakt för god sed och religion utbredt sig bland folket, och att herr Klas icke borde vara den, som skulle hålla med folket i att illa bemöta presterna. Så kom der en som påstod att herr Klases ryttare hade kommit i delo med en prest, och så hade de kastat honom ut öfver kyrkogårdsmuren. Herr Klas for opp med knuten näfve, men satte sig åter ned och kastade nacken bakut och såg tankfull och ledsen ut. ”Sannerligen jag det kan hjelpa”, sade han. ”Gjord gerning är gjord.” Ännu funderade han litet på saken, men sade sedan skrattande: ”Ja inte vet jag bättre råd, än att de kasta honom in igen samma väg, ty sannerligen jag kan annorlunda hjelpat.”

”Sådan gudsförsmädare”, sade fru Metta och lyfte ögon och händer.

”Nå inte var det så farligt heller! Men så började alla att påstå det herr Klas skulle straffa sina knektar. Om de finge medhåll vid sådant barbari, blefve snart hela landet en röfvarehåla och dylikt, och nu blef herr Klas så ond, att han sprang opp. Men vet J, mor, biskopen han är dock en dugtig man, ty han gick emot honom med alfvar och värdighet och utan all räddhåga och sade: ”Herr Klas Fleming”, sade han, ”J ären en stor och mäktig man och förmår mycket, men derföre ligger ock på eder ett ansvar, större än på andra, som mindre makt hafva. Eder tillkommer att vaka öfver att i landet religion och god sed skyddas. Fienden går omkring och vill utså sitt onda utsäde; presterna tillkommer att genom from lära motarbeta honom, men icke att genom af menniskor uppfunna ceremonier ohelga religionen och återföra påfviska bruk och villfarelser, dem vi längesedan afsvurit. Men när religionens väktare icke vördas, då segrar fienden och falska läror utspridas. Så har nu ock hos mig anmäldt blifvit, hurusom en adelig jungfru, med sin fars tillåtelse, vistats i det nära utrotade klostret Nådendal, och der öfvergått till katholska bekännelsen. Riksens ständers beslut af den 21 Oktober 1595 vid Söderköpings riksdag, är eder kunnigt, det utfäster straff af landsflykt och egendoms förlust, icke allenast för affall från den rena lutherska läran, utan ock samma straff för den, som med vett och vilja, son eller dotter, derifrån afsöndrar.” Mig föll genast i hågen att väl någon på mig velat kasta den skuld, som skulle Sigrid affallit från vår tro, ty det unga barnet kunde inga fiender hafva, hvilka för hennes egen skull kunde vilja göra en sådan anklagelse. Jag behöfde ej länge vänta, ty mäster Erik fortfor: ”Det är en af herr riksmarskens och ståthållarens egna krigsöfverstar, nemligen herr Erik Liljeholm, som anklagas för sådan förbrytelse emot beslutet vid Söderköpings riksting.”

”Åter märkte jag hur vreden kokade opp hos herr Klas och han utropade: ”Söderköpings riksting och käringsamlings sqvallerting, det är allt just ett och samma. Och J, mäster Erik, åberopen eder hvad der beslutits, och veten dock att denna såkallade riksdag, har intet att betyda, då den var tillställd af hertigen, tvertemot hans kunglig majestäts förbud. Och dock vill jag höra om det är någon sanning i alla dessa

beskyllningar emot krigsfolket.” Nu ropade herr Klas mig och frågade: ”Herr Erik Gustafson, är det väl sanning hvad vördige mäster Erik beskyllar eder och eder dotter före?”

”Nej, på riddareord icke”, sade jag och lade handen på bröstet. ”Godt”, sade herr Klas, ”ni ser således, vördige biskop, att man fört eder bakom ljuset, och herr Erik Liljeholm och hans unga dotter stå under *mitt* beskydd, och dermed Gudi befallat.” Och samlingen upplöstes.”

”Nu hafva herr Klas och fru Ebba erbjudit Sigrid att få komma i deras hus och åtnjuta deras beskydd. Huru oskyldig hon än är, kunde hon dock råka ut för ledsamheter, men i herr Klases hus vågar ingen peka finger åt henne ens. Mig synes sålunda bäst, att vi med tacksamhet antaga tillbudet. Dock såge jag helst om jag hade äfven dig i Åbo, ty sedan bönderna nu en gång kommit i vana med uppror, mord och blod, kan man ej vara säker för nya excesser, och det vore bäst om du kunde vara undan faran.”

”Min herre och man, det har jag redan bedt dig om, att icke påyrka. Här är alltför mycket arbete, innan allt åter kommer i skick och i sin gilla gång. Från hemmet låter jag ej skrämma mig, då jag så väl behöfs här.”

Nu steg fru Metta hastigt opp och sade: ”Nå, här sitter jag och hör på eder, och ställer ej ens för att en så kär gäst, som J ären i edert eget hus, må få sig något till lifs.”

Innan kort hade äfven Enevald Fincke återkommit, och snart var en aftonkost framställd, som var både ymnig och god. ”Det må jag tro att du kan trolla”, yttrade herr Erik förnöjd. ”Aldrig brister välfägnad, der du är värdinna. Och öl tillochmed! Visst skulle det varit litet svårt att sakna sådant, men huru du nu hunnit få bryggt, förstår jag icke.”

”Åh, fru Elin på Kalfnäs hade lånat af mig en tunna öl, till dess hennes malt skulle hinna bli mältadt, och som hon nu just fått det färdigt och hunnit brygga, så återsände hon lånet, när hon hörde huru här gått våld öfver oss.”

VIII.

De storas, de mäktigas strider, hvad röra de väl en ringa landtflickas öde? Må hon sitta vid sin spinnrock, må hon sköta sitt kök, sina blommor, sin grannlåt och se till blott att hemmet är dammfritt, och lemna åt männen, de som makt och kraft hafva, att deltaga i lifvets stora skiften! Och dock sönderslås hennes spinnrock, härjas hennes blomsterland, förstöres eller fläckas hennes sirliga drägt och förödes hennes hem af dessa samma stormar, som skaka throner och förstöra länder. Vi vilja derföre lyssna till ett samtal emellan herr Erik Liljeholm och unge herr Enevald, för att derigenom kunna kasta en blick på den tid, hvari den unga lefver, och af hvars stormar äfven hennes öde skakas.

Vid den skummande ölbägaren satt herr Erik glad i sitt hem, der han så sällan hade tillfälle att vistas. Midt emot honom satt Enevald Fincke, lyssnande till den äldre riddarens berättelser om ställningar och förhållanden, dem Enevald, som under loppet af flere år vistats utrikes, icke så noga hade reda på. Fru Metta deltog ock stundom i samtalet, Sigrid satt tyst, men uppmärksamt lyssnande.

”Man säger att herr Klas afrådde salig konung Johan ifrån att låta välja sin son till konung i Polen”, sade Enevald.

”Ja, han arbetade visst deremot, och nu är det just han som har mesta besväret af att hans råd ej den gången hördes, och som nu bäst bjuder till att vidmakthålla Sverige åt sin lagliga konung. Men hertig Carl har nu fria händer till allt odåd hemma i Sverige, det ärfda riket, der han mer och mer undergräfver konungens välde.”

”Men”, invände Enevald, ”konungens ord måste ju dock alltid gå öfver hertigens?”

”Jo, när kungen hitsänder en befallning, så krusar och krumbugtar hertigen, och förklarar sin underdåniga ödmjukhet och åtlydnad af kunglig majestäts i Polen befallningar; men just denna ende gången måste han göra precist tvert emot, ty illvilliga menniskor och hertigens fiender hafva denna gång förledt hans majestät, som ej kan känna förhållandena, att ge ut en för landet skadlig befallning. Ja, stundom låds hertigen tillochmed tro, att hela brefvet är understucket och af onda menniskor förfalskadt! Åter skrifver kungen och påstår sin rätt att bli åtlydd, och hertigen skrifver så ödmjukt tillbaka, och är grufveligen bedröfvad öfver att hans majestät, konungen i Polen, låter illviljare förleda sig att misstro honom och hans goda vilja.”

”Inser då icke folket detta?”

”Hertigen ställer sig väl med bönderna, ifrar för deras bästa och tillhåller domstolarna att göra det lägre folket rätt; och så pratar han med bönderna, lika kraftigt och rakt på saken som de sjelfva och lika groft också. Folket har lärt sig att misstro vår konung, emedan han hyllar den hatade katholska läran. Och så talar hertigen för bönderna och säger, att nog veta de alla hur konungen lofvat att landet oförryckt skulle få behålla sin rena evangeliska lära, men hurusom jesuiter och papister dock bedraga konungen att utfärda skadeliga påbud. Och ingen vore väl mera, än hertigen, öfvertygad om, säger han, det konungen aldrig annat tänkt, än att hålla sitt ord heligt, och att konungen visst ej ville förfölja sina undersåter, för det de stå vid sin sanna tro, fast många tala om huru han vill införa det påfviska otyget och göra Sverige till ett lydland under Polen. Men käre vänner, tillägger fursten, och ser så from ut, jag, för min del, kan visst aldrig tro att hans kunglig majestät af Polen har sådant oförsvarligt uppförande i sinnet.”

”Hvarföre, herr Erik, nämnen J vår nådige herre och konung endast såsom kunglig majestät i Polen?” frågade fru Metta förvånad.

”Det är så hertig Carl oftast benämner honom”, svarade herr Erik, ”dock bevare oss Gud att upplefva den dag, då endast denna tittel skulle tillkomma vår konung.

Att hertigen syftar dertill, är väl utan all fråga, och vår herre och konungs sinne är ock, tyvärr, så lugnt, att han icke med rätt tillräcklig kraft ställer sig till sitt folks och sin kronas värn. Men så länge herr Klas håller hufvut oppe, skall väl ingen så lätt rycka spiran af vår lagkrönte arfherre. En trogen konungens man, står han som en klippa i bränningen, och röres lika litet af krångel och hotelser, som af löften och smicker. Hertigen försöker af all makt att få herr Klas i sina händer till Stockholm, och har skrifvit gång på gång, och har velat smickra honom med hur oumbärlig han är i rådet, och att han ej må undandraga sig, när fäderneslandet behöfver honom, men Klas är honom för slug!”

Enevald såg betänksamt på det fradgande ölet och invände: ”I riksrådet lär han ej ha låtit höra sin röst nyligen, men då man innehar så många stora embeten, hinner man väl ej med alla. Kunglig majestät har ju nyligen insatt honom som general-fältöfverste och ståthållare i Finland, med makt som en kung, riksråd, riksmarsk, öfversteamiral, det kunde allt vara tjenster för fem stora herrar.”

”Ju fastare stödet ställs, dess bättre stöder det, när det är godt, och herr Klas är orubblig som våra gråberg.”

”Ja, ja”, sade fru Metta och runkade smått på hufvudet, ”nog är herr Klas orubblig alltid och skroflig med som ett gråberg. Nog vet du huru hertigen och alla herrar gyckla öfver hans grofva ord och maner.”

”Illa anstår det hertigen att tala om hans grofhet”, svarade herr Erik. ”Der herr Klas säger tig! skriker hertigen ”håll käften, eller skall du få dig ett truthugg”, och der herr Klas säger: ”du är ingen hederlig man”, der säger hertigen: ”du är en tjufstryker och dertill en ölebult.”

”Men var det då så väl gjordt, att han ej lät finnarne fara till riksmötena?” frågade åter fru Metta. ”Det fanns nog mången, som menade att hertigen ville folket väl, men att Flemingen bara inte ville släppa dem dit för

att de ej skulle få klaga på honom.”

”Mor, mor, tala ej efter hvad hertigens handtlangare säga. Nog är det allt godt och bra att få ihop riksmöte, men går det ej till efter lag och rätt, så är dermed ringa godt. Och när hertigen lyser ut riksmöte, och kungen förbjuder sitt folk att bevista det, då gör den rätt, som icke släpper folket dit; om än allmogen, i sitt oförstånd, låter narra sig och tror allt hvad skojare pratar i dem. Och om än svenskarne måste lyda Söderköpings och Arboga beslut, då de ha föga vån att annat göra, när de ha hertigen i nacken på sig, så skola åtminstone finnarne hålla lag och rätt helig, så länge hertigen ej fått band på dem, och det skall, med guds hjelp, ej ske så länge herr Klas har nästan hela rikets flotta omhanda och står stark i Finland. Redlig och rättfram och utan krångel och krokar, viker han ej åt höger eller vänster. Trupper har han här att försvara vår konungs sak, den stund det behagar hans majestät att återkomma till sitt arfrike. Hertigen menar nog på att afdanka tropparna, som ännu stå i tjenst sen kriget mot moscowiten, och när herr Klas allt icke afskedar dem, så har hertigen vändt sig direkte till krigsfolket sjelfva, och befallt dem att ej lyda herr Klas, som han säger vara en förrädare mot kung och land. Men ännu har det ej lyckats honom att utså myteri och uppror bland knektarne, hur än han bjudit till.”

”Hvad herr Klas gör, tyckes väl eder rätt, och icke vill jag dömma annorlunda än J; men allmogen klagar bittert, och nöd lida de; och är det icke just det förtryck som af knektarne utöfvats, hvilket nu kostar så ohyggligt mycket mord och brand”.

”Svårigheten att försörja trupperna, är stor och, Gud bättre, folket lider i sanning mycket. Då de äro undan ögonen på herr Klas, så tycka sig knektarne kunna spela herrar, och ta med pock och våld af bonden mycket mer än de skulle ha rätt till. Borgelägers tunga är nog svår redan tillochmed när knekten nöjer sig med det nödvändiga. Men hvad vill herr Klas göra? Han måste hålla trupperna väl, han måste se igenom fingrarna med mycket! De veta nog sjelfva, huru väl hertigen skulle taga emot dem, om de skulle lyda honom och öfvergå till Sverige. Och dessa fremmande legoknektar, dessa skotter, mest lycksökare, dessa polacker, som i grund förakta de arma finnarne och behandla dem som vore de djur, hvad vill han företaga sig med sådana? Skicka bort dem och vara ur stånd att stödja sin konungs sak, eller qvarhålla dem och ha fördrag med deras oseder. Men förr skulle herr Klas låta hela verlden gå under, än svika sin tro och sin konung”.

”Och dock”, sade fru Metta, ”kan jag ej rätt annat, än ha medlidande med dessa arma bönder, så vilda de än äro. Skulle än stundom herrarne fara fram fogligt med dem, så roffa och skinna fogdarne dem, som om de ej vore menniskor fast de äro bönder, och knektarne, det vet en hvar huru de husera. Hvad skall folket väl till slut ta sig före. Folk äro de ju ändå, om än af sämre blod. De slåss ju och resa sig, för att freda hus och hem för våld. Ena odjur äro de dock, bränna och härja som röfvare och vilddjur, och slagta folk och fä, så att det ryser i en”.

”Finska bonden är en tålig man. Finge han blott fundera för egen räkning, så skulle han tåla sitt lidande denna gång, som alltid, och visste han huru herrarne dock ville lindra hans nöd, så skulle han lida än tåligare. Jag hade nyss ett bref från min gamle vän herr Gödich Fincke till Porkala, befallningsmannen på Nyslott. Huru innerligen han för de fattiga bönderna deltar och för deras nöd ömmar, det kan rätt gå en till hjertat, och äfven hans gods hafva de dock brännt! Men hertigens utskickade kringföra bref bland allmogen, om de alla verkligen utgått från hans furstliga nåde sjelf, vill jag dock lemna derhän, ty icke bör man skylla honom för allt heller. Der utmålas Flemingen som en gud och äreförgäten tyrann, en blodsugare, en förrädare som ljuger sig vara af konungen tillsatt, och som blott tillskansat sig ett olaga välde. Ja man utsprider att konungen är död, att Hertig Karl är konung. De påtagligaste och vildaste lögner utspridas om Herr Klas, och folket tror dem och berättar dem för sina barn, och som en blodig tyranns, skall hans minne gå till efterverlden. Och nu uppmanas bönderne att resa sig, att utrota eller bortjaga tyrannen och hans anhängare. Och i sanning, länge nog har herr Klas sökt med godo stilla upproret, men det går ej längre an, det måste brytas innan det får en större makt. Herren vare de arma bönderne nådig, men jag rädes mycket

blod kommer att flyta! Må det komma öfver deras hufvuden som ställt till allt detta; icke öfver dem som måste försvara sin konungs sak, och skydda oskyldiga menniskor för plundring och mord af dessa upprors män. Än här, än der, samlas en skara; röfvar, bränner, mördar och plundrar herregårdarne och alla som de tro hålla med herrarne. Herr Klas har varnat dem, han har belönat de socknar som förhållit sig stilla, med att ge dem eftergift i skatterna, han har tillskrifvit och varnat allmogen, och förmanat dem att icke på detta blodiga sätt söka skaffa sig rätt. Men uppviglarne tros mera af de uppretade bönderne, och allt större har det onda vuxit. Det kan ej hjelpas, stränghet måste dock nu slutligen användas, om ej hela landet skall ges till spillo".

"Ja, herre gud", suckade fru Metta. "Hvad är det annat än ohyggligheter som stunda. Talas det ej om hur både bröd och annan mat blifvit förvänd i klara bloden. Och talte icke fru Regissa om huru de berättat om, att en gammal ek burit ollon som sett ut som turkhufvun, med spetsiga mössor på nacken, och sådana, att ingen trädsnidare kunnat skära dem bättre. Och när de sen brötos opp, voro de fulla med blod. Ja, ja, herre gu! Hvad blir det väl annat än blodiga och ohyggeliga händelser, när christna menniskor fara fram som turkar och hedningar. Ja, ja, sådant spås före, och värre än sker".

IX.

Påföljande morgon red en ryttare in på gården och frågade efter herr Erik Liljeholm. Han framlemnade ett bref från ståthållaren, deri denne skref, att han nu rastade med krigsfolket endast få mil ifrån Tannila, att nästa nattqvarter skulle tagas i en by blott en fjerndels mil derifrån, och att han inbjöd sig sjelf, jemte några följeslagare, till gäst hos herr Erik, väl vetande att fru Mettas spisekamrar icke fruktade att anfallas.

Herr Eriks min ljusnade klarligen, och han gick för att åt fru Metta meddela nyheten om den käre och aktade gästens ankomst som blifvit förebådad, och att fröjda sig öfver den heder som skulle ske hans hus. I hans håg föll ingen tanke på att i det nyss plundrade huset någon svårighet kunde uppstå vid att emottaga den höge gästen. Han blef derföre öfveraskad att till svar på sitt meddelande se fru Metta slå ihop händerna, under det hon utropade: "Åh herre min skapare, och det sägen J så lugnt, herr Erik!"

Herr Erik, som det icke föll i sinnet att någon annan tanke, än häpnad öfver den stora äran, uttalade sig i fru Mettas utrop, sade helt lugnt: "Kära mor, en hög herre är visserligen herr Klas, och mycket stor är äran, som oss vederfares, men icke behöfva vi dock låta förskrämma oss deraf. En större herre hoppas jag dock vi ju dagligen mottage i vårt hus och våra hjertan, och det är herren Gud, och inför honom äro vi dock alla lika".

"Ack herr Erik, J är eder dock alltid lik", utropade fru Metta, nu helt förifrad mot sin lugne man. "Förstår J då icke, begriper J icke, att i ett utplundradt hus icke finnes utväg att med heder ta emot sådant fremmande".

"Nå så tag emot honom med mindre heder då. Herr Klas kunde ännu icke hafva hört af den förtret, som drabbat oss, men hvad mer, innan han kommer hit, får han nog höra deraf. Vi ha ju haft mat och dryck här, alltsen jag kom hem. Icke är herr Klas någon matpetare. Du har ju godt smör och bröd och skinka dertill och öl, och det är ju allt som behöfs".

"Det är då visst och sannt, att höra eder skulle man tro, att allt hvad man uträttat och sträfvat här i verlden vore idel onyttigt göromål, och intet erkännande har man för alltihop. Det vore visst, att så ta emot herr Klas! Ja smör och bröd och skinka, jag undras hvar jag ens det skall ta? Tror J, herr Erik, att hvad som undgick de vilddjurens uppmärksamhet, voro sådana outtömliga förråder, att de räcka till allt? Jag har nog hört omtalas huru mycket herr Klas ensam skall förtära, att icke tala om med hvad hans följe skall mättas. Det sägs ju allmänt att herr Klas äter en hel skinka ensam till ett mål."

"Och du tror sådant dumt prat, mor!"

”Skulle jag inte tro det? Hans furstliga nåde, hertig Carl skall ju sjelf hafva sagt, när han hörde detta omtalas, att det ena svinet äter det andra; och om än orden just inte äro så fina för en furstemun, så kan jag väl icke annat, än tro på hvad hans furstliga nåde sjelf sagt”.

”Kära mor”, sade herr Erik, hvilken orubbligt lugn vid alla andra tillfällen, dock hastigt förlorade jemnvigten, så snart någon angrep Klas Fleming, ”kära mor, om än sjelfvaste lögnens fader, hin onde i helfvetet, skulle säga sådana der dumheter, så borde du väl begripa att ingen lefvande menniska finnes, som kan äta en hel skinka i ett mål. Dock”, tillade han i detsamma åter med sin vanliga glada min, ”kanske någongång när fru Ebba låtit anrätta en pastej af de feta och trinda spädgrisarne från Qvidja, att nästan en hel sådan skinka strukit med”.

”Ja se det var en sak”, sade fru Metta talande vid sig sjelf, ”hos Lisa på Kullans tingade jag ju grisar, för fisken som hon fick. De borde väl vara stora ren, men här skall jag få stå med skammen om de äro magra. Jag undras hvem som förr kunnat hitta en bit magert bland späcket på Tannila?”

”Kära mor, var ej bekymrad, du skall få se att det går”.

”Ja, det går ja, det är lätt sagt, men sannerligen något går om jag står här. Och den Sigrid sen, der står hon och ser så märkvärdigt from ut, men för gu om det går med att bara se beskedlig ut, när något skall uträttas. Hade jag ändå en drifvande menniska att hjelpa mig. Nog kan flickan vara snäll och from och ett kärt barn, men se en som kommer sig till att uträtta något, det blir hon väl aldrig här i verlden”.

Med de orden gick fru Metta bort, snart syntes Storsvarten stå förespänd, fru Metta satte sig sjelf i slädan och begaf sig till grannarne, för att uppspana hvad som kunde fås till mats, genom köp, byte eller tillochmed lån. I dessa tider då den mest obegränsade gästfrihet öfvades öfver hela landet, hände stundom, att, ehuru visthusen hos de förmögnare voro öfverfyllda med mat, man dock icke ville för mera ärade gäster framställa endast spickefläsk, ofta öfverårigt, torra gäddor eller dylikt, och då hände väl att en grannfru råkade vara försedd med något färskt, och så hjelpte man hvarandra. Att hos en god vän låna en hare eller en fogel, var derföre icke alldeles ovanligt.

Innan kort återkom fru Metta, och var snart så i sitt element med alla de brådskande bestyren, att hon icke mera syntes tänka på någon fruktan att anrättningen blefve för simpel åt herr Klas. En dräng utskickades för att skaffa fisk ur träsket, en gosse från närmsta torp skulle till skogen för att vittja harbrännorna och hjerpsnarorna, en piga knådade deg, en annan stötte opp lingon som nedlaggts att frysa och som nu skulle användas. Det bakades, det bultades, det stöttes, det slamrades i alla knutar. Lakan framtogos från vinden och glättades, sängkläder framsläpades derifrån, hvilka förr aldrig oftare störts i sin hvila, än för att dammas och piskas. Under allt detta bestyr syntes Sigrid lugn och stillsam som vanligt. Man märkte knappt att hon sysslade med något, men under hennes händer antogo rummen småningom ett trefligare utseende. Fru Metta hade sjelf, i yngre dagar, spunnit och väfvit tapeter till ett par rum. Dessa hade af de våldgästande bönderne blifvit nedrifna och hängde i trasor. I all tysthet jemkade Sigrid opp dem, hopsydde de lösrifna styckena och borttvättade fläckarne. Öfver borden utbredde hon hvita dukar, enris ströddes öfver de redan förut hvitskurade golfven, och innan kort såg det helt trefligt ut på Tannila.

Det var redan mörkt om aftonen när Klas Fleming red in på gården på Tannila, jemte några andra herrar och åtföljd af herr Erik, som ridit ut för att möta honom. Fru Metta välkomnade den höge gästen på trappan, der hon stod och neg djupt. Fleming kastade sig af hästen och steg raskt upp för trappan. ”Se god afton, fru Metta”, sade han räckande henne handen. ”Eder herre är så villig att vara mig till tjenst, så att han förleder mig att besvära äfven eder. När man ger mig ett finger, så tar jag hela handen. Hade jag dock vetat att klubbmännen förut våldgästat här, så skulle jag väl nu icke kommit; dock hoppas jag att icke göra eder omak. En gammal krigsman är van att ligga på marken i samma kläder som han bär om dagen, och aktar ej

så noga om litet dam fastnar på lädret. Och icke försmår han rågbrödet för att det ej är fikon, utan är han nöjd med hvad som råkar förefinnas. Gör er alltså intet omak, jag önskade blott att öfverlägga i stillhet med herr Erik och äfven hvila mig sjelf litet, ty huru det är, så tynga ändå åren stundom att bära, fast de smyga så tyst på en. Man skulle väl lättare bära en hel hövålm, så stor den än synes”.

Fru Metta neg allt djupare och djupare. Hon kände sig helt häpen inför den mäktige herrn, ehuruväl hans sätt var enkelt och icke syntes hofmannalikt. Icke heller hans drägt utvisade på något vis hans rang. Ansigtsdragen utmärkte en hög grad af bestämdhet, och den mörka hyn, ännu yttermera brynt under fälttåg och sjömannalif, ökade det stränga uttryck, som hvilade öfver dem. Då herr Erik öppnade dörren, steg Fleming in utan vidare krus och, fru Metta stod helt slagen qvar. ”Nå för gu”, sade hon slutligen vid sig sjelf, ”är icke detta för mycket! Är han herre i landet, så är jag fru i mitt hus. Icke är han kung heller!” och modigt steg fru Metta in i rummet, derifrån hon bjöd herr Klas att stiga in i fremmandkammarn. De andra herrarne hade ock nu inträdt och under tusen krus inbjödos äfven de nu af fru Metta i det inre rummet. Öl och must framsattes nu i de åter upptagna silfverbägarne, och snart var samtalet i gång mellan herrarne, under det fru Metta och Sigrid sysslade med bordet och matens framställande.

Enevald Fincke hade till det mesta iakttagit aktningsfull tystnad, och endast stundom bytt något ord med en af de yngre herrarne.

Nu vände sig Fleming till honom och sade: ”mig synes underligt att J sitten stilla på edert gods och sen på huru de upproriske bönderne bränna och härja. Ernen J icke, som en adelig ung junker anstår, egna eder åt vapenyrket, för att tjena konung och fädernesland?”

”Nyligen hemkommen efter flere års vistelse utrikes, har jag ännu knappt hunnit göra mig bekant med det mig i arf tillfallna godset, som nu blifvit så illa förhärjadt, och har sålunda ännu icke egnat mig åt något bestämdt.”

”Hvilket yrke skulle väl en ung ädling välja, om icke vapnens? Och då konung och fädernesland hotas med farlighet, så synes mig att en och hvar borde draga svärdet och icke sitta vid spiseln.”

”Mig tyckes icke vara mycken ära att slåss mot bönder!”

”Att de äro bönder, är det enda som länder dem till ursäkt, ty man kan af dem icke vänta det förstånd att rätt inse sakerne. Svårt är visserligen att draga svärdet emot desse förledde och bedragne, de äro dock egne landsmän och konungens undersåter. Derföre har jag ock velat vänta, i hopp att vettet skulle klarna hos dem. Hvad tanken J väl herr Erik”, (fortfor ståthållaren nu vänd till denne) ”det är dock en skräckelig sak, att i flere socknar just presterna äro de, som uppreta bönderna, är detta att lära dem vara öfverheten underdånig? Finge man blott i böndernas skallar begreppet om rätt och orätt; men presterna prata för dem om kätteri, och neka dem ljus på altaret och sallt och andra ceremonier, som de önska sig och tro på, och prata för dem om Upsala mötets beslut, det der kalfskinnet! och annat prestegnäll, och röra ihop östan och vestan och himmel och gröt, och så bli de arma dårarne till slut som vilda hundar, att rusa på hvar och en, blott någon säger buss.”

Hans Fordeel har haft mycket på samvetet af detta upploppet!”

”Ja visserligen, och andra till honom. Så svart måla de mig för bönderna, att jag tror sannerligen de skulle tro, om någon berättade dem att jag skulle bruka koka eller steka barn i smör och äta opp dem; ty föga bar något så vildt blifvit opptänkt, som icke de påbörda mig. Men (här skrattade han) här hoppa de i galen tunna! Ty ju förskräckligare bönderna tro mig vara, dess räddare äro de för mig, och dess lättare är att slå dem med bäfvan och förskräckelse, så att de en annan gång hållas stilla. Med blotta skräcken lär det väl dock icke numera kunna aflöpa. För att skydda fridsamma och oskyldiga menniskor, måste dessa

våldsverkare hållas i styr. Föga går morgondagen utan att en mängd af dem hugges ihjäl af knektarne, som ock på dem äro mycket uppretade, så de med lust och fröjd fullgöra sådan befallning.”

Sigrid som just gick öfver golfvet, bärande en hög äggtorta som hon skulle ställa på bordet, ryste till vid Flemings ord, så att fatet skakade i hennes hand. ”Se unga jungfru”, sade nu herr Klas, ”huru J skrämmens för slikt tal, och J hafven dock nyss lidit plundring och våld af desse ogerningsmän.”

”Herr Erik, detta är ju eder unga dotter, som fru Ebba erbjudit ett hem tills vidare under sitt beskydd. Icke tyckes hon passa i dessa blodiga och bullersamma nejder. Nåväl herr Erik, skicka henne till Åbo. Der kan hon ju leka med mina döttrar!”

Herr Erik tackade för anbudet, och sade att han redan härom ordat med sin hustru och sin dotter, hvilken vore beredd att, i hvad hon skulle förmå, bjuda till att vara de ärade damerna till tjenst. ”Kära barn”, sade han derpå åt Sigrid, ”var då icke så försagd, att du icke vågar aflägga din tacksägelse, för hans herradömes nådiga anbud.”

Sigrids hjerta var helt beklämdt, och hon kände sig skrämd och illa till mods att nödgas framträda inför så många fremmande herrar; men isynnerhet af bäfvan för den mörke herr Klas, hvilken hon hört omtalas som en så förfärligt sträng man. Ett ögonblicks besinning sade henne dock att hon borde akta sig att icke synas pjåkig, hon gjorde derföre våld på sig, steg fram till den mäktige herrn och neg djupt i det hon sade några ödmjuka ord.

I detsamma inträdde fru Metta, röd och varm så väl af köksbrasan, som af ifver.

”Eders herradöme, och öfrige herrar, herr Axel, herr Anders, herrarne behagade hålla till godo med den ringa välfägnad, som i vårt utplundrade hus nu i hast kunnat åstadkommas. Det är visst allt ovärdigt så höga gäster, men herrarne täcktes ursäkta och låta välmeningen ersätta bristerna hos hvad vi vågat framställa, så ringa det än är.”

”Gud bevare eder fru Metta”, sade Fleming leende, ”tror J mig icke i sanning vara en värre varg att äta, än som sjelfve hertig Carl omtalar mig vara.”

Häri hade han ej så orätt. Fulla upprågade fat med fläsk, fisk och fågel stodo på bordet. Höga korgar med herrebröd stod derinvid, tornformiga kakor och tortor funnos i ymnighet midt på bordet, öl och must i kannor deromkring, men fru Metta klagade och bad många gånger om ursäkt att hon nu icke hade hvarken kryddadt vin eller kirsedrank att bjuda, men sådant stod nu icke att fås.

Fru Metta neg, bjöd och trugade och bråkade och tvang sina gäster att, med eller mot sin vilja, taga till lifs af hennes anrättningar; såsom det på den tiden anstod en rättskaffens värdinna. Herr Klas syntes dock ej mycket bekymra sig derom, utan lade för sig af hvad som stod honom närmast, och det just icke i små portioner. Helt hastigt hade han slutat sin måltid och stigit opp från bordet, till stort bekymmer för fru Metta, som förgäfves använde all sin vältalighet, till att förmå honom smaka på flere rätter och kakor, dem han alls icke tagit någon notis om.

Om aftonen sedan gästerna begett sig till ro, sade fru Metta, just som hon skulle undanställa en knappt afskuren torta, ”ja, hvad skall man laga mat, när det icke duger åt folk.”

”Nå mor, våra gäster voro ju så få, huru mycket kunde de väl bärja af allt ditt öfverflöd; icke tyckte jag det sparades på gudsgåfvorna.”

”Si för gu om jag kan glömma att jag icke fick herr Klas att smaka hvarken på äggkakan, eller fiskpasteijen, eller krösamoset; och fast jag sjelf säger så var allt ganska godt och smakligt.”

X.

Det var morgon. De fremmande skulle, efter hastigt intagen frukost, bege sig å väg. Enevald Fincke steg fram till ståthållaren och anhöll att för denna gång, som frivillig, få medfölja. Sedan önskade han ingå i konungens tjenst.

”Godt”, sade Fleming och tog honom i handen, ”välkommen då. En ny kamrat, gode herrar.”

Enevald hade fattat sitt beslut att åtfölja krigarne, mera för att hastigt komma in i deras seder och vanor, än för att för denna gång egentligen deltaga i striden. Han ernade sedan taga plats vid någon af de trupper, som voro förlaggda i Åbo. Huruvida något annat, än ståthållarens närvaro, bestämde honom för att vilja vistas just i Åbo, lemna vi tills vidare derhän.

Från den näraliggande byn utmarscherade redan i god ordning, de troppar, som der rastat öfver natten. Under dagens lopp skulle de troligen stöta på bönderna som, anförde af Jacob Illka, nu lägrat sig vid Nokia. Fru Metta och hennes dotter stodo på trappan och sågo på de förbitågande trupperna. Fru Metta betraktade skådespelet temmeligen tryggt, ehuru icke fullkomligt fri från bekymmer. Sigrids kinder voro något bleka och hennes vanligen så lugna utseende förrådde oro. Ståthållarn och de öfriga herrarne hade redan slutit sig till knektarne. Fullständiga rustningar buros af få; af de fleste endast de vigtigaste vapenstycken. Enevald Fincke följde med fotfolket. När han tågade förbi Tannila bugade han sig djupt och sänkte sitt svärd för damerna. Nu skulle äfven herr Erik bege sig bort, för att upphinna de öfriga, och han slöt nu, med ett varmt famntag, hustru och dotter i sina armar.

Fru Metta hade svårt att rätt vara lugn och sade: ”Gud bevare eder herr Erik då i gån emot sådana röfvare och vilda djur, som icke hafva försyn hvarken för hög eller låg. Käre herr Erik utsätt eder dock icke för de värsta ulfvarne. Afslå icke heller hvad jag af eder ber: bär dock denna lilla silkeslapp under harnesket, se, låt mig sticka in den här. Den är vigd och signad och hvarken pil eller svärd biter derpå, men om den skyddar mot böndernes klubbor det vet jag icke, så att J bör väl se eder före emot dem. Gud signe eder, käre herre, att J må komma oskadd ur denna svårighet.”

Sigrid slöt sig snyftande till sin faders bröst. ”Nå nå, barn, icke förtjenar det så der mycket sorg, min lilla flicka. Nog har din gamle far varit med, der det gått hetare till än det nu kommer att göra. Gråt icke, Siri min flicka.” Nu kastade han sig på sin häst och vinkande med handen ännu ett farväl, hastade han att upphinna truppen.

I böndernas läger herrskade larm och oreda. Man visste att Fleming nalkades med knektarne, men hvad som borde göras, ens för att möta första angreppet, förstod ingen.

Till hären hade slutit sig en stor mängd sådane, som endast sökt tillfälle till plundring, och för hvilka resningens egentliga ändamål var alldeles likgiltigt. Desse tänkte med förskräckelse på att nödgas mäta sig med Flemings knektar. De åter af bönderne, hvilka uppriktigt ansågo sig strida för att afskudda ett olidligt förtryck, sågo med bekymmer att deras anförare icke tycktes veta hvad de borde företaga sig.

Mod och beslutsamhet målade sig i många anleten, men öfvergick äfven hos dem småningom till harm och missnöje. De klokare insågo att det fordrades att ordna den osammanhängande massan, åtminstone något, om den skulle kunna emotstå truppernas anfall; men deras hufvudmän visade icke den förmåga, man af dem hade väntat. Några falkonettskott lossade emot böndernes lägerplats, och hvaraf en kula gick in genom ena väggen och ut genom den andra, injagade förskräckelse hos de vid artilleri ovana bönderna. Illka, inseende sin oförmåga att leda ett försvar, förlorade alldeles fattningen, och innan kort var hela bondehären stadd på återtåg och, förföljd af Flemings ryttare, hastade hela folkmassan att fly, utan all ordning, och nedhöggs utan motstånd. Då några hundrade stupat och bondhären syntes ohjelpligen sprängd, upphördes med

förföljandet, och de öfverlefvande skyndade att bege sig i tysthet hvar och en till sitt hem, för att om möjligt undgå räffst och straff. Allt det röfvade godset hade de under flykten och förföljelsen nödgats kasta ifrån sig, och tillochmed efterlemna hästar och slädor, emedan de ej kunde fortskaffas på de smala skogsvägarne. Kopparkäril, gångkläder, jernsaker, lågo om hvarandra på stigarne jemte matvaror och gods af alla slag, och mer än en gång trodde de förföljande knektarne sig på afstånd se ett börjande yrväder, då bönderne, ur stånd att medföra de röfvade sängkläderna, för att åtminstone kunna bärja öfvertåget, skuru hål derpå och skakade fjädrarna ut så att de flögo omkring i luften likt snö.

Jemte herr Erik, syntes ståthållaren följande morgon rida omkring i nejden. ”Detta var dock snart afgjordt”, sade han, ”så godt hade kunnat vara att skrämma de bestarne förr, så hade de ej hunnit fara så illa fram. Nå, jag tänker de fått minnesbeta nu så den skall sitta i dem länge och väl. De sprungo omkring som kalfvar, när man tuttar af litet krut för näsan på dem.”

”Måtte blott de syndarne ej ånyo retas opp af hertigens handtlangare, så tror jag väl detta borde betaga dem lusten; fast finnen är lika svår att stilla när han engång kommit i rörelse, som han är tung att först få att börja röras.”

”Jag stannar nu, som sagt, här tills vidare. J åter begen eder, som aftaldt är, till Åbo, för att der ordna hvad jag tillsagt eder. Önsken J dock att i förbifarten besöka eder fru och dotter, så gör ett par timmar intet till saken.”

”Vill eders herradöme tillåta mig att, enligt eder ärade inbjudning, medföra min dotter för att ställa henne under fru Ebbas beskydd, så vore detta mig särdeles kärt.”

”Godt. Är hon färdig till i morgon bittida, så mågen J vänta till dess. Hon kan då fara med eder, och sålunda ha säker eskort af de ryttare som följa eder, och hvilka jag nu ställt under herr Enevald Finckes befäl.

De tre fanor ryttare, som förföljt bönderne öfver en del af Tavastskogen, hvilken sträckte sig framåt i tolfmila ödslighet, hade återkommit och det var några af dem, som nu under Enevalds befäl återsändes till Åbo. Fleming hade mycket att ordna innan han kunde lemna Tavastland, och många bref sedan denna tid, bevittna hans verksamhet der. Af dem är det blott en enda liten såkallad sedel till ett bref, som angår vår berättelse, den lyder så:

”Jag kan eder icke förhålla, Erik Olofsson, att min vilja är att J sägen Hans Fordeels hustru till att hon drager till Björneborg. Hon skall icke vara der mera, den onda djefvulen, för hennes praktiker som hon brukar på den förrädarens Hans Fordeels vägnar och beder henne straxt draga dädan, om hon icke vill, så skall hon dädan. Jacob Illka bekände i fjol i godtfolks närvaro att hon hafver förmanat dem till uppror så väl som mannen.

*Klas Fleming*,

Friherre till Wik o. s. v.”

Herr Erik jemte sitt följe anlände till Tannila, och med ett gladt utrop sprang Sigrid emot honom på gården; men när hon varsnade Enevald Fincke, som just kastade sig af hästen, rodnade hon och stannade ett ögonblick och gick sedan med sedesamma steg fram till sin far. Äfven fru Metta var snart ute för att välkomna sina gäster.

Herr Erik meddelade nu hustru och dotter sin afsigt att medföra den sednare till Åbo, och ehuru tiden var kort att hinna få henne som sig borde i ordning, lät det dock sig göra. Det mesta af hennes kläder hade ock blifvit förstördt af plundrarne, men skulle väl icke heller varit nog galant för att begagnas i Flemingska huset. Herr Erik lofvade sörja för att sådant i Åbo blefve afhjelpt.

”Så lemnar jag dig nu åter, kära min Metta, och med allt detta oskicket till. Huru monne du nu här kan reda dig ens med föda åt folket?”

”Jag tänker vinterfisket ger nödtorftigt så länge, och till brödfödan förslår väl stackarne på skogsåkern.”

”Allt godt således, och då jag märker, att ju här ingen nöd blir, far jag nu med lättare hjerta från hemmet än jag kom.”

”Ja, ja, nog kan det väl gå, och J sen alltid den glada sidan af allt, och knappt jag sett eder ens på alfvare vredgas öfver något i verlden, ej ens öfver klubbmännen, dem vår herre nu må förlåta, då de hafva fått sådan svår vedermöda.”

”Tro aldrig, mor, att ej sinnet brusar opp för mig ock ibland. Minnes du ej huru jag brukade klappa opp den skälmen Elias, som sen rymde ifrån oss. Det var skada nog, nu blef han visst en galgfogel, fast det var godt gry i slyngeln med alla hans opptåg.”

”Ja så var ock agan, att J skrattade och gaf honom en smäll, och skämde bort pojken på allt sätt.”

”Åh, mor, vi ha så litet lefvat tillsamman, att du knappt känner mitt lynne. Borta, i krig och på sjö, har min mesta tid förgått, och du har ensam styrt och ställt på godset, och bra har du ställt, hvad skulle jag då vredgas öfver?”

”Ringa har det bekymrat dig, om jag ställt väl eller illa! Om det vuxit ett korn på åkern, eller om tegen varit svart, allt har du varit lika nöjd, och om det ej skulle funnits en fisk i boden eller en skinka i visthuset, det skulle allt qvitta dig lika.”

”Hvad mer, mor, aldrig ha vi ju behöft svälta, om jag varit hemma eller borta.”

”Herre gu, icke har du ändå tagit dig en hustru, som låter folket svälta. Det är visst, man kan bli helt förtretad på dig. Men se, nu sitter jag här och pratar med dig, och borde vara derute att ställa mat åt eder alla.”

”Låt vara, mor, nog står verlden ändå, om du än ej rustar och bestyr så mycket.”

”Ja, ja, käraste herr Erik, så sägen J riddare, som äro herrar och män; men hvart skulle det bära, om vi qvinnor skulle vilja ha samma rätt. Arbeta måste en husmor. En lat qvinna orkar jag ej se.”

Siris lilla hufvud var upptaget af så många tankar på en gång, att hon knappt visste reda på sig; men icke minst ofta framträdde för hennes sinne en obestämd fruktan för ståthållaren, i hvars hus hon skulle vistas. Den mörke mannen, med de ingalunda polerade åthäfvorna och den af rustningen på flere ställen nedrostade drägten, skrämde henne, och det var så mycket naturligare, som fru Metta haft för vana att ganska ofta fara ut emot honom och hans tyranni, och Siri hörde honom sällan nämnas, annat än såsom en hård och grym man. Fru Metta var hela nejdens tillflykt och rådgifverska, och hvarje gång bondgummorna tyckte sig hafva något att klaga öfver knektarne eller ryttarne, som hos dem lågo i borgeläger, så kommo de med sina bekymmer till fru Metta, och bådo henne, genom herr Erik, framskaffa deras klagomål till herr Klas. Vid sådana tillfällen utmålades Flemings tyranni af qvinnorna i de bjertaste färger. Fru Metta skref väl om saken, men hennes epistlar voro vanligen svåra att läsa och isynnerhet att förstå. Skrifkunnighet hörde icke mycket till seden på denna tid, minst för fruntimmer. Sedan hon hunnit öfver den vanliga början: ”kan jag eder icke förhålla”, så förhöll hon dock mestadels sjelfva saken, emedan herr Erik ej kunde förstå hvad hon ville. Men äfven när han begrep hennes mening, eller när han på någon dag var hemrest, så att hon rätt fick komma fram med sina klagomål, så vann hon dermed intet annat, än ungefär sådana svar: ”kära min Metta, gif åt bonden några spann råg”, eller tillochmed: ”gif åt stackars Brita en annan ko, då hon så der illa mist

sin”, eller dylikt. Af klagomålen till ståthållarn blef intet, ty ”hvad skall man besvära herr Klas för lappri, som man sjelf kan hjelpa.” Fru Metta, som sällan kunde förmå sig att bli ond på sin man, vände i stället sin vrede på ståthållarn, och brummade ofta storligen öfver honom. ”Vore han icke så tyrannisk och envis, så skulle hertigen längesen tagit Finland under sin styrelse, och detta betryck och blodsutgjutelse och allt ondt, vore då borta.” Så hade Sigrid småningom fattat en slags instinktlik förskräckelse för Fleming, hvilken väl icke helt hastigt kunnat skingras, ens om hon vetat att hennes mors funderingar slagit om betydligt till hans fördel, sedan hon sjelf lidit af böndernes framfart, och han dessutom hedrat hennes hus med att der dröja en natt, och slutligen och mest, emedan han visat Siri välvilja.

När Siri hörde af att Enevald skulle stanna i Åbo, rodnade hon, det undrade hon sjelf i sin själ öfver; men nog vore det bra roligt, att der få se honom ibland, tänkte hon. Det blefve ändå en bekant bland alla dessa fremmande menniskor, som hon nu skulle träffa tillsamman med. Hon fruktade stundom att ungdomen i Flemingska huset skulle se henne öfver axeln. Till namnet kände hon dem alla, äfven något till lynnet, genom sin fars berättelser. Johan, den äldste, den unge, ridderlige, ende sonen; Karin, nästan jemnårig med henne sjelf, Hebla, några år yngre, och slutligen den unge Peder Banér. Då tiderna började mörkna för dennes fader, riksrådet Johan Banér, hade han sändt Peder, sin andre son i ordningen, till Finland. Den unge Peders mor, fru Christina Sture, anförtrodde gerna sin son i sin goda väns, fru Ebbas vård. Finland var, åtminstone tills vidare, en säker vistelseort för dem, som hade något att frukta af hertig Carl, och vägen derifrån till Polen var öppen. Det syntes derföre föräldrarne godt att gossen trifdes på Åbo slott, och fru Ebba hade skrifvit till fru Christina och bedt att i det längsta få qvarhålla honom, hvilket ock bifölls. Fru Christina hade ändå många barn omkring sig hemma, och hennes tankar voro ofta upptagna af bekymmer öfver hennes herres då redan osäkra ställning till hertigen.

XI.

Så väl Fleming sjelf, som isynnerhet fru Ebba, hade med nöje fattat tillfället att göra herr Erik Liljeholm en tjenst, genom det vänliga anbudet att beskydda Sigrid. Klas Fleming hyste mycken godhet för sin blygsamme vän, som följt honom i många faror och alltid varit att lita på. Herr Erik åter, å sin sida, beundrade och ärade Fleming af hela sin själ, kanske så mycket mer, just emedan dennes stolta, rastlösa sinne var så olikt hans eget lugna inre. Sjelf af lägre adel, kunde han aldrig göra anspråk på någon slags jemnlikhet med sin gynnare, i denna tid, då en högre adel ansåg sig stå nästan lika högt öfver den lägre, som denne öfver en ofrälse. Ej heller sökte herr Erik något tillfälle att svinga sig opp; och hans lugna mod under striden, hans nyttiga verksamhet deremellan, gick allt för sig på ett så tyst och anspråkslöst sätt, att just ingen kom ihåg att han uträttade något. Men detta bekymrade föga herr Erik. Någon yttre utmärkelse föll honom aldrig in att önska sig.

Tillbudet att få hemta Sigrid till Åbo, var deremot högst välkommet. Han kunde sålunda sjelf ofta bli i tillfälle att få se henne, och framför allt skulle Sigrid sålunda få se verlden och lefva i den förnämsta krets, som, i något hus i Finland, samlades. Framför allt var det säkert att ingen, icke ens den nitiske biskopen, skulle, då hon stode under ståthållarens omedelbara beskydd, antasta henne för den föregifna religionsförändringen.

Sigrid hade nu en tid vistats på Åbo slott, och hade hunnit vänja sig vid mycket, som förut föreföll henne underligt. Det fremmande krigsfolket, som rördes på slottet, och för hvilket hon i början högeligen fruktade, skrämde henne ej numera. Tillochmed polackernas underliga språk och långa mustascher, hade hon blifvit van vid.

Fru Ebbas godhet och hennes döttrars vänlighet, hade ock kommit Sigrid att glömma, att hon dock i verkligheten endast var en liten hoftärna i detta finska hof, och hon kände sig aldeles icke besvärad med de förnäma damerna. För Fleming sjelf bar hon dock fortfarande räddhåga, och hade svårt att vänja sig vid

tanken, att på hans befallning så många menniskors blod flutit.

I Flemingska huset var Enevald Fincke en gerna och ofta sedd gäst. Den elegante, älskvärde, unge mannen, var en verklig vinning för sällskapslifvet der, och bidrog till trefnaden, äfven i den inskränktare husliga kretsen, der han ock egde tillträde.

I Sigrids inre växte och blomstrade en hel verld af nya känslor och nya fröjder. Ännu anade hon ej att något annat väckt dem till tif, än det nya och ovanliga i den verld, hvari hon nu lefde. Hon förstod ej, att i hennes hjerta vaknat en känsla, mäktig att väcka hjertats lif, lika raskt som vårsolen i norden smälter drifvan och väcker naturens lif.

En afton, det hade redan börjat skymma, suto vid en sybåge Karin och Hebla Fleming jemte Sigrid, alla sysselsatta att sy. Peder Banér stod bakom Heblas stol och manade på henne att sluta arbeta och komma för att kasta klot. Hebla tog en mycket förståndig min på sig och svarade: ”arbeta först och leka sen, min käre Peder.”

”Se så, tack nu Siri”, sade Karin vänligt, ”du måste sluta nu, och vi med. Det blir redan för mörkt att se mera. Jag tänker väl vi få mattan färdig i tid, utan att vi arbeta ögonen förderfvade i mörkret.”

”Se”, ropade gladt Hebla, som redan stigit opp från arbetet, ”se hur vackert det tar sig ut! Och du Karin, som knappt ville låta mig sy med; just som om jag alltid skulle vara ett barn! Hvad Johan skall bli glad när han får den! Sötaste min Karin, hvad de der rosorna, som vi i dag sytt, ta sig bra ut mellan de grå bandknutarne, som vi förut hade färdigtsydda.” Hon svängde sig nu, nästan dansande, om på tå, och klappade ihop sina händer. ”Peder, kom då och se hur vackert det blir. Försök du man på att göra något så der hyggligt. Nej se, det kan du då alls inte.”

I detsamma steg herr Klas in. Hebla sprang emot honom, klappade och slätade hans mörka kinder, höjde sig på tå och tittade honom i ögonen, i det hon sade: ”Kom, kom, farkär, och säg nu att det är bara skräp med vårt arbete. Se huru vackert det blir. Det är visst och säkert, att Johan blir glad, när han får se huru vi tänkt på honom och hur flitigt vi arbetat, för att göra honom en glädje. Och när Siri syr med, så få vi det nog färdigt till sagdan dag.”

Herr Klas log, lyfte opp sin dotter, satte henne som ett litet barn på sin arm och spatserade så ett hvarf omkring rummet med henne. Derpå ställde han ned henne vid sybågen och sade: ”ser du inte, yrhätta, att jag hemtade fremmande med mig.”

Hebla vände sig hastigt om och varsnade nere vid dörren en person, som, med en besynnerlig blick, stod och stirrade inåt rummet. Han var ytterligt blek och tittade underligt fram under luggen, som låg honom i ögonen. Kläderna, af ytterst gammaldags fason, voro svarta, och kåpan utmärkte en magister eller annan lärd man.

”Se här, min Ebba, hemtar jag dig en lärd gäst”, sade nu herr Klas. ”Det är mäster Sigfrid Aronson Forsius. Så väl du, som flickorna, hafva ju stundom bedt Daniel Hjort hemta honom med sig på besök. Nu, då jag träffade honom nära slottet i djupsinniga funderingar, bad jag sjelf honom göra mig sällskap opp.”

Fru Ebba helsade nu vänligt, och inbjöd mäster Sigfrid att stiga fram och sätta sig; men häpen öfver att så oförmodadt hafva kommit i fremmande, förnämt sällskap, utan att alls vara beredd derpå, stod han qvar vid dörren, bockade gång efter annan, och såg förvirrad ut.

”Nu måste jag lemna eder på en stund”, sade herr Klas, ”tjenst och arbete få ej svikas. Snart kommer jag åter. Underhållen nu emellertid vår lärde gäst.”

Herr Klas gick bort, och den ovanlige gästen fortfor att stå tyst vid dörren.

Tidens sed fordrade väl just icke mycken uppmärksamhet för en ofrälse, men mäster Sigfrid var dock införd som gäst, och fru Ebba var dessutom alltid vänlig mot hvar och en. Dertill var han af henne känd som en lärd och stjernkunnig man, och lärdomen jemkade dock, i någon mon, den stränga rangskilnad, som iakttogs mellan frälse och ofrälse.

Några vänliga ord och en förnyad uppmaning att stiga fram, erhöllo intet annat svar, än åter en bugning. Nu steg äfven Sigrid opp ifrån sybågen, der hon hittills sutit qvar.

”Nå gudskelof att du ej tänker sy i mörkret, söta Siri”, sade Hebla. ”Jag trodde i sanning att man i Tavastland bestode sig kattögon.” Siri hade visserligen icke sett sy på en stund, men af pur respekt för Riksmarsken, hade hon ej vågat stiga opp.

”De unga hålla på att brodera en matta åt sin broder Johan”, sade nu fru Ebba, för att börja något samtal med den stumme gästen. ”Han är nu på Qvidja, och emellertid vilja de ha den färdig. De gladde sig nyss åt att arbetet utfaller vackert. För en man som är van att studera stjernorna och vår herres fagra, vexande blommor, kan deras lilla arbete väl ej ha något intresse; men kanske behagar mäster Sigfrid ändå fägna dem med att kasta en blick derpå.”

Fru Ebba beräknade att hon på detta sätt skulle få sin gäst att lemna sin plats vid dörrposten; men tänkte dervid i sjelfva verket så litet på beskådandet af arbetet, att hon ej ens erinrade sig, att det vore alltför mörkt i rummet dertill. Hebla började nu upprulla den praktfulla mattan, i det hon sade: ”Men här är ju så mörkt, hvem kan nu se.”

Mäster Sigfrid bockade sig än en gång, och steg sedan framåt. Han såg länge tyst på det präktiga arbetet, slutligen utbrast han: ”Besynnerligt! Syntes mig icke detta först vara idel rosor och blader, men ju längre mina ögon bjuda till att genomtränga skymningen, dess klarare framstår, hvad här är afsedt och menadt.”

”Huru så, hvad menen J, mäster Sigfrid”, frågade Kathrina.

”Ja i sanning, detta är dock sannerligen så. Se alla dessa bilor och blodfläckar deremellan. Och blott ett par år, så är det färdigt.”

”Hu, hvad är det han säger, hvad betyder detta”, ropade Kathrina och fällde af förskräckelse trädet, hvarvid mattan var fästad, så att det föll med buller i golfvet och ljudet återskallade genom rummen. I detsamma öppnades dörren, och in trädde en småsven, som bar ett par höga armljusstakar med brinnande ljus uti, dem han ställde på bordet och aflägsnade sig genast. De unga flickorna stodo bleka af förskräckelse. Fru Ebba nalkades och sade med lugn röst, ehuru äfven hon blifvit obehagligt störd: ”Mäster Sigfrid, edra ögon måtte tagit skada af alltför mycket nattvak och skådande opp till stjernorna, så att J icke kunnen urskilja jordiska ting. Hvad är det J sägen?”

Öfverraskad af det hastiga ombytet från skymning till strålande ljus, hade mäster Sigfrid lagt handen öfver ögonen, dem han slutit. Han borttog nu handen, slog opp ögonen, såg sig omkring, och skakade smått på hufvudet, så att hans spikraka hårtestar föllo honom än mer i ansigtet, hvarpå han sköt dem undan och strök sig uppåt öfver ögonen, liksom han velat reda för sig hvad han såg, och sade nu: ”Underlig var denna syn, se här ser jag ju nu idel sköna rosor och blader med kärleksknutar förenade. Måste i sanning, som högvälborna hennes frudöme behagar säga, mina ögon af det myckna nätternas vakande tagit skada. Lär väl behöfva något guld, till deras stärkande nyttja. Torde det väl för hennes frudöme och hennes välborna jungfrudöttrar vara godt att detsamma bruka.”

Hebla, som nu hunnit hemta sig efter obehaget af mäster Sigfrids ord om mattan, sade nu leende: ”Käraste

mäster Sigfrid, vi hafva lyckligtvis ingen svaga ögon, är det emot sådant, guld skulle vara bra?”

”Ja, guldfilspån eller hammarslagg, väl smått och grannt rifvet, så att man det näppeligen känna kan, och spildt i ögonen, styrker synen. Men man dricker det ock emot hjertats affecter och stor rörelse, och skall jag deraf gerna tillreda och högborna herrskapet dermed förse, till framtida behof.”

Hebla kunde ej motstå sin lust att skratta, men fru Ebba sade: ”Du yrhätta, allting skrattar du åt, du som ännu ej pröfvat verlden. Väl kunde mången gång behöfvas ett medel mot hjerteve; men om dertill just guld är lämpligt, vet jag ej. Kära mina unga flickor alla, väl kommer för er, hvar och en, den tid, då J önskaden äga en guldtinktur emot sorgen.” De unga hade blifvit allvarsamma, tillochmed Heblas lilla finurliga fysionomi hade lagt sig till ett helt högtidligt uttryck.

Nu återkom herr Klas och medförde, äfven nu, en gäst. Denne var yngre än mäster Sigfrid, hans drägt var ytterst fin och gjord efter nyaste mode.

”Se”, sade herr Klas, ”hvad jag mötte derute i slottsporten! Jag bad honom komma opp. Men ni kan inte se honom riktigt”, och dermed tog herr Klas den lille mannen och lyfte honom, med ett tag, på det massifva bordet, mellan ljusstakarne. ”Nej se på Daniel bara! Sammetsärmar! kan ni räkna silfverknapparne i tröjan, än alla snörena sen! Sickna vida, pösiga, välska hosor och brändt hår och långa lockar, som falla på Hollandskragen och grannt passement kring tröjan! Nej ser man bara!”

Daniel Hjort, studenten, stod röd af vrede och raseri på bordet, der Fleming obarmhertigt fasthöll honom. Heblas lilla ansigte krusades i alla fasoner af svårigheten att emotstå skrattlusten. Peder, som stod vid spiseln, väntande på Hebla, skrattade helt obesväradt. Äfven på Karins läppar sväfvade lätt ett undertryckt leende, men fru Ebba lade vänligt sin hand på Flemings arm och sade: ”herr Klas, du retas ju med Daniel, som om han vore ett litet barn, han blir ju helt ledsen.”

Fleming upphörde att qvarhålla Daniel och räckte honom handen, men denne hoppade lätt från bordet och sade halfhögt mellan sina sammanbitna tänder: ”jag torde få gå nu, och icke längre behöfvas till ett åtlöje för herrskapet.”

”Rätt så, Daniel”, svarade Fleming, ”du är ju verkligen ond, märker jag. Kanske skola vi företaga oss att slåss ett litet envig! Men det vore skada på, om dina granna kläder skulle rifvas. Siså, kära Daniel, kom nu och sätt dig här och glöm förtreten. Jag kunde ej låta bli detta, ty du föreföll mig så grufligt rolig i den der narrståten.”

Daniel bugade sig, och bjöd till att se artig ut. Mångahanda hade han beredt sig på att tala i afton, då han påklädt sig den nya drägt han lagt sig till, och ärnade uppträda särdeles till sin fördel, men nu passade intet deraf. Han tog snart afsked och åtföljdes af mäster Sigfrid, som ej heller fann sig trefligt i det fremmande och förnäma sällskapet.

Emellertid hade Hebla smugit sig till Sigrid och sade halfhögt: ”Siri, vill du inte nu vara snäll och låta oss få se den vackra boken, som du lofvade.”

Sigrid steg opp och följde med de unga till sin kammare, der Hebla och Peder nu satte sig ned på ömse sidor om bordet, i förväntan på boken. Sigrid framtog den omsorgsfullt invecklade klenoden; emellertid sade Hebla, med en alldeles ovanligt allvarsam min: ”usch, det var en ledsam herre, äro alla lärda så der tråkiga, så bevars för dem. Vet du Peder, han var riktigt trollsk.”

Sigrid lade nu på bordet en grannt med målningar utsirad messebok, en gåfva af den gamla nunnan i Nådendal. Der var mycket roligt att beskåda för de båda unga; och snart hade båda, bland de i guld och silfverglans strålande helgonen, valt hvardera sin favorit. Men äfven detta nöje hade man snart nog af. Peder

ville nu gerna företaga sig någon mera rörlig sysselsättning; han förtretades öfver att ej Johan Fleming var hemma, han skulle visst hafva kommit för att en stund fäkta på värja, hvilket den unge gossen var obeskrifligt road af, huru oskadliga vapen än till leken brukades. Hebla åter hade i dag ingen lust för något bullersamt tidsfördrif. Vid godt lynne kunde det tillochmed stundom hända, att hon korsade svärd med Peder, och då slöts vanligen striden med mycket skämt och skratt. Men i dag var hon helt högtidlig. ”Sigrid, söta Sigrid, vill du inte berätta något för oss. Mor och Karin sitta inne med de fremmande, de sakna dig icke. Du berättade en gång en saga för oss, kan du icke någon annan?”

Att höra berättas sagor, var på denna tid ett nöje, också för fullvuxna, icke uteslutande en barnfägnad; eljest hade väl föga Hebla varit så fallen för att föreslå sagolek. Den saken var också Peder med om. Sigrid steg opp, bortlade den prydliga boken och sade: ”Nå hvarför icke. Vill ni höra sagan om de två fångna barnen?”

Ja, det var naturligtvis allt bra, och Sigrid började: ”Det var en gång en kung och en drottning. De hade tvänne barn, en gosse och en flicka. Och gossen var fager, som en dag, och hade långa gyllne lockar, som föllo utför axlarne, och hans ögon lyste som stjernor, och på honom sågo alla, och alla prisade och smekte honom, och kungen lät göra åt honom en liten guldkrona, på det folket skulle veta att han skulle bli kung. Men flickan hon var just ej vacker, utan sådan som folket mest är, och ingen brydde sig om att se på henne, ty alla sade att sådana flickor kan man nog få se i hvarje stuga, icke behöfde man söka opp en prinsessa dertill, och icke frågade brodern heller efter systern, fast han gerna lekte med henne, för att hon var så from och tålmodig, och aldrig motsade honom.

Men gossen hette Veli, och han var stolt öfver sitt guldgula hår och sina fagra stjernögon, och han märkte ej att systerns hjerta var fagrare än guld och stjernor.

Fanns det så vid hofvet en hög herre, som var slägt med kungen, och som sjelf ville bli kung, när den gamle kungen skulle dö, och han beslöt att döda de bägge barnen för att sjelf få ärfva kungariket. Och han ställde in sig hos hofvets giftblanderska, en stygg och ohygglig qvinna, och lofvade gifta sig med henne, bara hon ville taga de båda barnen af daga. Men giftblanderskan tänkte: ”dödar jag barnen, så håller han ej ord, och gifter sig ej med mig. Nej, jag måste hålla dem vid lif sålänge, och gömma dem för att skrämma honom med dem.” Och så gick hon in i kammarn, der de båda barnen sofde i deras silkessängar, och hoffröken, som skulle vaka öfver dem, hade ock somnat, och hon smorde deras tinningar med litet olja, men hon måste litet skjuta undan kronan på Velis hufvud, ty den hade skrunnit ned öfver ena tinningen.

Men den oljan var sådan, att båda barnen somnade deraf i en dödlik sömn, och när deras fröken vaknade, så trodde hon att de båda voro döda, och så trodde kungen och drottningen och hela hofvet med. Och alla gräto och jemrade sig att den sköne konungasonen Veli hade dött. Och de båda barnen sveptes och lades i silfverlikkistor. Men om natten stal giftblanderskan bort dem, och lade två döda tiggarbarn i kistorna i stället, och så blefvo de begrafna i konungens graf.

Men giftblanderskan förde de båda barnen i ett mörkt torn i skogen, dit satte hon mat och kläder åt dem, men lemnade dem helt ensamna i mörkret.

Och när barnen vaknade, då undrade de och trodde att de voro döda och begrafna; ty de hade hört allt hvad deras fader och moder hade talat, och hvad hoffolket talat; men de hade icke kunnat röra sig eller säga ett ord.

Och så suto de och sörjde och undrade huru detta var. Och Veli grät och jemrade sig och sade: ”hvad båtar mig nu mina gyllne lockar och mina fagra ögon, när jag är död och sitter här i mörkret.”

Men systern lade vänligt sin arm om hans hals och sade: ”Veli, Veli, om än det är mörkt, nog ser jag ändå i mitt hjerta huru fager du är.” Och så började hon sjunga en visa om en vissnad ros, och hon sjöng så

vackert, att Veli glömde sin sorg och sade: ”aldrig visste jag att du kunde sjunga så vackert.”

Och systern svarade: ”du hade stora sångare och sångerskor vid hofvet, hvad skulle du då höra din lilla systers sång.”

Och de trefvade omkring i rummet och märkte att det fanns mat, och undrade att de ville äta fast de voro döda. Och så började åter Veli att gråta, när han tänkte på att han var död; men systern grät icke, fast hon nog haft lust, när hon tänkte på hur far och mor nu sörjde; men hon ville ej bedröfva Veli.

Huru länge de så sutit här, visste de icke. Men när systern såg Velis sorg, glömde hon att hon sjelf var begrafven liksom han; och hon hann ej ens finna tiden lång, ty hon var just sysselsatt med att försöka roa Veli. Hon sjöng för honom visor, hon berättade sagor och hon hittade tillochmed på lekar, som de kunde leka i mökret.

”Syster, du är bättre än jag”, sade Veli, ”du är begrafven, så väl som jag, och du tänker ändå blott på att roa mig.”

”Ånej Veli, jag är ful, hvad gör det mig om jag sitter i mörkret. Också har du förlorat mycket mer än jag, dig höllo alla af, men ingen brydde sig om mig.”

Men de båda barnen började allt mer undra, om de verkligen voro döda, eller hur allt detta kunde hänga ihop; och systern sade: ”nej Veli, jag tror dock icke vi äro döda. Visst lefva vi ju.”

”Ack, hvad mer om vi lefva”, sade Veli. ”För oss är ju dock solen död.”

Följande dag, när Veli ännu sof, kände systern noga omkring på alla väggar, och så fick hon tag i en sten, som stod ut i muren, och så började hon rycka och ruska på den; men stenen ville ej lossna. Och så tog hon en vedklabb, som hon visste att låg i ett hörn, och började med den slå på stenen, och se, till slut föll den ner och blottade en liten glugg, dit den blifvit instoppad. Gluggen var ej större än en hand och muren var tjock, men solen lyste klart derutanföre och några strålar föllo äfven in genom gluggen, rakt in i fängelset.

”Veli, Veli, skynda, solen är icke död”, ropade systern åt sin bror. Och Veli sprang opp och kom till gluggen och systern kysste honom och sade: ”hvad du är vacker.”

Men Veli svarade: ”syster, syster, fägringen är bra för solskenet och den vackra dagen, men den är dock ett lappri, den duger till intet i sorg och mörker.”

Och när syskonen stodo och fröjdades åt solen, då sade Veli: ”Syster, sjung dock en gång för mig, äfven när jag kan se dig sjunga.” Och hon sjöng så gladt och ljufligt, att foglarna utanföre lyssnade derefter.

Ute i skogen spatserade konungen, för att få gråta i fred. När han satt oppe i slottet, så grät allt hoffolket med, och det blef så tråkigt, men när han gret i skogen, så låddes fåglarna alls icke derom, utan sjöngo helt gladt, som om ingen kung funnits, och det var sen också bättre. Men hur han gick, så gick han allt längre och så hörde han en röst som sade: Veli, Veli, solen är icke död! Och kungen blef så underlig till sinnes och tänkte att det var en förtrollad fogel, som ville trösta honom, och så gick han efter ljudet, för att få se fogeln, och kom till ett gammalt torn. Der hörde han en röst sjunga så vackert, så vackert, att något dylikt hade han aldrig hört. Och han gick allt närmare och lade sitt öra vid gluggen derifrån ljudet kom, och de båda barnen började åter tala vid hvarandra, och han hörde Velis röst och kände igen den och ropade: ”Veli är det du, lefver du?”

”Ja, far, och syster med; och nu hjelper du oss visst härifrån.”

Och kungen blef glad, och ropade hela hofvet och alla sina soldater att komma och slå ned tornet; och så tog

han ut barnen och förde dem till slottet, och hofskräddarne fingo så brådt om att göra röda kläder åt allt hoffolket, så att de sydde både natt och dag, men ändå hunno de ej så fort, som hoffolket ville.

Och slägtingen, som ville döda prinsen och prinsessan, måste gifta sig med giftblanderskan, för att hon inte skulle sqvallra på honom, och så reste de sin kos, ty de tordes inte bli qvar, af fruktan att kungen kunde få veta huru allt hade gått till.

Och kungen blef så glad öfver att ha återfått sina barn, så att han tillochmed glömde att prinsessan ej var vacker, och Veli fick sitta på en gullstol bredvid thronen. Och när Veli blef stor, gick gamla kungen in i sin kammare och gaf kungariket åt Veli.

Och då gick kung Veli till sin syster och sade: ”Syster, när modet jäser för högt, och kungen tror att intet finnes högre än han, då skall du hviska i mitt öra: Veli, solen är icke död! Och då sorgen trycker och verlden blir mörk och modet sviker och vill brista, då äfven skall du hviska åt mig; Veli, Veli, solen är icke död.”

”Hör du Siri”, sade Hebla efter en liten tystnad, ”nej min sann om jag vet hvar du tar dina ord, när du berättar sagor. Eljest får man ej höra många ord af dig på dagen, fast du ser så snäll och vänlig ut, att man ändå måste hålla af dig, men när du berättar, hvarifrån komma ordena då?”

Sigrid log vänligt. ”Nå icke kan jag ju berätta sagor för dig, om jag icke dertill använder ord.”

”Ja, men vet du, jag tyckte om din saga. Jag ville vara ett sådant der konungabarn, som alltid skulle lefva för min bror.”

”Om också ej något konungabarn, så har ju dock Hebla en kär bror”, sade Sigrid.

”Ja, och en som är rätt så vacker och rar som Veli, och som väl förtjente att bli kung. Men se han är nu ändå helt stor och förståndig. Hvad kan jag, som ändå är ett sådant barn, göra för honom?”

”Hebla, är du nu riktigt snäll; tänker du inte på att du har en annan bror också?” knotade Peder.

”Dig kanske?”

”Ja, just mig. Har du ej många gånger sagt att du håller af mig, som om jag vore din bror?”

”Ja, när du säger att du håller af mig, lika mycket som af din syster.”

”Nå, har du då icke en bror, som ej är för gammal att leka med?”

”Åh jo. Men du är inte ändå Veli.”

”Hvarför inte?”

”Du är icke så vacker.”

Peder skrattade. ”Ja, se der ha vi det. Må jag icke ändå kan vara din bror?”

”Åh jo, Veli.”

”Syster, snälla syster, nu kallar du ju mig din Veli.”

”Ja, vet du att bror, heter på finska Veli?”

”Nej, nå det låter ju vackert. Kom nu ihåg att alltid kalla mig så.”

XI.

Några dagar derefter satt, en vacker morgon, fru Ebba jemte hennes båda döttrar och Sigrid i samma rum, der de sednast arbetade på mattan. Peder var sysselsatt med att läsa öfver en läxa. Flickorna höllo just på att fullborda mattans blommor.

Hastigt slogs dörren opp och in trädde, med lätta, lifliga steg, en lång och smärt yngling. Han sköt med handen undan de rika lockarna, som af den hastiga rörelsen kommit i oordning, gick gladt fram till fru Ebba och sade: ”Här är jag nu ändå. Guds fred morkär; och mina syskon.”

Vördnadsfullt bugade sig sonen och kysste sin moders hand. Systrarna sprungo opp med ett utrop af öfverraskning. Hebla klappade gladt ihop sina händer och ett silfverklingande skratt ljöd från de fylliga läpparna, i det hon slog båda armarne om brodrens hals. Derpå tog hon med sina små händer på hans båda friska kinder, vände hans ansigte emot sig, tittade honom skälmskt i ögonen och sade: ”Se, du fågel, du kom ändå!”

”Käre min son”, sade nu fru Ebba, ”välkommen till hemmet. Var jagten ej lycklig, efter du kommer så snart åter?”

Johan vände nu bort sitt leende ansigte ifrån sin syster, och ställde sig inför fru Ebba. ”Se, morkär, icke ernade jag komma hem ännu, men jag gick i morgons från Qvidja, för att söka spåra opp en varg, som jag i går aftse kastade en kula uti. Skaran bar lätt, och skidorna foro som på glas. Det var så vackert derute. Spåren förde mig ned på den vida Vapparn. Fjärden låg så bländande skär, endast lätt rodnad af ett svagt återsken från skyn, och ikring mig blänkte och gnistrade snön likt millioner diamanter. På afstånd susade vinden svagt i de snötyngda granarnas och furornas kronor. Det var så vackert, så friskt, så lifvande. Jag blef allt varmare om hjertat och, skam att säga, brydde jag mig slutligen icke om att förfölja vargen, utan for blott fram öfver den blänkande ytan. Jag tyckte till slut nästan att jag var en vind der jag ilade fram. Och huru jag for och huru mitt hjerta blef varmt, så måste jag svänga mig fram öfver Ispois fjärden, förbi den vackra udden, der fru Karin Månsdotter, den tiden hon satt här på slottet med kung Erik, ibland lär ha fått vandra i det gröna. Och jag måste tänka på henne, der hon nu sitter i sin enkesorg på Liuxala, och säges vara så god och så from. Så for jag allt framåt sundet, bara för att få komma och för far och mor gladligen visa min kärlek och vördnad, få skämta en stund med systrarna, och prata om verldsvigtiga saker med dem, och sen tillbaka till Qvidja åter.”

Ett gladt leende for öfver de friska läpparne, då han yttrade de sista orden. Fru Ebbas blick hvilade med djup och innerlig moderskärlek på den älsklige ynglingen, hennes förstfödde.

”Hvar lemnade du ditt sällskap, herr Enevald Fincke och Olof Classon?”, frågade Kathrina.

”I sina sängar på Qvidja. Efter de voro softutor och ännu ej klockan fyra i morgons voro vakna, när jag började rusta mig till färd, så väckte jag dem ej. Få se hvad min gamle Johan Bertelson må säga, när jag ej återkommer. ”Ja, ja,” tillade han skrattande, ”jag får väl bannor, tänker jag. Men se, mina snälla, goda systrar, hur flitigt ni arbeten för er kringsvärmande bror. Rätt nu är ju hela mattan färdig. Och jungfru Sigrid äfven, så mycken möda J gören eder för mig. Den är i sanning för god att trampas af mina fötter. Jag har hittils varit ett sådant medgångens bortskämda barn, J hafven alla varit så goda emot mig, men kommer en gång sorgens dag, så skall jag luta mitt hufvud ned på dessa af kära händer stickade blommor, och de skola påminna mig om mina kära, och jag skall bli glad åter, om än jag är långt skiljd från dem.”

”Du elake bror”, sade Hebla ifrigt, ”tänker du då verkligen på att resa bort från oss?”

”Ja”, svarade Johan, och vände sig åter till fru Ebba, ”jag har just härom på Qvidja öfverlagt med mig sjelf. J

veten huru vår nådige konung skrifvit och bjudit mig till sitt hof. Jag är nitton år, visst ville jag börja se mig om i verlden och uträtta bättre mannadåd, än endast klubba vargar och stundom björnar, och ville hellre vara en riddare för adeliga damer i Konungens hof, än skämta med bondtöserna på Qvidja. De bragder som nu i Finland erbjuda sig, äro icke sådana, som ett ungt svärd vill välja till invigning. Viljen J icke, kära morkär, härom tala vid herr Klas, och höra huruvida han nu vill låta mig fara.”

Fru Ebba log. ”Åter vill du att jag skall vara din taleman, hvarföre talar du icke sjelf med din far? Icke torde han neka dig.”

”Icke rädes jag derföre, men det är nu en gång så, att jag alltid kommer med mina böner till kära morkär, fastän J mången gång afslår dem, och herr Klas sällan nekar hvad jag begär. Kanske just emedan jag så sällan ber honom om något.”

”Denna gång afslår dock icke heller jag din begäran. Mig tyckes din önskan vara riktig. Du är vid den ålder att du kan tjena din konung, du behöfver se verlden, och i detta olyckliga land, der inbördes-kriget flammar opp i hvarje vrå, om än största lågan för ögonblicket är qväfd, der är nu ej rätta stället för en yngling, som vill öfva sig i ridderlige idrotter. Vi skola tala härom med din far, dock hafva han och jag åtskilliga gånger redan ordat oss emellan om saken. När han till frukosten kommer in, vilja vi väcka tal härom. Men säg mig nu, min käre son, huru det nu lefves på Qvidja?”

”Äfven derom ville jag tala vid eder, morkär. Jag fruktar att fogden far illa med folket.”

Fru Ebba reste sig hastigt. ”Gud bevare att så skulle förhålla sig. Ett sådant ohyggligt lefverne, som höres från Raseborg, från Grefve Axels underhafvande, måtte väl icke drabba någon der jag kan något förmå. Ett sådant pinande och skinnande lär väl heller ingen annorstädes komma i fråga, men mycket mindre vore redan illa.”

”Ja, vår granne på Kapellstrand ger ingalunda heller godt exempel. Folket der klagar mycket. De påstå att när herrn far ut kring ägorna, så begagnar han en liten vagn, som drages af hans bönder, i stället för hästar, och han sjelf kör och för piskan. Sådant kan väl Qvidja-fogden icke våga försöka; men jag träffade nyss Ola från Nygård, som öfver ansigtet hade en lång röd strimma. Den hade fogden slagit honom med ridspöet när han red förbi och karlen ej bugade sig nog djupt för honom. En annan karl, som sade sig heta Måns från Skogstorpet, mötte jag med hustru och barn på isen. De höllo på att vandra bort, för att de icke kunnat erlägga den skatt fogden pålagt torpet, emedan mannen legat hela vintern sjuk och hustrun hade svårt att ens skaffa dem hvad de för hvarje dag behöfde till att äta. Jag gaf mannen hvad han behöfde för att betala för sig, att han skulle få stanna qvar. Sådant der törs fogden ej företa i de närmare gårdarne, men kommer man på en mil från hufvud-gården, så börjar sådant spörjas. J ser således, morkär, att det är godt att jag vistas något derute, för att taga reda på oskick.”

”Var uppmärksam, min käre son, se till att allmogen ej må förtryckas, men se ock till att du icke tror på en hvar som löper med sqvaller. Sanningen måste alltid utletas innan man dömer. Visserligen äro våra underhafvande födde till att tjena oss, men att sörja för deras trefnad och lycka, och med godhet bemöta den ringe, måtte väl alltid vara herrarnes skyldighet, då de af Gud erhållit den stora förmånen att vara födda i ett högt stånd och äga makt och förmåga att skydda den ringa.”

XII.

Mäster Sigfrid Aron Forsius och Daniel Hjorth bebodde hvar sitt rum på ömse sidor af samma förstuga, hvarigenom de gjort hvarandras bekantskap och äfven åtföljdes hem ifrån sitt besök i Ståthållarens hus; men åtskiljdes i farstun, för att hvardera ingå i sitt rum. Så snart Daniel hann in till sig, utbröt hans länge återhållna vrede och han brast ut i ett ohyggligt skallande skratt. ”Daniel – ja, det var så du skulle lyckas;

det var så du alltmer skulle närma dig henne, genom städning i skick och drägt! Men hon skrattade ju dock ej, nej, ty hon hånlog! Och fru Ebba, denna qvinna, så stolt och dock så vänlig emot hvar och en! Tillgjordhet, fikande efter menniskogunst. Försök att låta henne ana att vanbördingen vågar älska hennes dotter och den försmädliga nedlåtenhet med hvilken hon i dag afstyrde mannens vidare förolämpningar, skulle snart förbytas till ett ännu hånligare förakt, och hon skulle låta sparka ut mig som en hund. Stolta qvinna, du skall, du måste förödmjukas, huru det än skall ske, hvar jag än skall finna den häfstång som skall sänka detta stolta hus och höja mig ur stoftet. *Dominus admirabilis!* du tål ej att den fattige studenten bär en drägt som anstår en herre, för att du sjelf ej har vett att kläda dig bättre än en bonde. Ha! hvad hade jag brytt mig om hvad den grofve besten gjort, ett åtlöje som han är för sina gelikar, blott hon ej sett det. Hvad hade jag brytt mig om honom! På honom hämnas mig ju hvarje sidenklädd herre som skrattar åt hans grofhet, på honom hämnas mig ju hvarje, om än så ringa, Stockholmare som talar sin välljudande svenska och skrattar, när den förnäme mannen, i de höge herrarnes bildade krets, talar sin simpla finska brytning. Ja, detta är simpelt, det är sannt, dock talar jag ju sjelf detta samma fula språk, som förråder den simpla härkomsten. Herrarne vid hofvet, de lägga alla bort denna brytning, om än de från början haft den; men sotnäsan, han ser hvarken till höger eller vänster och förstår ej ens att han härigenom gör sig till en bonde. Nej i sanning, hans förolämpande skulle ej hafva rört mig, ty han har ingen talan i en sak, der sirlighet och smak komma i fråga. Men hon såg det! Att måsta tiga, att måsta tåla som en stackare! Och detta försmädliga leende på hennes ansigte. Ha! Jungfru Karin, du föraktar den fattige studenten, men vänta, kanske kan ännu detta husets stolta hufvud släpas i stoftet och Daniel Hjorth, den ofrälse studenten, kan få makt, – makt. Har du sett, stolts jungfru, huru stundom en ofrälse förmår fälla i stoftet många stolta ädlingar? Men hvarföre går jag alltid åter dit, och kryper för deras nådiga blickar? Hvarföre gör jag mig frivilligt till ett mål för deras stolta hån, och tål deras öfvermod? Dock – Daniel, är du icke orättvis? Rådde väl hon för att du blef förolämpad? Kanske var det blott mitt uppretade sinne, som förespeglade mig detta leende på hennes läppar. Tanken på allt detta kan göra mig vansinnig. Men – är icke det redan ett vansinne att böja blicken till Katharina Fleming? Dock icke så, hvad frågar kärleken efter rang. Kunde jag kasta en blick in i framtiden, såsom man säger att den der lärde narren der i andra rummet skall göra, han, som blef helt bortblandad af den stora äran att få komma i ett högt oppsatt hus; nå, hur vågar han väl umgås med stjernorna, de äro dock högre oppsatta. Men jag vill försöka, kan han lyfta en flik af framtidens täckelse för mig, så duger bekantskapen dock till något.”

Daniel inträdde följande morgon i mäster Sigfrids rum, men denne satt så upptagen af sitt arbete, att han antingen ej märkte honom eller ock ej brydde sig om att afbryta för den ankommandes skull. Han skref och uppläste halfhögt för sig sjelf det han skref. ”Guld, aurum, doab arabisk, är den renaste metall, som varder födt af rent figeret qvicksölf, såsom ock af rödt och icke brännande svafvel, begge delarna väl förblandadt och tempereradt med hvarann. Det är välsmakande och välluktande. Hafver ock synnerlig kraft att draga till sig, ty det deras sinne och affecter som deruppå se, lockar och vänder till sig, att de det begära, älska och efterstå.”

”Guld, ja ni har rätt, mäster Sigfrid”, utbrast Daniel, ”ja, detta är det. Guld, mycket guld, äfven det kan något utjemna olikheter. Mäster Sigfrid, kan ni lära mig att göra guld?”

”Icke så häftig, Daniel. Den svåra konsten är icke hastigt verk; med högsta skäl må man härom säga: *ars longa, vita brevis*. Har jag ock heller aldrig sjelf ännu deraf producerat; men vill du denna konsten lära, så kan du det visserligen, med trägna studier, så långt bringa, att du, om herren spar lif och helsa, kan dig denna *artem auream* lära. Dock torde du med ditt lätta sinne ej detta tålamodet äga.”

”Huru lång tid kunde väl åtgå dertill?”

”*Diligentia est mater studiorum*. Är du flitig och enträgen och aldrig försummar planeternas conjunction och den stund då de visa gynnsamma tecken, kan du väl på en trettio a fyratio år dertill hinna, kanske

tillochmed på något mindre, ehuru du nu är *rudis in mathematica*.”

”Tror J väl då, att det är åt maskarna i min graf jag vill göra guld? Guld, guld, redan blotta ordet klingar frestande för min själ. Guld eller makt! Ja, guld är makt. Mäster Sigfrid, dålig är eder konst om ni ej vet ett medel, att hastigare göra guld.”

”Unge vän”, sade mäster Sigfrid allvarligt, ”jag hade i dag lätt kunnat göra guld om jag velat.”

”Och ni gjorde det icke, ehuru ni kunde? Hvarföre icke?”

”Ty det hade blifvit för dyrt, Daniel Hjorth!”

”För dyrt, kan guld blifva för dyrt. Hvad skulle det då kostat?”

”Alltför dyrt för guld: mitt samvete och min salighet”, sade mäster Sigfrid högtidligt.

Daniel steg ett steg tillbaka och sade: ”Har ni gjort förbund med den onde?”

”Ett *pactum cum satana* hade det varit om jag gått in derpå.”

”Ni retar min nyfikenhet, mäster Sigfrid.”

”Välan, Daniel, i denna dag har man bjudit mig ganska mycket guld, blott jag velat förfärdiga och försälja ett gift eller trollmedel att afdagataga en menniska. Då jag vägrade, bjöd man mig allt mer, och slutligen så mycket, att jag fann det i Finland icke finnes mer än ett enda lif, som kunde så högt betalas.”

”Ha, Flemingen!”

”Så anade mig.”

”Hvem var den som vågade utsätta sig för edra misstankar, genom att anlita er härom?”

”Han var mig alldeles fremmande och djupt förklädd, och gick som han kom, tidigt i morgonens mörker, innan ännu någon annan eld vaknat i huset än min studerlampa. Mina ögon spejade varsamt efter om han hade båda fötterna lika, men kunde ej få reda derpå under den djupa förklädnaden; dock hördes stegen alltför jemna när han gick bort, för att jag skulle tro den hafva dolt en hästhof.”

”Och han bjöd er mycket penningar?”

”Mycket. Daniel Hjorth, dröj icke med dina tankar vid sådant. Guld är godt och tilldrager sig affection, men haf dock alltid ditt samvete kärare!”

XIII.

Sedan Fleming hade återvändt ifrån det Tavastländska tåget, der han hoppades hafva injagat bönderna en sådan förskräckelse att de icke mera skulle våga en ny resning, hade han en tid vistats hemma. Men långt ifrån att upproret skulle varit utrotadt, reste det sig åter och tog ett ännu större omfång. Sigismund hade öfver norra Österbotten tillsatt en ny fogde, Abraham Melchersson. Ankommen till sin bestämmelseort fann denne att oron gäste på alla håll, hvarföre han beslöt att gripa och straffa hufvudmännen för upproret, och sålunda skrämma de öfriga till stillhet, och beröfva uppresningen sin styrka. Jacob Illka, jemte fem andra af anstiftarne, blefvo fängslade, halshuggna och steglade, och några sändes fängslige till Åbo.

Detta var att gjuta olja på elden. Uppmaningar att hämnas ”det rysliga mord som i Österbotten skedt är”, kringspriddes; presterna i flere socknar uppmanade sina församlingsbor att resa sig emot det olideliga

tyranniet. Den ena socknen sände bud till den andra, ofta med hotelser om, att ifall de icke ville deltaga i försvaret af böndernas rättigheter, skulle de sjelfva ihjälslås och socknen sköflas. Från Kemi, Uleå, Limingo och mellanliggande socknar, tågade nästan man ur huset. Abraham Melchersson med 50 knektar blef omringad, det manskap han medförde dödadt, han sjelf tillfångatagen, förd till Stockholm och der afrättad ”för det ynkliga mord och blodsutgjutelse, hvarmed han emot de Österbottniske bönder framfarit.”

Nu var åter bondehären samlad större och mera oppretad än någonsin. Mord, rof och brand betecknade åter dess spår, och qvinnorna täflade med männen i raseri.

Ett vildt yrväder rasade öfver Tavastskogen, den tolf mil vidsträckta. Fritt kunde stormen bryta de seklergamla tallarne, ingen menniskoboning fanns der att krossas af deras fall. Vargarne ströko i skaror omkring och sökte efter de i snön nedbäddade liken efter klubbmännerne, som under flykten stupat för de förföljande knektarne. Men fredliga resande gjorde sitt testamente och beredde sig till döden, när de ensamma nödgades färdas genom den öde skogen.

Flemings skaror hade tågat norrut, för att qväfva det värre än förut åter utbristande upproret, oro och bäfvan herrskade öfver hela landet, hungersnöden grep omkring sig och dess följeslagare sjukdom och död. Men på Tavastmon visste ingen af nöd eller sorg, ty intet menskligt hjerta klappade inom dess område, om ej stundom en vilsekommen brottsling gömde sig der. Men knappt hade ens röfvaren mod att trottsa vinternattens köld under de höga furornas hvalf, der vinden utförde sin vilda hvirfveldans. Underbar är en månljus natt i furornas pelarskog, då månskenet i långa strimmor faller in här och der mellan stammarne. Underbart är här ock om dagen då vandraren ser långt, långt bort, och blicken går vilse emellan de otaliga pelarne. Nära, fjerran, öfverallt samma resliga, raka och höga stammar, öfverallt samma palmlika kronor. Men nu, finnes här nu ett menniskoöga, så kan det ej se några steg ens framför sig, allt är snöhvirfvel, yra, mörker, så mycket en nordisk vinternatt, med sin mjella snö, kan bli mörk.

Men tyst; höres dock icke ett annat ljud, än stormens brak i furorna? Jo, det nalkas småningom, en uttröttad häst bjuder till att kämpa sig fram mellan drifvorna, det går steg för steg, men med möda. Nu går det ej mera.

”Finnes det ingen möjlighet att komma under tak”, säger en qvinnoröst. ”Det går ej längre.”

”Hvem skulle väl här finnas att gå in hos? På hela nejden bor ingen menniska, annan, än en gammal trollpacka”, svarade en karlröst.

”Troll eller icke, lika mycket, bara man slipper under tak. Kan du få reda på hvar hennes koja finnes?”

”Ja, det beror allt på om hon sjelf vill att vi ska hitta på den. Hon är dock österbottninge, hon så väl som vi. Kanske hon inte vill oss så illa. Ja, se der glittrar skenet af en klar brasa. Det kan ej komma från någon annans stuga. Nog lär hon vilja leda oss dit; men om vi derföre böra fara, det är en annan sak. Kanske också att det der lyser bara för att föra oss vilse.”

”Det kunde hon tryggt spara sig, ty stort värre till, än man är här, kan det knappt bli. Försök att få hästen att gå dit.”

Karlen försökte; men slag, skrik, ryckningar i tygeln, allt var lika fåfängt. Han steg slutligen ur, för att leda hästen, den gick några steg, men stannade, och inga medel förmådde numera att röra den ur en fläck.

Slutligen steg fruntimret ur slädan och började vada genom drifvorua, för att försöka hinna till den inbjudande brasan. Vägen var ej lång, men åtminstone en timmas tid åtgick, innan hon hann fram till kojans dörr. Marken var jemn och utan qvistar och ruskor, men drifvorna voro ogenomträngliga och yrvädret ryckte i hennes kläder och förde henne än rundt omkring, än kastade det henne ned på drifvan. Väg visste hon ej,

men emellan furustammame är öfverallt väg.

Karlen, som slutligen lyckades få hästen i rörelse, sedan slädan blifvit tom, kom i det samma till kojan, ställde häst och släda på läsidan af det lilla huset, betäckte hästen med ett täcke och såg efter fruntimret, som häftigt ryckte opp dörren. Han skakade dervid litet på hufvudet, förmodligen åt hennes djerfhet, men sjelf kröp han i släden under fällen, och somnade snart.

I kojan satt lilla mor Annikka framför brasan och runkade fram och åter på sin stol: en rund trädskifva på tre ben. I hennes famn låg en svart katt, som strök sig under sin matmors hand fram och åter. Dess svarta skinn gnistrade liksom dess ögon. ”Hi hi ni”, fnittrade gumman, ”jo jo, si man får fremmande, jo. Visste jag inte det när Hiisin spann så nätt. Ligg stilla Hiisi, spänn inte klorna så der. Jo jo”, och gumman vacklade med hufvudet åt ömse sidor och nickade nedåt med sin långa näsa, som om hon velat röra i brasan med den.

”Kära mor, kan en vilsekommen resande få herberge hos er”, frågade fruntimret, som förgäfves väntat att gumman skulle vända sig emot henne eller på något vis ge tillkänna att hon märkt hennes ankomst.

”Hi hi hi, herberge, nattqvarter, vill ni sofva på ugnsrakan medan jag rör om glöden, eller vill Hiisin ta henne på sin bädd deroppe på hyllan? Husch, eller vill hon sofva på dunbädd, gå, plocka i skogen, der flyger fjäder, som sotnäsan plockade af böndernes skinn. Jag såg nog hur det såg ut, när de flydde för knektarne. Ser hon inte hur tjockt det flyger af dem derute, så det är helt hvitt. Sotnäsan plockar fåglarne, innan han slagtar dem, derför far fjädrarne af dem så der. Hi hi hi. Är hon hungrig, vill hon ha palt; ugnen blir just färdig. Gå bara fram efter sotnäsan, nog finnes det blod nog att göra palt af, der han går fram.”

”Hvarföre förevitar ni mig Flemings dåd, icke rår jag för dem.”

”Aha, ni rår inte, nej, ni rår inte. Nej. Jaså ni vill ha nattqvarter här?”

Gumman tog en sticka, tände eld på den och lyste på den nyss ankomna från hufvud till fot. Snön hade börjat smälta, och rann nu ifrån hennes väderhufva nedåt, utför pelsen och på golfvet. Hennes långa växt och raka hållning syntes dock tydligt, oaktadt drägten var våt och förderfvad. Ett par svarta ögon blixtrade fram under mössan, men vattnet rann henne utför ansigtet.

”Nå, hvem är ni då? Ansigtsdragena äro från Österbotten, pelsen med, bloddroppar sitter i mungiporna. Men hvem är ni?”

Hastigt for fruntimret med handen åt munnen, och såg sedan på handen, men der syntes intet.

”Ånej, inte ser ni sjelf den bloden. Nå hvad ser ni på handen, Hans Fordeelskan?”

”Ha! – hvarför frågar ni, då ni vet. Dock, hvad mer om en ensam qvinna i vildmarken känner mig. Hvad vet ni af Hans Fordeel, mor?”

”Hans Fordeel, hi hi hi, han som täljt de flesta klubborna. Har hon sett hur han ska sta och dansa för Flemingen! Hå hå, har sotnäsan fått tag i henne med, efter hon är så vilsen nu. Ånej, han håller nog i klorna, hvem han får tag uti.”

Den resande hade emellertid lagt af sig de våta kläderna och satt sig på en stockända, som stod framför ugnen. Hon strök nu undan sitt svarta hår ur ansigtet och svarade: ”Han har befallt mig att lemna hus och hem och bege mig till den ort, han anvisat, men jag har ej följt den kosan längre, än en af hans knektar följde mig. En trogen karl har skjutsat mig hit. Äfven hitåt finnes folk att sätta i rörelse. Man kan uträtta något här; det är godt om de äro beredda.”

”Jaså, gården heter Pinonäs och hon får ändå inte nog af att pinas der, utan måste ut kring verlden. Jo jo, ser

hon, andra ha ock sin pina, de. Kände hon Bengt Poutu? Fanns en ståtligare man än han? Hvem har gumman mera kär hållit? Var han ej hennes enda systers enda barn! Se, då var Annika ännu ung, hon var ännu vacker, när Bengt var en liten pyring och brukade sitta i hennes famn och smeka hennes röda kinder. Hej, icke talar gumman om, hur sorgerna sen kommo och gingo, och hur hon sen lärde sig att bli klok och veta mer än andra, och flyttade i ödemarkens bo. Men Bengt förblef henne kär, lika då hon blef gammal och vis, som då hon var ung och fåvis. Fordeelska, kan du bryta opp Flemingens lås, kan du ta ut honom ur Åbo slott, kan du hjelpa honom att bli fri, eller kanske är han redan död, kanske hacka korparne på hans fagra ögon, kanske bygga tornkajorna bo af hans gullgula hår. Jacob Illka heter en annan gosse, som var Annika kär, har du sett hur luftens fåglar göra sin måltid af honom, hu, har du sett huru hans kropp ligger på stegel och hjul, har du sett de andra mördade och steglade bredvid honom, hu, jag fryser, Fordeelska, kasta ved i ugnen. Hi hi hi, Fordeelska, vet du hvar din egen man är, vet du så noga om inte Flemingen har tag i honom. Vet du så säkert om inte hans händer ha blifvit hackade af honom. Vet du så säkert om inte Flemingen smort omkring sig med hans blod. Hi hi, vill du kyssa sotnäsan, Fordeelska, vill du kasta söta ögon på honom.”

”Ha, jag ville kyssa honom, om mina läppar vore glödkol ur din ugn, jag ville kasta blickar på honom, om det vore trollpilar som skulle ge honom döden.”

”Hå hå, Fordeelska, är hon så katiger. Nå nå, hertigen som nu är kung, eller vill vara kung, han skulle väl icke tycka så illa vara heller. Hi hi hi, Fordeelskan sku vilja kasta trollögon, jo jo. Men tror ni inte gamla Annika kan kasta trollögon, jo jo, hon är intet vacker, säga de, hennes näsa är så hvass, hennes hake är så hvass. Det var inte flott som gjorde dem så, det var nöden och barkbrödet. Men gamla Annika hon kan ändå kasta söta ögon, hon. Kastar hon sina blickar, så släpper Flemingen sina fångar ur handen, ty den handen har ingen kraft att hålla dem qvar.”

”Qvinna, hvad mena dina mörka ord, skulle du kunna kasta trollskott i hvem du vill?”

”Hi hi hi, Hiisi min docka, hvad säger du? Kan vi skjuta trollskott monntro, fast i sjelfvaste Svedjeklas?”

Hon strök åter katten, så att den gnistrade och spann.

”Jo jo, jag tänkte vi så skulle kunna. Nå, Hiisi, du må väl inte vilja klösas. Nå nå, inte så brodtom. Nog kan det väl ske ändå sakta. Men ser du, Hiisin min, så svarta än dina vackra hår äro, icke äro de ändå hans derborta. Jo jo, ser du, nu är du fast. Ja, spotta och fräs du! Hur tror du att du skall kunna skaffa mig tre hårstrån af Svedjeklases hufvud?”

”Tre hårstrån säger J, mor?”

”Åh, jag talar bara med min kisse. Bra snäll är den, det är visst, men ibland är den just som en smula på sned. Nog tänker jag den kunde skaffa hårstrån, om den ville. Nå nå, bäst är vi tänka på saken en och hvar. Fordeelskan, kan hon skaffa mig hvad jag behöfver? Bara tre hårstrån af sotnäsans lugg?”

”Tre hårstrån? Kanske. Tjenaren som bär in hans morgondryck kunde få dem af hans sofvande hufvud, utau att han visste. Men mor – jag bäfvar.”

”Ack ja, det ömma hjertat, som icke aktade för rof att tända på kriget, hur många tusendes lif tror hon der stryker med, och Flemingen har ändå bara ett. Hiisi, tycker du inte det är lustigt? Hi hi hi.”

”Du skall icke bruka trolldom”, mumlade Fordeelskan för sig sjelf.

”Jaha, jaha, jo. Inte hemtar Fordeeln dem länge, han. Han ligger väl snart på steglet med de andre. Och nog lär sotnäsan tycka om hennes egna händer, lika mycket som om karlanäfvar. Sen han en gång huggit af dem, hemtar hon inga strån mer. Nå nå, allt som hon vill, Fordeelska! Vill hon ej ta sotnäsans hår, så får han ta

hennes händer. Vill hon sofva kanske? Der är halm i knuten, vill ni lägga er der? På sämre bädd ligger kanske Fordeeln. Kanske ligger han på pinbänken. Då ligger ni ändå bättre, fast ni inte ligger på Pinonäs.”

Den fremmande kastade sig på halmen, men att finna ro, var henne omöjligt. Bloden forsade i hennes ådror, pulsarne klappade hårdt vid tinningarna och hennes hufvud värkte. Hon slöt dock sina ögon. Gumman vankade fram och åter, kastade stundom ett vedträd i ugnen, mumlade och småsjöng för sig sjelf, eller ramlade opp underliga ord. Stundom framtog hon en näfve örter och kastade i elden, än slängde hon dit allehanda andra saker. ”Huu. Af Svedjeklases kläder den här biten. Det är säkert, ty jag skar den sjelf, när han rastade på Nokia. Men han märkte det ej, der han stod och skrek på trappan och kommenderade knektarne, och medan jag tiggde och tog i fållen af hans kappa, gick det lätt med knifven. Här är blod af nio, som han låtit sina knektar slå ihjäl; i ugnen med det, inlindadt i kapptrasan. Nio menniskohjertan, som hatat honom djupt, trädda på spett, droppa olja ner i elden. Huu. Fattas nu bara tre hårstrån.” Småningom lät gumman elden slockna och samlade kolen och askan i en lerkruka. Öfver denna började hon åter läsa; gjöt slutligen några droppar smält bly i krukan och ställde den sist i ugnen.

”Gäs nu gäs, tre nätter och tre, nio nätter och nio, tre gånger nio och nio gånger tre.” Nu öppnade hon dörren, och en klar och kall morgon strålade emot henne. ”Åhå, Hiisin min. Godt är att det är färdigt nu. Sådant rart väder, som i natt, få vi väl ej så snart åter.”

Den resande satte sig opp. Den inträngande friska vinden gjorde det för henne möjligare att andas. Hon tyckte att den luft, hon under natten insupit, bränt som eld.

”Hvad har ni beslutit, Fordeelska, skaffar ni mig hårstråna? Jag behöfver bestämdt svar, för att söka annan hjelp, om ni ej vill.” Ännu tvekade den tilltalade. Då tillade mor Annika: ”Nå nå, inte är Flemingen så seg heller, att man icke kan rå på honom ensam ock. Och vill inte ni, så vill en ann. Icke sitta tre hårstrån så fast, att icke man dem kan få.”

I detsamma öppnades dörren åter, och in steg fru Metta Liljeholm. Hon hade ett ögonblick stått utanföre, med handen på dörrknappen. En liten känsla af räddhåga för att gå in till trollqvinnan, grep henne, men hon öfvervann den snart. Emellertid hade hon hört de sista orden.

”God morgon, mor, jag ser ni har hunnit få annat främmande också, så här tidigt”, sade hon. ”Jag kommer för att åter be er vara till hjelp. Elsa sjuknade så alldeles hastigt i går aftons, så att jag fruktar hon skall själas innan middan. Förvisso är hon trollad. Jag har försökt både ett och annat, men intet hjelper. Mor Annika, var nu beskedlig och laga er redo att komma, att icke menskan kolar af emellertid. Ni kan väl läsa trolldomen ur henne. När vi baka nästa gång, skall jag skicka er ett helt spett varmbröd. Elsa är en bra menska, jag ville göra mycket för att hjelpa henne. Derför kom jag också sjelf hit efter er, ty karlarne hade omöjligt tid, och pigorna, de tossorna, vågade ej. Så kom jag sjelf, straxt ovädret slog om. Kom nu mor, ni får sen yfvas öfver hurudan kusk ni haft.”

”Åh ja, åh ja, nog skall gumman komma. Men har ni, monntro, allt hvad som behöfs. Mejram och basilika och vigda ljus. Ja, jag kan väl ta med mig; men är det trollskott, så behöfva vi annat ock. Tre hårstrån, tunga hårstrån, vigtiga. Jag kan väl tänka att det är tung trolldom, och den viker ej så lätt. Måste ha hårstrån af det mäktigaste hufvud i landet, om det skall hjelpa.”

För mor Annikas minne låg, att hon kände fru Metta såsom långt ifrån att vara Fleming tillgifven, och hon förmodade henne ej vara särdeles rädd för att missbruka hans hårstrån; men fru Metta hade andra tankar.

”Vigtigaste hufvud i landet, mor, hm, hvem kunde det väl annars vara, än riksmarsken, ståthållaren Klas Fleming? Huru skulle jag sådant ha.”

”Nå nå, nå nå, hvad man ej har, kan man få. Herr Erik Liljeholm, som Flemingen alla dar har hos sig, så mycket må han väl göra för att rädda en tjenares lif.”

”Herr Erik anser sådant för trolleri, och vill visst ej dermed befatta sig. Dessutom lefver hon ej så länge, att dermed kunde hinnas.”

”Nå nå, som fru Metta vill; men nog kunde man hålla lifvet i henne så länge; och om hon än skulle se ut som en död, så nog kunde man ställa så, att lifvet ändå låge i bottnen, till dess allt kunde fås ihop. Det fattas bara hårstråna, allt det öfriga kunde man ju emellertid bruka.”

Fru Metta blef underlig till mods. Den fremmande, som satt inne i kojan, föreföll henne hemsk och mörk, der hon med gumman vexlade besynnerliga blickar. I sjelfva rummet rådde ännu en lukt af stygga, brända ämnen. Gumman såg vild och helt annorlunda ut, än fru Metta förr sett henne.

”Ja, men si för Gu, spinner hon icke något ondt, och jag vill ej vara hennes verktyg”, så var fru Mettas hemliga tankegång. ”Vare sig huru det vill, men jag skaffar inga hårstrån, om jag än kunde.” Nästan rädd för att mor Annika skulle höra henes tankar, sade hon nu högt: ”Jag har tänkt på saken, mor, men jag törs visst icke be om herr Eriks biträde i hvad han anser för trolleri. Ni hittar visst på någon annan bot. Kom nu bara och läs öfver henne. Det hjelper visst.”

I detsamma steg den underliga fremmande qvinnan opp, gick hastigt till Annika och sade betydelsefullt: ”Ni skall få höra af mig. Jag vill ej dröja längre. Farväl!”

Hon gick och hade snart försvunnit med sin körsven och släde. Fru Metta blef allt underligare till mods, men när nu mor Annika, utan vidare prut, följde henne, så begaf hon sig å väg.

Men ur fru Mettas hufvud gick ej tanken på att något var å färde. Under vägen gaf hon sig i samtal med mor Annika, visade mycken håg att lyssna till harmfulla utlåtelser emot riksmarsken, och såg lätt huru hennes själ glödde af hat och hämndlystnad. Derpå förde hon talet på hertigen och sade: ”Hvad menar J mor, att hertigen ville ge den, som kunde berätta honom att Flemingen vore död.” Gumman nickade och skrattade på sitt vanliga ohyggliga sätt.

Fru Metta kunde icke skilja sina tankar från det hon sett och hört. Hon tänkte på att skrifva till herr Erik, men huru få fram brefvet till honom?

XIV.

Fru Metta hade ej länge varit hemma, innan hon varsnade en ryttare, som steg af vid trappan. Med nöje hade hon i honom igenkänt Enevald Fincke, och skyndade sig nu att välkomna honom och få helsningar från sin man och sin dotter.

Herr Erik Liljeholm mådde väl och hade, jemte krigsfolket, marscherat opp emot Österbotten. Jungfru Sigrid var äfven frisk och fager, och allt stode väl till.

”Och J, herr Enevald, är icke med på krigståget?”

”Nej, mig synes ringa båtnad och ringa ära, att här vara med. Kanske dock, om kriget mot denne upprorshopen drar ut på tiden, att äfven jag sedan sluter mig till förstärkningar, som kunna behöfvas; men jag tänker att herr Klas med lätthet jagar undan en sådan fårskock. Men till eder, fru Metta, har jag denna gången ett enskildt ärende. Jag har härom redan talat med herr Erik, innan han lemnade Åbo, men ville ock gerna hafva edert bifall härutinnan. Min begäran vore nemligen den, att J icke ville motsätta eder min önskan att vinna eder dotter, jungfru Sigrid, till min husfru. Hennes stilla och fromma väsende låter mig

hoppas en foglig och mild hustru. Herr Erik Liljeholm har redan gifvit mig sitt bifall att hos jungfrun få begära hennes ja. Äfven edert önskade jag nu erhålla.”

Med glädje gaf fru Metta sitt samtycke. En så galant och hygglig ung man, af Enevald Finckes förmögenhet och utsigter, var ingalunda ett parti att förakta, och att hans gods dertill låg i granskapet af Tannila, var en lycka till. ”Gud välsigne eder, herr Enevald”, sade fru Metta. ”Måtte eder väl gå, och J finna en god husfru i det unga barnet, som J hedrat med edert val.”

”Jag tackar eder, fru Metta, för det förlitande till mig, att J viljen anförtro mig eder dotter. Jag vill hoppas hon sjelf icke skall lägga hinder deremot, att döma af den huldhet, hon visat mig, ehuru hon väl icke kunnat missförstå mina afsigter. Jag har nu blott velat först göra en resa till mitt gods, för att der ordna om de blifvande byggnadsarbetena, på det jag må veta, det jag kommer att ega ett hem att erbjuda; och så önskade jag äfven få försäkra mig om ert goda förord hos eder dotter, ehuru jag väl icke snart kan få kalla henne min, då mitt hem ännu är sådant, att jag dit icke kan införa en ung hustru.”

”Tiderna äro ej heller så lugna, att det vore någon tid för bröllopsfröjd nu, herr Enevald, och Siri behöfver väl att stadga sig och bereda sig till sitt blifvande kall som husmoder i edert hus. Hon är dock ännu helt ung och oförfaren, och J fån väl hafva tålamod med henne.”

”Jag hoppas att i jungfru Siri vinna en maka, som med fromhet skall fylla en hustrus pligter. Jag älskar henne högt, men har äfven funnit att mitt förstånd kan gilla mitt hjertas val.”

I fru Mettas hufvud började snart röra sig en hel mängd tankar på utstyrsel och linkläder och bröllopsrustningar och dylikt; men alla dessa tankar kunde dock ej förjaga den oro, som låg i hennes sinne, i anledning af besöket i mor Annikas koja. Hon tänkte en stund på att åt Enevald meddela sina bekymmer, ”men ungdom och visdom följas ej åt, och hvem vet om ej han, på sina resor, blifvit fritänkare och börjat förakta de hemliga kunskaperna. Sådant har man sett förr. Men om trollerskan verkligen hade något ondt i sinnet mot herr Klas, så vore det en samvetssak att lemna honom ovarnad. Ty om han än vore sträng och lade svår tunga på bönderne, så icke kunde man derföre tåla att de skulle trolla lifvet ur honom; och dessutom, när man rätt tänkte på saken, kunde han just inte heller annorlunda vara, och icke voro de bättre värda heller.”

Enevald märkte att fru Metta syntes så ovanligt tankfull och föga meddelsam, att han frågade om hon vore bekymrad öfver sin dotters framtid.

”Nej, herr Enevald, jag hoppas att hon skall kunna ställa sig så, att J icke skall finna skäl till missnöje med henne, och att hon skall blifva väl till i edert förmögna hus. Men mig bekymrar det, att jag nödigt borde till herr Erik Liljeholm få afsända ett ytterst angeläget bref, och icke ser utväg att få det fram till honom. Skickar jag tillochmed en af drängarne från godset, så slipper han visst ej fram helskinnad. Råka bönderne honom, så slå de ihjäl honom för att han tjenar hos en herre, och få krigarne tag i honom, så är han ej stort bättre fast, emedan han är en bonde. Men får jag icke brefvet fram, så får herr Erik icke mina varningar sig tillhanda, och dessa gälla dock ett lif, som är för högt uppsatt att sålunda förspillas, det gäller sjelfvaste herr Klas.”

”Herr Klas Fleming, riksmarsken, ståthållaren”, frågade Enevald förvånad.

”Ja, tillochmed riksamiralen och riksrådet dertill, om J älsken att upprepa hans titlar; jag fruktar att det gäller hans lif.”

”Men hvad kan väl möjligen fru Metta hafva sig bekant af anslag emot hans lif?”

”Detta kan jag eder icke uppenbara; men ville det åt herr Eriks omdöme anförtro.”

Enevald funderade en stund för sig sjelf. Huru fru Metta möjligen kunnat få reda på någon hemlig sammansvärjning emot Klas Fleming, föreföll honom besynnerligt, dock vågade han ej att alldeles misstro henne. Fru Metta hade ett godt, praktiskt förstånd, och inbillade sig icke gerna faror, der ej sådana voro för handen. Gerna ville han ock visa henne tjenstvillighet och sade derföre slutligen: ”Om denna sak är af så stor vigt, så torde väl vara bäst, att jag sjelf ger mig af att uppsöka herr Erik.”

”Detta vore visserligen en stor tjenst, och skulle jag, i betraktande af sakens vigt, ej ens neka att antaga edert tillbud; men en färd uppåt landet är denna tid förenad med faror.”

”Icke så alldeles många, der just herr Klas med krigshären tågat fram. Jag kan ock medtaga en stark och rask karl och ett par hakebyssor, som jag kan få hos en bekant vid vägen. Sålunda utrustad, har jag ingen fara.”

”Nåväl, herr Enevald, jag måste väl antaga eder tjenstvillighet, ehuru såväl kanske ni, som herr Klas, anser saken onödig att bekymra sig öfver; men i min själ är jag så fullt öfvertygad om dess vigt, att jag sjelf förr ginge till fots fram till herr Erik, än jag ville lemna den outrättad.”

Fru Metta skref: ”Käre herr Erik! Kan jag eder icke förhålla, hurusom jag förnummit, att en gammal trollkona härstädes, Annika benämnd, är i beråd att vilja herr riksmarsken, riksamiralen och ståthållaren, högborne herr Klas Fleming, friherre till Wik, m. m. genom trolleri om lifvet komma. Och har jag sjelf i hennes koja, både hört tal ditåt, så ock sett en underlig fremmande qvinna och andra märken till trollkonsts bedrifvande, stygg helvetisk brännestank, och mera dylikt. Syntes henne dock till hennes onda afsigts genomförande, trenne af förbemälte högt uppsatte herres hårstrån behöfliga vara. Är derföre min tjenstelige begäran, att J, herr Erik, ville förbemälte herr Klas förvarna, att han sig mot all slags signeri må tillvaratага, icke utan en bit jern på kroppen vara, och att han sina hårstrån ingalunda tillåter af någon vidkommas, i thy att man icke kan veta ho, som kan förrädisk vara. Och har unge herr Enevald Fincke, för att J mågen veta att varna bemälte herr Klas för onda stämplingar, åtagit sig att sjelf denna sedeln framföra. Har jag dock honom om trolleri intet sagt, betänkandes ungdomens oförstånd. Näst Gudi befallat, eder trogna husfru

*Metta Simonsdotter Abbornät.*

Enevald begaf sig på färd, så snart fru Metta hunnit få sin epistel färdig, hvilket dock icke aflopp lika flinkt, som det skulle gått att ordna en hushållsangelägenhet. Han trodde sig följande dag kunna upphinna lägret, men resan gick långsamt. Nejden var som utdöd och vägarna förderfvade af den förut tågande hären. Herregårdarne voro brända af bönderne, menniskorna skingrade, männen från byarne voro utgångna till bondhären, och sällan fanns i gårdarne andra, än hungrande qvinnor och barn, som bäfvande flydde undan, när de sågo en herre nalkas. Alla hästar voro bortförda. Sålunda gick färden långsamt för Enevald och krigshären hann nästan lika fort tåga undan honom. Han upphann den derföre icke förrän vid Ilmola der den slagit läger.

XV.

Några veckor tidigare än den natt då, i Tavastskogens öde djup, mor Annika tillagade sitt trollmedel, satt i natten en liten qvinna på en plats, der stegel med qvarlefvor af afrättade kroppar stodo omkring henne. Hon nästan icke kunde varsnas ibland stenarne, der hon satt hopkrumpen insvept i sin gråa rock. Våldsamma rörelser skakade hennes lilla kropp; hastigt sprang hon opp: ”ha, hvad ropar du Jacob, tror du jag sofver. Ånej inte sofver mor Annika, nog vet hon att du fryser. Vänta Jacob lille, vänta, mången gång förr har jag bäddat din säng, ha bara tålamod.”

Och bort jagade hon som en skugga i natten, och om morgonen stod hon framför den framtågande bondhopen. Hon stod på ett enstaka klippstycke vid vägen, så att hon syntes vida omkring. Vildt fladdrade

hennes grå hår för vinden. Hon syntes öfvernaturligt liten, der hon stod, högt öfver den vida slätten, som om en stenens inbyggare, en dverg, stigit opp derpå, för att se på de annalkande.

”Ha, edra uslingar”, skrek hon, krypen J fram som sniglar, släntren J fram som om J komme från kalas? Åh ja, kalas hade ni på Abraham, kalas hade ni på hela hans följe; men skolen J derför krypa som paddor. Borde ni ej ha eld i hjertat, eld i fötterna, borde ni inte skrika ve och förbannelse, så länge edra bäste ligga obegrafne, ett rof för himlens fåglar. Ha, han som var den skönaste, den ädlaste, honom ha de släpat i sin mörka håla att dö i elände, och de, de som voro edra hufvuden, edra hjertan, edra ögon, dem gifven J ej ens en ärlig graf. Se denna tröja, se huru Jacobs blod har färgat den röd, för er, för er alla!”

Rörelse förmärktes bland hopen, många röster höjde sig, men ingen hördes tydligt öfver den andra.

”Ha, fort, fort”, och främst på vägen stod mor Annika, tog ur handen på närmsta man en stång, kastade deröfver den blodiga tröjan och bar den högt såsom ett baner, der hon med underlig sväfvande gång gick framför hopen. Hastigt följde henne alla, ehuru mången ryste för den underliga skepnaden, och tyckte att hon förekom mera trollsk, än godt var.

De döda kropparna nedtogos, en graf gräfdes under tystnad, en af de medföljande presterne förrättade jordfästningen. Tysta stodo klubbemännen kring grafven, men hat och hämnd glödde i allas sinnen, och när nu en röst ropade: ”nu icke mera sorg, utan hämnd, bitter, oförsonlig hämnd”, då höjdes tusendes stämmor och ropade ”hämnd, hämnd öfver Fleming, öfver herrarne, öfver våra förtryckare! Till Åbo, till Åbo, låt oss gå att förjaga Flemingen och hela hans anhang. Ned med tyrannens näste, ned med Åbohus. Med tänderna skola vi rifva ned det, att der ej blir att stå sten på sten.”

Och stormen växte ut öfver en stor del af landet, och åter framgick härjning och mord och brand i de rasande hoparnas spår.

Mot Lappfjerd tågade en skara. Här lågo ryttare i borgeläger. De blefvo öfverfallne, bundne och stoppade i en vak, men vattnet var för grundt, det lyckades icke att dränka dem, men med stänger och stafvar neddrefvos de bundne männen under isen, och byns qvinnor slogo, i furielik vildhet, de döende med sina ämbaren och byttor i hufvudet, för att påskynda mordet.

Ju djupare vatten, dess starkare skakas det af stormen, dess våldsammare vågor gå på dess yta. Ju djupare sinne hos ett folk, dess värre svalla dess vågor, då stormen engång drifvit dem i rörelse. Gräsligt är minnet af klubbekrigets fasor!

I sin vrede reste sig nu Klas Fleming. Tid var ej längre att skona. Trupper samlades och i spetsen för dem tågade Fleming sjelf mot de upproriske.

Här oppe vid Ilmola å träffade nu Enevald ändteligen herr Erik Liljeholm och fick aflemna sitt bref. Herr Erik läste det, skakade på hufvudet och sade: ”Väl torden J dock hafva haft onödigt besvär, ty det synes mig vara på nog lösa grunder, som hon låtit skrämma sig. Dock vill jag ej taga på mitt samvete, att icke härom underrätta herr Klas. Han må sedan anse varningen värd hvad han sjelf vill. Hur slapp ni dock oskadd fram hit?”

”Ungefär såsom om jag skulle hafva rest i en ödemark. Säg mig dock nu, herr Erik, huru detta uppror nu åter brutit löst och hvad som skett. Rykten gå så mångahanda, man berättar att Abraham Melcherson med en krigshär tågat hit till Österbotten, härjat, mördat och bränt, och att detta föranledt denna nya resning.”

”Har Abraham haft något fel, så får han det nu troligen med sitt lif umgälla, ty han är nu i den omilde hertig Carls händer, och han plär icke skona. Abraham har lyckats få mig ett bref tillhanda och deri skrifver han att, sedan han hade straffat de värsta anförarne och upprorsstiftarne, hade han lyckats att efter sitt bästa förstånd

med råd och förmaningar lugna de oroliga, men vågade dock ej resa ensam, utan tog med sig en eskort af femtio man. När han hade förmanat bönderna att hålla den ed och trohet de voro sin konung skyldige och undervisade dem att de icke skulle låta förföra sig till uppror och lifsfara för dem sjelfve; då hade bönderne svarat: Gudskelof, att vi nu få veta hvad som är det rätta, och lofvat att icke vidare låta förleda sig. Och så sände Abraham bref med lugnande ord till de norra orterna.”

”Nå, och påföljden blef blott en ny resning”, frågade Enevald.

”Ja, hertigen hade redan, det Gud må förlåta honom, sändt nya anförare till de upproriske, och de togo brefvet som Abraham skrifvit till bönderne och uttolkade det för de oförståndige, som ej sjelfve kunde läsa, och sade att der stod att Abraham skulle komma med sexhundra man, för att förlägga hos dem i borgeläger. Frågade dem ock sedan om de ville tåla detta, eller med lif och blod försvara sig emot öfvervåld. Och, rasande öfver det svek de trodde Abraham hafva begått emot dem, togo de brefförarne och kastade dem i en vak på isen.”

”Nå än Abraham sjelf?”

”Han visste häraf intet, men bönderne lade sig i försåt för honom, ihjälslogo och plundrade hans knektar och släpade honom sjelf fången till Sverige.”

”Man säger att upproret nu är allmänt öfver alla de norra orterna?”

”Ja, bönderne och deras ombud hafva tågat omkring och rest opp man ur huset. De der anförarne, som Abraham lät afstraffa och stegla, hafva de nedtagit och begrafvit, och rysvärda mord och deras gamla brännande och plundrande, ha de åter vidtagit.”

”Hvem anför dem nu?”

”Hertigen har nu skickat dem till fogde en oduglig köpman från Hernösand, han anför den hop som ligger här emot oss. Den är ock den största. Öfverallt ströfva mindre troppar. De bränna alla adelsgårdar, men jag tänker de sjelfve skola få näsbränna. Herr Klas har skickat dem bud på bud, och bjuder dem nedlägga vapnen och lofvar förlåtelse, blott de hädanefter vilja hålla sig stilla, men de bli allt mera förmätna och tro att han är rädd för dem. Ja Gud sig förbarme! Ja rädd skulle han vara!”

En stund sednare inträdde herr Erik hos ståthållaren, som tagit qvarter på Ilmola prestgård. Fleming gick fram och åter med stora steg. ”God afton, herr Erik, intet nytt? Ännu intet bud om underkastelse från bönderna?”

”Intet.”

”Nå så må herren förbarma sig öfver de arma nötena, ty nu kan jag det ej mera. Och dock vore det hederligare att få vända sig emot den förrädiske hertigen och klappa krontankarne ur honom. Dock hvad lönar sig prat.”

Fleming meddelade nu åt herr Erik åtskilliga order för morgondagen, och sedan allt det vigtigaste var aftaladt, berättade herr Erik om det budskap, han ifrån sin fru hade erhållit.

”För böfveln”, sade Fleming skrattande, ”tre käringar i en stuga, det är mer än en ärlig krigsman kan stå emot.”

”Slå dock icke varningen alldeles i vädret. Nog veten J, herr Klas, huru ofta man säger att de österbottniske trolla lifvet af folk och fä, och sällan är ändå så stor rök utan eld. Akta er för allehanda okändt folk, och gerna kunnen J ju hålla edra hårstrån inom egen mössa.”

”Käre herr Erik, icke ta de österbottniske så lätt lifvet af mig, nog är jag dem för seg. Icke vore det heller nu tid på för mig att dö, ty jag tror att jag dock kan göra min konung och herre nytta på den plats, der han ställt mig, och visst skall jag bjuda till att stå på hans rätt, emot hans furstliga onåde.”

XVI.

Klar och kall uppgick vinterdagen öfver nejden. Klubbehären stod uppställd. Israel Larson, ehuru af hertigen lärd att anföra bönderne, egde dertill hvarken mod eller kunskaper, och öfvergaf saken innan ännu slaget ens var börjadt. Ingen förstod att befalla, ingen visste lyda. Mod och beslutsamhet skulle icke felats bönderne, men bristen på ordning, samhållighet och tillochmed på vapen, var så mycket större. Bågar och pilar, klubbor och störar, utgjorde de flestes beväpning, men alla voro ifrige att slåss, att på Fleming få hämnas det förtryck knektarne utöfvat, hämnas sina vänner och fränder, hvilka fallit offer för Flemingens mordlystnad och tyranni, som det hette. Nu stod den fruktade och hatade mannen sjelf emot dem, och hans, om möjligt, än mer hatade knektar, desamme som legat hos bönderne i borgeläger, som förtryckt dem, som tagit dem brödet ur munnen. Och huru liten var icke denna hop, som ställde sig emot böndernes tusenden! De förnyade uppmaningarne af Fleming, framställdes af anförarne endast såsom bevis på hans fruktan för deras öfverlägsna mängd.

Nu lät Fleming sina ryttare upptåga längs båda stränderna af ån, en tredje afdelning placerades på sjelfva isen. Fleming sjelf, med några officerare, stod på en kulle invid ån. Mörk, som en höstnatt, var Klas Flemings blick, då han öfverság de till strid färdiga massorna. ”De hundarne äro dock, på sätt och vis, oskyldige, de äro landsmän och konungens undersåter, det är otäckt att börja.”

Nu steg herr Erik Liljeholm fram och frågade: ”Vore det icke rådligt att ännu en gång försöka med godo förmå dem nedlägga vapnen. Åsynen af truppernas hållning och ordning, inverkar möjligtvis på dem.”

”Förgäfves, de vädra blod som vargar. De skulle nedskjuta en hvar, som skulle nalkas dem.”

Nu framsteg Enevald Fincke, bugade sig och sade: ”Tillåt mig att försöka. För sådant pack skall ingen säga att en adelsman skyr.”

”Välan”, svarade Fleming. ”Ännu ett försök. Förlåtelse åt alla, utom åt anförarne och uppviglarne.”

Enevald Fincke red fram mot bondehären, åtföljd af några få ryttare. Han upptog sin näsduk, fäste den på spetsen af sin värja och red sedan närmare, ropande med hög röst: ”Ännu en gång, den sista, bjuder herr Klas Fleming, ståthållaren, konungens högst betrodde man, på hans majestäts vägnar, nåd och förlåtelse åt dem af eder, som äro vilseledde. Nedlägges vapnen, gån till edra hem, och eder skall intet ondt vederfaras. Endast edra anförare och dem, som uppviglat eder att strida emot eder konung, skolen J utelemna, för att de måga straffas såsom lag bjuder; men fortfaren J att vilja strida emot eder konung och gören uppror och upplopp, då skolen J straffas såsom J förtjenen, och med skott och svärd utrotas till sista man.”

Mycken rörelse märktes bland bönderne; det syntes att mången velat lyssna till förslaget, men brådskande gingo från man till man, just de, hvilka hade mest att frukta, och desse bjödo till att elda böndernes ifver och motstånd.

Enevald märkte rörelsen och utropade: ”Skynden eder, gripen edra förledare, det äro de, som äro edra verkliga fiender.” Längre hann han icke. Han hade väl sett att en af dem, som syntes ifrigast uppmana bönderne till motstånd, hade lagt an med sin bössa på honom, men med en blick af stolt förakt på bonden, fortfor han att tala. Nu small skottet, en kula for genom tröjan och rispade huden vid venstra sidan. I detsamma lossades flere skott från böndernes led, fem af Enevalds följeslagare föllo, han sjelf med de få återstående red tillbaka.

”Är ni svårt sårad”, frågade Fleming.

”Nej, eders herradöme, dock för mycket för att vara det af en vanbördigs kula.”

I detsamma gafs på alla punkter tecken till anfall. Rytteriet störtade fram. Israel Larson hade flytt. Utan dugliga anförare kämpade den oordnade hopen modigt, men på det mest ändamålslösa sätt. Tyngden af kavalleriet bragte dem innan kort att vika. Snart voro bönderne omringade, de stredo förtvifladt för sina lif. Ingen pardon gafs, och innan dagens slut lågo fyra tusende döda på slagfältet. I massor kastades liken i ån, tolf och tolf hopbundos och nedstörtades lefvande, säger en berättare af hertigens anhängare. Hvarifrån de dertill behöfliga repen togos, säger ej berättaren.

Dagen efter slaget befallte Fleming att sammanföra alla fångarne; de uppställdes nu inför honom, och tydligt syntes, att de alla ansågo sin sista dag vara för handen. Med vilda åthäfvor och hårda ord tilltalade dem Fleming och hotade alla med död och straff. ”Såsom trolöse, Gud- och äreförgätne skälmar”, utbrast han, ”hafven J gjort uppror emot eder konung med olydnad och tredsko. J hafven förvägrat kunglig majestäts krigsfolk, som varit förlagde i borgeläger hos eder, deras nödtorft, J hafven fängslat, piskat, ihjälslagit dem J kunnat öfverkomma. J hafven öfverfallit kunglig majestäts fredlige och trogne undersåter, både adel och oadel, med mord och brand, och skulle ödelagt hela landet, om icke i tid hinder blifvit satt för eder. J hafven brukat sådant tyranni, som ännu aldrig någon utrikes fiende gjort, och som de grufligaste hedningar, men icke kristet folk bruka emot dem de få till fånga. Och ändock tänkte jag låta det blifva dervid, såsom ock vid Nokia skedde, och gjorde mig den mening, att oförstånd och förrädiske intalanden hade förledt eder; och tänkte efter Sveriges lag och rätt lagföra eder, när Gud skulle foga hans kunglig majestät i sitt rike igen. Men J hafven fört eder lag och rätt på spjutuddar, bågar, pil och bössa; derföre har jag varit nödsakad att, på kunglig majestäts vägnar, bruka samma slags lag och rätt emot eder igen! Och dock skulle jag icke velat handla så tyranniskt emot eder, som J haden gjort, huru god fog jag än hade dertill; och skulle icke hafva skadat ens en man till lifvet, blott J haden öfverlemnat dem, som voro roten och upphofvet till detta oväsendet, och sedan gått, stilla och fredligt, hvar och en till sitt och gifvit eder troget under eder konung. Men J hafven stått efter mord och blod, och derför har det öfvergått eder sjelfve. Hvem är kung Carl, den J omtalen? En sådan har på flere hundrade år icke funnits. Konung Sigismundus är vår rätte herre och konung, och honom tjene vi, som krigsmän, och tänke icke låta slå eller mörda oss af någon, utan slå igen och afvärja uppror och förräderi, liksom vi ock hafve försvarat eder mot utrikes fiender, då J fått sitta hemma i eder varma stuga hos hustru och barn och sköta om eder. Då hafva krigarne legat i fält emot fienden, och för eder slitit ondt och offrat lif och blod, eller blifvit förderfvade. Och dem, som öfver lefvat, sedan de för eder utstått fara och vedermöda, dem viljen J mörda och förderfva.”

En gammal bonde tog sig nu mod till och steg fram, bedjande ödmjukeligen, att hans nåde icke ville utrota de fattige bönderne för den trohet, de hade visat hans fursteliga nåde, hertig Carl, hvilken sändt dem många bud och bref, synnerligen med Hans Hansson och Hans Fordeel, bjudande dem, på konungens och rådets vägnar, att gå man ur huse och strida emot hvar och en, som dem förtryckte, och åläggande dem att sköfla alla adelns gårdar, utom några, dem han befallt skona.

”Hafve än icke mellanlöparne sjelfve varit de, som skrifvit sådana bref, hvilket troligt är, så skolen J veta, att, om än fursten sjelf hade varit med eder emot hans kunglig majestät, så hade vi, för vår trohetseds och pligts skull, icke kunnat skona ens hans egen person, så mycket mindre eder, som i hans namn gjort uppror. Mig borde, på hans majestäts vägnar, att bruka rätt emot eder och låta utöda eder, med hus och grund. Bättre vore att straffa sådana missdådare, än lemna dem fria att skada och förderfva oskyldiga menniskor. Och dock har jag medlidande med eder, för eder egen fåvishets skull, för eder egen uselhets skull. Det var ni, som skulle intaga Åbohus, taga mig till fånga, och hvad ni allt skulle uträtta, det var ni, som med tänderna skulle rifva ned Åbohus! Stackare, som J ären. Kunnen J ens så mycket, som rifva ned den der spiseln med tänderna? Försöken sjelfve hur godt det är, så fån J se hurudana skräflare och stackare J ären.”

Ett drag i tidens lynne var en viss naiv, handgriplig humor ofta midt under de allvarligaste och bekymmerfullaste tilldragelser. Hos hertig Carl framstår den ofta bjert, stundom grofkornig. Hos Arvid Eriksson Stålarm, som den mest trefliga fryntlighet; bönderna visa en ansatts dertill under sjelfva klubbekrigets vilda scener, då de, till exempel, ställa de slagtade kreaturens hufvuden att grina i fönstren, och tillochmed hos den allvarlige och oböjlige Fleming framsticker ofta detta samma drag.

Äfven nu, sedan han med strängaste allvar hållit sin straffpredikan, grep honom denna håg för det lustiga oemotståndligt, vid tanken på huru bönderne skulle med tänderna rifva ned muren. När nu ingen rörde på sig för att göra början dermed, skrek han häftigt: ”fort deran, eller det eder bödeln annamma. Ner med spiseln, edra okynnesfän, så fån J försöka hur lätt det går. Nils Jönsson, skynda dig, du hade mun att skälla med, då du skulle till Åbo och slå ihjäl mig, visa nu ock att du kan bita, som du kan skälla. Olof Persson, du var lika stor i mun du. Hej, bit raskare. Så der ja. Nå sen J nu, edra gläfsare, huru långt J kommen med edra tänder.”

Bönderne refvo och sleto med tänderna i stenarna i stor ångest och bäfvan. De beto högre opp, de beto lägre ner, de grinade och sleto af hjertans grund, så svetten perlade i pannan, och Fleming ropade och manade på, under hotelser och hån. Slutligen brast han ut i ett så häftigt skratt, att alla vapenstyckena skramlade mot hvarandra och ropade: ”Nå, nu sen J, huru mycket J kunnen uträtta ens mot denna lilla skorsten, lär er härnäst att hålla inne med edert fåvisa skrål. Tag eder nu till vara, och må denna skrämseln vara eder en varning, och må de fallnes öde lära eder, att man icke ostraffadt gör uppror emot sin konung. Om J nu heligt och ärligt lofven att, som hans konglig majestäts trogne och lydige undersåter, lefva i stillhet hvar på sin ort och edra skyldigheter uppfylla, så skall jag, ännu denna gång, låta nåd gå för rätt och låta eder, som öfverlefva, utan vidare näpst få gå hädan.”

Med uppräckta händer ropade bönderne: ”det lofva vi alla ärligen!”

”Gån hem, låten detta blifva eder en allvarlig lexa. Men minnens, och sägen edra socknemän detsamma: att der någon understår sig att hädanefter höja hand eller fot emot laga ordning och rätt, han skall icke skonas, utan öfver honom skall svärdet tungt falla, och att jag, Klas Fleming, har sagt det. Dragen nu hädan.”

Att bönderne ej läto säga sig de orden två gånger, torde ej behöfva nämnas. Men i ett afsides pörte funnos ännu några män, bevakade af krigsmän, hvilka der väntade sin dom, och nu först, på Flemings befallning, till honom framfördes. Desse voro prester från de kringliggande socknarne, hvilka, långt ifrån att intala sina sockneboar lugn och fridsamhet, just hade manat dem till uppror. Af fruktan att Sigismund skulle gynna katholska läran, hade de slutit sig till hertig Carls parti, och voro ofta de ifrigaste förkämpar för läran att ”orätt med våld vräka”, som uttrycket föll sig.

Fleming hade låtit hemta dem, hvilka ej redan voro tillstädes vid bondhären. Främst i spetsen inträdde nu herr Simon Johannes Slurk, med stolta steg och ställde sig inför Fleming, med ett utmanande utseende, i det han sade: ”Herr Klas, är eder icke nog att söla edra händer uti tusendes blod, viljen J ännu förgripa eder på herrans tjenare?”

”Djefvulens tjenare ären J, och icke herrans”, ropade Fleming med vredgad röst, ”och vakter och ser eder före, att det icke må gå eder, som med presten i Rautalampi, den jag nu håller fången, och om än bönderne hafva sluppit fria, så är dock eder dom ännu icke fälld; de voro fåren, J de falske herdarne. Att jag släppt dem, har jag gjort af christeligt medlidande och för att skona oskyldigt blod, ehuru både mig och krigsfolket alltför mycken anledning är gifven, att icke längre hafva fördrag. Längesedan hade jag kunnat låta nedlägga dem allesamman, men bland dem funnos oskyldige, som blifvit förledde, och jag har haft betänkande vid att deras blod skulle gjutits med de skyldiges, och jag har blott velat straffa de förrädare, som dem förledt. Såsom röfvare och själamördare hafven J förfört eder hjord, att de nu äro slagne och nederlagde. Eder hade

tillkommit att lära folket lefva som kristne män, och J hafven lärt dem att blifva förrädare mot sin konung och ed.”

Men Johannes svarade: ”Är icke bonden en menniska, skall icke äfven han äga rätt att befria sig från öfvervåld och tyranni. Herr Klas, också J skolen engång komma att stå inför Guds dom, huru viljen J då svara för allt det myckna blod och elände, som J öfver detta land dragit. Då hjelper eder icke edra många höga embeten.”

”Svaren blott J, herr Johannes Slurk, för edert samvete, med Gud vill jag hoppas att kunna svara för mitt, och tror stadeligen att de mångas blod, det jag nödtvungen gjutit för min konung och min trohet, icke skall falla på mitt hufvud, utan på dens, som allt detta elände vållat, och på dem, som varit uppviglare och förfört den okunnige allmogen. Och just J, herr Johannes, som här pöser inför mig, liksom om det vore prestens kofta, och icke hans hjerta, som gjorde honom helig, J hafven varit en af de värsta.”

Äfven med presterne blef slutet af förmaningen detsamma, som med bönderne. Mot högtidligen afgifvet löfte om att hädanefter förhålla sig troget och stilla, fingo de alla sin frihet att återvända hem, endast herr Johannes Slurk straffades med att få hos sig en mängd knektar förlagde, emedan han ej ens nu visade någon håg att foga sig.

XVII.

Det led mot våren. Klas Fleming hade återkommit till Åbo, sedan nu äfven de många spridda uppresningarna i olika trakter af landet efterhand blifvit dämpade och strängt bestraffade. Hertig Carl och hans anhängare utöste nu öfver Fleming all deras vredes bitterhet. Köttmånglaren, blodhunden, voro de vanliga benämningar, hvarmed han omtalades, och hvarje i striden fallen bonde omtalades, som ett nytt bevis på hans blodgirighet och tyranni.

I ett bref från denna tid säger Fleming huru, oaktadt böndernes löfte att förhålla sig stilla, de dock, eggade af prester och andra hertigens ombud, åter rest sig, huru de vildt härjat och huru de sedan i striden mot krigsmännen kommit till korta, och beklagar bittert, att sålunda många hundrade menniskor blifvit ihjälslagna, hvilka, om de icke blifvit förledde, skulle hafva i lugn sutitt i sina hem. En af hertigens män yttrar härvid med salfvelse: ”se huru många herr Klas sjelf säger sig hafva slagit ihjäl!”

Som vanligt hållande alla styrelsens trådar i sin hand tillbringade Fleming nu en kort tid i Åbo under arbete åt många håll. Otaliga bref, som ännu finnas qvar, bevittna hans rastlösa nit och verksamhet, och deraf ganska många uppsatta och skrifna af hans egen hand. Huru många herrar kunde på denna tid göra detsamma, och dock talar man sällan om Klas Fleming, utan att orda om hans brist på bildning. Utgifvaren af en stor samling svenska urkunder, säger: ”Man nekar ej att Klas Fleming var mycket obildad, men ej i jemförelse med sina embetsbröder. Stilen är vida bättre än mången af rådsherrarnes i hans tid.”

Efter slutadt dagsarbete inträdde han en afton till fru Ebba, för att en stund i förtroligt samspråk glömma dagens ledsamheter. Fru Ebba omnämnde nu, att hennes döttrar jemte Sigrid slutat sitt arbete med mattan, och omtalade dervid de ord, som mäster Sigfrid tidigare hade fällt om den och hvilka förekommit alla fruntimren så olycksbådande.

”Ja”, sade Fleming, ”detta påminner mig om, att äfven jag blifvit hotad med trollskott. Kära min Ebba, håll du väl vård om att ingen får lugga mig, ty derpå beror alltihop. Emellertid måste jag nu, till en början, ta bort min lugg ifrån din vård, ty utan den kan jag väl ändå svårligen resa, och jag måste i morgon företaga en färd österut, i angelägenheter i konungens och landets tjenst. Unge herr Enevald Fincke torde jag medtaga. Han har redan engång visat sig villig att för min skull göra sig möda, om än den saken var ett lappri. Han är dock en konungens man. Krångliga tider att lefva uti för mången. Vår konung och herre hotar, som rätt och

tillbörligt är, med strängt straff en och hvar, som sällar sig till förrädarne och är upprorisk, och hertigen vrider och vränger och hotar äfven med strängaste straff alla förrädare. Men i hans mun betyder en förrädare den, som är sin laglige konung huld och trogen. Menniskorna synas ej veta, hvartut de skola luta sina hufvuden; luta de det åt höger, så göra de mot tro och ära och hotas med straff af hans konglig majestät, luta de det åt venster, så sker dem samma hotelse af hertigen. Men mig synes, att hufvudet dock må veta hvad samvetet säger, och detta kan väl ej föra mer än ett tal.”

”Blir resan långvarig för dig, min herre och man?”

”Troligen icke, jag måste skynda hit åter. Flottans utrustning börjar brådska, att den må vara i skick att begagnas i hans kunglig majestäts tjenst. Det blir snart vår.”

”Måste du nödvändigt göra denna resa? Jag vet ej hvarföre den skrämmer mig. Du har så mången gång varit ute för farlighet, jag rädes du slutligen ej kommer med lifvet från dina färder.”

”Nå, i sanning, jag tror att min Ebba vill stänga mig i kakelugnsvrån.”

”Och mången gång har du gått ut i farlighet; och en gång kan väl faran drabba!”

”Vore det än så, så går jag äfven denna gång i konungens ärender. Men nu är ju allt fredligt och ingen fara för handen. Dock skulle det än så vara, så skulle jag alltid med öppet sinne gå den emot, ty lifvet har aldrig varit mig så kärt, som själens salighet och äran. Men”, tillade han leende, ”hvartill sådana allvarliga ord, som äro alldeles för mycket nu. Det är ju blott på en kort resa jag far.”

Följande morgon afreste Klas Fleming; fru Ebba stod länge och såg efter honom och sade slutligen: ”Ebba Stenbock, Klas Flemings maka, är hon ett barn, som gråter när sköterskan går i nästa rum.”

XVIII.

Doft gick ett rykte ut öfver landet. Klas Fleming är död, hviskades det först tyst, hemligt, från mun till mun, liksom om ingen velat uttala ordet, af fruktan att den väldige ännu skulle uppstå och straffa den, som om honom talat osanning. Snart blef ryktet högljuddare och tusende tungor omtalade nu nyheten. Hertig Carls anhängare jublade, och hertigen sjelf skref: ”Vi förnimme att Gud hafver den blodhunden Klas Flemings grofva missgerningar straffat och honom genom en hastig afgång uti sin grymhet falla låtit.”

Konungens trogne åter klagade, ty deras och den kungliga sakens starkaste stöd var krossadt, och ingen kände sig ega en kraft, som kunnat ersätta hans, den oböjliges. Bittert klagade en af Finlands ädlaste män: ”Gud allsmäktig hafver tagit hans herrlighet ifrån denna onda verlden, hvars själ Gud evinnerligen hugsvale.” Alla stodo som förlamade af ett åskslag. Den store, den mäktige anden hade fallit, han, som brutit sin väg rakt som viggen genom trädet, orörd af smicker, löften och hotelser, orörd af tadel och hån, blott lydande hvad han ansåg för rätt. Eller såsom en af hans fiender om honom klandrande uttryckte sig: ”Herr Klas var en enfaldig man, som ej förstod sig på annat, än att gå raka vägen fram”, ett tadel, jemngodt med det skönaste beröm.

Allmänna sägen var, att Klas Fleming dött af trollskott från Österbotten. Några stämmor höjde sig, som påstodo att hertig Carl låtit förgifva honom; alla voro öfverens derom, att han fallit för ett hemligt nidingsdåd.

Utan fruktan vågade nu alla skymfa den fallne. Icke allenast hertigens anhängare sågo sig nu hafva fritt spel, men äfven många, som hittills tvekat hvilket parti det vore säkrast att luta sig till, hopade nu öfver den döde alla skymford, alla lögner och beskyllningar, för att sjelfva fria sig från misstanken att hafva hållit med honom. Och ända till vår tid har ett återskall trängt af den dom, som öfver den store döde fälldes af hans

fiender; ty snart blef en tid då hvar och en, som velat freda hans minne, nödgades tiga för att icke på sig sjelf fästa en farlig uppmärksamhet.

Men historiens dom revideras stundom. Ur archivernas damm framdragas åter gömda och glömda handlingar, som undgått den förödelse, hvilken oftast drabbar det besegrade partiets skrifter. Ändteligen hafva de skuggor börjat skingras, hvilka man hopat öfver Klas Flemings minne.

Det blef Enevald Finckes sorgliga uppdrag, att till Fru Ebba frambära den sista helsningen från hennes make: ”Kort blef den tid honom unnades till beredelse”, sade denne, ”men han syntes ock genast beredd, när han anade att det var döden som nalkades. De sista jordiska omsorger, som sysselsatte hans herrlighet, voro tanken på huruvida han kunde få se hos sig eders frudöme, ”min kära och älskeliga maka och mina kära barn.” Lugnt och förtröstansfullt var det samtal, han förde med presten, som han låtit kalla. Hans sista ord voro: ”Gud, konung, maka och barn.”

Fru Ebba satt blek och tyst. Om hon hörde hvad som talades, visste man ej. Endast på fållarna af doket, som betäckte hennes hufvud, kunde man märka en darrning. Hennes döttrars omsorger, sonens hjertliga ord, intet syntes kunna väcka hennes uppmärksamhet. Endast då Johan Fleming, hennes unge, ridderlige son, kom för att säga henne farväl, då han skulle resa för att åtfölja sorgetåget till Åbo, då slöt hon honom under våldsam rörelse till sitt bröst.

Långsamt rörde sig tåget framåt. Rastade, som till ståten hörde, länge på hvarje hviloställe. Mat och dryck skonades icke. Flera tunnor öl, åtskilliga får, dussintals harar och fåglar, fläsk utom mångahanda andra slags matvaror förtärdes hvarje dag. Det var som om en furstlig person skulle, enligt tidens sed, blifvit beledsagad till sitt hvilorum. Slutligen hann sorgetåget dock Åbo. Den döde skulle här bisättas, till dess allt hunnit ordnas för begrafningen, som skulle ske i Pargas kyrka, under hvilken godset Qvidja lydde.

Kring den på en katafalk hvilande likkistan, hvars lock var aflyftadt, stodo fru Ebba och hennes döttrar, jemte andra adeliga fruar, anförvandter till den hädangångne. Alla till saken hörande ceremonier voro förrättade. Sorgetåget aflägsnade sig till de rum, der mat och dryck för gästerna var anrättad. Äfven Johan hade åter intagit sitt rum i tåget och följt bort dermed. Nu skulle äfven fruntimmerna gå att intaga sin plats i sorgrummen. De gråtande flickorna medfördes af de andra fruntimmerna, men fru Ebba gjorde en vink med handen att hon önskade qvarstanna. Hon lemnades slutligen allena. Nu lutade hon sig ned öfver den döde och brast i en häftig och våldsam gråt. Dock icke länge lemnade hon sig åt detta utbrott. Snart reste hon sig åter, lade sin hand på den dödes bröst och sade: ”Död hafva de nedlagt den ädlaste, men hans anda skall lefva. Må du i himmelen höra mitt löfte. Svag är min qvinliga hand, svagt är mitt sinne, som hittills endast slutit sig till sitt stöd; men här lofvar jag heligt, vid detta stoft, som en niding skiljt från den ädlaste själ, som bott i mensklig hydda; här lofvar jag att ditt verk icke skall falla, så länge en qvinnas hand kan hålla det oppe. Må din ande gifva mig den styrka, jag behöfver. Aldrig, så länge jag förmår något, skall din mördare ohelga din hvilostad med sitt välde – aldrig, om Ebba Fleming *kan* hindra det.”

Nu reste sig fru Ebba och lemnade kyrkan med jemna steg. Den bittra, tröstlösa sorgen syntes hafva gifvit vika. Hon framgick med säker hållning och uppfyllde med lugn och ordning sin plats som värdinna för en talrik mängd gäster.

Sedan de sorgliga högtidligheterna voro förbi, började fru Ebba sjelf att påskynda sin sons afresa till Polen. Honom tycktes nu tungt att lemna sina kära i deras sorg, men fru Ebba ville att ynglingen skulle i den yttre verlden förströ sitt sorgliga sinne. Dock ansåg hon att han borde till konung Sigismundus frambära sin faders sista helsning och tillika förklara sin egen beredvillighet, att egna sig åt hans tjenst. Dertill skulle han redogöra för förhållandena i Finland och bedja om undsättning för dem, som höllo konungens sak oppe. Midsommardagen afreste unge Johan Fleming. Med tungt hjerta lemnade han mor och systrar i ett oroligt

land, utsatta för möjligheten af ett anfall af hertigen. Dock hoppades han att hertigen ej skulle våga lemna Sverige, af fruktan för att konungen emellertid kunde inträffa der. Ännu tyngre var skiljsmessan för fru Ebba och hennes döttrar, och de anade dock icke att intet återseende skulle dem förunnas.

För den unge, som beger sig ut i verlden, med hjertat fullt af lysande och glada förhoppningar, skingras snart nog alla mörka tankar. Ett utmärkt vänligt emottagande vid hofvet, konungens nåd och alla sköna damers välvilja, mötte den unge, älskelige sonen till honom, som varit det trognaste och mäktigaste stödet för konungens makt i hans fädernerike. Sigismund utnämnde genast unge herr Johan Fleming till sin kammarherre, och hoffolket täflade om att visa honom artighet.

Då nu efter Flemings död endast fruntimmer funnos qvar i sorgehuset, och dertill förhållandena blefvo allt osäkrare och mera hotande för Finland, ville Peder Banérs föräldrar icke längre qvarlemna honom der, utan begagnade en lägenhet, som yppade sig, att återhemta honom hem. Peder öfverraskades af påbudet att komma hem. Far och mor och syskon voro kära, men att fara från Åbo, det hade dock sina bekymmer. Johan var nu väl borta, och det var allt ledsamt, men att lemna Hebla isynnerhet, var högst tråkigt. Då Peder knotade sade Hebla: ”Veli, Veli”, och utan att hon tillade mera, förstod Peder hennes mening, och bjöd till att lugna sig.

Med outtröttlig ifver arbetade fru Ebba på fästningsverkens noggranna iordningställande och slottets provianterande, emedan ett anfall af hertigen fruktades. Hon anordnade allt på det noggrannaste, ställde försvarsanstalterna i det bästa möjliga skick. En stor förändring syntes hafva föregått hos henne. Den milda qvinnan, alla nödlidandes hjelperska, som så ofta försonande trädt emellan, då herr Klas varit nära att låta sin vrede drabba, hon stod nu som en djerf och kraftfull borghöfding i spetsen för krigarne, och ledde försvarsanstalterna. Det bästa manskapet inkallade hon till slottets försvar, och inbjöd sig till råd och biträde de pålitligaste höfdingarne. Och Flemings enka åtlyddes.

Herr Erik hade, jemte andra krigsöfverstar, varit sysselsatt att vidmakthålla ordning bland knektarne, och tillhålla dem att ej betunga allmogen mera, än oundvikligt var, och att qväfva uppror och oordningar, som ännu här och der utbröto. Djupt och af redligt hjerta, sörjde han Flemings död, så väl för den oersättliga förlust, som drabbat konungens sak, som för den enskildta vänskap, han hyste för sin höge vän. Han skulle nu gerna hafva återfört Siri hem, sedan lugnet tycktes temmeligen återstäldt och ej heller biskopen mera syntes erna göra någon sak af Siris föregifna öfvergång till katholicismen; men Karin och Hebla bådo så hjertligt att hon måtte qvarstadna, dem till tröst och trefnad, att han ej ville motsäga dem.

## XIX.

De unga flickorna voro glada, att stundom få utbyta slottets tjocka murar och små fönster, emot det vackra Qvidjas parker och lundar. Äfven fru Ebba sjelf reste någon gång ditut, för att låta ordna sin herres graf. Hon ville icke låta flytta hans stoft bort från Åbo, innan allt vore färdigt. I Pargas kyrka hvilade redan förut hans fader, herr Erik Fleming; invid dennes stora grafsten skulle nu grafven muras för herr Klas och anläggas så, att äfven fru Ebba sjelf der med tiden finge hvila. Äfven skulle ett monument uppsättas öfver grafven.

På Qvidja reste sig ett högt gråstenstorn; det qvarstår der än i dag som en skepnad från forntiden, och talar om den tid, då Klas Fleming och hans ädla maka brukade vistas derinom. Men i de rum, derifrån ofta Klas Fleming, enväldigare än mången konung, styrde Finland, der gnaga nu råttorna på de rika sädesförråderna från Qvidjas vidsträckta åkrar.

De första årtiondena af detta sekel stodo ännu de tvänne rum, som utgjorde tornets tredje våning, i gammaldagsdrägt. I de djupa fönsternischerna funnos stolar med Adam och Eva broderade, jemte kunskapens träd, på hvarje dyna. Färgerna voro urblekta, och det hela såg ut som om det kunnat vara en

återstod af dessa rums utseende för 200 år sedan.

Gerna älskade man då att tänka det här, i dessa rum, en gång vistats den mäktige Klas Fleming, den stolta Ebba Stenbock, deras unga, glada döttrar och den ridderlige, ädle, unge Johan Fleming; han, hvars korta lefnads sorgliga slut blifvit en af de sägner, som barnet redan hör med andlöst deltagande, och som sedan bo i hjertat, så länge det kan klappa varmt.

Herr Erik Liljeholm vistades ofta med de unga flickorna på Qvidja, såsom deras stöd; stundom fick då Enevald Fincke äfven göra der ett besök och var hos alla de unga en välkommen gäst. Hebla påstod att han bestämdt var den vackraste af alla de unge ädlingarne i Åbo. Karin skrattade åt hennes barnslighet, Siri teg och rodnade och sade ingenting.

Då hände väl att Hebla skrattade och påstod att Siri var ond på unge herr Enevald. Siri hade ej ens åt de båda systrarna anförtrodt sin hemlighet. Nu brydde henne Hebla åter: ”Du är bestämdt förtretad på honom, du vill ju knappt tala med honom. Och han, som är så vacker, så ståtlig. Och hur han dansar, och hur han tumlar sin häst. Nej, i sanning, nog syns det ändå på dem, som vistats i utlandet; de ha annan syn med sig, än våra dabbiga finnar.”

”Nå, tråkiga äro ni båda två. Ingendera säger ett ord”, fortfor Hebla om en stund. ”Har han kanske icke varit nog artig emot jungfrurna?”

”Artig, det är han visst alltid”, svarade Karin, ”och visserligen en hygglig ung junker, och galant och förekommande. Men jag vet ej huru han, när han är som artigast, förefaller mig som om han ville ställa en i glasskåp likt en helgonbild. Hans hustru ville jag åtminstone aldrig bli.”

Hebla skrattade. ”Nå hvad har du emot att vara ett helgon och sitta i glasskåp och dyrkas och se alla karlar för dina fötter?”

”Nej jag vill vara en menniska med lif och rörelse, och få uträtta något, som gör mig och andra meniskor nytta och glädje. Icke ville jag vara en helgonbild, som man knäböjer för, men som ändå i det hela ej är något annat än en påklädd docka i sin ägares hand.”

”Bäst man talar om trollet så kommer det”, utropade Hebla. Der kommer han ju nere på vägen. Siri, Siri, hvad rodnar du nu åter så orimligt! Jag tror presist att du icke vore så emot att komma i glasskåp. Men hvem är den andre herrn, som följer honom?”

”Det är ju min far”, sade Sigrid.

”Honom igenkänner ej Hebla, men väl den unge herrn”, skämtade Karin. ”Men i sanning, Hebla, du pratar mycket mer än en ung flicka bör tala.”

”Nå ja, något måste jag väl också få prata om! Tacka vill jag när Peder var här, då fick jag med honom slabbra bäst jag ville. Men nu skall allt vara så klokt, kantänka, när man talar med stora syster. Men pratar jag för mycket, så förpratar åtminstone Siri sig icke, det är då säkert.”

”Derföre är också Siri dubbelt klokare än du. Siri pratar icke mycket, men derför säger hon också icke så många dårskaper som du.”

Hebla neg. ”Tackar ödmjukast. Ja, och moraliserar ej heller så förnuftigt som du! Men kom nu, så gå vi ned. Herr Erik kommer ju gerad hit. Herr Enevald syns gå in i fogdbyggningen. Nå, nog vet man att han måste borsta dammet af sina fötter, fast ej vägen från stranden är lång.”

Siri hade stått och sett utåt vägen, men så gerna hon än velat, så gick det ej an att springa emot Enevald. Nu,

sedan denne lemnat herr Erik, var Sigrid som en fågel utför trapporna och hann ännu helsa sin far på gården.

”God dag, min lilla flicka. Se så rask och glad du ser ut. Allt rödare bli dina kinder här på Qvidja. De syntes mig hafva bleknat en smula i våras. Men nu kommer jag för att hemta jungfrurna och dig till Åbo. Fru Ebba längtar efter sina döttrar.”

Under detta tal hade herr Erik och Sigrid hunnit in. Nu inträdde äfven Enevald. Sedan han helsat Kathrina och Hebla vände han sig till Sigrid, som stod blyg bredvid sin far, och då han tog hennes hand för att helsa, märkte hon i hans handtryckning så mycken mening, att hon rodnade ännu mycket djupare.

Nu tog herr Erik till orda och sade, att fru Ebba önskade, det de unga skulle komma till staden. ”Hennes frudöme rädes att hertig Carl dock möjligen ännu i sommar, kunde komma för att belägra fästet, och han kunde väl lätt skicka en liten galeja hit ut i skärgården, för att kapa bort det fagra bytet härifrån Qvidja, och sedan hålla det som en gisslan att dermed tvinga henne till eftergift. Hon längtar nu ock mycket efter att hafva sina unga döttrar omkring sig.”

”Ja, vi komma genast”, svarade straxt Hebla, och Karin tillade: ”Herr Erik, vill ni väl utdela befallning om slup och roddare?”

”Vi äro just hitkomne, Enevald Fincke och jag, för att exportera jungfrurna lämpligen till staden.”

”Men säg mig”, utbrast Hebla, ”Arvid Eriksson är ju kommen. Är han allt lika glad? Det skall bli roligt att få någon att skämta med! Alla äro här så högtidliga och tråkiga.”

”Tror jungfru Hebla att en gammal karl, som har vigtiga förrättningar, skall hinna med att mycket bry sig om en så der liten jungfru?”

”Liten, alltid liten, jaha, just som det vore så vackert om jag vore så lång som J, herr Erik; ja det vore rätt, det är visst, låt se att hur liten jag än är, skall han nog prata med mig. Gammal karl! ja hvad sen, han är glad och icke en sån der trumf, som ni alla med edra kyrkminer. Farkär var än mer gammal han, men nog höll han ändå af sin barnsliga Hebla”, och så trillade stora, klara tårar ur hennes lifliga, blå ögon.

Arvid Eriksson Stålarm, af Sigismund tillsatt att öfvertaga högsta befälet i Finland, hade inträffat i Åbo. Han hade just låtit anmäla sig till besök hos fru Ebba, då de unga flickorna nyss inträffat på slottet.

Mötet var i början något stelt. Arvid Eriksson hade visserligen stått i skyldskap till hennes make, genom sitt gifte med Elin Fleming, men emellan riksmarsken och Arvid Eriksson, hade på sednare tider rådt ett spändt förhållande. Stålarms vänliga och fryntliga väsende tillät dock ej fru Ebba, att länge vara honom obenägen. Sedan de en stund samtalat, sade Stålarm: ”Eders frudöme ville nu låta gömdt vara glömdt. Knottrade jag ibland mot herr Klas, så kunnen J vara viss på, att han icke gaf mig sämre igen. Men i ett afseende stämde vi dock alltid öfverens, och det var i vår trohet mot vår konung. Väl kunde man mången gång bli flygande ond på honom; men så lofvade han ock slå hufvu’t af mig, och så var det qvitt, det ena med det andra. Och nu, ädla fru, har jag äran vara eder riddare och denna unga dames (här böjde han lätt ett knä för Kathrina) och ber jag eder icke försmå mig, sådan jag här synes. Sköna damer ha i mig alltid haft en trogen tjenare.”

”Ändå jag då, mig låtsar käre farbror alls icke om”, sade Hebla, som i detsamma hoppade fram. ”Har då käre farbror alldeles glömt mig?”

Arvid Eriksson betraktade henne ett ögonblick, tog henne derpå med båda händerna om lifvet, lyfte opp henne och kysste henne. ”Se på att du blifvit så stor, att jag knappt känt igen dig, yrväder. Men nog får du ännu äta några kakor bröd, innan du växer helst så der högt. Och förr än du blir åtminstone så lång, lär väl ingen ung herre ens böja knä för dig, än mindre gamle Arvid Eriksson.”

Fru Ebba log svagt. ”Ack herr Arvid. Tiden är för sorgelig att skämta nu.”

”Ånej, käraste eders frudöme, ju sorgligare tid, ju bättre behöfs skämtet. Intet blir bättre med att sitta i knuten och gråta. Herr Klas är borta, och en pelare var han, det må jag säga på hans mull; men visst vilja vi dock se till att ej hertigen får klösa öronen af finska björnar. Jag tänker väl han för i år icke skall våga nässja hit; men hur det än går, skulle man än råka i hans klor, så må man då gladeligen slå sitt lif i backen för sin kung och sin heder. Dock vill jag tro att räfven ej vågar springa ut ur kulan i år, ty han kan ej veta hvad stund vår laglige konung och herre sjelf infinner sig i sitt rike, och då vet hertigen nog att hans välde skulle ta ett snöpligt slut, om han ej vore hemma sjelf för att vakta det. Och gifve Gud att hans majestät redan vore kommen till sitt arfrike, att försvara sitt land och sin krona.”

Oaktadt Stålarms ankomst, fortfor dock fru Ebba att vara fullt verksam, egentligen med provianteringen. Hennes ögon voro oaflåtligt vaksamma. Tidigt och sent var hon i rörelse, öfverallt såg hon med egna ögon, hvarje råglår som fylldes, hvarje köttunna, hvarje brödspett höll hon räkning på och eftersåg att allt skulle vara godt och ordentligt förvaradt, så att besättningen ej behöfde lida, hvarken af knapp, eller dålig föda. Öltunnorna fylldes med godt öl, maltet eftersågs att det icke fick unkna. Några af de unga flickorna åtföljde henne vanligen på hennes vandringar inom slottet, oftast var det Sigrid, och hon blef snart väl underrättad om allt hvad i slottet fanns, och om alla anstalter, som vidtogos till dess befästande och försvar. Härunder blef hon allt mera känd af folket i slottet, eller huset, som det kallades, och de gamle, uttjente, gråa krigare, som hade sig anförtrodda åtskilliga af de fredliga befattningarna inom slottet, sågo alltid vänligt efter den unga flickan, der hon så stilla gick sin väg fram, logo godt i sina gråa skägg när hon talade vid dem, eller vänligt hjelpte dem att utfundera något godt sätt att ordna hvad dem ålåg, eller hemtade ett stop öl åt en gubbe der han stod i sommarhettan och mätte in den dammande rågen eller dylikt.

Under konung Johans tid, hade en ny mur blifvit uppförd i halfrundel neromkring slottsträdgården på uddens yttersta spets, sålunda att man kunde gå omkring den ytterom, när ej vattnet var högt. Äfven denna eftersågs nu, att intet fel skulle vara derpå, ehuru ifrån den plats, som af muren inhägnades, icke fanns någon port till slottet. En liten lucka i muren, anbragd för att derigenom kunna utsopa ogräs och stök ur trädgården, eftersågs äfven, beslogs fastare och fastgjordes genom en hake, som ej kunde öppnas af någon annan än den, som dertill kände mekaniken. Åt denna sida vette endast det gamla slottets höga tjocka väggar och här och der högt uppe någon liten glugg, men fru Ebba ville icke lemna något försigtighetsmått oiakttaget.

Åter en dag gjorde fru Ebba, åtföljd af Sigrid och en gammal tjenare, sin rund för att efterse om några arbeten, dem hon anbefallt, blifvit rätt fulländade. Vid en vändning omkring ett af slottstornen emot trädgården, mulnade hennes blick, och hon sade: ”Gamle Hans, hvad betyder detta, der står ju ännu rönnen, som jag befallte dig låta nedhugga.”

”Ack”, utropade Sigrid, ”måste den bort. Den är så vacker, der den rotat sig mellan stenarne och synes minsann nog ha svårt att slå sig ut, med så litet mull, som den kan finna der.”

”Den kan ej få stå, den kunde bli en hjelp för någon som ville klättra opp här mot muren, och derofvanföre är en glugg att krypa in igenom. Gluggen har visserligen galler, men äfven det är af tiden något angripet och icke att lita på, och kan nu icke alldeles snart blifva ersatt med ett nytt. Man får ej försumma ens den ytterligaste försigtighet.” Derpå vände hon sig åter till Gubben: ”Nå Hans, hvad betyder det att rönnen ännu står qvar?”

Hans stod ödmjukt och höll i handen sin mössa, hvilken han vred och vek i många bugter. Slutligen sade han: ”Nådige fru, det vill ej gå att hugga ned den rönnen.”

”Det vore besynnerligt. Skaffa hit en karl med en god yxa, jag tror det skall vara snart gjordt.”

”Förlåt, eders frudöme, men tillåter eders nåde mig att säga huru det hänger ihop med den rönnen?”

”Nå, så säg då.”

”Jo, nådiga fru, det var så, att det fanns engång en herre, som var en stor och mäktig konung, men sen blef han en stackars, fattig fånge; det var nyss efter det herr Thure hade begärt från Stockholm jern och koppar, för att låta göra fjettrar åt honom. Han fick dock ibland lof att gå ut i gången inom hvilken hans fängelse låg, och då brukade han stå der vid gallret, och såg och såg utöfver slottsfjerden, dit långt bort öfver vattnet, så långt han kunde se, och då sjöng han ofta med låg röst, men så vackert att det gick till innersta hjertat.

En dag, redan den första hösten han var här, hade jag vakten inne hos honom och han sade till mig: ”Hans, du har ju alltid gerna velat göra mig en tjenst, när du kunnat. Här sitter jag och vet knappt, om det är sommar eller vinter. Hemta mig dock några gröna blad, när du nästa gång kommer hit på vakt, om du kan utan att du dermed gör dig sjelf skada.

Nästa gång jag skulle på vakt i kung Eriks fängelse, stack jag i min ficka några gröna löf, och några rönnbär, efter jag just gick förbi en rönn. Jag hade gerna tagit en blomma med, men det var höst och fanns ej mera blommor. Och så lade jag alltsammans dit opp vid jerngallret, ty jag visste att han den dagen skulle på förmiddagen slippa dit ut. Jag var så rädd, att någon skulle taga bort det gröna innan han kom; men det var så litet och låg så tätt tillsamman i ett hörn af gluggen, så att ingen kom att tänka på att det kunde vara ditlagdt för hans skull, och så fick det vara.

Jag stod på post vid dörren när han kom ur sin kammare, åtföljd af vakt, som äfven stadnade nere vid dörren. Han gick genast fram till fönstret och såg ut åt sjön och suckade, så tungt och så djupt, att det gick genom min själ. Med detsamma varsnade han de gröna bladen och rönnbären, och tog dem, och kastade en vänlig blick på mig, der jag stod vid dörren. Och han lutade sitt hufvud i sina båda händer och småningom började han sagta sjunga för sig sjelf; det han sjöng lät som en psalm. Men i en hast rusade han opp och kastade både blad och bär ut genom gallret och började att stormgråta.

Nästa vår såg jag mellan stenarna här detta rönnträd, det var då en späd planta. Jag vårdade det och fyllde mull derpå, att det skulle kunna växa, och när den olycklige åter stod vid gluggen, föll hans öga derpå, och han nickade vänligt åt mig, som stod här nere. Och den lilla plantan syntes mången stund vara honom till tröst. Jag såg huru han, så ofta han slapp ut i gången, stod och såg på plantan, och hur nöjd han blef när ett nytt blad skjutit ut. Jag fick aldrig mera vakten i hans rum; jag tror man ansåg mig vara för god emot honom.

Snart hafva trettio år förgått sen den tiden. Mitt hår har blifvit hvitt och jag duger ej mer till annat, än se efter att ej råttorna äta opp brödet för knektarne. Jag har varit borta härifrån tidtals, men hvarje gång jag återkommit, har jag gett mull åt och vårdat kung Eriks rönn. Se, den är ändock så smal och gänglig och har ej en sådan fyllig krona, som rönnar bruka. Han, som planterade den, hade ej heller någon krona, fast han var född dertill. Men med sin smala stam pekar den dock opp till fönstret, der kung Erik brukade stå. Jag har ock bjudit till att rigta den ditåt. Nådiga fru, jag kan icke förstöra det trädet!”

Fru Ebba var rörd. Slutligen sade hon, liksom vid sig sjelf: ”Kung Erik var en blodig tyrann, men han har bittert försonat hvad han brutit; kanske bittrare än han förtjenat”, tillade hon, i det hon med handen gjorde en åtbörd åt pannan. ”Han var kanske mera olycklig än brottslig. Jag vet ej hvad jag bör göra. Detta träd sitter hårdt rotadt.”

”Men”, inföll Siri ifrigt, ”det kan ju böjas åt annat håll.”

”Svårligen, det är för gammalt.”

Hastigt grep Sigrid tag i en gren, som böjde sig nedåt, och svängde sig med ett hopp och en vig rörelse så, att hon kom att sitta på grenen. Trädet svigtade och böjde sig litet åt sidan.

”Siri, Siri; nå du sagtliga, som ändå kan vara en sådan der yrhätta. Du är ju ej bättre än sjelfva Hebla. Tänk om grenen brister.”

”Det vore väl ej så farligt, icke är det så högt.” Nu hoppade Sigrid ner, och fru Ebba samtyckte till att låta göra ett försök att böja trädet i annan rigtning; om nemligen Hans ensam kunde åstadkomma det, ty hon ville ej göra någon annan uppmärksam härpå. Gamle Hans skyndade att anskaffa nödiga verktyg, snören och hvad annat han ansåg behöfligt. Sigrid grep äfven med sina händer i tågen och hjelpte af alla krafter. Stammen böjde sig något, men den var icke djupt rotad; rötter lösgjorde sig på ena sidan. Med de öfriga rötterna stod trädet dock fast; men lutade nu, som om det hade varit färdigt att falla. I denna ställning fastband gamle Hans det kära trädet vid hakar, som han inslog i remnor på stenarne, och en ensam tår rullade utför gubbens bleka kind. Så snart han fann tid dertill, skyndade han att bära mull på de lösryckta rötterna och att, så mycket som möjligt, sörja för det hans skyddsling ej skulle allt för mycket lida af den behandling den undergått. Gubben måste trösta sig vid tanken på, att han dock lyckats rädda trädet från att bli nedhugget; om än det nu blifvit vridet ur den rigtning, som han helst velat ge det.

Sigrid hade emellertid helt och hållet tillvunnit sig den gamles hjerta och han visade henne sin vänlighet vid alla tillfällen, då han kunde göra henne någon liten tjenst.

Enevald syntes icke rätt belåten, när han stundom mötte Sigrid vid hennes vandringar med fru Ebba. Svårt hade han att med ord göra anmärkningar öfver att Sigrid var denna följaktlig; men han sällade sig, när hans tid det medgaf, alltid till de båda fruntimmerna. Än varnade han Siri för att icke stiga på en sten, än på ett löst bräde, eller något dylikt, räckte henne handen vid hvarje litet ojemnt ställe, och förde henne sirligt deröfver och frågade henne stundom med artigt småleende, när fru Ebba ej kunde höra det, ”om det icke fanns någon småsven i huset, som i dag kunnat följa fru Ebba”, eller något dylikt. Sigrid var tacksam för hans uppmärksamhet och vård om henne. Någon gång hände, att hon i sin själ tänkte, det han ansåg henne allt för hjelplös och dålig, då han kunde tro henne behöfva all denna hjelp och uppmärksamhet; men den tanken förjagade hon genast, såsom otacksam och ovänlig. Så började hon allt mer att nästan känna ett behof af dessa Enevalds uppmärksamheter och denna hans vård om henne, och hade väl troligen småningom blifvit så ovan att sörja för sig sjelf, att hon verkeligen blifvit beroende af hans hjelp, för att kunna röras omkring, om icke inträffande händelser gjort, att hon blef tvungen att lita på egna krafter.

XX.

Det led mot hösten. Allt tryggare började man känna sig på Åbo slott för något anfall af hertigen. En större del af besättningen var förlagd i staden, men vakthållningen på slottet bestreds med noggrannhet, och de dertill använda troppar ombyttes ofta.

En dag sutto i vaktstugan vid ett bord, hvarpå stod en ölstånka, några man af de för dagen vakthafvande, men hvilka ännu ej hade sin vakt. En skotte, en välväxt, spenslig polack och en finne, hvars knutna, muskelstarka växt antydde en björnnatur, drucko här i god sämja och syntes ha ganska roligt, ehuru de föga förstodo hvarandra. Men polacken pratade och sjöng, skotten berättade sägner från sitt land, dem kamraterne ej förstodo, och Matts Koskipää nickade jakande till de andra, så snart han blott råkade begripa ett enda ord af hvad kamraterne hade att anföra.

”För f–n, sådan kall smörja”, skrek polacken, sedan han tagit sig en dugtig klunk. Svordomen uttalades på svenska, men fortsättningen af talet blef en blandning af finska, polska, tyska och svenska. ”Man kunde nästan tro, att gamle herr Klas lefde, ty nog är ölet bra nog i sin sort, just sådant han ville ha det. Det kan man medge, att visst ville han ge knektarne så godt stackarn hade att bestå. Men sen man hade fått en klunk

af hans kalla maltsmörja i magen, så fordrade han, att man skulle vara så flink och förlig, som om det varit det eldigaste vin han bestod. Åh fy för f–n.”

”Hör han på, munsjör Raborsky”, svarade skotten, som af hvad polacken talat ej förstått mycket mer än ett ord, ”låt han bli att kalla herr Klas för stackare. Det var en karl som kunnat förtjena att ha en fjäder i sin blåa mössa och säckpipblåsare framför sig, och ingen skulle ha sagt, att ej han hedrat den klan, till hvars chef han hade blifvit född.”

”Ja, då hade han ej heller behöft sina smörjiga skinnbyxor”, skrattade polacken. ”De hade minsann kunnat passa åt skottarne att kläda öfver sina sköldar med, så styfva och grofva de voro. Pilarne skulle bra ha studsat ifrån dem.”

Skotten for opp och ryckte på sitt stora svärd, men lugnade sig dock vid en klunk öl; han visste ej rätt hvad den andre sagt.

”Åh hå”, fortfor polacken, i det han vred på sina långa mustascher. ”Det var dumt att låta värfva sig till det här björnlandet. Nog hade det smakat bättre att dricka söderns vin och bo under de välluktande citron- och orangeträden, än att smörja i sig finskt öl och låta röka sig som en sill i dessa fördömda finska pörten; och gräla med de djuren derinom, för hvar bit man tar af dem. Men det hade vi, för det de behagade välja oss till kung ett våp, en isbjörn, som ligger i sin lya och gör ingenting, sen han väl lyckats sätta söta fars stalldrängar till vakt öfver oxarne i sitt hemland.”

Matts hade suttit helt tyst, under det de andre munhuggits. Nu steg han opp, helt lugnt, knöt sin jättenäfve under Raborskys näsa, och, i det han mellan sina sammanbitna tänder mumlade: ”Här skall du få lukta på *finska* citroner”, stötte han polackens näsa oppåt så häftigt, att denne för ett ögonblick blef alldeles förvirrad.

Emellertid gick Matts, lugnt, som om ingenting förefallit, fram till det lilla fönstret och kastade blicken åt slottsfjärden. Hans ögon fick ett underligt uttryck. ”Voj, perkele”, sade han halfhögt och vände sig om för att gå, men nu rusade Raborsky med knuten näfve emot honom, för att slå till.

”Pojke”, sade lugnt den just ej mycket långe, men så mycket bastantare finnen, ”icke har jag tid att leka med dig nu.” Derpå grep han tag i den framrusande polacken och kastade den spenslige mannen in ibland den hop knektar, som rusade till. Hastigt omringade desse nu Matti, och hindrade honom ifrån att, som han ernat, skynda till dörren.

”Ge rum, eller slår jag armar och ben af er. Är det tid nu med pojkupptåg? Ser ni inte att hertigens flotta seglar in på fjärden derborta.”

”Åh, prata aldrig dumheter; tro ej du narrar oss att släppa dig lös. Hertigen skulle visst komma sjövägen, då Arvid Eriksson har hela flottan i sin makt.”

I detsamma ryckte Enevald Fincke opp dörren: ”På er post, gossar, nu ha vi fienden här.”

Fru Ebba hade gjort Stålarm uppmärksam på de ankommande fartygen, och begge insågo genast huru saken förhöll sig. Lif och rörelse förspordes på alla håll i slottet. Snart var manskapet från staden inkalladt. En liflig verksamhet råder en stund öfverallt, men sedan allt blifvit ordnadt på förberedt sätt, börjar det hela vinna ett slags yttre lugn, ehuru hvarje hjerta ännu klappar fortare än vanligt.

Från skeppen höras trumpetstötar. En parlamentär nalkas i en slup, han uppmanar slottet att gifva sig; men föraktfullt afslås detta. Och Carl, för klok att utsätta sina små fartyg för elden från slottet, beslöt att aflägsna faran genom manövrerande. Troppar landsattes, och genom låtsade anfall på andra håll, narrades Stålarm att,

jemte en del af krigsfolket, lemna slottet. Innan kort afskurna från möjligheten att åter draga sig dit tillbaka, nödgades de tåga opp åt landet, och fru Ebba var nu åter ensam qvar att föra befälet på slottet.

Hertig Carl trodde sig redan säker om segern, men för tidigt. Huru den stolta fru Ebba icke lät det Flemingska namnet komma på skam, är för väl kändt, för att behöfva vidlyftigt omordas. Modigt och klokt ledde hon slottets försvar, och vid hennes sida gick oftast, som hennes biträde, den unga Sigrid. Stundom hände, att en kula träffade någon af manskapet just invid den plats, der den höga frun, åtföljd af sin späda adjutant, hade stadnat. Sigrid bleknade och måste stödja sig emot en vägg eller en pelare, för att ej svindla, men nästa ögonblick stod hon redan vid den fallnes sida, för att vårda eller förbinda, om hjelp ännu vore möjlig. Fru Ebba stod lugn, och syntes icke skakad af något, sysselsatt endast att uppfylla sina pligter som fästningens kommendant. Det var som om hennes makes ande hos henne tagit sin boning.

Från det å andra sidan om ån belägna Korpolaisberget riktades kanoner mot slottet. Afståndet var för långt för de små kanoner, hertigen kunnat medföra. De flyttades öfver ån till qvarnbacken, derifrån de på närmare håll kunde verka. Men fru Ebba var oförfärad, som förr, och gaf exempel af mod. Stadsboerna sände budskap och bådo henne att gifva sig, men förgäfves. Redan visste man på slottet, att konung Sigismund icke stode att förvänta till bistånd, att hertigen erhållit förstärkningar och att Stålarm var ohjelpligt afskuren från slottet. Men fru Ebbas mod svek icke.

XXI.

Solen lyste klar öfver slottsfjärden och på Runsalas ekar, hvilka stodo som allvarliga vakter omkring gräsmattorna, mellan deras stammar, der lian och hösten hade härjat hvarje blomma; men hvilka dock ännu lågo gröna och sammetslika. Här var lugn och tystnad, afbruten endast af det dofva återskallet af de kanonskott, hvilka från Korpolaisudden och qvarnbacken dånade emot slottet; och hvilka dundrande helsningar från slottet besvarades med lika ljudeliga. Ty på denna sidan af fjärden lekte kriget sin bullrande, blodiga lek.

På hertigens befallning rigtades skotten mest mot fönstren af boningsrummen i nya slottet.

”Låt qvinnfolken få smaka litet på våra sötsaker”, hade hertigen sagt, ”jag tänker käringarna snart skola få nog af konfekten, och krypa till korset.”

Men inne i fästet hölls som bäst bönestund i slottskyrkan, hvilken då befann sig i en annan flygel, än den nu begagnade. Der voro församlade månge af männen och nästan alla qvinnorna, som befunno sig i slottet. Der befunno sig fru Ebba jemte hennes döttrar, fru Elin Stålarm, fru Karin Kurch, fru Anna Boije och flera förnäma fruar, dertill många andra adeliga och oadeliga qvinnor.

Högtidlig var gudstjensten; psalmernas toner beledsagades af dånet från de belägrandes kanoner; men tillochmed de unga flickorna syntes ej deraf låta störa sig i sin andakt. Nu afbröt ett häftigt brakande den nyss började bönen. En kanonkula slog in genom ett fönster och träffade en just invid stående knekt, som nedföll död.

Bland fruntimmerna stod fru Ebba närmast den fallne. Ingen skiftning i hennes anlete förrådde bäfvan. Mången annan qvinnas kind bleknade. De unga flickorna foro rysande tillsamman och gömde sina anleten. Endast Sigrid gick, ehuru blek och med något osäkra steg, fram till fru Ebba, då hon såg denna resa sig för att gå till den fallne.

”Jag finner, att här är ingen hjelp mera”, sade fru Ebba. ”Herren vare hans själ nådig! Hans död var skön. Med bönen på läpparne fick han falla för konung och fosterland. En sådan död är icke skrämmande. Gode herrar och J, tappre krigare alle, måtte Herren skänka dem af eder, som han nu behagar hädankalla, en död

lika herrlig, och måtte han åt dem som öfverlefva, gifva seger och kraft att fienden afslå. Stån manneligen, tveken icke att offra lif och blod, om så fordras. Skönt är att strida, herrligt att dö för sin konung och sitt land. Herren gifve oss alla sin nåd och salighet.” Efter ett ögonblicks tystnad tillade hon: ”Höljen ett kläde öfver den döde, och låtom oss fortsätta vår andakt.”

Med hvarje dag växte fru Ebbas hopp att kunna afslå belägringen. Hon märkte huru föga hertigens kanoner förmådde emot fästets tjocka murar, hvaremot de försvarandes skjutverktyg gjorde stor manspillan ibland de belägrande. Höstregnen försvårade mycket arbetet för hertigens folk, och de minor, han lät anlägga, fylldes af vatten.

Men snart mörknade åter utsigterna. Besättningen började visa mindre nit för uppfyllandet af sina skyldigheter. Förräderi hade insmygit sig ibland dem, och utsådde myteri. Mången af manskapet visade håg att öfvergå till hertigen, och de fremmande legoknektarne ansågo sig icke skyldige att längre strida. Men på fru Ebba inverkade hvarken fruktan, hotelser eller löften. Hon syntes hafva ärft sin mans sinne.

”Unge herr Enevald”, sade Matts en dag, ”här är sannerligen ugglor i mossan. Här gå så många rykten i svang bland besättningen i kors och tvärs. Hvarifrån komma de alla? Det står aldrig rätt till. Man talar om hur hertigen lofvar guld och gröna skogar åt dem som öfverlöpa, och hur han hotar att hänga, som landsförrädare, alla som hålla med kungen och finnarne. Många påstå, att kungen är död. Alla veta, att han åtminstone ej kommer hem i år, och många säga, att de ej vilja tjena den, som öfverger dem.

”Jag har ock märkt oråd”, svarade Enevald, ”men ännu ej lyckats upptäcka hvem den förrädarn är, som här löper hertigens ärender. Se den der tusan der på bröstvärnet, rigtar han ej åter kanonen så kulan går fienden öfver hufvudet.” Enevald sprang med draget svärd till karlen, grep honom i kragen och skrek: ”Sigtar du så der, skurk, så laddar jag kanonen med ditt hufvud.”

Karlen mumlade något om att rigtningen var rigtig, men sänkte emellertid en mån kanonmynningen.

Sedan Enevald gett Matts ordres att vaka öfver huru skjutningen tillgick vid tvenne nära hvarandra ställda kanoner, hastade han att uppsöka fru Ebba.

Hon stod tankfull vid ett fönster, som vette utåt fjärden. Enevald bugade sig vördsamt och sade: ”Nådiga fru, jag kan eder icke förhålla hvad eders frudöme dock kanske redan sjelf varsnat. Här smyger oro bland folket, jag fruktar att det bryter ut i myteri. På hvad som utom fästet sker, veta knektarne god reda: Att hertigen får förstärkning från Österbotten, känna alla, men för sina skyldigheter visa få håg.”

Fru Ebba stod en stund begrundande, slutligen sade hon: ”Det är så, och det har bekymrat mig högeligen. Någon hertigens underhandlare måtte finnas bland folket. Dagligen gå öfverlöpare till fienden.”

Tvekande yttrade Enevald: ”Här finnes en person, som synes mig icke rätt vara att tro. Svårt är att misstänka någon för sådan neslighet; men denne Daniel Hjorth, studenten, hvad har han här att göra? Hvad tasslar han i knutarna med folket? Hans blick är ej ärlig och klar. Svek bor på hans panna. Denne ofrälse, hvad har han här att uträtta, hvad förehar han. Det kunde vara godt att sätta honom i förvar, om eders frudöme så behagade tillåta.”

”Daniel Hjorth, denne yngling som dock njutit mycken välvilja i vårt hus. Nej, herr Enevald, jag vill hoppas, att icke han skall vara en usel förrädare mot sitt fosterland och det hus, som icke försmått honom.”

”Huru skulle man af en sådan, en ofrälse, en vanbörding, ens fordra ädla känslor. Sådan rot, sådan planta.”

”Hertigen förstår sig på smygvägar”, sade fru Ebba, utan att direkt svara på Enevalds tal, men ville blott herrar officerare alla blifva trogne och stå mig bi, så skall ännu, med Guds hjelp, en riksförrädare, som med

list och våld tillegnar sig sin frändes rike, icke omhänder få konungens fäste, och ohelga hans trognaste tjenares döda qvarlefvor, som här ligga och vänta på att blifva nedsänkta i hans fäders graf.”

Åter stod fru Ebba ett ögonblick i tankar försänkt, men fortsatte sedan: ”Bättre dock, att de män vi äga till fästets försvar äro få, men pålitliga, än att myteri och uppror smyger bland en större skara. Vi måste sålla dem. Herr Enevald, låt tillsäga Hans Eriksson till Brinkala, Anders Larsson till Botila, Ivar Bertilsson och Bengt Söfringsson, att de måtte samlas i residenssalen. Jag vill med dem samråda om bästa sättet att verkställa denna sållning.”

Ännu innan dagens slut sammankallades manskapet på yttre borggården. Fru Ebba tilltalade dem: ”Tappre krigare! Alle hafven J lofvat att med lif och blod till sista andetaget strida för vår rättmätige arfkonung och herre, och att in i döden vara hans rättvisa sak trogne. Huru hertig Carl, med list och våld, bemäktigat sig regementet och med uppror och slemt förräderi strider emot sin och allas vår nådige konung, och nu äfven med våld och orätt vill bemäktiga sig detta konungens hus, det kännen J alla. Och dock har man hört otillbörliga ord, äfven inom dessa murar. Finnes väl ibland eder någon nog äreförgäten, att vilja förråda ära och tro, må han gå att uppsöka den herre, som är honom värdig. Ingen förrädare må stadna qvar att hesudla vår heliga sak. Med Guds hjelp, vilja vi ärligen försvara vår konungs hus och hans sak med rena och ärliga hjertan. Ingen förrädare må stadna här, se porten är öppen, finnes här någon falsk och äreförgäten nog, att vilja vara en öfverlöpare, må han draga hädan.”

En liten port i muren öppnades nu. Skarpt blickade fru Ebba emot den, och hennes blick mörknade allt mer, ty allt flere och flere trängde sig emot den öppnade porten, allt mera tätnade massan af uttågande, och snart qvarstod endast en ringa tropp af fästets försvarare. Ett ögonblick nedlutade hon sitt hufvud, och skylde sina ögon med en åtbörd af förtviflan. De omgifvande herrarne buro i sina anleten mycket olika uttryck. Några syntes visserligen dela fru Ebbas känslor, andre sågo lugne ut, och en, Olof Sverkerson stod bakom fru Ebba med en nedrig skadeglädje i de små grå ögonen, och gjorde en gemen grimas.

Med de uttågande hade äfven Daniel Hjorth förstuckit sig. Han hade, så mycket möjligt var, gömt sig bakom krigsmännen, på det ingen blick af fru Ebba skulle upptäcka honom. Hans onda samvete jagade honom. När han nalkades hertigens läger, vände han sig om, kastade en blick mot slottet och sade vildt: ”Ha, huru går det nu med edert stolta mod. Nu är mitt uppdrag fulländadt, nu stiger Daniel Hjorth, och de stolta Flemingarna falla. Kathrina, märker du, vi bli småningom gelikar! Gelikar, hm, det stolta, adeliga blodet skall väl aldrig erkänna den ofrälse födde som gelike, om än han kunde förvärfva adelig sköld. Vi få väl se, vi få väl se, tiden späker mången så småningom.”

Fru Ebba vaknade som ur en dvala, sedan folket aftågat. ”Ordna försvaret nu för det första”, sade hon till Bengt Söfringsson. ”Om en timme samlas vi till rådplägning i residenssalen. Infinnen eder der gode herrar.”

Fru Ebba hastade opp till sitt rum. Der nedkastade hon sig i outsäglig ångest. Länge kämpade hon att vinna styrka. Slutligen utbrast hon i bön. Hon bad länge, med hög röst, djupt nedböjd emot golfvet. Småningom lugnades de svallande vågorna i hennes inre. Ännu låg hon en lång stund, bedjande, på sina knän och allt lugnare ljöd hennes röst. Slutligen reste hon sig, ordnade sin hufva och det hvita förslaget på sin svarta yllekládning, och begaf sig till residenssalen, der hon inträdde med högburet hufvud. Här möttes hon af herrarne med föreställningar om nödvändigheten att uppgifva fästet.

Stolt och högrest stod fru Ebba inför de församlade krigarne. ”Ädle herrar och riddare”, började hon nu sitt tal. ”Dem ibland eder, som med sanning och ärlighet äro den goda saken tillgifne, och som med nit och trohet stridt för sin konungs sak, dem tackar jag ännu en gång för deras mod, för deras sjelfuppoffring. Men här finnas ock, Gud bättre, män af annat slag. Ännu har ingen qvinna i slottet uttalat ordet kapitulation, det var männen förbehållet att denna gång vara de mjukaste. Vore alla så till sinnes som jag, så skulle ej

hertigen få in slottet så länge en hand finnes, som kunde kasta en kula åt fienden.”

”J veten ännu icke, eders frudöme”, utlät sig nu Bengt Söfringsson, att vi svårligen kunna kasta några kulor. De af hertigen köpta förrädarne, hafva icke allenast förledt folket att öfverlöpa, men äfven att förstöra skytteriet. Alla kanoner äro dels fyllda med sand och jord, dels förnaglade. Vi stå här redlöse, så herren sig förbarme öfver oss. Ingen utväg finnes att göra motstånd.”

Ett ögonblick gaf fru Ebba vika för sin djupa smärta och sade nästan bittert: ”Ha, hvad kan icke menniskan uträtta med en fast vilja! Det har jag lärt mig af honom, som aldrig tvekade, aldrig bäfvade, när han skulle följa det rättas väg; och som aldrig räddes att öfver sig draga hertigens svåraste vrede, i sitt försvar för sin konungs rätt. Men J, J bäfven för edra hufvuden, J bäfven för hertigens straff, och stån ovissa om J bören följa edert samvete och göra det rätt är och förtjena eder konungs nåd, eller om J bören underkasta eder hertigen, derföre att han nu står här närmast med sin här. Gingo väl alla förrädare hädan? Nej, jag förstår nu, att jag varit en godtrogen qvinna, som litat på falska vänners råd, och trott på dem, som voro min ädle makes fiender! Dock, förebråelser hjelpa intet, att klaga vårdar jag mig icke. Försvaras kan icke slottet, sägen J. Krutet förslår ej heller att spränga det i luften, dock kunde något dermed uträttas. Det nya slottet kunde väl dermed förstöras. Väljen alltså, J, som ännu stån eder konung trogne, väljen emellan att kasta eld i krutet, eller uppgifva fästet. Gifve Gud att ni hade håg till att välja det förra, det vore dock en hederligare död, än att hängas af hertigen, som väl blir mångens lott. Ädle herrar och riddare, tron dock icke att Ebba Stenbock är otacksam, hon känner väl att ibland eder finnas de, som äro trogna som i eld pröfvadt guld, men hon känner ock, att ännu *här* finnas förrädare, och detta bragte på hennes tunga ord, som endast voro ernade åt några få här närvarande. Ädle herrar, besluten nu som eder bäst synes, mitt arbete är slut. Ebba Stenbock förstår icke att uppgifva ett fäste.”

Fru Ebba bugade sig och gick långsamt bort. Hon inträdde slutligen i det hvalf invid slottskyrkan, der Klas Flemings lik ännu stod bisatt, och der nedsjönk den stolta qvinnan afsvimmad på den kista, som inneslöt de qvarlefvor, dem hon lofvat bevara för ohelgande, men numera ej förmådde skydda.

XXII.

Mikaelidagen ingick. Slottet hade kapitulerat, hertig Carl skulle intåga. Alla fruntimmerna i slottet hade samlat sig omkring fru Ebba, liksom sökande stöd hos henne. Stor ängslan rådde. Hvar och en ägde någon kär person, hvilken kunde drabbas af hertigens vrede. Och dock hade man ännu ej lärt sig så frukta hans stränghet, som sednare, när många blodsdomar hade lärt finnarne förstå, att trohet mot deras lagligen krönte konung vore förräderi och straffades som sådant, just af den, som sjelf satte alla fjedrar i rörelse, för att inkräkta thronen. Harm, vrede och sorg jäste inom fru Ebbas bröst, der hon satt omgifven af de öfriga fruntimmerna; men hon yttrade icke ett ord. Omsorgen om slottets uppgifvande hade hon helt och hållet lemnat åt Bengt Söfringsson och öfrige officerare.

Då nalkades henne Olof Sverkerson, af bönderne sednare Olof Perkelson kallad, för sina många gånger utöfvade förräderier, än mot den ene, än mot den andre, allt huru han tyckte för ögonblicket vara det för sig fördelaktigaste. Han framsteg med en ödmjuk bugning och sade: ”Hans fursteliga nåde har låtit sig berätta, det här icke skall vara ärligt spel. Man har sagt honom, att eders frudöme någorstädes låtit lägga det krut, som här fanns qvar, till en mina, för att spränga den i luften när hans fursteliga nåde skulle deröfver passera. Han har derföre sändt mig för att utbedja sig nöjet af edert sällskap, på det han åtminstone icke må blifva utan angenämt medfölje på himmelsfärden. Han anhåller derföre att ni, såsom artig värdinna, må emottaga honom vid porten af edert hus.”

”Sådant ens eget sinne är, sådant väntar man det hos andra”, sade fru Ebba med nästan hvita läppar. Derpå steg hon opp från sin plats, kastade en blick omkring sig på fruntimmerna och sade: ”Stannen här alla,

denna förödmjukelse må ingen annan än jag bära.”

Med långsamma, men jemna steg vandrade fru Ebba utför trapporna, öfver borggården, genom hvalfvet, ut till slottets tunga port, som nu stod öppen.

Mot slottet marscherade de hertigliga tropparna. I spetsen för dem syntes hertigen sjelf och några hans herrar. Hertigen kastade stundom en bister blick opp emot det fäste, som trotsat hans makt och fällde några föga vänliga ord. Hans sinne, uppretadt öfver slottets försvar, hade ännu ej hunnit blifva mildare genom medvetandet att nu hafva vunnit sin afsigt. När han kom så nära, att han blef varse den öppna porten och bemärkte att fru Ebba stod der, utbrast han: ”Getingboet har dock fått lof att ge med sig. Roligt vore att veta hvad käringen der nu menar. Jo, jag tänker Ryttarkajsa skall få lära sig att steka sill, i stället för att glödga kulor. Får väl lära sig att räkna ärter för granater, Dragonmaja. Hade god lust att hänga hennes kjortlar som klocka på slottstornet, med henne sjelf som kläpp i klockan! Nå, när vi nu väl få fästet inne, skall väl detta finneupproret ta slut.”

”Blott de ej ånyo få lust att resa sig, när Eders Furstliga nåde åter måste lemna landet”, svarade, med sjömanna rättframhet, amiralen Peder Stolpe.

”Åh, det skall jag väl låta dem hederligen veta, att om något upplopp och förrädiske praktiker sker hädanefter, skall jag nog så räkna med dem, att jag, med Guds hjelp, skall räkna dem i galgen, eho det än må vara, om än sjelfvaste fru Ebba, huru hon ock må bjebba. Ja, i sanning, bättre svågerlag kunde gamle kung Gösta hafva skaffat sig, än denna fru Ebba och hennes blodige och riksförrädiske man. Det var att sätta bocken till trädgårdsmästare, när den der Stenbockens, eller rättare, Stengetens slagtardräng till man slapp som befälhafvare till Finland. Och geten bräkte ännu på samma ton, sen bocken kolat af. Jo jo, hon tänker spränga oss i luften, påstås det, och har anlagt en mina i slottet; men jag har derför befallt henne att vara oss till mötes i porten. Vill hon skicka oss till helfvetet, så skall hon sjelf få vara den första, att helsa på hin håles fru mamma, med en kärlig systerhelsning. Kaka söker maka, och gerna kunde de fara med henne, alla de äreförgätne, upproriske och hufvudljugare, Anders Larsson och andre, som tagit sig före befallningen här vid Åbo.”

Under det hertigen talade, hade han hunnit till slottets yttre port. Här stod den stolta frun, en hög gestalt, i djup sorgdrägt. Det endast föga grånade håret betäckt af ett dok med breda fållar, och den svarta flanellsklädningen fallande fotsidt ned omkring henne. Endast de djupblå ögonen och de hvälfda ögonbrynen aftecknade sig på det i öfrigt marmorbleka ansigtet. Så stod hon lik en bildstod, kall, orörlig, den stolta blicken hvilande på vägen. På hennes anlete blossade opp en mörk rodnad, i det ögonblick hon igenkände hertigen, som, med svärdet draget i högra handen, beträdde vindbryggan; men den försvann åter lika hastigt, och stel och blek, som förut, stod den höga frun. Nu vände sig hertigen till henne och sade: ”Haden J, fru Ebba, tagit sländan i hand i stället för kommandostafven, så haden J besparat både er och andra harm. Bättre hade varit om J rört i grötgrytan, än i mannadåd!”

Fru Ebba svarade intet härpå, utan sade blott: ”På Eders Furstliga nådes befallning är jag här, för att ledsaga eder.”

Carl syntes ännu vilja tillägga något, men fru Ebbas hela hållning imponerade på honom, och han utsade icke hvad han ernat. Han brukade just ej låta skrämma sig, men nästan till sin egen förundran, kände han sig en smula besvärad vid fru Ebbas sida. Mot sin vilja, måste han bemöta henne med aktning. Han gick nu framåt, åtföljd af fru Ebba, men blott en del af tropparna intågade, resten stadnade utanföre, stående i led.

Ifrigt blickade Carl omkring sig, och hans skarpa ögon syntes uppmärksamt beskåda allt. Stundom stadnade han, än för att nogare betrakta något, än för att utdela befallningar. Hans röst var sträf och ovänlig, men i hans skarpa blå ögon lyste glädje öfver att i sin makt hafva fått Finlands starkaste fäste. Hans resliga gestalt

syntes högre, näsborrarna vidgades, flere gånger strök han med handen öfver den höga, kala pannan; dock kom han sig icke till att ge sina tankar luft i ord. Han var synbarligen besvärad af fru Ebbas ädla, bleka gestalt vid hans sida.

”Hvar är Klas Flemings bisättningsrum”, sade han slutligen till Olof Sverkerson, som med beställsamhet fjeskade omkring fursten, ”vi vilja begifva oss dit.”

Fru Ebba kunde med möda qväfva ett utrop, som ville bryta fram öfver hennes hvita läppar. Hennes steg syntes mindre säkra, hennes hufvud mindre högburet, då hon, under fortfarande tystnad, vid hertigens sida gick uppför den trappa, som af Olof Sverkerson anvisats, och uppför hvilken hertigen genast började stiga, sedan han kastat en blick på fru Ebba, liksom han velat påminna henne om att medfölja.

Under tystnad gick tåget framåt genom kyrkan, men när det inträdde i hvalfvet och hertigen befallte att kistan skulle öppnas, då framträdde Peder Stolpe och sade med sin vanliga rättframhet: ”Eders Furstliga nåde, de döda må man lemna i ro, vare sig vänner eller fiender.”

”Gamle herr Peder”, svarade fursten, ”sköt J edert takel och tyg mig till behag, som hittills, men låt mig råda för resten.”

Efter en stund tillade Carl, som kanske ansåg nödigt att urskulda sitt tilltag: ”Hvad skullen J mena, om man här kunde hitta på medel att få flottan på litet bättre fötter, utan att behöfva betunga allmogen med nya pålagor? Hans Kunglig Majestät i Polen sänder oss väl föga något, och visserligen behöfva vi hafva flottan i godt skick till hans och rikets tjenst, på det han icke må behöfva hyra sig fremmande fartyg, om han behagar till sitt arfrike komma, om hvilket vi så ofta anhållit hos honom. Veten J väl, herr Peder, ofta gömmes gull i stoft och mull. Hafva icke mina sagesmän farit med munväder, så finnes i denna kista icke något lik, men väl en skatt.”

Allt modigare hade fru Ebba rest sig opp under det fursten talade. Hon tycktes nu hafva återvunnit hela sin stolthet vid den beskyllning, hertigen uttalat, och med ödmjukhet i blick och hållning svarade hon: ”Ja, en skatt i sanning, ty häri gömmes ett hjerta, som var det ädlaste, trognaste och redligaste! Men denna skatt kan dock Eders Furstliga nåde icke vinna. Detta hjerta slår icke mer!”

Under det dessa ord vexlades, hade locket hunnit lyftas af kistan, och derinne syntes nu qvarlefvorna af hertig Carls bittraste fiende, den stolte, mäktige, bottentrogne royalisten, Klas Fleming; han, som skref sig ståthållare öfver Finland, riksamiral, Svea rikes marsk, friherre till Wik, herre till Svedja och Qvidja, och som nu endast företedde en bild af förgängelse, ehuru den mäktiges lik genom balsamering var skyddadt mot förruttnelse.

Orörlig stod fru Ebba. Ej en tår i hennes öga, ej en ryckning i hennes anlete utvisade för den, som varit hennes makes dödsfiende, hvad hon kände. Hertigen betraktade en stund under tystnad, stoftet af den man, som varit honom det svåraste hindret på hans väg till makten, och den klippa, mot hvilken alla hans anslag brutit sig och fallit till skam. Slutligen grep han med handen den döde i skägget och sade: ”Ha, du min gubbe, lefde du än, så sutte ej ditt hufvud mycket säkert nu.”

Med en stolt höjning på hufvudet svarade fru Ebba: ”Lefde han, så stode icke Eders Furstliga nåde här. Han hade väl gett Eder annat att göra än att komma vid sitt skägg!”

Dessa fru Ebbas stolta ord har sägnen förvarat, men icke hvad hertig Carl derpå svarade. Det hände stundom, att ett djerft språk icke misshagade honom. Det syntes, som om han deri skulle funnit ett slags förvandtskap med sitt eget sinne.

XXIII.

Sedan hertigens folk besatt slottet och noga ransakat att intet förräderi kunde vara anlagdt och sålunda ingen fara mera var för handen, hade fru Ebba erhållit tillstånd att bege sig till sina rum, der hon befalltes att qvarstadna, och vakt ställdes utanför dörren. Äfven hennes döttrar fingo på begäran lof att komma in till henne, men med vilkor att sedan der qvarstadna.

Sigrid erhöll icke samma tillåtelse, och yrkade den icke heller med all möjlig ifver. Hon fruktade att på det sättet bli stängd från hvarje underrättelse utifrån, och hon kände ännu ej hvilket öde som drabbat hennes trolofvade. Han hade icke varit bland de uttågande tropparna, icke heller bland dem hon genom fönstret sett på borggården sträcka gevär. Var han fängslad, var han sårad, kanske död? Hennes oro steg med hvarje ögonblick, hon visste ej till hvem hon skulle kunna vända sig, för att få upplysning. Sedan fru Ebba var fånge, hade Sigrid intet värn. Hennes far var ibland dem, som under Stålarms befäl nu tågade opp mot Tavastland, sedan de blifvit afskurna från slottet.

I sitt bekymmer vände sig nu Sigrid till Stålarms maka, fru Elin Fleming, och bad denna taga henne under sina vingars skugga. Fru Elin svarade bekymrad: ”Kära jungfru Sigrid, väl ville jag vara eder till skydd och beskärm, men är ju sjelf värnlös. Icke kan J dock bege eder till någon af edra slägtingar på godsen häromkring, om ni än finge lemna slottet. Hertigens soldater sägas nu hålla på att plundra hos våra och konungens vänner. Stanna då hellre hos mig tillsvidare.”

Sigrid hade ej hunnit mer än tacka fru Elin för hennes löfte, då gamle Hans framträdde till henne och sade: ”Jungfru Sigrid, som är så god mot hvar och en, törs jag be eder stiga ned i min kammare. Min son ligger illa sårad. Han tror att jungfrun skulle kunna lära mig huru jag bör bete mig för att lindra hans plågor. Han längtar efter, det ni måtte göra eder den mödan att hugsvala den döendes själ. Neka mig icke min bön, jungfru Sigrid, jag ber eder.”

Sigrid tyckte visserligen det vara svårt, att uppfylla gubbens begäran, men ville dock icke afslå hans bön. Bäfvande för det myckna krigsfolket, begaf hon sig å väg. Ingen ofredade henne dock, der hon gick åtföljd af gubben, ehuru många sågo efter den unga, späda flickan och den gamle gråhårsmannen. Men hvar och en visste, att då hertig Carl var i grannskapet, var det säkrast för en och hvar att passa på sina åligganden, och att ej taga sig några friheter. Sigrid med sin gamle beskyddare gick sålunda oantastad sin väg fram; och när stundom en vaktkarl frågade hvart de ernade sig, svarade gamle Hans: ”till en sjuk”, och så lät vakten dem passera. När de hunnit på yttre borggården, stadnade Hans och sade: ”Nu måste jag dock säga eder, jungfru, att eder väntar en syn, som torde bli svår att se. Bed nu Gud om styrka för edert unga hjerta. Det är icke min son, som ligger döende i mitt qvarter, utan en annan.”

Sigrid svigtade: ”Hans, för Guds skull, hvem, hvad? –

”Ja, tyvärr, jungfrun gissar sanningen, ser jag. Det är unge herr Enevald Fincke. Jag fann honom och bar honom in till mig, der jag nu är ensam. De förre knektarne äro borta, och de svenska knektarne ha ännu ej hunnit blifva inqvarterade, men nog komma de väl nu snart. Jag har förbundit honom så godt jag förstått. Jag ville ej säga eder förut huru det var, ty gamlas ögon se stundom igenom de ungas hemligheter, och så fruktade jag, att J, af oro och otålighet, ej skulle haft styrka att följa mig hit, om J vetat det värsta.”

Sigrid hörde ej mer. Med bleknad kind, men med brådskande steg, hastade hon före den gamle in i det betecknade rummet. Enevald låg på en bänk, nästan sanslös; men när Sigrid inträdde, lyfte han matt opp sina ögon, och hans blick ljusnade. Den unga flickan lutade sig öfver honom och ett sagta ”Sigrid” sväfvade öfver hans bleknade läppar.

Några ögonblick förgingo. Med stark ansträngning reste sig Sigrid och sade: ”Här kan han ej ligga. Han måste få bättre skötsel och vård, bättre bädd. Här kan jag icke stadna för att sköta honom. Vi måste se till att få honom buren in till staden. Jag stadnar här så länge. Gå, Hans, bjud till att för penningar och goda ord få

bärare.”

”Jag fruktar detta blir omöjligt. Vakten låter oss icke bortföra en sårad officer af garnisonen.”

Sigrid vred sina händer i ångest. ”Vi måste, Hans, vi måste. Han kan icke uthärda här på denna trädbänk och med den skötsel han här kan få. För Guds skull, Hans, skynda, tala vid vakterna. Gör allt som är möjligt. Jag stannar här så länge.”

Hans gick, ehuru med ringa hopp att något kunna uträtta, och Sigrid gaf nu sina tårar fritt lopp. Ett nytt anfall af svaghet föll öfver den sjuke. Sigrid lyckades dock att återkalla honom till sans, medelst baddningar med vatten ur ett trädstop som stod på bordet.

Nu återkom Hans. ”Ingen möjlighet, jungfru, hertigen har förbjudit att någon, hvem det än vara må, kan få lemna slottet utan hans eget tillstånd.”

”O min Gud, han dör, han måste få bortföras, jag måste få vårda honom.” Nu tillade hon hastigt: ”Jag går till hertigen.”

”Kära, unga jungfru, det kan ni icke våga. Det fordras starkare sinne än edert, att tala vid honom. Det har mången rask karl varit rädd för, och J, med edert tysta och stilla väsende, skulle alldeles bli bortkommen om han vredgades. Icke heller torde ni slippa in.”

”Jag måste. Vårda *honom!*” Jag går!”

Sigrid lutade sig ett ögonblick öfver den sjuke, som ej hade nog sans, för att veta hvad som föregick omkring honom, derpå hastade hon bort, tillbaka öfver borggårdarne, opp för vindstrappan i ena slottstornet, och vakterna sågo förundrade efter den bleka, hastande flickan. Ingen hindrade henne att framgå. Hon syntes gå med sådan säkerhet och skyndsamhet, utan tvekan huruvida hon skulle slippa fram, att ingen kom sig före att fråga med hvad rättighet hon så fritt färdades omkring. Hon tycktes alls ej tveka derom sjelf.

Men vid vindstrappans slut stod en post vid dörren till de rum, hertigen sjelf bebodde. Han hejdade hennes gång och sade: ”Nej, jungfru lilla, stanna, hit slipper hon inte in.”

”Jag måste tala med hertigen.”

”Åh hå, nödvändigt! tala med Hans Fursteliga nåde! Det är omöjligt, jungfru lilla. Hans Fursteliga nåde har ej stunder att prata bort med vackra flickor.”

”Hindra mig icke, för Guds barmhertighets skull. Skulle väl Hans Fursteliga nåde kunna straffa er, för det ni ville låta en stackars flicka gå in i hans allrayttersta rum?”

Sigrids böner voro fåfänga. Förgäfves använde hon de mest bevekande ordalag, postkarlen vågade icke insläppa den bedjande, huru gerna han än velat.

För hvarje förloradt ögonblick steg Sigrids ångest högre. Vända om, med oförrättadt ärende, kunde hon icke. Slutligen hördes steg komma uppför trappan, de närmade sig allt mera. Det var en af hertigens tjenare, som i handen bar en silfverbägare och åtföljdes af en tjensteqvinna, bärande en kanna pösande öl, det hon, på tjenarens befallning, just hade tappat ur den bästa öltunnan i slottskällarn.

”Seså, här just innanför denna kammardörr får hon ställa kannan på bordet och gå sin väg. Jag skall sjelf sedan kredentza Hans Furstliga nåde detta ståteliga öl. Det måste man medge, att icke låter detta ölet det gamla Åboölets rykte komma på skam. Icke var det underligt att salig drottningen Kathrina häraf drack lika gerna, som hennes herre, högst salig Hans Majestät, konung Johan.”

”Goda Anna, jag ber dig”, sade Siri, ”låt mig bära in ölet.”

Anna var högst nyfiken att få titta in i hertigens rum, så att hon gerna hade åtlydt befallningen att uppbära ölet, men när hon såg på Sigrid och varsnade den ångest, hvarmed denna bad att få aflösa henne i tjensten, så svarade hon: ”Gu signe er, jungfru. Nog hade jag gerna gått sjelf, men så J ser ut, har väl ingen hjerta att neka er, som alltid är så färdig att göra en hvar till nöjes. Men kannan är tung för en sån liten fin hand, må hon veta, jungfru.”

Sigrid grep ifrigt kannan och följde efter tjenaren, utan att hvarken denne eller postkarlen gjorde någon anmärkning. Så snart hon inträdt i rummet, befriade tjenaren henne från sin börda, och väntade att hon skulle bege sig bort, sedan hon, som han trodde, fått tillfredsställa sin nyfikenhet. Men i dess ställe pekade Sigrid på en dörr vid hvilken stod en annan tjenare och frågade: ”Är Hans Fursteliga nåde der?”

”Tyst, tyst! Der äro herrar, och i rummet der innanföre är hertigen sjelf. Nu måste ni gå bort, att ingen kommer och träffar er här.”

Sigrid stod qvar, betänkande huru hon skulle kunna ställa till, för att slippa in till hertigen. Tjenaren uppmanade henne allt ifrigare att bege sig bort, och var högst förlägen då hon ej åtlydde honom. Att åstadkomma något buller, vågade han alldeles icke. Härunder öppnades den inre dörren och en gammal herre utträdde. Hans undersättsiga figur rördes fram åt golfvet med bastanta steg och något krökta knän. Hen mörke, barske mannen syntes icke mycket kunna väcka Sigrids förhoppningar om hjelp, men i blicken låg dock något vänligt och frimodigt. Sigrid vände sig till honom och bad med låg röst i de mest bevekliga ord, det han ville antingen sjelf ge henne tillstånd att ur slottet föra en svårt sårad, eller om han ej kunde tillåta detta, att han då ville utverka det hon finge gå in till hertigen för att bedja honom sjelf derom.

Med ett vänligt ögonkast på den unga bedjerskan, svarade den gamle krigarn: ”Hans Furstliga nåde har förbjudit att bortföra någon sårad officer. Man vet ännu icke hvad han öfver dem besluter. Alltså, vore han än eder fästman, såsom det synes mig, så kan nu härvid intet göras. Och hvad angår att få bönfalla härom hos fursten sjelf, så torde det föga hjelpa. Icke heller vågar jag bedja om att få införa eder. Hans Furstliga nåde hör visst en och hvar af trogne svenske män och qvinnor, som hos honom vilja söka rättvisa, men vill icke besväras af husets folk och deras böner och klagomål, ty de hafva icke gjort sig sådan nåd värdiga. Gå derföre bort, unga flicka, icke hörer hertigen eder.”

”Ack, hvad har väl jag stackars, unga barn, gjort emot Hans Fursteliga nåde? Haf dock barmhertighet med mig. Kanske har ni sjelf en ung dotter. Ack, hon ber med mig till edert hjerta.”

Den gamle krigarn strök sig om sitt gråa skägg. Han blef varm vid tanken på hus och hem. ”Nå, så stå nu då der vid dörren och vänta så länge. Hans nåde går rättnu härigenom. Försök då om ni kan få honom att höra eder.”

Vänta, hon måste vänta! Och hon kände med ångest hvad Enevald led för hvarje ögonblick och huru möjligen hans lif berodde af snar hjelp. Hon tyckte sig känna, huru de smärtor som anföllo honom, skuro genom henne sjelf i hvarje ögonblick. Men hon måste dock vänta, någon annan utväg ägde hon ej. Hon måste ju, tillochmed, anse för en lycka att henne tilläts att vänta; och dock blef denna väntan henne för hvarje ögonblick mera olidlig.

Tjenaren hade emellertid slagit öl i bägaren, och infört den i de inre rummen. Derifrån återkom han och ställde sig äfven att vänta invid ölkannan, som qvarstod på bordet. Nu hördes liflig rörelse i rummet invid, dörrarne slogos opp och ut trädde några herrar, bland hvilka den, som syntes främst i raden, bar en jernhammare i handen. Det ljusa håret, den höga pannan, öfver hvilka tre glesa lockar lågo platt tillkammade, för att dölja att den var kal, den böjda näsan, de skarpa blå ögonen; allt instämde med den

beskrifning, Sigrid hört om hertig Carl, så att hon lätt gissade att det var denne stränge herre, som hon såg för sig. Hertigens blick föll genast på tjenaren och ölkannan. ”Ären J icke, som vanligt, slösare och öleskändare! Står icke der, nu åter, en hel stor drickeskanna med präktigt öl och andfalles? Ölebultar ären J alla, och dock viljen J icke hafva omsorg om att ölet hålles godt. Ställes det sedan andfallet på bordet, så grinen J nog, och viljen hafva nytt; men se, sådan soppa man kokar, må man supa, och den som grinar åt ölet, han må dricka vatten. Se till, Göran du, att detta präktiga ölet der, icke får förstöras, utan ordentligt slås i muggarne, som ställas på svennebordet.” Han tycktes erna tillägga ännu mera, men varsnade i detsamma Sigrid, och fäste med någon förvåning en skarp frågande blick på henne. Ett ögonblick bäfvade hon tillbaka, men sansade sig snart, och innan hertigen hade hunnit yttra den fråga, som syntes sväfva på hans läppar, fattade hon mod och trädde ett par steg fram. Derpå böjde hon knä och sade: ”Nådige herre, värdigas förlåta och bönhöra!”

Temmeligen vänligt såg hertigen på den unga flickan, öfver hvars anlete hvilade ett drag af så djup smärta, men tillika så mycken sjelfbeherskning, att det syntes nästan oförenligt med ansigtets milda, barnsliga drag.

”Nå, hvad begär du, unga flicka”, frågade hertigen uppmuntrande.

”Att Eders Furstliga nåde täcktes nådigst vilja tillåta mig att låta ur slottet bortföra min trolofvade fästman, Enevald Fincke, som ligger sårad och döende, på det jag må få vårda honom.”

Hertigens ögonbryn sammandrogos lätt och kring munnen tecknades några skarpa drag, då han svarade: ”En af upprorshopen alltså. Ni hade, jungfru, gjort bättre, om ni förut rådt honom att icke sätta sig opp mot sin lagliga öfverhet. Nu må han stå sitt kast. Skall jag rädda honom från den nöd han, genom sitt eget onda uppförande, kastat sig i? Som man bäddar åt sig, så får man ligga. Huru månge af de fattige bönder i Österbotten hafva icke fått ligga i vanvård och dö, för finnarnes förräderi. Han må nu sjelf få försöka hur godt det gör.”

”Nådige herre, vågar jag anmärka, att Enevald Fincke nästan icke varit i strid emot bönderne. Han har först nyligen ingått i krigstjenst.”

”Men har dock redan hunnit visa sitt arga uppsåt emot konungen, riket och mig. Men hvem är ni sjelf, unga jungfru, som vågar föra ett så fritt språk?”

”Sigrid Eriksdotter Liljeholm.”

”Jaså, således dotter till Flemingens gode vän och tjenare! Han, som i alla vägar stått vid blodhundens sida! Köttmånglarens springpojke!” Här började han att låta den hammare han bar i sin hand, falla emot inre sidan af andra handen och liksom slå takten till sina ord. ”Tycker hon, jungfru, att jag har skäl att vara henne blid för att hennes far alltid hållit med Svedjeklas, den svarte bofven, och varit honom behjelplig att uppresa folket till uppror emot sin lagliga öfverhet? Tror hon, att hennes fina jungfrufingrar kunna med nål och tråd lappa den skadan, som så många menniskor lidit till lif och lem, för deras skull? Herr Erik har icke förfarit som en ärlig och kristlig riddare emot konungen och riket, ja ännu sedan Klasen ändtligen gick dit han hörde, så har han hållit fort i sin upproriskhet. Hvilket allt den allsmäktige Guden, som en rättvis domare skall straffa. Nu hafva vi dock, Gudilof, stängt herr Erik med andra förrädare från slottet, som katten från mjölken. Var han icke en af dem, som mest hindrade bönderne ifrån att komma och klaga för mig, när Flemingens ryttare förtryckte dem och ej lemnade dem ko eller so? Hvem var mera nitisk än han, att hindra trogne undersåter ifrån att komma öfver till Stockholm, för att med de öfrige rikets ständer rådgöra om konungens och rikets bästa? Hvem var det, som mera än han, alltid sörjde för att mat icke fattades för den blodsugarn Klas Flemings upproriska knektehopar? Hade de fått svälta, så hade de minsann icke lupit efter honom, som svin efter mat-tråget. Häh!”

Under det hertigen talade blef han allt ifrigare. Hans vrede stegrades genom uppräknandet af de skäl, han ansåg sig äga att harmas, och hammarn föll numera icke i handen, utan för hvarje mening slog han ett allt skarpare slag i bordet, så att det skrällde. Han tycktes liksom borra ögonen i Sigrid.

Mången stark kämpe hade bäfvat för Carls vrede; att den unga flickan ej utan förskräckelse kunde åse den, var naturligt, men öfvertygelsen om att Enevalds lif berodde på det svar, hon nu skulle få på sin bön, ingaf henne mod att icke svigta för den stränge herrens hetta. Hon tog nu, med bäfvan i hjertat, till orda: ”Hela verlden säger, att Eders Furstliga nåde är en mot den ringe rättvis, om än sträng, herre och Eders nåde skall visserligen icke straffa mig för hvad jag icke kunnat rå för. Om nu Eders Furstliga nåde icke tillåter mig att rädda min trolofvade, så är det jag som straffas; ty han, en riddare och ädling, skattar väl icke sitt lif allt för högt, men jag stackars unga flicka, som måste se honom dö, utan att kunna hjelpa honom, jag blir den straffade. Ack, vore dock Eders nådes fursteliga gemål här, till henne ville jag vända mig; hon skulle veta och förstå huru dyrbar för en qvinna den är, som är hennes allt. Hennes hjerta skulle visst icke kunna motstå en olyckligs bön.”

Ett par af herrarne, som stodo bakom hertigen, sågo småleende på hvarandra och tycktes mena att ej just hertiginnan vore af så enkom qvinnligt mjuk natur. Men Carl sjelf såg icke utan ett visst välbehag på den unga flickan, som så djerft förde sin talan. ”Nå, lofvar du på din trolofvades vägnar, att om han nu räddas, han sedan skall förblifva sin lagliga öfverhet trogen?”

”Eders nåde, hvad kan jag, en qvinna, lofva, om jag vill vara ärlig och sann! Kan väl en qvinna förmå sin make att lyda henne? Kan väl tjenaren befalla öfver sin herre? Var barmhertig, Eders Furstliga nåde, så visst som Gud engång skall vara barmhertig emot eder.”

Nu steg den gamle mannen, som först talat vid Sigrid, fram till hertigen och sade: ”Eders Furstliga nåde behagade gifva mig några nådiga ord för de ringa tjenster jag gjort vid fästets intagande och lofvade hafva mig med någon belöning i minnet. Värdigas Eders nåde nu, om jag någon lön anses värd, att belöna mig medelst beviljande af denna unga flickas bön.”

”Käre herr Peder Stolpe”, svarade hertigen, ”hvad hafver J för vänskap för henne?”

”Jag ser henne i dag för första gången och har till henne ingen förbindelse, men hon rör mitt gamla hjerta.”

Huruvida fursten ernade bifalla Peder Stolpes begäran eller icke, hann Sigrid ännu ej få veta, då med detsamma en tjenare anmälte att Stjerntydaren, som hertigen låtit kalla opp på slottet, nu hade anländt och väntade på att få företräde.

”Aha”, sade Carl, ”låt honom komma in, vi vilja genast pröfva hvad han duger till.”

Mäster Sigfrid Aronsson Forsius infördes och stadnade under djupa bugningar vid dörren, men såg ej nu så bortblandad ut, som den afton då han uppträdde hos Flemingens familj. Han hade haft tid att sansa sig sedan han blef kallad, och fann att mycken vigt kunde ligga derpå, att han icke blefve försagd. ”Jordens väldige”, sade han vid sig sjelf ”hvad äro de dock annat än stoft! Inför vetenskapens heroer må du bäfva Sigfridus, de som väldige äro i andens rike, icke inför desse materiens trälar, som kalla sig jordens store. Deras makt är blott en flägt i öknen mot den storm, som beherrskas af de hemliga vetenskapernas konungar. Carolus, hertig, dig, dig vill jag väcka med sanningens ord.” Under dessa tankar inträdde mäster Sigfrid nu.

”Välkommen, mäster Sigfrid! Godt, att J just kunnen ge mig ett prof på eder berömda skicklighet att spå i händerna. Spå nu för mig hvem denna unga flicka skall få till man?”

Mäster Sigfrid steg fram, tog med en vänlig helsning Sigrids hand och blickade noga deri. Slutligen lemnade han henne och gick fram till hertigen. Med låg röst för att ej höras af någon annan, sade han nu:

”Detta skulle jag knappt hafva trott! Tärnan är fager och hjertat skiner klart som karfunkel sten, men ogift blir hon ändå.”

”Ogift, J torde lätteligen misstaga eder”, sade hertigen, ”se nogare åt.”

”Nej, det kan en hvar, om än föga i chiromantin invigd, se huru hennes *linea vitæ* löper ut i årets fjerde hus, utan att korsas af någon annan lifslinie. Hon blir aldrig gift!”

”Åh hå, mäster, J ären en dålig spåman.” Derpå vände han sig till Sigrid sägande: ”Nå väl, J mågen nu bortföra eder fästman och vårda honom. Unge herr Carl Lennartson, se till att ej vakten hindrar henne, så tänker jag mäster Sigfrid skall få lång näsa med sina profetior. Akten eder väl, mäster, att ej i edra almanackor prata dumma prognostiker om adel och förnämt folk, som J icke ären värdige att kyssa på deras med lera besmorda sko. Och vill J eder derefter icke packa och rätta, så skall jag visa eder hvar David köpte ölet! J gode herrar Stjernetydare, må icke tro, att J kunnen rifva ner stjernorna ändå.”

Ödmjukt svarade mäster Sigfrid: ”Eders Fursteliga nåde täcktes icke illa upptaga, hvad jag i välmening låtit påskina om fåfänga och yppighet bland de höga, och icke heller misstro min spådom om jungfru Sigrid Liljeholm, som nog torde sig besanna.”

Hertigen, som ingalunda var fri från sin tids tro på stjerntyderi och spådomskonst, kände sig nästan bragt ur concepterna genom mäster Sigfrids trygga språk. Han besinnade sig en stund. Man hade hos honom klagat öfver den lärdes förmätenhet, att i sina skrifter tadla adeln; härföre hade han nu fått sin tillbörliga näpst, och då hertigen just icke ansåg honom med oskäl hafva skrifvit om adelns fåfänga och yppighet, så var fursten i sin själ ej missnöjd med de sanningar den fått höra af mäster Sigfrid. Säker om sin spådomsförmågas pålitlighet syntes ock denne vara.

”Nå, mäster Sigfrid, kunnen J nu säga mig något om mig sjelf då?” frågade Carl efter en stund, betänksamt.

Mäster Sigfrid tog hans hand, kastade en blick derpå, såg närmare, lade sin hand öfver ögat och sade slutligen: ”Täcktes Eders Furstliga nåde tillåta mig, att efter stjernorna utkasta edert horoskop. Hvad jag i eder hand läser, vågar jag icke lika fritt uttala, som en ung flickas giftas öde. Jag är rädd att säga mera, än jag kan försvara. En krona fäller lätt ett hufvud, om än blott spåmannens. Det är nödigt, att först se om stjernorna besanna, hvad handens linier säga.”

Hertigen ryckte till. Om en stund frågade han: ”Tror J ock fast och orubbligt hvad i läsen i menniskors händer och i stjernornas ställningar?”

”Jag tror, att den makt icke bedrager, som skapat menniskohanden och som utstakat banan för stjernorna på fästet!”

”Men kunnen J ock läsa rätt? Förstån J, hvad J läsen, eller är det kanske idel falskhet dermed?”

Sigfrid Aronsson Forsius steg ett steg tillbaka, i hans vanligen lugna anlete uppflammade en blixt af vrede, men han qväfde den snart med att säga till sig sjelf: ”Lättast bevisas, af misstanke om oädelhet, det sinne som råder inom menniskan.” Högt yttrade han intet.

”Nåväl”, sade nu hertigen. ”Ni må läsa i stjernorna för mig. Och dock vill jag icke obetingadt lita på edra ord. Ett prof vill jag hafva. Är hon, denna unga flicka, som J dömden brudkronan af, är hon icke gift inom fem år härefter, så antager jag eder till min stjerntydare.” I sin själ tillade han: ”och riksastronom;” men tillade sedan åter högt: ”Är hon dessförinnan gift, så mågen J vakta eder för att fuska i ett handtverk, som J icke förstån. Detta är icke lång pröfvotid, men skulle hon ock ännu sedan komma eder spådom på skam, så kan jag väl ännu då hitta på att lära eder, det icke allenast J hafven underliga konster för eder, utan att ock

jag har krut, som intet smäller, ty goda bastrep finnas i huset. Men nu mågen J mitt horoskop redeligen ställa, och så vele vi se till, att eder så länge allt biträde gifves, som J kunnen åstunda och vilje vi vara eder en nådig herre, så länge vi se eder det förtjena.”

Sigrid hade aflägsnat sig genast när hon erhöll hertigens löfte, och genom herr Carl Lennartsons bemedling lyckades det henne lätt, att få både bår och bärare, och innan kort var tåget färdigt att vandra bort från slottet med den sjuke.

Mäster Sigfrid hade blifvit något uppehållen genom tvenne unga officerare, som nödvändigt ville, att han skulle spå dem i händerna. Mäster Sigfrid varnade dem för att lättsinnigt missbruka konstens helgd, och ville ej gå in derpå. Emellertid hade Sigrid, med tillhjelp af gamle Hans, hunnit få det bedröfliga tåget så långt i gång, att det just i sjelfva porthvalfvet möttes af mäster Sigfrid.

”Se, hvilket lyckligt möte! J, mäster Sigfrid, skolen visst med godhet säga mig, stackars flicka, huru jag bör bete mig för att få den sjuke rigtigt förbunden och vårdad. Jag förstår mig väl litet derpå, men är så oerfaren. Finnes här någon skicklig bårdskärare, så ville jag helst anlita en sådan.”

Mäster Sigfrid lofvade villigt att biträda Sigrid med råd och dåd, men då invände Carl Lennartson, som medföljde till yttersta porten: ”Kan ni, mäster Sigfrid, vilja åtaga eder att hjelpa denne unge, sjuke herre? Kan ni göra det af redligt hjerta, då J veten hvad derpå beror?”

”Unge herre”, svarade mäster Sigfrid. ”Var säker derpå, att hvad som är bestämdt, det sker, och ringa menskliga tillgöranden förändra icke ett strå. Jag skall samvetsgrannt bjuda till, att göra hvad jag kan, för att denne sjuke herre må blifva frisk, och är fullt öfvertygad om, att hvad som är förut sagdt, skall lika säkert ske, som om jag i detta ögonblick sloge honom ihjäl. Dertill kunde hon väl ock med dessa fagra ögon hitta sig en annan fästeman. J synens mig icke ens sjelf se så okärt på henne.” Carl Lennartson rodnade och påskyndade sina steg för att upphinna Sigrid, som medan han talat med mäster Sigfrid, hunnit jemte båren utom porten.

”Nu, jungfru Sigrid”, sade han i det han bugade sig, ”nu får jag ej längre det nöjet att vara eder till tjenst. Det fägnar mig att kunna lemna eder i ett så godt beskydd som mäster Sigfrid Aronssons.”

Sigrid tackade med några ord sin unge riddare, och tåget fortsattes åt staden så fort, som den sjukes tillstånd det tillät.

XXIV.

Ännu föll icke hertigens hämnd blodig öfver hans motståndare, men oqvädins ord och tillochmed stryk sparades icke.

Fru Ebba och hennes döttrar, fru Elin Stålarm och de flesta andra förnäma fruar, som funnos på slottet bortfördes fångna till Sverige. Till befälhafvare på Åbohus, förordnade hertig Carl äfven nu en Fleming, men denne hade varit riksmarskens bittraste fiende. Den nyss utnämnde befälhafvaren bad i ödmjukhet, att Hans Furstliga nåde måtte befria honom från den ansvarsfulla tjensten. Konungen höll honom redan misstänkt och skulle möjligen onådigt anse, om han åtoge sig befälet i Åbo, utan hans förordnande. Men hertigen lät ingen undskyllan gälla, och förklarade, att som en redlig kunglig majestäts och kronans undersåte, finge Fleming icke neka att göra sitt bästa i rikets tjenst. Skulle konung Sigismund sjelf infinna sig för att omhändertaga fästet, skulle han det ock honom genast tillhanda hålla. ”Och”, tillade hertigen, ”J mågen eder icke undskylla, der fosterlandet eder behöfver. Jag tager Gud till vittne uppå huru jag vänligen och kärligen alltid riket tillhanda hållit åt hans kunglig majestät, konung Sigismundus i Polen, och bjudit honom att sjelf komma och föra regimentet. Men han låter sig förvillas af upproriske, som förtala mig och

hans sanna vänner; men skall dock visserligen herren Gud de onda på skam komma låta; och mågen J ingen annan än åt konungen sjelf i egen person fästet öfverleverera, eller ock åt dem, som af mig dertill med fullmagt försedde äro; men manneligen utestänga denna förrädareligan här i Finland. Våga de att försöka röra på sig en gång till, så skola de få försöka huru det har sig att löpa hufvudlös, om mästerman ännu har någon slipsten qvar. För denna gången vill jag hafva fördrag som en nådig herre, och låta nåd gå för rätt; men hjelper ej det, så finnas hastrep nog till att ge dem halsdukar af, och skall dervid icke behöfva hushållas. J stannen alltså nu här, och tillsen det slottet hålles mig och konungen troget tillhanda.”

Fleming bäfvade för det kinkiga uppdraget att tjena två herrar. Han visste allt för väl att den, som tjenade hertigen, stode i fullt uppror emot konungen, och ehuru han hatat Klas Fleming, så var han dock hans sak trogen. Men att stå gent emot hertig Carl och neka att lyda hans befallningar, vågade han icke. Han ägde icke eller sin frändes orubbliga trohet och oböjliga redlighet, som icke tillät någon dagtingan med samvetet. Fleming stadnade sålunda, som befälhafvare, på det numera högst dåligt försedda fästet, derifrån hertigen hade bortfört de bästa kanonerna och der munförrådet var förtärdt.

Att försvara det mot Stålarm och finnarne, torde väl hafva varit föga görligt, men försöktes också icke, det öfverlemnades genom dagtingan; och innan två månader förlupit sedan hertig Carl lemnat Finland, stod Stålarm åter på Åbo slott såsom högste befälhafvare i landet.

Ändteligen blefvo nu ock Klas Flemings jordiska qvarlefvor nedsänkta i den, i Pargas kyrka väntande grafven. Sedan den hunnit bli färdig, hade tiden varit alltför osäker, för att fru Ebba skulle kunnat våga föranstalta om den stora högtidligheten. Under belägringen blef det omöjligt, och slutligen hade hertigen strängt förbjudit begrafvandet af den döde. Men nu blef det den första omsorgen, sedan konungens anhängare åter inkommit på slottet, att med pomp och ståt föra den fordom så mäktiges lik till sin hvilostad.

XXV.

I sin länstol vid en knyppeldyna satt Margaretha, enka efter myntmästaren Welam de Wyk, men numera omgift. Unge Welam de Wyk, hennes son af förra giftet, stod framför henne på andra sidan om knyppeldynan. Ynglingen var af en sällsynt skönhet och äfven i modrens drag syntes spår af, att hon fordom varit vacker, men dragen hade nu blifvit skarpa och hårda och hela figuren kantig. Mycken skärpa låg i hennes öga, men den var dock nu betydligt mildrad genom det välbehag hennes modershjerta måste känna, då hon blickade på sonen, hvars kraftfulla gestalt och lifliga drag talade lika mycket om helsa och styrka, som anletet om fägring.

”Ja, i sanning”, sade fru Margaretha, ”den höga äran att få detta förnäma sällskapet i huset, hade man gerna kunnat vara af med. Jag är säker på att de, ehuru fångar, som nätt och jemt ha Hans Furstliga nåde att tacka för, att de sluppit med lifvet, dock tycka sig ha att befalla i huset. Åh ja, min gunstiga fru Ebba, har äran att känna det sturska Stenbockeblodet. Nu, sedan de genom tvenne drottningar kommit i slägtskap med kungahuset, tro de sig rätt sjelfva vara kungar.”

”Men, min mor, ännu förstår jag icke hvarför det Flemingska herrskapet skall hit i huset.”

”Mig synes lätt att förstå”, svarade fru Margaretha sträft, ”att fru Ebba Stenbock, Klas Flemings hustru och medhjelperska, som understått sig att försvara Åbohus emot Hans Furstliga nåde, icke kan få strafflöst drifva sitt ofog.”

”Icke frågar jag om den större eller mindre rättvisan af hertigens mått och steg, utan hvarföre dessa damer skola förvaras här i vårt hus?”

”Emedan Hans Furstliga nåde så befallt. Hvad annat?”

”Hafven J då, mor, åtagit eder befattningen att vara fångvakterska? Detta synes mig illa och skymfligt. Icke är detta hus ett fängelse, och icke J en fångvakterska. J måtte väl icke gå in på denna hertigens åstundan?”

”Hans nåde har härom tillsagt åt Jörgen Bähr, och hvad min herre och man i mitt ställe lofvat, det vill jag uppfylla!”

”Herr Jörgen må vara eder herre, men det öfvergår hvad han har rätt att befalla, att min salige faders hus skulle blifva ett fängelse.”

”Min son, betänk, att du talar med din moder och kom ihåg den vördnad du är henne skyldig. Det gör mig ondt att behöfva påminna dig härom.”

Denna påminnelse gjöt genast lugn öfver Welams uppsvallande ifver. Han kände sjelf sitt lifliga lynne, och fruktan att förgå sig mot modren var alltid nog för att svalka honom, så snart han kände sig bli varm. Han stod en stund tyst, men tillade sedan med bedjande röst: ”Min morkär, kunnen J icke ändra detta beslut?”

”Nej, Welam, och vill det icke heller. Hans Furstliga nåde har förordnat, och mig synes bäst, att så sker. Jag är öfvertygad om, att det skall lända dig sjelf till fromma. Dessutom tänker jag visst icke förödmjuka mig inför dessa damer, så att du kan vara helt lugn.”

”Att bära aktning för de olyckliga och i hvad man kan, mildra ett hårdt öde, icke är ju det att förödmjuka sig, moder!”

Åter en stund teg den unge Welam och gick långsamt fram och åter på golfvet. Slutligen stadnade han vid sin mors knyppeldyna och sade: ”Mor, jag åtminstone kan icke vara med om detta. Jag reser i morgon till Hufvesta. Ni må använda mina rum för edra gäster, om så fordras, för att de må få det beqvämare och mera enligt sin börd. Så länge min faders hus är ett fängelse, bor åtminstone jag icke der. Förlåt mig, morkär, jag kan icke finna mig der. Men då ni en gång åtagit er denna ledsamma sak, så hoppas jag att ni åtminstone gör hvad ni kan, för att edert hus må blifva för dessa damer en så dräglig vistelseort, som det är möjligt, och att ni behandlar dem som gäster och icke, mera än oundvikligt är, låter dem känna att de äro fångar.”

”I sanning, det måtte icke vara till lycka, som hertigen hedrat vårt hus med detta förtroende, då det genast medför den påföljd, att min son glömmer sig nog långt, för att vilja undervisa mig i mina skyldigheter. Dem vill jag dock hoppas att jag kände innan du blef född.”

Welam bugade sig för sin mor i det han sade: ”Guds fred, moder. Nu far jag till Hufvesta. Vredgas icke på mig nu, morkär, när vi just skola skiljas.” Han tog hennes hand, kysste den vördnadsfullt och fick af sin mor en kärleksfull blick och några vänliga ord till afsked.

Så högt än fru Margaretha älskade sin son, så glömde hon dock aldrig, att af honom fordra den djupa vördnad, föräldrar denna tid ansågo sig äga rätt till af sina barn, äfven sedan de voro fullvuxna och utgått ur föräldrahuset. Welam var kapten vid flottan, men inför sin mor var han ännu den ödmjuke, vördnadsfulle gossen.

Herr Jörgen Bähr ville han deremot icke anse med sonlig vördnad och ödmjukhet, ehuru denne var gift med hans mor. Fru Margaretha åter stod nu, mera strängt än någonsin, på sina rättigheter emot sonen, sedan hon sjelf börjat finna det svårt, att uppfylla sin sednare mans fordringar på ödmjukhet och undergifvenhet. Det gick henne, såsom det ofta går menniskor af mindre ädelt sinne, att de på den, som står under deras välde, hämnas det förtryck de sjelfva lida, ehuru sådant oftast sker omedvetet.

En stund efter Welams afresa inträdde Jörgen Bähr till sin hustru, nedsatte sig i en gungstol och sade, temmeligen vänligt: ”Säger du till åt Lisa, att hon hemtar mig tofflor, dessa skodon besvära mina fötter.”

Fru Margaretha steg genast opp och gick ut. När hon återkom, nedsatte hon sig ej genast vid sin knyppeldyna, utan stadnade vid mannens stol i det hon sade: ”Fru Maria Johansdotter, min fränka, har bjudit mig till sig, hon ernar låta döpa sitt lilla barn i dag. Jag skulle gerna gå till henne, om så passar.”

”Jag måste sjelf gå ut i afton, och båda kunna ej vara borta, ifall fru Ebba skulle hithemtas under tiden.”

”I afton. Vill du låta mig veta, hvilken tid du går ut?”

”Åhja, kanske klockan omkring fyra.”

”Innan den tiden kunde jag mycket lätt vara hemma.” Jörgens blick mulnade, han teg, men såg ond ut.

Fru Margaretha sade ej heller något vidare, utan gick att sätta sig vid knyppeldynan och började reda sina trådar. En stund tego båda. Lisa inhemtade tofflorna. Slutligen trädde Jörgen dem på sig och sade med detsamma: ”Jag ref i ons ett hål på min gröna rock, det behöfver lagas.”

Fru Margaretha gick för att hemta rocken. När hon återkom, framtog hon en korg, deri en mängd nystan förvarades. ”Dessa passa ej i färgen”, sade hon nästan vid sig sjelf.

”Du köpte ju grönt silke häromdagen, såg jag”, sade mannen.

”Ja, det finnes här, men det är för ljust, det duger icke. Men jag vet att krämarn här midt öfver har att sälja silke, jag skall hastigt gå dit och välja något passligare.”

”Du tänker således icke foga dig efter min önskan, att du må stadna hemma”, sade Jörgen, med sammanknipna, darrande läppar.

”Jag förstod icke, att du hade något emot, det jag för ett ärende skulle på ett ögonblick gå tvärs öfver gatan, och det är ju till din rock, som silket behöfves”, svarade fru Margaretha, som började känna tårar stiga opp i halsen.

”Låt Lisa gå”, svarade Jörgen bestämdt, med vredgad röst.”

Mycket ödmjukare, än man skulle ansett möjligt för fru Margarethas kantiga figur, svarade denna: ”Jag fruktar Lisa icke förstår att välja.”

Att mannens vrede nu steg högt, såg hon på läpparnes darrning, men hade svårt att förstå, hvarmed hon så retat honom. Utan att dock våga yttra något, gick hon att tillkalla Lisa, visade henne rocken, lemnade åt henne silket och bad henne gå i krämarns bod, för att köpa mörkare silke, och välja det i färgskiftning lika rocken.

Fru Margaretha vågade ej sätta sig för att försöka reda sin knyppling, ty hon visste att mannen skulle anse det som ouppmärksamhet emot det arbete, han ålagt henne. Hon satt derföre med rocken i famnen till dess Lisa återkom.

”Hvad tänker du på, flicka”, sade fru Margaretha fräsigt, och med en slags belåtenhet omfattande tillfället att få låta emot någon den harm utbryta, som började koka inom henne, ”ser du då inte, att det der silket är ljusare, än det du fick till prof, och du skulle ju köpa mörkare.”

”Silket är ju rätt bra likt”, inföll Jörgen, ”men du är alltid otålig, hvem kan göra dig i lag.”

Lisa gick och frun satte sig att stoppa med det olika silket, men arbetet blef naturligtvis ej vackert, utan stoppen blef ganska synbar. ”Jag hade kunnat skicka den ut att lagas”, sade Jörgen, när frun lemnade honom rocken. ”Det synes nog på arbetet, hur villig du var att göra det.”

Fru Margaretha vågade ej invända, det hon gjort sitt bästa och att silkets färg var anledning till att det syntes; men den orättvisa beskyllningen för ovillighet sjöd i henne.

Jörgen Bähr fortfor nu en lång stund, under tystnad, att låta gungstolen gå. Fru Margaretha knypplade i tysthet. Slutligen yttrade Jörgen torrt: ”Fru Ebba och hennes döttrar torde snart vara att förvänta, blir allt i ordning?”

”Jo, snart hoppas jag allt är ställdt enligt dina ordres. Welam for ut till Hufvesta. Han erbjöd sina rum, för att de fångna damerna skulle kunna få mera utrymme, efter hans rum just stöta intill deras.”

”Du kan ju taga dem alla.”

Fru Margaretha såg på sin man, för att få reda på, om det var så hans verkliga mening; men han vände sig ifrån henne emot fönstret. ”Skall jag då låta bortföra alla onödiga möbler ifrån dessa, liksom ifrån de andra båda rummen?”

Nu vände sig Jörgen om, och fru Margaretha såg att han var nästan blek af vrede: ”Jag vånner du låte bära bort dig sjelf först! Får jag någonsin ha en oförbittrad stund för dig? Jag var så enkom nöjd och glad, när jag kom hem; Hans Furstliga nåde var mig så särdeles nådig, och hade låtit kalla mig, för att ge mig några befallningar om de fångna fruntimmerna. Jag var så upprymd och tänkte få prata en förtrolig stund hos min hustru. Men det hade jag bort veta förut, att din motspänstighet alltid skulle förderfva hvarje glad stund.”

”Min Gud, hvad är det då, som jag sagt eller gjort”, frågade ängsligt fru Margaretha.

”Det förstås, du är oskyldig och har aldrig felat, det vet jag nog af gammalt! Hvad har du väl annat gjort, än motsagt mig hela tiden, sedan jag kom in. Den undergifvenhet och aktning, du är skyldig din man, den synes du rakt ej veta af. För husfredens skull, ger jag efter i det längsta. Det är väl derföre du också aldrig vill ge med dig, utan alltid skall ha din vilja fram. Ingen annan man skulle tåla motsägelser af sin hustru, sådana du nu i dag ock hållit på med.”

”Då äro de ock, i sanning, tyranner”, utbrast fru Margaretha, ”om ej ...”

”Det är så, ja. Jag känner den visan. Den sjunges alltid, att männerne äro tyranner. Den har jag nog hört.”

”Ja, *om* det verkligen är så, att ingen annan hustru får följa sin egen vilja så mycket, som jag, då äro, i sanning ...”

”Envis i sista stunden! Kan du aldrig ge med dig och lära dig undergifvenhet. Men se, lyda skall du, och kom ihåg att du aktar dig härnäst. När du hör, att jag ärnar mig ut och vill ha dig hemma, då har du ingen ro för att du skall ut. Huru mycket knotter och oväsende gör du icke, för att jag ber dig laga några stygn på min rock! Och när jag redan i dag bestämt för dig de två rum, fångarna skola bebo, då kommer du åter och vill ställa efter din näsa. Nej, Greta, passa på att foga dig, det är tid på, att jag blir herre i huset.”

Fru Margaretha teg, men högt blossade rodnaden på hennes eljest bleka kind. I detsamma kom Lisa och bad frun komma och se om ett skåp blifvit rätt ställdt. Frun följde henne, men stadnade sjelf några minuter i farstun, hvarunder hon girigt insög den kalla höstluften.

”Hvarföre blef jag skapt till qvinna. Att vara man, att herrska! Detta vore lycka. Ja, jag tror jag kunde vara god, om jag vore man; men hyckla och smila, den förtrycktas vapen, ha, jag föraktar dem. Välan”, här skrattade hon ett obehagligt skratt, ”jäg skall bli god och lydig, jag skall hyckla, jag skall smila, jag skall sälja min själ till list och elände. Jag har dock varit ärlig, om än kanske stundom sträf. Ödmjukare kan jag ej vara! Var jag då verkligen uppstudsig i dag? Nej, nej, jag var det icke! Men jag skall smila, jag skall ljuga,

jag skall låta kalla mig god, till belöning för min lögn. – Ha, qvinnor, också jag får ju qvinnor att herrska öfver. Ha, ha, fru Ebba, hvarochen är herre öfver sin stackare, och nu är ni min.” Hon gick in i de rum, som iordningställdes för de fångna fruntimmerna, och de anordningar, hon der vidtog, ökade ingalunda de få beqvämligheter, man bestämt för dem.

Jörgen Bähr steg opp och slog några slag öfver golfvet. ”Ja, giftermålet är en säck med många ormar och en ål uti, huru hoppas att just få tag i ålen! Sådana äro qvinnorna! Bland tusende, hvar finner man en, som är foglig och icke träter emot i det sista? Sedan den der smulan ungdomsrosor är förbi, återstå blott taggarne. Dumt att gifta sig med en gammal qvinna. Då får man ej ens den der smulan fägring, och hvad är sen hela slägtet värdt. En hushållerska, som sköter mitt hus, kan jag köra bort när jag vill; en hustru kan jag ej slippa. Hvad vill man göra, man får väl lof att dra sitt kors med tålamod. Men visst skall frun lära sig lyda utan invändningar, dertill är jag herre i mitt hus.”

XXVI.

Långsamt skrider tiden, men den går dock framåt äfven för fången. Om fru Margaretha trodde sig kunna reta fru Ebba, och sålunda vinna välde öfver henne, så hade hon alldeles missräknat sig. Fru Ebba syntes knappt märka de små förtretligheter, som hennes värdinna, eller rättare fångvakterska, kastade i hennes väg. Icke heller tycktes hon fästa sig vid de många umbäranden, hvartill hon var tvungen, då hertigen till de fångnas uppehälle icke bestod något, men deremot alla dyrbarheter blifvit dem fråntagna. När Fru Margaretha inför sin man ödmjukat sig och erkänt sig saker till alla möjliga och omöjliga förseelser, och i djupaste vördnadsfullhet jakat till allt, hvad han talat, då jäste ofta hennes sinne så, att hon velat i raseri krossa både honom och sig sjelf. Men hon skrattade då sitt hemska skratt och gick in till sina fångna gäster, för att ge luft åt den qväfda branden. Men i sitt höga, sorgsna lugn satt fru Ebba oåtkomlig för hvarje stickord och hvarje försök att reta henne. De unga voro dock mindre sansade, och isynnerhet Hebla grät ofta af förtret, när fru Margaretha lemnade rummet.

Fru Margaretha lyckades mer och mer att behaga sin man. Hon utförde orubbligt sin en gång fattade föresats att skaffa sig ett mildare bemötande, genom list och förställd ödmjukhet, då hon ej lyckats behaga honom genom sitt ärliga, om än något sträfva och kantiga, sätt. Till sin förvåning märkte hon nu, att hon inom kort vann frihet och makt, i stället för det fordna tvånget, och dock led hon deraf, ty hon föraktade sig sjelf för sin falskhet.

Stundom blef den rol, hon antagit, ganska svår att spela. Så hvarje gång hennes man började tala om sin unge stjufson och med harm utfara emot honom och klandra honom för det han icke syntes i föräldrahuset. Att höra Welam beskyllas för att söka dåliga sällskaper och dylika förebråelser, var en svår pröfning, men fru Margaretha åtminstone teg, om än hon ej presist kunde förmå sig att jaka med. ”Det är endast din vanliga sjelfvillighet, som gör honom omedgörlig. Är han icke mot dig mjuk som vax? Men du låter honom fortfara i sin uppstudsighet, bara för att förarga mig. Eller vågar du påstå, att han icke på din befallning skulle besöka sitt föräldrahem?”

”Jag skall bjuda till, min herre och man, att få honom hit. Behagar du tillåta mig att resa ut, för att vidtala honom, så skall jag föreställa honom att han har orätt.”

Med tungt hjerta begaf sig fru Margaretha på väg. ”Min son, min son, skall jag inför honom bruka list och lögn! Aldrig – Welam, min Welam. Skall din moder hyckla inför dig. – Aldrig! Må mig hellre drabba hvad som helst! Och dock måste jag ju säga honom, att jag kommer till honom af längtan att se honom blott, jag måste ju be honom för *min* längtans skull komma till hemmet på några dagar; och det är ju dock icke sannt, att det är derföre jag ber honom komma, utan för att Jörgen så vill. Men säger jag honom detta, så kommer han icke, och min herre har ju ålagt mig att skaffa honom hem. Han tål icke att Welam visar honom

motvilja. Men är det då falskhet af mig att bedja honom komma? Jo – jo – det är så, huru mycket jag än längtar, men för *min* skull hade jag aldrig velat tvinga honom. O, min Welam, tvång är så tungt att bära, att jag ej ens ville pålägga dig moderskärlekens! Dock, det måste ske! Min pligt är lyda – jag skall lyda, må Herren förbarma sig öfver min själ.”

Fru Margarethas bön till sonen att dock komma hem, emedan hon ej längre förmådde sakna honom, måste villfaras, och Welam lofvade snart komma, för att dröja hemma några dagar, ehuru motvilligt han gaf sitt löfte.

Akta dig, Welam, akta dig du unge, du sköne, res icke till din moders hus! stadna ute på ditt kära Hufvesta. Moder, moder, bjud icke din son komma. Var vild, var motsträfvig, var blott denna gång uppstudsig, följ blott denna gång ditt inres varnande röst. För icke din älskling till döden!

Welam begaf sig följande morgon på väg, för att besöka sin mor. Han kastade sig på sin häst, men hans sinne var icke gladt och lätt, som vanligt. Det tycktes honom tungt att besöka sitt hem, nu ett fängelse för ädla qvinnor, och beherrskadt af en stjuffader, som han ej kunde älska. Han red framåt, utan att ge akt på den bekanta vägen, då hans häst skyggade, ryckte häftigt till och hade nära kastat honom mot en stenhop, om han varit mindre god ryttare. Härvid vaknade Welam ur sin tankfullhet och varsnade en liten gumma, som stod vid vägen och som med sina besynnerliga rörelser och kastningar med armarna, hade skrämt hästen.

En ung riddersman ansåg sig stå så högt öfver en person af folket, att han knappt kunde tänka sig möjligheten af, det en sådan kunde våga försöket att retas med honom. Welam var redan förut misstämd, och att bli mål för en gammal gummas gyckel, var mera än hans tålamod kunde fördra. Med ett häftigt ”ur vägen hexa”, gjorde han en hastig sats framåt; men gumman, i stället för att gå ur vägen, räckte ut sin hand för att fatta i betslet och rycktes af hästen ned, föll omkull och tumlade i diket.

”Welam ägde dock icke nog af sin samtids förakt för den ringa, för att rida bort och lemna gumman åt sitt öde; hans harm svalnade genast, när han såg hennes missöde, och i detsamma kastade han sig af hästen, för att se om hon skadat sig.

”Hi hi hi, si på Hufvestaherrn! Den fattiga rider han ned i diket. Han kommer nog sjelf med ännu. Jo jo, svarte Klas reste, han, men hela boet är qvar ännu! Men honom, som var mitt hjertas barn, honom ha de pinat och plågat till döds. Åh håh, så fager kind! Jo jo, den är god att smeka åt sotnäsans flicka! Men blodig hands barn, smeker med blodig hand.”

”Understa dig att röra vid mig”, skrek hon till vildt, när Welam räckte ut handen för att hjelpa henne opp, och stod med detsamma sjelf med ett hopp högt på stenhopen. ”Gå, gå bara. Allt färdigt. Ock Hufvesta! Förräderi och kungamord, nesa och ärelös död rufva der. Hufvesta, akta dina herrars hufvuden, de vilja ej sitta fast, hi hi hi.” Med detsamma var gumman försvunnen i skogen.

Welam kastade sig åter på sin häst och hans sinnesstämning blef ej bättre efter detta möte. Hexor och trolleri hade aldrig hans glada sinne frågat efter, eller befattat sig med; men nu kom det honom så rakt på lifvet, och liksom hans tid i öfrigt, tvekade han icke på den skadliga inverkan, sådant kunde utöfva. Snart glömde han dock alla obehagliga tankar, ridten i den friska morgonen lifvade honom och innan han hunnit fram till Stockholm, logo redan hans strålande ögon lika frimodigt, som vanligt, under baretten.

Welam ansåg för sin skyldighet att besöka de fångna fruntimmerna, då han nu skulle vistas hemma, ehuru djupt han än kände obehaget af att just detta hem skulle vara deras fängelse. Han lät nu hos fru Ebba anhålla om tillstånd att få göra sin uppvaktning.

”Jag tycker att mor icke borde ta emot honom”, sade Karin till sin syster. ”Mig synes, att vi ha nog förtret af modren, utan att en sådan der ung gök skall tycka sig ha rättighet att visa sig oartig.”

”Söta du, min Karin”, svarade Hebla, ”icke tycker jag vi ha så öfverflöd på nöjen, att vi icke kunna tåla vid en ungherres visit. Han är rätt vacker och ser så galant ut, det såg jag i går, när han red in på gården.”

”Kära Hebla, du är då nöjd, bara du får prata, det må sen vara med hvem som helst.”

Fru Ebba hade icke hört sina döttrars samtal, och svarade endast: ”Kapten de Wyk är välkommen.”

Med någon köld helsade fru Ebba den inträdande, Karin rodnade och Hebla kastade en triumferande blick på henne, som om hon velat säga: ”Aha, ser du att han kan tåla ses på.”

Samtalet emellan de unga var snart i gång. Fru Ebba deltog endast sällan deri. Men Hebla pratade lifligt och försäkrade att hon storligen kände sig i behof af att röra på munnen, hon hade denna tid verkligen fruktat att förlora talförmågan. Hon skonade nu hvarken hertig Carl eller hans anhängare, och uttalade helt öppet sin onåd öfver dem alla.

”Hebla”, sade Karin med en min af tillrättavisande.

”Söta, snälla Karin, bli inte alls ledsen på mig. Nog vet jag att Kapten de Wyk är vid flottan och att den nu befalles af hertigen; men om kapten de Wyk tycker att det är rätt att kungens folk och kungens flotta lyda kungens värsta fiende, så bryr jag mig alls icke om hvad han tänker, utan jag säger helt tryggt, att det är orätt!”

”En så ung jungfru, och ändå så sträng”, gycklade Welam, ”men tycker icke den stränga jungfrun, att då icke kungen sjelf kan eller vill regera sitt rike, så är det bättre att lyda den som styr, än att göra storm och oro i fäderneslandet?”

”Ja, blott den som styr ville göra det ärligt och rätt i kungens stad och ställe, och icke såsom nu sker i kungens namn befalla myteri mot kungen, och icke taga frihet och egendom från kungens bästa vänner, för uppror mot kungen. Nej, kapten de Wyk, ni kan aldrig försvara hvarken er eller er hertig.”

Welam log åt den ungas ifver, men kunde icke låta bli att söka försvara sig. Kathrina sade väl ingenting, men ehuru hon syntes vilja stäfja Heblas frispråkighet, så visste han väl att hon delade dennes åsigter och ogillade det parti hvartill Welam hörde. Han kunde icke förklara för sig sjelf, hvarföre han på något vis kunde oroas af en ung flickas tysta missnöje, han brydde sig ju ej ens om Heblas helt klart uttalade klander. Men han kunde ej slippa den tanken, att Kathrina ogillade honom, han ville försvara sig, och han ville att hon skulle gilla hans handlingssätt.

Sedan Welam gjort bekantskap med de ofrivilliga gästerna i hans hem, besökte han dem dagligen. Han gjorde till sin uppgift att söka göra deras fångenskap drägligare, hvilket ock var så mycket behöfligare, som fru Ebba sjelf nödgades sörja för sina behofver, och det för henne mången gång var svårt om medel ens till det oundgängligaste. Welam lyckades att i hemlighet anskaffa åtskilligt, hvilket fru Ebba då ansåg såsom någon frikostighet af hertig Carl, och fru Margaretha åter trodde, det fru Ebba sjelf lyckats erhålla några medel till sina utgifter.

Ett nytt bekymmer började vakna hos fru Margaretha. Hon började hos sin son varsna ett allt mer tilltagande intresse för de fångna fruntimmerna. Hon fruktade, det han skulle fatta tycke för någondera af de unga damerna, men vågade icke derom yttra något för sin man. Hennes oro i detta afseende blef med hvarje dag lifligare. Hon hade nu under loppet af flere veckor lyckats att göra honom till viljes. Framgång i affärer hade gjort hans lynne gladt, och med förvåning hade hon märkt, att hon nu i åtskilligt kunnat följa sitt eget

tycke, emedan mannen ej befattat sig med att i saken befalla något. Hon började redan tro, det hon hade lyckats i att vara honom till nöjes. Skulle hon nu då åter reta honom?

Hos de fångna fruntimmerna visade sig Jörgen Bähr sällan, men alltid på ett sätt som gjorde att de måste tro sig i honom hafva en välvillig värd, hvilken endast af undfallenhet för sin hustrus nycker, icke i allone sörjde för deras trefnad och välbefinnande.

Jörgen Bähr hade firat sin namnsdag. Han hade varit en älskvärd värd för sina gäster och gladt i deras sällskap gycklat öfver sin svaghet att låta leda sig af sin hustru, under hvars toffel han medgaf sig alldeles stå.

”Hvad kära syster är för en lycklig qvinna”, utlät sig nu fru Margarethas fränka vid afskedet, ”den, som har en sådan man, må tacka Gud. Men kära syster, jag är en gammal vän och måste säga sanningen rent ut: hvarföre ser kära syster alltid så allvarsam och tvär ut ändå? Om också icke allt skulle gå efter kära systers hufvud, så får hon väl ha tålamod ändå. Har icke en man rätt att befalla? Kom ihåg, att kära syster skall vara tacksam emot sin man, är det icke han, som både kläder och föder sin hustru. Och kom också ihåg, att om han ibland kan vara knottrig och ovänlig, så hvad vet syster om han icke kan ha något bekymmer på hjertat, som ej syster vet af. Icke för illtyck, men jag har länge velat säga er detta helt ärligt, när J, kära syster, alltid ser så styf och oglad ut.”

Ett ögonblick sväfvade på fru Margarethas läppar att svara: ”kan då icke äfven jag kanske ha bekymmer, som oroa mig, så väl som han kan ha sina;” men hon sväljde sina ord och gick in till sin man, den hon nyss sett så vänlig och glad och hoppades finna vid godt lynne. Med allt det uttryck af vänlighet, som var henne möjligt att lägga öfver sina hårda drag, sade hon till mannen: ”Misstyck icke att jag frågar: skulle det vara dig emot att begå så, att de Flemingska fruntimmerna äfven kunde flyttas ut på landet till de andra finska fruarna?”

”Hvad är det nu åter för krångel”, frågade Jörgen.

”Jag tänker blott att det kunde vara så godt, emedan jag rädes att de vilja omsnärja Welam med sina finska trollkonster.”

”Hvad ondt kunna de göra den morsgrisen?”

”Jag fruktar, att han kunde fatta kärlek för jungfru Karin. En sådan fattig och förnäm hustru vore en för dyr möbel i huset. All Flemings egendom är ju konfiskerad.”

”Har han då ej vett, du plär ju skryta med hans förstånd?”

”En ung man är ej alltid nog försigtig”, svarade fru Margaretha något darrande på rösten, ty hon märkte att i hennes ord låg en slags invändning mot hvad mannen sagt. Då en stund förflutit under tystnad repade hon dock mod och sade: ”Skulle de icke kunna vistas med de andra finska fruarna på Jäders Ekhammar?”

”Icke ligger Ekhammar i Jäders socken.”

”Jag känner det ej alls, utan har blott hört så sägas.”

”Nej, det ligger i Kumla.”

”Jaså, kanske det ligger der.”

”Kanske? Jag har ju sagt dig, qvinna, att det ligger i Kumla, och du står der och lipar med ditt kanske! Du har inte samvete att medge att du har orätt, nej du strider till sista andetaget.”

”Herre Gud, Jörgen, vredgas icke, jag vet ju inte hvar det ligger, jag trodde så bara, och vill gerna tro att det ligger hvar som helst du säger att det finnes.”

”Ja, det är just det förbannade, att du låts ge efter, men att foga dig rent och ärligt kan du icke, utan har alltid ett inpass i behåll.”

Fru Margaretha teg, likså hennes man; men med retad uppsyn gick han några hvarf fram och åter öfver golfvet. Slutligen gick han ut med ett: ”det är outhärdeligt” och slog dörren hårdt i lås efter sig. Frun lemnade äfven rummet och gick ut genom farstun, der hon mötte Hebla bärande en vattenkruka, med hvilken hon ernade sig in.

”Jaså, jag ser jungfrun gör sig till”, sade frun.

”Åh, fru Margaretha ser nog till att vi ej få för mycken oppassning af tjenstefolket, och när jag får gå ut om rummen så mycket, så bryr jag mig visst ej eller om det, nog passar jag gerna opp oss.”

”Så tycker jag ock, att ej högfärd nu är på sin plats. Jag tycker ock, att man kunde låta bli att kråma sig och ge söta miner åt ungkarlar.”

På Heblas läppar sväfvade ett hvasst svar, men hon qväfde det och gick in, utan att låtsa höra något.

Fru Margaretha stod en stund qvar, gick derpå in till sig och kastade sig i sin länstol der hon betäckte ögonen med handen. En stund satt hon så, derpå såg hon opp, knäppte hårdt ihop handen, som hon tryckte mot bröstet och sedan med en häftig åtbörd slängde ifrån sig. ”Ha, det bär nedåt Margaretha! Hvad blir det af dig? Åhjo, det vet jag, du blir en käring! Det är detta du blir, med stora steg. Märker du det? Min Welam, min Welam.” De sista orden sade hon med djup känsla, nästan med förkrosselse.

Efter en stund började hon åter: ”Men dock måste jag försöka lindra, hvad som blefve hans olycka. Ha, och det var jag sjelf, som tvang honom att lemna Hufvesta. Jag måste ju så. Men aldrig skall denna stolta fru Ebba få den segern, att förkasta min Welam. Hon skulle anse honom för ringa för sin förnäma dotter. Denna omsorg, dessa artigheter emot dessa jungfrur, och denna köld emot henne, som jag längesedan bestämt honom! Godt, det måste så ske. Krokvägar skola åter föra till målet, der raka vägen är stängd. Det börjar gå helt vandt redan sålunda. Jag tar mig, jag blir helt läraktig”, tillade hon med ett bittert skratt. ”Hvarför skall jag tveka att gå krokvägar? Jag var bara för stolt att gå sådana förr. Ödmjuka dig, Greta, kryp krokvägar. Herr Anders kommer väl ren i dag, för att se efter om fångarna sitta här qvar. Nå, nå, jag skall väl hitta på att få honom att skaffa dem härifrån, dit pepparn vexer.”

Att kasta en blick in i det hem, som nu var Ebba Stenbocks och hennes döttrars, kunde icke underlåtas, men vi älska ej att dröja der och lemna derföre fru Margaretha, utan att ens se huru hon ställde till för att befrämja de fångna fruntimrens förflyttande till annan ort.

## XXVII.

Få dagar sednare erhöll fru Ebba tillsägelse att, jemte sina döttrar, vara färdig till flyttning och afhemtades snart till sin nya vistelseort, som dock icke blef Ekhammar i Jäders socken.

Att fru Margaretha likvisst hade missräknat sig, kan man lätt sluta deraf, att uträkningar af detta slag så sällan lyckas. Welam började åter att till det mesta vistas på Hufvesta, och många dagar hade icke förgått innan han lyckats få reda på, hvart de fångna fruntimren blifvit förda. Lätt fann han en förevändning att uppsöka dem i deras nya hem, der han nu af Hebla mottogs gladt, som en gammal bekant, af Kathrina med blossande kinder och af fru Ebba liknöjdt nästan tvärt.

Welams besök blefvo allt tätare och fru Ebba såg dem med allt mera missnöje. Slutligen ansåg hon sig ej längre böra dröja att derom tala med sin dotter. En dag då Hebla åtagit sig något litet hushållsgöromål i det yttre rummet, så att fru Ebba och Karin voro ensamma i det inre, förde den förra talet på Welam de Wyk och sade: ”Mig synes icke godt, att denne unge man så ofta besöker oss. Man skall berätta derom, det är icke bra. Men ännu mera misshaga mig hans täta besök af andra skäl. Denne unge man är icke ett passande sällskap för mina döttrar.”

”Huru så, morkär”, frågade Karin rodnande.

”Behöfver jag väl säga min dotter, att det icke är krigare, sådana som slutit sig till upprorets sak, hvilka vi böra värdera och hylla! Karin, min dotter, du fäller blicken, rodnad flyger opp på din kind. Gud bevare dig, mitt barn, för att icke hafva betänkt, hvem han är, hvem du är! Mitt barn, låt icke denne ynglings fagra yttre och älskvärda väsende finna en väg till ditt hjerta. De ungas hjertan rådfrågas sällan, vid frågor om de högättades giftermål, och dock är detta ofta sorgeligt. Det synes de ungas hjerta ofta svårare än döden, att försaka den hjertat fäst sig vid. Derföre, min dotter, vill jag varna dig. Var vaksam, besegra ditt hjerta i tid, innau det fäst sig så, att det icke kan lösslitas.”

Gråtande lutade sig Karin till sin mors bröst och gömde sitt hufvud emot henne i det hon sade: ”Min mor, min mor, det är för sent, det kan icke mera besegras.”

”Äfven denna sorg skulle då icke vara oss besparad! Välan, Katharina Fleming skall och måste kunna besegra sig sjelf! Att öfvergifva sin ungdoms dröm är tungt; men med bön till Gud om styrka, skall det dock innan kort lyckas, och troget skall din moder stå vid din sida och stödja dig i striden. Gud hjelpe dig, mitt älskade barn!”

”Min mor, är det då så otänkbart, att jag en dag kunde bli Welams maka? Skall icke min mor, för sin dotters lycka, vilja försaka den högre börd, som hon kunde fordra af den, åt hvilken hon ville gifva sitt barn?”

”Min dotter”, sade fru Ebba i det hon reste sig opp och förblef stående: ”En drottnings fränka kan, det låter tänka sig som en möjlighet, nedstiga till en de Wyk; Ebba Stenbocks dotter kan gifta sig med sonen till sin moders fångvakterska, men aldrig, aldrig skall Klas Flemings dotter äkta en hertig Carls man.”

Karins kind blef hvit, hon vacklade. Efter en stund sade hon sagta: ”Moder, Welams sinne har varit dåradt af hertigens falska tal. Kanske skall han än en dag finna sin orätt och åter bli konungen trogen.”

”Väl, må han göra det, det skulle lända honom till heder och den rättvisa saken till fromma.”

Åter vexlade Karins kind till röd och hennes blick strålade då hon sade: ”Moder, ville du gifva din dotter åt den ringe ädlingen, om han skulle egna sig åt sin rätte herres tjenst?”

”Karin, din fader förenade hos sig flere af rikets högsta embeten, än någon annan man, han var mäktig som en konung i Finland. Hade han velat behålla Finland för sig, så hade det varit hans, men han var bottenfast trogen i lif och död och tänkte aldrig på, att vara annat än sin konungs första man och den, som på sina skuldror uppbar hans makt. Hans ätt var hög, den säges härstamma från en af Roms konsuler; den har varit utgrenad i många länder, stolt och ädel i alla. Din moders ätt är hög som hans, den har satt drottningar på Sveriges thron, utan att deraf anse sig hedrad mera än förut. Skall Flemingska, skall Stenbocks-ätterna säga: Ebba Stenbocks sinne har blifvit förödmjukadt af fängelse och brist, så att hon ger sin dotter åt hvem, som lofvar att försörja henne. Katharina, skulle väl Johan, skulle din broder gilla en sådan förbindelse?”

”Ack Johan, han skulle icke vilja göra mig olycklig. Det skulle hans varma hjerta icke. Äfven J, min morkär, sade ju nyss att bördens företräden dock *kunde* åsidosättas. Är er dotters sällhet icke för er mera, än rang och börd?”

”Karin, en enskilds, en flickas lycka är en ringa ting. Den varar några år kanske, och förgår som daggen om morgonen. En urgammal ätts ära består klar och ofördunklad, menniskoålder efter menniskoålder, sekel efter sekel och inför den försvinner den enskildes glädje, den enskildes lidanden så, att de ej ens bemärkas. Detta är det stolta af att tillhöra en stor, en ädel ätt! Men, mitt barn, hvartill allt detta? Denne unge man har ju ej ännu begärt din hand; han har ej ens lemnat hertigens tjenst, utan fortfar att tjena ett förrädiskt parti.”

”Han har tvekat att våga framställa en bön om min hand, utan att äga större anspråk derpå. Till hertigens parti har han egentligen icke slutit sig, men han är kapten vid flottan, och denna är nu i hertigens händer!”

”Han synes icke hafva tvekat att locka dig, utan att hafva talat vid din moder. Dock – Katharina, du har fäst ditt hjerta vid honom, må han göra sig dig värdig. Må han, i sin konungs tjenst, göra en bedrift värdig att belönas, och Ebba Stenbock skall glömma hvarje tanke på hvad hon offrar, för att gifva honom den belöning hans gerning förtjenar, och mera kan hon ej gifva, än då hon ger honom sitt barn. Säg honom att det finnes ett uppdrag för honom att utföra, farligt kanske, ty det är farligt nu i detta land att tjena sin konung, och trohet straffas som förräderi; men lyckas han, skall han äga sitt samvetes vittnesbörd att hafva handlat rätt, sin konungs nåd och – Katharina Flemings hand!”

## XXVIII.

Sigismund skulle landstiga i södra Sverige. Stålarm, med en liten flotta hopsamlad och bemannad i Finland, var färdig att landstiga vid Stockholm. Hertig Carl lemnade Stockholm, för att tåga emot konungen, och snart derefter var redan hufvudstaden i de kungligas våld. Allt tycktes lofva framgång åt konungens sak, endast stora flottan, som nu låg vid Åland, kunde vinnas.

Fåfänga voro dock alla försök att vinna Amiralerna Joachim Scheel och Peder Stolpe för den kungliga saken. Hvarje budbärare, som insmög sig bland besättningarna för att söka inverka på dem, blef upptäckt och sänd till hertigen. Att vinna någon af officerarne vid flottan till ombud för konungens sak, var således af hög vigt. Welam de Wyk hade uppehållit sig i land för tjensteuppdrag, nu skulle han bege sig ombord.

Flottan, så väl som hvarje annat verk i landet, sades stå i konungens tjenst, men lydde endast hertigen och användes af honom, när så påfordrades, emot konungen. Mången slöt sig till hertigen af full öfvertygelse om att det för fäderneslandets väl vore vida önskligare att få till konung den kraftfulle, verksamme Carl, än den tröge, bigotte katoliken Sigismund, som dertill alltid skulle komma att mera befatta sig med Polens, än med Sveriges angelägenheter. Många af flottans officerare hade icke egentligen gjort sig reda före, det något annat kunde komma i fråga, än att qvarstå i sin tjenst; flottan må sedan hafva blifvit förd enligt konungens eller hertigens order. Till desse hörde den mycket unge Welam de Wyk, så mycket hellre, som i hans hem aldrig hade blifvit satt i fråga hertigens rätt att handla såsom han det gjort, och i allmänhet i Stockholm inga röster vågade yttra något till konungens fördel, om än några hade haft håg derföre.

Fru Ebbas och de ungas nit för konungens sak hade nu väckt Welams tankar på, att det ju dock egentligen var emot konungen han skulle tjena, och när nu flottan skulle ut att strida emot konungens sak, kanske mot hans person, så fann han att han borde bestämma sig antingen för den ena eller den andra sidan, och han valde den, der hoppet att få äga Katharina vinkade honom. Hvilket parti han utan henne skulle slutit sig till, vet man icke.

På skeppet Blå Falken hölls gästabud. Glasen klingade hurtigt, och muntert förde gamle Amiralen Peder Stolpe ordet. Nu steg han opp och sade: ”En skål, mina herrar, för Hans Furstliga nåde, Svea rikes regent och fäste! Lycka och framgång åt hans företagande och må hvar och en, som sviker honom, dö en förrädares död!” Härvid fäste han blicken på Welam de Wyk, och ynglingen, ovan vid svek och list, och som nu ej kunde undgå att tänka på i hvad ärende han var stadd, vexlade färg, men hemtade sig snart åter då Amiralen tillade: ”må vi här, der endast trogna hjertan klappa, höja ett lefve! för rikets föreståndare och vår sanna

lutherska religions beskyddare.” Nu uppstämdes ett skallande hurra, och den gamle Amiralen, liksom i ett anfall af öfverdådig fröjd, ryckte rocken af sig, slängde den ut genom kajutdörren och ropade: ”Åhoj, åhi, och gör som jag. Stryk flaggorna, J stolta örlogsmän alla, för hertigen vår herre och furste.”

Och skrattet och stojet tog öfverhand och rockarna kastades alla utom dörren. ”Nå, de Wyk, unge herre, vill J skämma ut gammalt folk och visa er klokare än de. Hvad har ni på hjertat? Jaha, si så der, nu äro vi alla flinka och fria i skjortärmarne. Si så. Skål nu för alla vackra, unga tärnor i Svea land. Åhi, åhoj, salutera, salutera, mina herrar, skorna af, ut genom dörren.”

Nya bålar, nya glas, nya skålar; glädjen allt högljuddare. Allt skulle utkastas, som i rummet fanns, bålar, glas, kläder; munterheten och stojet hade nått sin högsta punkt. Då inträdde en officer och hviskade några ord vid Amiralen i det han lemnade honom några papper. Amiralen steg opp, befallte att kläderna skulle inhemtas och sade: ”Mina herrar det är slut med skämtet, nu förestår allvaret.”

Hans ord föllo som is i det bullrande gelaget. Det gick en kyla genom alla. Hastigt hade de funnit och påklädt sina kläder. Med häpna blickar sågo de på hvarandra och på Amiralen; man såg att något förfärligt förestod, utan att ännu flere ord talats. De nyss af vin och stoj upphettade ansigtena, sågo hemska ut vid den hastiga öfvergången till förskräckelse. Men i Welam de Wyks inre uppstod en förkänsla af, att detta gällde honom. Han bleknade ett ögonblick, men snart hade han sansat sig och beherskade sig väl under det följande.

”Kapten Welam de Wyk, aflemna er värja.”

”På herr Amiralens befallning”, svarade Welam med fattning, ”men jag anhåller att få veta af hvad anledning.”

”Såsom saker till förräderi.”

Men hvarföre dröja vid denna mörka scen? I Welams kläder hade en tjenare på Amiralens förut meddelade befallning hållit undersökning. Misstanke var väckt, men ännu ägde man inga bevis. Sådana funnos nu till öfverflöd i Welams fickor. Bref från konungen, från fru Ebba och andra konungens anhängare, förhållningsorder och flere bevis på, det hans afsigt varit, att stifta myteri på flottan.

Welam fann att allt var förloradt. Saken var klar. Några ord till försvar för sitt förhållande ville Welam anföra, men Peder Stolpe afbröt honom sägande: ”Svek och myteri kunna ur ingen synpunkt försvaras. Har ni något annat att säga, har ni någon önskan, som jag kan villfara?”

”Naturligtvis har jag varit beredd på möjligheten af detta slut; jag har derföre blott en bön: låt mig få dö snart.”

En båt utsattes, bemannades. Welam nedsteg på tillsägelse. I månget hjerta rördes djupt medlidande med den sköne ynglingen. Peder Stolpe sjelf kände sitt öga fuktas.

Sedan alla man stigit i land, vinkade Welam åt en ung officer, att han önskade tala med honom. ”Carl Lennartson, du har visat mig mången väntjenst, gör mig nu den sista. För till min moder min sista helsning, bed henne förlåta mig den sorg jag gör henne med min död, och säg henne att jag beder herren Gud gifva tröst åt hennes hjerta, som alltid varit så varmt för mig. För ock en sista helsning till jungfru Katharina Fleming, säg henne att jag villigt går i döden för hennes skull, och nu har jag intet i denna verlden mera att ombesörja, utan vill blott tänka på evigheten.”

Få minuter sednare hade fru Margaretha förlorat sin förstfödde, sin ende son, och Katharina Fleming sitt unga hjertas älskade.

XXIX.

Allt närmare sitt mål syntes hertig Carl nalkas. Sedan Sigismund, efter det olyckliga slaget vid Stångebro, åter lemnat Sverige, tycktes han icke med vapenmakt, utan endast med protester och åberopande af sin rättvisa sak, förfäkta den. Så snart det kom an på ord och diplomatik, var Carl mästare och bevisade alltid klarligen, att han hade rätten på sin sida. Ännu, sedan Sigismund af ständerna blifvit afsatt, fortfor hertigen att hyckla en låtsad förnekelse af kronan, den han sade sig ingalunda hafva eftersträfvat. Sigismund sparade icke på löften om verksam hjelp åt sina trogna finnar, och orubbliga stodo hans finska anhängare, om de än stundom låtsade någon undergifvenhet emot hertig Carl.

Arvid Eriksson Stålarm uppehöll modigt konungens sak, och var alltid villig och redo till hvarje företag, som kunde befrämja den. Ifrig och orubblig stod äfven han på samma plats, der före honom kolossen Klas Fleming stått, och under skämtan och glädtig ridderlighet emot damerna, var han outtröttligt verksam och uppmärksam och redde sig i alla svårigheter. Blef det honom stundom för hett emellan bönderne å ena sidan, som gjorde allt för att understödja hertigen, och å andra sidan hertigens växande makt, så visade han sig stundom nästan undfallande. Men Carl trodde honom icke mer än jemnt och skref till honom: ”Vi känne alltför väl dig och dina medhållares krokodiltårar, och vete nog hvad J ställen i verket. Dock hoppas jag till Gud alsmäktig, att der skall komma klo för björnskinn, som man säger.” Och åter stod Stålarm fast och var döf för alla hertigens försök, att genom sina utskickade förmå honom till affall ifrån sin konung. Likasom Fleming, insåg han endast den enkla rättvisan af konungens sak, och befattade sig icke med att bedöma huruvida Sigismunds regemente kunde vara landet till mer eller mindre fromma. Sigismund var hans och rikets konung, och det var allt hvad han i den saken behöfde veta, för att till sista blodsdroppan och af all förmåga stå för hans sak. Carl hotade: ”Det är vår vilja att du afstår från din otillbörliga handel och begifver dig till oss, så framt du ej vill bekomma samma lön, som Johan Sparre vid Kalmar. Du skall veta, att så snart vi hafva fört den andra hopen af ditt parti till herbergs, skall ej heller du blifva förgäten, utan få din kål kokad.” Men Stålarm endast fördubblade sin verksamhet.

Herr Erik Liljeholm befann sig åter på Åbo slott, ibland de der använda officerare. Enevald Fincke hade, efter långvarig svaghet, ändtligen tillfrisknat från sina blessyrer och sedan blifvit af Stålarm sänd med bud till konungen, för att förfråga sig om hvad hjelp finnarne hade att påräkna, och skulle der qvarstadna för att se till, att det utlofvade manskapet verkligen skulle utrustas och så snart som möjligt aftåga.

Sigismund hade emottagit Johan Fleming med all den utmärkelse, han var skyldig Klas Flemings son. Firad och omtyckt, hade den unge, ridderlige Johan Fleming, som Konungens kammarherre, i kretsen af hofvets förnämsta och dess skönaste tärnor, framlefvat en tid af glans. Han hade åtföljt sin konung på det misslyckade tåget till Sverige, der Sigismund för alltid tappade sin krona. Johan hade hoppats, att der återfinna sin mor och sina systrar, men då konungen vände om utan att hafva hunnit Stockholm, blef detta honom en omöjlighet. Äfven Stålarm, som lyckats befria sin egen fru och många andra af de finska fruarna, hade icke kunnat få göra samma tjenst åt fru Ebba, som jemte sina döttrar var förd åt en annan trakt. Johan Fleming visste, att hans mor och systrar hade svårt att förse sig med sina behofver. Från godsen i Finland erhöllo de icke något. Dessa hade blifvit konfiskerade och af hertigen gifna åt andra ägare; och ehuruväl äfven de nu icke kunnat taga godsen i besittning, sedan landet åter var i Stålarms våld, så var dock ingen ordning och reda med dem. Hvad unge herr Johan erhöll från honom enskildt tillhörande gods, var äfven ganska ringa. Johan hade derföre begärt tillstånd att få resa till Finland, för att ordna och efterse egendomarne och ställa så, att hans mor och systrar skulle få något till sitt uppehälle.

Äfven Qvidja, Johans arfvegods, hade hertigen skänkt åt en af sina anhängare, som var gift med Klas Flemings en brorsdotter; men sedan hertigen lemnat Finland och hans befallningar icke der mera aktades, förvaltades det för Johans räkning, af samme fogde som förut.

I ett af tornrummen satt nu unge herr Johan Fleming och framför honom stod ödmjukt fogden Jost och åhörde hvad Johan sade, stundom med en bugning eller ett kort ord, bejakande hans befallningar.

Johan kastade då och då ögonen på några papper, som lågo framför honom på bordet, eller bläddrade i dem. ”Af gamla Göbla på Muddais mellangård”, fortfor Johan i sitt tal, ”får ingen skatt fordras för detta år. Hennes man stupade vid försvaret af Åbohus och hennes son säges hafva fallit vid Kastelholm. Jag vill icke att sten lägges på bördan. Växa de mindre barnen opp och bli arbetsföra, kan det bli tid att de erlägga sin skatt.”

”Fattiga gummorna Greta, Elsa och Brita”, fortfor Johan, blickande i papperen, ”få en half tunna råg hvardera. Lisa på Gäddnäs begär bete för en ko, det skall hon få. I öfrigt veten J, hvad jag eder tillsagt. Framför allt, försumma icke att aflemna den utlofvade gåfvan till kyrkan, äfvensom till de nämnde gubbarne på knektetorpet. Bemöt folket vänligt och lätta deras börda der du det kan, så lyda de villigt och arbeta med nöje, men drif dem icke, som boskapen, under oket. I morgon, innan jag reser, vill jag säga farväl åt dem af godsets folk, som vilja samlas här för att helsa mig.”

Jost bugade sig djupt och lemnade sin unge herre, under det han brummade för sig sjelf: ”Äpplet faller ej långt från trädet, det är som om jag skulle höra fru Ebba sjelf. Nymodiga tider, då bonden skall skonas; det lär väl då bli herrarne sjelfve, som få arbeta. Hvad under, att högfärd och uppstudsighet grasserar bland bönderne. Förr visste bonden hut, nu vet han knappt lyfta på mössan.”

”Nå, Johan”, sade Fleming till sin tjenare, som var sysselsatt med att skura blankt ett stycke af hans vapen. ”I morgon resa vi. Hvad menar du om att åter lemna Finland?”

”Jag önskade blott att eders herredöme redan vore hos hans kunglig majestät och andra, som längta efter eder. Krig och oro vänta här, och”, här log den gamle tjenaren ett förstulet leende, ”jag vet väl att det finnes ett par ögon, som speja efter min unge herre der borta.”

Johan rodnade lätt, men låtsade ej höra sin trogne tjenares frispråkighet. Han steg opp, slog några slag öfver golfvet, derpå sade han, som en fortsättning af sina tankar: ”och dock befriades så många andra finska fruar af Arvid Eriksson, men min mor och mina systrar, ack de bevakades bättre! Att nödgas resa, utan att träffa min morkär och mina kära systrar, det är dock hårdt och mitt hjerta blir tungt vid tanken på dem. Johan Bertelsson, om jag ej mera får se dem, skall dock du en gång säga dem huru kära de voro mig”, sade Fleming drömmande.

”Herr Johan, min ädle, älskade, unge herre, huru kunnen J tala sådana ord! Skulle jag, den gamle tjenaren, vara den, som efter eder skulle framföra helsningar! Sådan sorg skall väl, med Guds hjelp, icke vara mitt gamla hjerta bestämd. Hvi talen J så?”

I detsamma anmälte en tjenare att herr Arvid Eriksson anländt och önskade träffa herr Johan, och denne gick, något förvånad, för att möta sin oväntade gäst.

”God dag, unge herre”, tilltalade honom nu den ankommande. ”J synes mig helt förvånad att se mig, och det är väl icke eller att undra öfver, ty när hertigen håller på att elda badstu åt oss, kan man nog behöfva vara hemma och binda qvastar. Men jag önskade dock sjelf nu få råka eder.”

Johan Fleming välkomnade sin gäst och förde honom in i det inre tornrummet. Den gamle tjenaren kastade en lång, litet misstänksam, blick efter de båda herrarne, skakade på hufvudet och sade vid sig sjelf: ”Hade jag honom blott väl borta härifrån.

”Ernen J, unge herre, verkligen resa bort härifrån?” började nu åter Arvid Eriksson.

”Ja”, svarade Johan. ”Hvad jag här haft att uträtta, är fulländadt. Jag kom blott för affärer, Herr Klas är bortgången, min morkär och mina systrar i Sverige, jag har här intet mera att göra.”

”Sägen J så, herr Johan, hafven J icke konungens sak att förfäkta? Veten J icke, att vi stundeligen vänte, det hertigen skall anfalla oss?”

”Ja, jag vet det, men icke är min tjenstestad här. Då jag i fjol var med på det olyckliga tåget till Sverige, så åtföljde jag min konung, men här anser jag mig vara en öfverflödig person, som har intet att beställa.”

”Herr Johan, låt mig tala till eder, som en frände och vän. Väl var jag icke alltid i godt förstånd med eder salige herr fader, men dock ansåg jag honom alltid som en herre, den der i sig hade godt krut, och jag vill gerna hedra honom i hans graf, som en ståtlig man och riddare. Och eder, min unge herre, vill jag allt godt och väl, ty J ären en älskelig och hjertlig ung man, men bort mågen J nu icke fara. Hvad skulle väl folket säga, om J, konungens kammarherre och sonen af den man, som, näst hans nåde sjelf, var högste mannen i detta land, om J just nu skulle resa bort. Skulle de icke tro, att vår herre och konung icke äger hvarken vilja eller makt att försvara Finland, utan lemnar det vind för våg. Detta vore i sanning att förråda konungens slott och land.”

Johan steg opp, stödde sin hand mot bordet och sade: ”Visste jag, att jag skulle till något gagn vara, så ville jag visst icke resa. Förråda ens min konungs hund, ville jag ingalunda, mycket mindre hans slott och land. Kan jag, med min ensamma person, göra någon nytta, så vill jag gerna qvarstadna och med finnarne våga mig i den farlighet, som dem af hertigen kan förestå.”

Arvid Eriksson fattade Johans hand och utbrast glad: ”Se, unge herre, det är taladt som jag af eder väntade, och som en rättskaffens konungens man egnar. Hoppas jag dock att icke inleda eder i allt för stor farlighet. Min egen hatt tänker jag dock ej sitter mycket fast, om hertigen, det Herren afvände, skulle få öfvertaget; men är det så, så må man glader lägga hufvudet under för sin kung och sin heder. Och dermed Gudi befallat. Tiden väntar på ingen, jag bör icke vara borta från min plats.”

Under vänligt samtal följde Johan sin gäst ned till hans båt, och fyra raska roddare förde honom snart åter till Åbo.

Den unge Johan ville än en gång se de ställen, han på det vackra Qvidja mest hade älskat. Han for omkring och såg huru alarne speglade sig i sunden och huru björkarne sakta skakade sina gröna lockar. Men hvad han nu tänkte på, det förtrodde han icke ens sin gamle, trogne Johan Bertelson, som skötte de lätta årorna. Fröjdades hans tankar af den fägring, som omgaf honom, af solens glada sken mellan lunderna, och af vattnets stilla plaskande mot de grönskande stränderna, eller tänkte han på moder och systrar, eller gingo hans tankar ännu längre bort, till de strålande ögon, som kanske skulle fördunklas, om han icke mera skulle återvända? Hvem kan tyda den unges tankars lifliga spel?

Snart var äfven Johan åter en innebyggare af det fäste, der han tillbringat så mången glad stund i kretsen af sina käraste. Nu vid tjuguett års ålder stod han åter här, för att deltaga i en blodig kamp för sin konung.

XXX.

Få dagar sednare styrde hertigens flotta, under Joachim Scheels befäl, in på slottsfjärden. Med förakt afvisade Stålarm hvarje förslag om fästets uppgifvande. Äfven hotelsen att aflifva de nyss förut på Kastelholm tagna finska fångarne, verkade intet.

Det blodiga förspelet af hvad, som komma skulle, började nu, då sju de förnämsta af dessa fångar afrättades och, för att skrämma slottets befälhafvare med samma öde, steglades på Korpolaisberget, på det den gräsliga synen skulle falla de belägrade i ögonen. Men den ohyggliga anblicken, af vänners steglade

kroppar, framkallade hos Stålarm endast den verkan, att han gjorde alla anstalter, för att i nödfall kunna draga sig in i det innersta af slottet, och der spränga sig i luften.

Åter anlände budskap från amiralen. Finnarne voro slagne. Arvid Erikson måtte gifva sig, så länge någon nåd vore att förvänta. Äfven nu ljöd Stålarms svar lika stolt: ”Han trodde ej på de honom meddelade nyheterna.”

Yttermera blef besättningen på hertigens befallning meddeladt, huru han i Helsingfors låtit halshugga och stegla dem, som stått emot honom, såväl herrar som ringare; men allt förgäfves. Dock äfven nu verkade förräderiet hvad ej fruktan kunnat verka.

En man ur staden lyckades inkomma i fästningen. Denne visste berätta huru numera endast Åbo stode hertigen emot, huru denne straffat sina motståndare i Wiborg, huru Carl tågade mot Åbo. Allt sådant utspriddes bland besättningen. Bland dem fanns äfven nu en och annan hemlig anhängare af hertigen. Desse lyckades intala flere, att det vore bättre att gifva sig, medan tider vore och man ännu kunde hoppas på bättre vilkor, än som kunde stå att fås när hertigen sjelf hunnit anlända. Dessutom sparades icke på framställningar huru den renlärige hertig Carl vore en vida bättre konung, än den papistiske Sigismund, som dessutom icke mäktade försvara sitt arfrike, och oaktadt den ed, Stålarm tagit af alla att förr spränga sig i luften, än gifva sig, så tvungo de honom att dagtinga.

Stålarm lofvade på sina och alla i slottet befintliges vägnar, att hädanefter vara hans furstliga nåde lika trogen och huld, som de hittills varit det emot Sigismund, den de numera icke ville vara underdånige, utan uppsäga all tro och lydnad, blott de erhöllo löfte om säkerhet till lif och gods och att dem ingen olägenhet skulle ske, för deras härtills konungen bevisade trohet.

Till hertigen skickades härom, som sändebud, en af de fremmande tropparnas officerare, en skottsk, och sjelfve den fiendtlige anföraren, amiralen Joachim Scheel, skref förnyade gånger och bad om nåd för de belägrade. Hertigen lät slutligen beveka sig att gifva ett svar. Det lydde: att han ville taga slottets försvarare till nåder, med vilkor, att en och hvar skulle inför rätta svara på de beskyllningar, som honom skulle göras.

Stålarm anade det värsta, men nödgades dock gå in på detta vilkor, och blef sjelf, jemte alla män af någon vigt, satt i förvar, till dess hertigen kunde komma från Wiborg, der han emellertid låtit afrätta fjorton män, de fleste af landets ädlingar. Deras hufvuden uppsattes på en af stadsportarne, somliga steglades, allas egendom konfiskerades och gafs åt hertigens anhängare.

Kring landet flög nu, på tusende tungor, ryktet om slottets öfvergång, och att konungens sak vore ohjelpligen förlorad. Alla, som hittills varit tveksamme om, hvilket parti det vore klokast att välja, blefvo nu i hast hertigens ifriga anhängare, hvaremot de, som på något sätt arbetat för konungens sak, bjödo till att hålla sig tysta och undan för faran, så vidt möjligt.

Men i många hem hördes med bäfvan underrättelsen om de fängslade herrarnes förestående dom. Man hade redan lärt sig att veta, det förrädarne halshöggos, och att alla voro förrädare, som förblifvit konungen trogne. Närmare och fjärmare anförvandter och vänner, bäfvade för de sinas öde. Att en domstol blifvit nedsatt för att dömma dem, fick man äfven snart höra.

XXXI.

Fru Metta Liljeholm med sin dotter hade redan en tid bortåt varit bosatt på Wiken, det lilla hemman som Sigrid i arf erhållit af sin moster, den gamla nunnan i Nådendal. Liggande undanskymdt, vid en vik af saltsjön, syntes det herr Erik vara ett säkrare hem för hans hustru och dotter, än det tavastländska godset, som låg vid en väg, der de orolige bönderne ofta ströko fram. Dertill voro de båda fruntimmerna på Wiken

icke längre från Åbo, än att herr Erik, tillochmed i dessa oroliga tider, någon gång blef i tillfälle att der helsa på dem. Fru Metta var ingalunda belåten med att lemna det stora godset utan sin egen vård; men då herr Erik bestämdt så önskade, gjorde hon icke heller några invändningar och hade snart äfven här funnit arbete nog, med att ordna det förfallna, lilla hemmanet.

Äfven till Wiken kom nu ryktet om hvad som föregick i Åbo. Det visste äfven berätta att herr Erik Liljeholm var fängslad. Fru Metta blef utom sig. Hon ville gerad resa in till Åbo, för att läsa lagen för hertigen. Sigrid föreställde henne mildt och sagtligt, att det endast skulle förbittra honom. Hon försökte att lugna sin mor med hoppet, att herr Erik ju dock icke varit af de förnämste och mest kände motståndarne mot hertigens välde, och att de således borde kunna hoppas, det fursten skulle förfara skonsamt; men just då hon sade detta, svek henne rösten, och hon brast i gråt.

Fru Metta tog, som vanligt, raskt sitt beslut, och innan dagen var slut, var hon redan på väg till Åbo. På vägen möttes hon af en afdelning af hertigens soldater, som utgått för att plundra hos konungens anhängare. Med knapp nöd undgick hon att af dem bli ihjälslagen, och måste vända om hem, dit hon återkom än mera uppretad och skrämd, än förut.

Sigrid, som icke väntat sig något tillfredsställande resultat af fru Mettas färd, hade under modrens frånvaro ej haft styrka att i stillhet bära på sin sorg, och fru Metta fick nu, genom det lugn, hon sökte att intala sin dotter, sjelf erfara en känsla af förtröstan, och började småningom fatta hopp. Sigrid åter, förlorade allt mer sina förhoppningar, ehuru hon bjöd till att lugna sin mor, genom det hon visade sig sjelf lugn. Om dagarna syntes hon sig temmeligen lik, som förr, endast blekare och ännu stillare och tystare; men om nätterna, då hon ej behöfde kufva sig för att icke oroa sin mor, då grep henne oron så mycket djupare. Hon hade sett hertigens blick, hon hade hört hans röst, då han talat om hennes far, och hon kunde icke hysa något hopp. Lade hon sig ned för att hvila, så tyckte hon sig se sin fars blodiga hufvud bredvid sig på dynan. Slöt hon sina ögon till sömn, så förföljdes hon af drömmar, så blodiga och förfärliga, att hon vaknade af fasa och bjöd till att icke slumra mera.

Få dagar efter olycksbudets ankomst, infann sig lilla mor Annika på Wiken. Fru Metta lät hemta henne in till sig och sade: ”Nå, mor Annika, huru har ni hittat hit? Väl hade jag kunnat behöfva er ibland, till hjelp för korna; det har nu dock allt gått för sig. Men kan J nu ge mig tröst, kan J förutsäga mig huru det skall gå med herr Erik, skall det kunna bli fara för hans lif?”

”Jaså, stora frun har sorg och bekymmer, så väl som lilla mor Annika. Hi, hi, hi, jo, jo. Annikamor har varit långa vägar. Jo, jo, der det börjar lukta blod, hämdeblod för hennes hjertas barn, dit vandrar Annika, för att njuta af den söta doften. Roligt att se hur den förbannelsen, mor Annika läste öfver det blod som Flemingen gjöt, hur den svällde, hur den jäste, hur den drar blod ur alla dem, som komma slägten nära. Jo, jo, vid Stockholm såg jag så fager, ung blod, det fick Flemingens flicka till rosor öfver sitt hjerta.

Annika har vandrat, hon har sett hur hertigen slagtat de finska herrarne. Jo, jo, blod vankas det! Skall det vara mera af sorten? Åh jo, åh jo, inte skall det sparas, nog skall det bestås.”

Fru Metta kände bäfvan vid gummans ord, utan att rätt förstå hvad de syftade på, men hon skyggade för att på något ovänligt sätt tilltala henne och sade blott: ”Kära mor, tala ej så der ohyggligt, när jag frågar om herr Erik.”

Åh hå, herr Erik, herr Erik, honom går ingen nöd uppå. Han var den ende, som lindrade fängelset för min lille gosse, han var god mot min Bengt, honom skall intet ondt få komma vid, nej nej, icke låter Annika sina vänner komma till skada, nehej, hvarken herrar eller kreatur. Åh håh, god var han alltid mot gamla Annika; frågade när han mötte mig på gatan, och fast många hörde det, så frågade han: ”Nå, mor Annika, hur är det med er, behöfver ni något?” Nehej, herr riddare, svarade jag och neg, nehej, herr riddare, i dag behöfver jag

ingenting. Ånej, ånej icke skall något ondt få ske honom.”

Sigrid hade dragit sig undan i det andra rummet. Henne syntes Annikas beteende stöta på signeri, och hon ville dermed intet ha att göra. Men nu stultade gumman fram till henne och sade: ”Åh hå, fager jungfrun sitter hemma och aktar sina fina kinder, och låter hertigen knoppa sin far.”

Sigrid såg förskräckt på gumman och svarade, nästan omedvetet: ”Ack, om jag dock kunde vara hos honom helst, det vore dock en tröst.”

”Åh hå, kan inte dottern hjelpa sin far? I hennes ögon står, att hon kan. I natt vandrar gumman till Åbo; hon går för att se sin hämd, för att se blod! Och den unga vill ej gå samma väg, för att skona sin fars blod. Hi hi hi.”

Gumman hade uttalat, hvad ej Sigrid ens klart vågat tänka. Hon ville till Åbo, att begära nåd för sin far. Hon hade lyckats en gång, ack, skulle hon väl kunna hoppas att lyckas en gång till! Och skulle hennes mor tillåta henne denna vågade färd? Omöjligt, hon hade ju ej ens sjelf sluppit fram och skulle i alla fall otvifvelaktigt anse sig sjelf vida mer passande, än Sigrid, att försöka få tala vid hertigen. Sigrid, åter, anade att fru Metta skulle förderfva all möjlighet att vinna nåd, om hon ännu komme att göra något försök i den vägen. Sigrid kände huru fåfängt andra fruar hos hertigen försökt, att få ens begära nåd för sina män; huru hårdt de blifvit afvisade. Men huru skulle hon sjelf kunna hoppas att vinna något för sin far? Huru skulle hon ens kunna komma till Åbo?

Tusende tankar svärmade i Sigrids hufvud. Natten kom och hennes pulsar, som eljest slogo så lugnt, bultade nu som i brännande feber. Hon kunde ej frigöra sig från det intryck, gummans ord gjort på henne. Kunde Annika verkligen se längre, än andra menniskor? Vore det möjligt att Sigrid skulle kunna göra något för sin far? Hon hade så ofta blifvit beskylld för att vara för mycket stillsam, för mycket rädd att framträda; var hennes tvekan nu endast en sådan yttring af hennes allt för tillbakadragna sinne? Och hon visste dock med sig sjelf, att hon icke skulle ryggat tillbaka, om hon med sitt lif kunnat återköpa sin fader. Den vanligen så tysta och stilla flickan vandrade nu omkring i oro, och det märktes grannt, att om hon än vanligen syntes mera vara sin faders dotter, så var hon icke heller utan mycket tycke af sin mor.

Rastlöst vankade hon fram och åter i sin lilla kammare i månskenet. En skugga skymtade på vägen, den väckte hennes uppmärksamhet. Den kom närmare, stadnade slutligen vid hennes fönster. Det var mor Annika. Med ovanlig röst sade denna: ”Jungfru, vill du rädda din far?”

”Huru skulle jag kunna det?”

”Det vet jag icke, men jag har sett det i vatten och jag har sett det i eld, och jag vill icke att herr Erik Gustafsson skall dö. Vill du följa till Åbo, så skynda; kommer du ej nu, så är tillfället förfeladt. Tro icke att du lätt kan slippa fram i krigande land. Men hvem tror du vågar hindra den, som befaller både eld och luft och vatten, och hvem vågar hindra den, hon vill beskydda? Se jungfru, det molnet der, det stiger opp emot månen. När det betäcker månens skifva, går den gamla! Vill den unga ej följa, så dör hennes far!”

Sigrid kastade bäfvande blicken på molnet. Lång besinningstid bestods henne ej. Ett ögonblick böjde hon knä och ur hennes bröst höjde sig en ordlös suck. Derpå steg hon opp, tecknade hastigt med ett stift på ett pappersblad: ”Moder, förlåt, jag går för att söka frälsa min far. Låt ingen veta att jag gått, sök mig icke, det skulle tillintetgöra allt hopp om lycklig utgång. Bed, men sörj icke för mig.”

Redan nalkades molnet månens skifva. Öfver sin hemma väfda och spunna klädning kastade Sigrid en mörk kofta, band öfver sitt hufvud en duk, stoppade hos sig guldringar och några guld- och silfverpengar, som hon fått till faddergåfvor; ännu var ej månens skifva fullt betäckt. I hast gjorde hon ett helt litet knyte af

några kläder, och så gick hon utan buller ut i den stilla natten, der molnet i detsamma undanskymt månen, och lilla mor Annika redan syntes på gångstigen, några stenkast från huset.

Snart upphann henne Sigrid, och gick tigande vid hennes sida. Äfven mor Annika teg länge. Hon förde snart Sigrid in på en biväg genom skogen, och så allt vidare, på stigar långt ifrån de vanliga.

Endast med ansträngning kunde Sigrid följa den lilla hastigt framilande gumman, och när den gamla slutligen upplät sin mun och började skratta på sitt ohyggliga sätt, samt prata och sladdra om blod och mord och stundom snattrade likt en anka, stundom grät och åter skrattade, då bäfvade Sigrid och nästan ångrade, att hon begett sig åstad med detta hemska sällskap. Men när hon såg med hvilken säkerhet gumman förde henne fram på skogsvägar och gångstigar, så lugnade hon sig åter och fann, att bättre förare hade hon ej kunnat få.

Då Sigrid fattade beslutet att följa med Annika, så skedde det i full öfvertygelse om, att hon, under gummans beskydd, säkrast skulle kunna slippa fram hvar som helst, blott denna sjelf så ville. Men dock ansåg Sigrid sig ej så alldeles säker på gummans goda vilja, dels och mest fruktade hon för att låta henne till sin fördel använda någon af sina trollkonster, ty detta vore ju en svår synd. Hennes ångest för fadren och nödvändigheten att hastigt besluta sig, öfvervann dock hennes tvekan, och hon lugnade sig med hoppet att kunna afhålla gumman ifrån, att för hennes räkning använda något signeri. Så snart Annika började med sitt underliga prat, bäfvade Sigrid åter, men något annat, som skulle förefallit farligt, varsnade hon ej.

På de stigar der gumman med fullkomlig kännedom och säkerhet förde dem framåt, möttes ytterst sällan någon menniska. Sedan de vandrande, dels till fots, dels med båt, tillryggalagt en så lång väg, att Sigrids fötter började säga opp sin tjenst, sade mor Annika: ”Siså, här är nattqvarteret. Icke är just bädden mjuk, men jag tänker jungfrun sofver utan vagga i natt.”

Stället var en liten ödslig backstuga, der en gammal gumma bodde ensam. Med af häpnad helt runda ögon, stirrade kojans värdinna på sin gamla gäst, men syntes villigt ordna allt till de vandrandes beqvämlighet, så godt hon kunde.

”Jo jo, jungfrun”, sade mor Annika, ”här måste hon bo så trångt, när hon är nära det stora huset i Åbo. Men, fina jungfru, kom bara och vandra med mig åt hemtrakterna, jo der är ståt! Der ska jag föra henne öfverallt i de rikaste gårdarne. Hon ska inte behöfva vara rädd för dåligt värdsfolk. Hi, hi, hvar tror hon värdsfolket är? Äro de ej slagna kanske! Eller tror hon, att hon skall snyrpa på sin fina näsa, åt att i bondens stuga ej är så fin lukt som i herrarnes salar? Hi, hi, hi, nog är luften frisk, men hvar äro väggarna och hvar äro taken? De äro flugna med vinden sen de blifvit brända till aska. Tror hon qvinnorna skola besvära hennes öron med pladder, eller barnungarna med skrik? Ånej, aldrig, allt är der nu så fint och rart; qvinnorna och barnen ha svultit ihjäl, ser hon. Siså, godnatt jungfru, sof nu, att hon i morgon är rask igen.”

Sigrid hade svårt att somna, men trötthet och nattvak tog slutligen ut sin rätt. Om morgonen kände hon sig temmeligen uthvilad.

Ju närmare de vandrande hunno Åbo, dess mera mörknade hos Sigrid hoppet om att genom sina böner kunna utverka nåd för sin far; och då Annika slutligen förde henne in i staden genom en bakport från en åker till en trädgård, då sade hon vid sig sjelf: ”ack lättare vore att beveka slottets murar, än hans hjerta.”

”Försök, försök, kanske de vekna!”

”Ack, mor Annika, håna ej mig arma. Ni har gjort mig en större tjenst, än jag kan löna er för, då ni fört mig hit.”

Ur slottet hade blifvit bortjagade qvinnor, som numera hade intet der att uträtta. Sigrid lyckades få träffa en

af desse, och fick af henne besked om mycket. Qvinnan visste att herr Erik Liljeholm verkligen satt fängslad, likaså Arvid Eriksson, Johan Fleming och många andra. Men det vigtigaste af allt, hon visste att herr Erik hade blifvit satt i konung Eriks fängelse, ty hon hade hört vaktknektarne skämta öfver att det vore nu Erik som Erik. Af henne fick ock Sigrid höra, att ej hertigen ännu var kommen till Åbo. Denna uppgift gaf Sigrid mycket att tänka på. Att det nämnda fängelset ej ägde ens ett fönster utåt, utan endast emot gången, som gick opp från fånggården, det visste hon. Men fru Ebbas ord om gallret i det fönster, som från gången vette utåt, rann henne i hågen. Nu hade yttermera en tid, sedan dess, med fukt och rost tärt gallret och förmodligen yttermera försvagat det. På Sigrids fråga visste ock qvinnan svara, att herr Erik ofta hade tillstånd att vistas ute i gången, utan att någon vaktkarl stod derinne, ty då en knekt hade skämtat om, att kung Erik blifvit till herr Erik eller något dylikt, så hade en vaktknekt svarat: "ja men det är bättre att vara herre, än kung, när man är i fängelse, ty kungen fick ej ens titta ut i gången utan vakt, och der sitter herr Erik ofta flere timmar;" knekten hade ock tillagt, att det kunde han gerna få göra, ty nog är den gången lika säker som hvarje annat fängelse, när vakt står utom dörrn. Nog stå de gamla, många aln tjocka, gråstens murarna både mot herre och kung. I skymningen lästes dock fängelsets inre dörr och för natten var herr Erik instängd i kung Eriks fängelse.

En liten stråle af hopp började gry för Sigrid. Så ringa den än var, så kunde hon ej underlåta att fästa sig dervid. Så fullt upptagen än hennes själ var af tanken på fadren, så glömde hon dock icke, att äfven fråga hvad qvinnan visste säga om Johan Fleming. Hon lugnades ganska mycket, i afseende å hans öde, genom den berättelse qvinnan afgaf, om huru fruarna i slottet sagt, att de hoppades, det han icke skulle behöfva lida något.

Sigrid fann snart ett hem i samma boning, der hon, genom mäster Sigfrids bemedling, hade funnit en fristad, då hon ur slottet bortförde den svårt sårade Enevald Fincke. Det var hos en gammal, stilla enka, af borgerligt stånd. Gumman tog nu helt kärligen och vänligen emot den unga, blida jungfrun, hvilken hon biträdt med att sköta hennes sjuke fästman, till dess han hunnit bli så mycket bättre, att gumman ensam kunde vårda honom. Här hade Sigrid tillfälle, att i lugn öfverväga den plan, hon börjat att uppgöra. Skulle hon lyckas att ur fängelset rädda sin far, så hade hon för honom till en början ett säkert gömställe i Nådendals kloster, till dess utväg blefve, att fly längre bort från det farliga grannskapet af Åbo.

## XXXII.

Sigrid öfverlade noga allt. Den fara hon sjelf utsatte sig för, ifall hon blefve upptäckt, den aktade hon icke. Hon tänkte blott på möjligheten af, att kunna rädda sin far.

En ytterst liten båt med tvenne åror, anskaffades af mor Anna, och gömdes under ett skjul vid åstranden. Så snart det blef mörkt, var Sigrid i ordning till sin äfventyrliga färd. Hennes mod var nära att svika, då hon skulle bege sig ut, men innan hon lemnade sitt rum, knäföll hon och bad länge och varmt om hjelp och stöd, att hon, den svaga flickan, måtte kunna lyckas i sitt svåra företag.

Något lugnad begaf hon sig nu på väg. Det var endast den noga kännedom Sigrid hade om lokalen, som kunde göra möjligt för henne ett försök att befria sin far, innan hertigens ankomst skulle göra det för sent.

Med tysta årtag nalkades hon slottet. Det hade emellertid blifvit alldeles mörkt. Den vanliga farleden gick omkring slottsudden. Att en båt färdades der, väckte ingen uppmärksamhet, om än någon skulle varsnat den. Ytterst på udden låg slottsträdgården, omgifven af en hög och fast halfcirkelformig mur. Att denna mur var slät, i godt skick och omöjlig att öfverstiga, visste Sigrid, den var för icke längesedan ånyo uppförd. Hvarje försök att bestiga den, om än med en repstege, skulle lätt hafva väckt uppmärksamhet. Men den lilla luckan i muren! Hon visste hvar den fanns, ehuru den låg alldeles nere vid marken och var gömd af nässlor och ris på yttre sidan. Hon kände dess hemliga mekanik och kunde öppna den.

Sigrid steg försigtigt ur sin lilla båt, som hon laggt just under muren, der vattnet gick nästan ända intill. Äfven detta ställe kände hon förut, och visste huru hon här lätt kunde fästa sin lilla julle. Smygande längs muren, kände hon för sig utmed jorden, till dess hon vidrörde luckan, hon öppnade den och fann med glädje, att hon hade så godt utrymme att slippa igenom den, att hon hoppades, det hennes far äfven skulle kunna tränga sig ut derigenom. Med tysta steg hann Sigrid snart öfver den lilla trädgården. Här kände hon så väl hvarje buske, hvarje gräsfläck, så att hon med lätthet kunde komma fram, utan att göra buller. Framför henne reste sig, högt och kalt, den äldsta delen af fästet, det såkallade gamla slottet. Endast några få gluggar, högt oppe, voro anbragta, för att insläppa dager och luft, ibland dem det lilla fönster, som gaf dag åt gången till kung Eriks fängelse.

Sigrids hjerta slog så häftigt, att det nästan betog henne andedrägten. Nu hann hon rönnen, kung Eriks rönn. Hon hade alltför ofta besökt den, för att taga misste om dess plats. Hon uppsteg på en sten, derifrån hon visste sig kunna uppnå de krokar, som fasthöllo trädet, ryckte och vred på dem och, hvad hon hade beräknat inträffade, de hade redan tagit någon röta, eller gifvit vika, så att hon utan svårighet fick dem att lossna ur den remna, deri de blifvit indrifna; och trädet ägde ännu nog spänstighet qvar, för att till någon del återtaga sin förra ställning.

Så varsamt än Sigrid förfarit, kunde ej detta ske utan buller. Hon märkte rörelse utanföre; trädgårdsporten, en liten tung port i muren, gick opp och tvenne karlar inträdde.

”Ja, var säker du, att jag hörde något buller, hitåt.”

”Ja, du hör så mycket du i drömmen, der du står och sofver. Jag undrar hvem här skulle röras. Och kan tänka om än sjelfva polackkungen skulle skicka hit alla sina hejduker, så kunde de få roa sig bäst de gitte, här i kryddgården. Kanske tror du, de ska slå hål på de fyra aln tjocka gråstensmurarna här på slottet.”

”Nå nå, det låter han väl sakta bli att snusa hit, när hertig Carl har fästet inne. Men hur tror du det ska gå med oss, om någon varit här, utan att vi skulle märkt det?”

”Nåja, jag tänker man finge visa vägen åt de der herrarne, som sitta deroppe, till ett hetare ställe, än här är i natt.”

Emellertid kommo de talande allt närmare Sigrid. Månen började svagt genombryta molnen. Sigrid kröp ihop bakom det utsprång af stenen hvarpå hon stått. Få steg till, och karlarne skulle hafva upptäckt henne.

Men nu skymtade en person fram från ett annat håll. Karlarne sprungo till, grepo denna och började släpa henne emot porten.

”Hi, hi, hi. Jag tänker ni bli feta på fyndet”, skrattade mor Annikas röst, ”jo, jo, jag undrar just hur mycket besvär det vore, att blåsa ner kråknästet ert der, till straff för att ni inte låta folk gå i fred och söka rötter.”

Emellertid hade karlarne med sin fångst hunnit utom porten, den de noga tilläste, och då nu månen sken allt klarare, sågo de den lilla, torra gumman, som skrattade och hånade dem.

”Hur kom du in, käring”, frågade den ena karlen.

”Ja si det var durrn det! Jaha, ja det var storkonsten. Finns det inte stickor och strå att rida på? Bättre hästar än dem ha ni, edra glopar, aldrig ridit. Jo, jo. Tokuga ä’ ni, som tror, ni kan stänga ut den, som något vet, hi, hi, hi. Men si, nu hade jag nästan lust att gå in i täppan igen.”

”Pass på, låt bli med det, mor.”

”Nå, nog kunde jag nu väl också spå er en smula, innan jag går tillbaka, så lär ni väl inte neka mig, att der

söka några rötter, som inte växa annestäns.”

Härom parlamenterades nu en stund, karlarne gåfvo icke med sig, men Annika lofvade slutligen, att ändå spå åt dem och så hade hon lyckats, att för en ganska lång stund upptaga deras uppmärksamhet, så att Sigrid fann lägenhet, att utföra sitt värf.

Sedan porten blifvit tillstängd, försummade hon intet ögonblick, ehuru hon darrade så, att hon knappt kunde hålla sig oppe. Som förut blifvit anmärkt, stod kung Eriks rönn sålunda bakom ett hörn af byggnaden, att den icke bemärktes, förr än man hunnit några steg framom porten. Af vakten vid porten kunde Sigrid således icke varseblifvas, der hon nu stod, äfven när månan lyste. Men var hennes far ännu ute i gången? Skulle en vaktknekt bli den, som stode deroppe vid fönstret? Utan att betänka vådan deraf för sig sjelf, hviskade hon sakta uppåt ”fader”, och med outsäglig glädje såg hon en hand stickas ut genom gallret och liksom vinka.

Nu vågade hon det sista steget. Rönnen hade rest sig så mycket, att hon, på dess nu löflösa grenar, lyckades hjelpa sig opp till en liten afsats i muren, dit hon i sjelfva verket slutligen hann, och der hon äfven lyckades finna ett knappt fotfäste, så säkert, att hon med stöd af trädet, der kunde hålla sig fast. Ur sin kjolsäck upptog hon nu ett nystan, som hade en sten till kärna, och kastade det opp mot gluggen. Tre gånger misslyckades det och nystanet föll till jorden; men hon hade fäst sin tråd så väl, att hon åter kunde uppdraga det till sig. Nu sladdrade och trätte och skrattade Annika med soldaterna ljudeligt, och deras skrattsalfvor bevisade, att de voro långt ifrån att vara uppmärksamma på något annat. Ända till Sigrid trängde ljudet af deras röster och lugnade henne betydligt. Hon bjöd nu till, att kasta sin slunga med lika kall blod, som hon varit van att, vid lekarna på ängen, kasta bollen och – nu kunde hon knappt återhålla ett glädjerop, handen deroppe fick tag i nystanet. Nu klängde hon så fort, som möjligt, ned till marken och fäste der skyndsamt vid trådens andra ända ett bref och ett långt, fint och starkt rep, som handen deroppe drog till sig. Vid repets nedra ända band hon åter några små verktyg, som kunde bli nyttiga vid gallrets lösbrytande, äfvenså en fil.

Sedan allt detta försvunnit inom gallret, skyndade sig Sigrid ned genom trädgården. Just då hon lutade sig ned, för att krypa ut genom luckan, kastade hon en blick mot fadrens fängelse och såg med bäfvan ett matt ljus lysa derifrån. Att fångvakten med sin lykta, nu kommit för att instänga hennes far för natten, tog hon för gifvet. Hade han lyckats hinna på något sätt gömma de nyss emottagna sakerna, det frågade hon sig otaliga gånger, utan att kunna besvara sin fråga.

Snart satt Sigrid åter i sin lilla båt, men när hon hunnit så långt ut i farleden, att faran af upptäckt, för denna gång, var förbi, kände hon sig nära att förlora sansningen. Hon drog in årorna i båten, nästan utan att hon sjelf visste deraf, och sjönk ned i dess botten. Efter en liten stund återvaknade hon till så mycken sans, att hon kunde lösa af sitt hufvud den duk hon bundit deröfver, doppade den i vattnet öfver båtkanten och lade sedan den våta duken öfver sin panna. Detta uppfriskade och återgaf henne full sans. Nu märkte hon att ansigte och händer blödde, men det var endast skråmor. Sedan hon några gånger med den våta duken aftvättat dem, upphörde de att blöda. Hon hade förmodligen skrapat sig vid det arbete, hon förehaft.

Hennes första känsla när hon återbefann sig i sin lilla kammare hos enkan, var att utgjuta sitt hjerta i en varm tacksägelsebön, för att hon hade så långt lyckats utföra sitt värf, och hon började nu att hoppas, det herr Erik hunnit dölja, hvad hon lemnat honom. Hon fattade tillförsigt till att hon skulle kunna utföra sitt värf, hon tyckte sig säker att hon hade välsignelse med sig, då allt hittills gått henne i händer.

Hon lade sig nu och bjöd till att betvinga sin oro, för att kunna sofva. Hon visste att hon, kanske redan påföljande dag, skulle behöfva all sin styrka.

Att anlita någon annan om hjelp, vågade hon icke. Herr Erik hade många vänner; hon skulle kanske kunnat lyckas förmå någon, att utsätta sig för de faror, som hotade hvemhelst, som skulle varit henne behjelplig,

men hon kunde icke öfvertala sig till, att vilja utsätta någon, för att kanske offras åt en plågsam död. Dessutom skulle den, som hjelpt hennes far på flykten, säkerligen genom tortyr hafva blifvit tvingad att uppge hvar herr Erik funnit tillflykt, så framt man kommit på spåren hvem, som varit honom behjelplig. Det säkraste var att icke äga någon förtrogen, annan än mor Annika, hvilken tycktes ha så noga reda på alla Sigrids steg, äfven dem, hvilka hon ej anförtrodde gumman, så att allt döljande för denna syntes vara fåfängt. Hon hade ock bevisat Sigrid så stora tjenster, att det tycktes vara föga skäl att misstro henne.

Följande natt låg så sotmörk öfver vattnet, som en natt i November plägar vara när regnet faller i strida skurar. Genomvåt hukade sig Sigrid ned på marken vid den öppnade luckan i slottsmuren och lyddes. Hon kunde ej annat höra än regnets plaskande.

Hade hennes far fått behålla, hvad hon sändt honom? Skulle han komma i afton? Kunde han ens i mörkret hitta till luckan? Men äfven han var ju så hemmastadd på slottet, att detta sista borde gå för sig. Hon ville ej krypa in, för att icke öka vådan af upptäckt. Hade herr Erik fått vara så mycket ensam, som erfodrats, för att få lös gallret? Och hade han verkligen fått löst det, äfven om han fått försöka det? Tusende ångestfulla tankar plågade henne, och den späda flickan, som man ofta beskyllt för att vara rädd och tafatt, tänkte nu ej ens på hvad hon sjelf led, huru hemskt det var i den öde qvällen, huru stor hennes egen fara var. Stundom bäfvade hon dock tillsammans, hon tyckte att hennes hjerta nästan sammankrymptes, hon fruktade att förlora sansningen. Åter tog hon sin tillflykt till bön.

Nu tyckte hon sig höra ett sakta prassel bland de nedfallna löfven, som lågo på trädgårdens gångar och sade nästan ohörbart: ”Far.” ”Barn”, svarades nästan lika sakta. Med möda lyckades riddarn tränga sig ut genom den lilla luckan, och innan kort sutto far och dotter, utan att vidare hafva vexlat ett ord, båda i den lilla båten, som ej var större än att den jemnt bar dem.

Sigrid fattade årorna och rodde utåt. Hvar vägen rätteligen gick, var ej lätt att skönja i mörkret; men den lilla ekan gick fram äfven der det var grundt, och herr Erik kände väl farvattnet. De mörka massorna af krigsskeppen syntes skymta emot himmelen, huru mörkt det än var, så att det lät sig göra att undvika dem. En gång kommo de resande dock nog nära ett fartyg, för att bli anropade, men Sigrid hvilade då ett ögonblick på årorna och fortsatte sedan färden med ytterst tysta årtag, och vakten på skeppet trodde sig hafva hört miste när han tyckt sig förnimma ljud, bland smattret af det fallande regnet.

Ändteligen hade flyktingarna hunnit förbi Runsala och båda började nu småningom andas lättare. Nu begärte herr Erik årorna och Sigrid, som fann att hennes händer ej länge mera skulle förmå sköta dem, var villig att ge dem ifrån sig. Dessa ord voro de första, som vexlades mellan far och dotter. Sedan de i tysthet, med någon svårighet bytt plats i den lilla båten, grep fadren med kraft i årorna och nu gick färden raskt framåt, allt ännu under tystnad. Han valde vägen genom smärre sund, som sällan besöktes af båtar, hvilket numera, sedan regnet småningom upphört, icke var omöjligt, ty man började dock kunna urskilja konturerna af föremålen.

Natten var lång, som November-natten är. En stund hvilade flyktingarna i en lada, men vågade icke försöka att göra opp eld, för att torka sig vid. Herr Erik iklädde sig en grå vadmals rock och mössa med stora öronlappar, som Sigrid medfört i båten. Snart begåfvo de sig åter å väg.

Ändteligen hunno de målet för sin färd: Nådendals i ruiner fallande kloster. Enligt sin gamla fränkas anvisning, uppsökte Sigrid nu i mörkret den hemliga dörrens fjäder. Sedan den var funnen sade hon: ”Nu, farkär, vill jag hoppas, att med Guds hjelp det värsta är öfverståndet. Men icke är det nödigt att nu i sådant mörker gå in i detta gömställe. Ingen vistas här. Klostret förfaller allt mer, men kyrkan, der vi nu befinna oss, är upprepårerad och här hålles om söndagarna gudstjenst; säkert är att före dager ingen kommer hit. Skulle dock något ljud höras, så måste vi hasta in i gömman.”

Sedan Sigrid hade uttalat dessa ord, vacklade hon och nedföll afsvimmad. Naturen hade tagit ut sin rätt. Den högsta själsansträngning hade hållit henne oppe, vida utöfver hvad hennes krafter egentligen skulle förmått. Nu brast den så länge spända fjedern, och hon föll tillsamman, som ett kläde faller, när det släppes ur handen.

Under herr Eriks ömma omsorger vaknade hon dock slutligen åter till medvetande, men hon kände sig så matt och liksom sönderfallen, att det var henne omöjligt att uppstiga. En flaska vin, som hon laggt i båten jemte ett bröd, kom nu väl till pass, då Sigrid ej orkade bege sig ut, för att anskaffa mat, och så tillbringade far och dotter sin dag tillsamman i sitt säkra gömställe.

XXXIII.

På slottet hade emellertid fångens flykt blifvit upptäckt. Det fängelse, som hyst den afsatte monarken, ansågs allt för svårt för hvem som helst annan, genom sin brist på luft och ljus. Men då nu så många fångar voro på slottet, och man icke ville tillåta dem att få bo tvänne tillsamman, så måste äfven kung Eriks fängelse begagnas. Och då äfven den yttre gången ansågs lika fast, som hvarje annat fängelse, så tyckte man sig tryggt kunna förunna fången den lindring, att man om dagarna lemnade dörren från fängelserummet till gången oläst. Sålunda var det egentligen den, som utgjorde hans fängelse, och kung Eriks rum blott det ställe, der han för natten inlästes. Herr Erik hade just jemnt hunnit i sin säng kasta, hvad han af Sigrid emottagit, då vaktknekten med sin lykta inträdde.

Påföljande dag hade han låtsat vara sjuk, för att kunna ligga på den halm, som gömde repet. Dessutom ansåg han denna förevändning lämplig, för att göra vakten obekymrad om honom. Under loppet af dagen lyckades herr Erik att inskjuta några smulor murbruk i låset; och då om aftonen vaktknekten, som vanligt, kom för att stänga dörren, och nyckeln tog emot, förlorade han tålamodet, vred så våldsamt, att axet brast, och måste bege sig till slottssmedjan för att få skadan hjelpt. Att emellertid ordna om någon vaktkarls utställande i gången, ansåg han så mycket mindre nödigt, som herr Erik nu var sjuk; och att dörren stode en timma längre oläst än vanligt, kunde ej vara farligt. Icke eller var han mon om att inrapportera om nyckelns förvridande, hvilket han nödgats göra, ifall han hade fordrat hit en ny postkarl. Det kunde ju aflöpa utan allt detta trakasseri och dessutom utan någon fara.

Nu var dock ingen i smedjan till hands. Arbetet drog ut på tiden, och först efter ett par timmar återkom vaktkarlen med sin nyckel och lykta, och fann då till sin förfäran, buren tom.

Hans förskräckelse var gränslös. Hvilken väg fången tagit, var lätt att se. Han tyckte sig redan känna tortyrredskapen gripa sig. Man skulle naturligtvis anse honom hafva hjelpt fången på flykten. Det var ingen nåd att vänta. Han öfverlade länge om han nu borde anmäla saken, men fann slutligen på en utväg, den han beslöt att försöka. Han kunde ändå knappt förvärra sitt öde.

Den första omsorgen var att draga in det qvarhängande repet, hvarpå herr Erik slagit en mängd knutar. Derpå ställde han åter gallret på sitt ställe och injemkade de stenflisor, som vid utbrytandet fallit ur muren.

Fångknekten hade redan om morgonen inrapporterat sin fånge såsom sjuk. En man af garnisonen hade nyss dött och låg redan i sin kista, färdig att begrafvas. Vaktkarlen, som bevakat trappans yttre dörr, och sålunda var utsatt för fara genom fångens flykt, intogs i förtroendet. I soldatens likkista lades en stock, och den döde bars opp i kung Eriks fängelse, lades i sängen och ikläddes några af herr Eriks qvarlemnade klädesplagg. Hår och skägg klipptes och ordnades till likhet med herr Eriks, och fångknekten anmälte följande morgon, det fången hade aflidit under natten.

Ett par personer afsändes för att förvissa sig om sanningen af uppgiften. Under vägen talade vaktknekten mycket om, huruvida han icke äfven torde insjukna, ty han började känna till just samma onda, hvaröfver

den aflidne klagat. De begge herrarne tycktes äfven tro, att sjukdomen kunde vara smittosam, kastade endast på afstånd en blick på den döde, och så skumt det var i detta ohyggliga fängelse, var det icke lätt att upptäcka misstaget, isynnerhet för personer, som icke mycket sett herr Erik Liljeholm och icke eller hade något skäl till misstanke. Fångknekten fick befallning att nedlägga den döde i en kista, hvilken befallning han så fort som möjligt utförde, och tillspikade sedan kistan väl på alla sidor.

XXXIV.

Nu randades den af så många med bäfvan väntade dag, då hertig Carl inträffade i Åbo. Han föregicks af blodiga rykten. Alla som retat hans vrede genom trohet mot Sigismund, och synnerligen de, hvilka genom sin börd eller större förmåga kunde blifva farliga, föllo offer för hans hämd. Halshuggning, stegling, förlust af all egendom drabbade tätt, och de lifdömdes familjer befunno sig i sin djupa sorg, med detsamma de förlorade makar, söner eller bröder, tillika försatta i den yttersta fattigdom.

Hustrur och barn till de fångne herrarne på Åbo slott omgåfvo hertigen vid hans ankomst och bådo knäböjande om nåd för de sina. Hertigen svarade: ”Hvi bedjen och anropen J mig? Jag kan intet, det är lagen, som skall dömma dem. De hafva brutit mot konungens ed, gjort uppror mot fäderneslandet och stått mig efter lifvet; deras dom måste lagen fälla.”

Hertigen gick nu opp i sina rum och lät genast införa Arvid Eriksson Stålarm, som värdigt och lugnt besvarade hertigens häftiga tilltal, och skyndade sig att begagna tillfället för att få framställa Johan Fleming, såsom af honom lockad och öfvertalad att qvarstadna. ”Han hade kommit till Finland för att ordna enskilda angelägenheter och skaffa sig något penningar, dermed han skulle bege sig i fremmande land, att der öfva och försöka sig, såsom unge adelsmän bruka, hvarigenom han i framtiden bättre kunde tjena sitt fäderneslаnd.”

Sedan Stålarm blifvit bortförd, befallte hertigen att Johan Fleming skulle införas.

Hertig Carl vandrade fram och åter med stora steg. Ådrorna på hans tinningar svällde. Gång efter annan sammanknöt han handen. Nu inträdde Johan Fleming och bugade sig djupt. Hertigen gick häftigt emot honom. I hans öga strålade segerglädje, då han sade: ”Ha, detta är således Klas Flemings son!” Det var som om han nu först skulle hafva känt sig rätt säker om den krona, han eftersträfvat, och dock rörde sig i hans inre en dunkel önskan att skona den älsklige ynglingens blod. När Johan så stod inför fursten, på en gång ödmjuk och stolt, och det behagliga, ungdomliga anletet höjde sig bönfallande emot honom, då vek för ett ögonblick sjelfviskhetens blodlystna demon från Carl och han sade: ”Det synes mig dock hårdt, att förgöra detta unga lif. Välan, vill du, som en ärlig och adelig yngling, lofva och förpligta dig för framtiden, att troget tjena mig och riket, så vill jag, för din ungdoms skull, låta nåd gå för rätt och skänka dig lif och frihet.”

”Mot mig har min herre, konung Sigismundus, alltid varit en nådig herre; det vore af mig otacksamt att öfverge hans tjenst, och jag äger dertill ingen skälig orsak, och dock”, tillade Johan, böjande knä, ”beder jag, att Eders Furstliga nåde måtte bevilja mig nåd, emedan jag till Finland kommit endast för att skaffa mig medel att försöka min lycka i fremmande land.”

”Du, Johan Fleming, beder om nåd och böjer blott ett knä! Hvarföre vördar du mig icke med tvänne knän?”

Öppet och rent strålade Johans blick, då han svarade: ”Endast åt Gud och min konung sparar jag denna vördnad.”

Nu trädde Carl ett steg tillbaka: ”Ha, så är det. Af ormaägg komma ormaungar. En sådan var din fader och sådan blir du sjelf, om du får lefva; men du skall icke växa mig öfver hufvudet, som han. Hade icke den

öfvermodige och bålstore tyrannen, som aktade hvarken Gud, konung eller land, satt sig opp emot mig och farit fram som ett vilddjur, och dräpit och slagit ihjäl fattige bönder och godt folk, som ville försvara rikets lag och regering, så skulle längesedan fred och rolighet herskat. Men du gifver nogsamt tillkänna, att du af din fader ärft natur och sinne, och varnar oss för det vi, i lika motto, skole förvänta af dig. Derföre må du vara beredd att svara för rätta med de andre finnarne, med hvilka du dig förbundit hafver, och stå din egen fara.”

Vakten slöt sig kring Johan Fleming och han nedfördes åter i sitt fängelse.

Hertigen stod en stund qvar på samma plats, men började sedan gå fram och åter i det han sade: ”Hade icke den förrädarn nära narrat mig med sitt fagra anlete och blida min, att gifva honom fri. Herren förlåte mig, att jag så ernade lemna mina och riksens fiender qvar, för att stämpla ondt och föra oskyldiga menniskor i olycka, genom sina illfundigheter. Herren känner mig och vet, att jag icke eftersträfvat regementet, utan fast mer gjort allt hvad i min förmåga stått, för att bibehålla det åt min broders son, konungen i Polen; men att han, mot all ed och försäkran, som en menedare och förrädare, sitt eget fädernesland med krigsfolk öfverfaller, och vill med papisteri och svek oss alla i olyckan föra, och sätter till befallningsmän sådane, som den blodhunden Klas Fleming och dylika. Nej, visserligen måste de ogerningsmännen alla förgöras. Så länge adeln är för mäktig i landet, äger kronan ingen makt.” De sista orden uttalades halfhögt, men om för resten detta tal var ernadt att höras af vår Herre, eller af den tjenare, som stod vid dörren, eller af hertigens eget samvete, är ej lätt att afgöra. Kanske det var ernadt litet åt dem hvarje.

Den utnämnda domstolen hade sin session på rådhuset i Åbo. Joachim Scheel, Bjelkar, Lejonhufvud, Brahe och flere andra, sutto kring bordet. Fångarne fördes nu öfver torget, mellan led af soldater, under ljud af trummor och pipor, opp till rådstugan.

Anklagelsen upplästes. Nio punkter, alla rigtade mot Arvid Eriksson Stålarm. Han hade fört afvig sköld emot fäderneslandet, hade stått Hans Furstliga nåde efter lifvet, och så vidare. De andres brott omtalades icke.

Nu framsteg Stålarm och talade: ”Ädle herrar, som till domare tillsatte ären, hvad jag än kan hafva brutit, denne unge herre, herr Johan Klasson Fleming, han är dock till allt oskyldig, och hvad det anbelangar, som blifvit honom lagdt till last, att han med konung Sigismund följde vid dennes infall i Sverige, så måste honom tillgodoräknas, det lagen, som fäller den, som med fremmande krigshär går emot fädernеslandet, dock här tillägger: ”med mindre han var sjelf med, som näste var till riket.” Och hafver herr Johan, som då hade tjenst invid sin konungs person, näppeligen spännt en bössa emot Hans Furstliga nåde eller hans folk.”

Joachim Scheel lofvade att framställa allt detta för Hans Fursteliga nåde, och så fullföljdes ransakningen, med att punkt för punkt upptaga beskyllningarna emot Arvid Eriksson. De öfrige anklagades brott omtalades icke ens, utan syntes deras dom komma att innefattas i Stålarms.

När alla de nio anklagelsepunkterna voro genomgångna, framträdde åter Stålarm: ”Ädle och välbördige herrar, beder jag ödmjukligen, att J viljen hos Hans Furstliga nåde understödja min ödmjuka bön. Icke beder jag om någon annan nåd, än den, att han ville mig den gunst och nåd bevisa, att låta mig ensam dö, och skona dessa andra mina medfångne herrar, emedan jag hafver varit den, som hafver förestått den högsta makten i Finland, och de endast hafva följt mig och mina föreskrifter; och äro de således att ursäkta för hvad de mig till åtlydnad hafva brutit. Derhos måtte det ock högeligen beklagas, att J, ädle och välbördige herrar, eder förhastat, i det J endast mina brott och min skuld undersökt, men icke ransakat dessa mina medfångars, hvilka J nu, jemte mig, viljen dömma.”

Grefve Mauritz Lejonhufvud svarade: ”Det hafva alla finnarne varit om ett råd uti det, som J uti landet bedrifvit, och dertill med behöfva icke vetterlige gerningar stor ransakning.”

Följande morgon uppställdes hertigens krigsmakt i en krets utanför slottet. En otalig folkmassa af alla stånd samlades der utanföre. Inuti ringen stodo alla fångarne på knä. Cancelliskrifvaren uppläste domen: Alla de uppräknade tjugutvå herrarna skulle halshuggas, deras hufvuden uppsättas på pikar, kropparna steglas och deras egendom konfiskeras.

Hertigen kom derpå ned från slottet och emottog af alla närvarande hyllnings ed. Men när han åter skulle träda ur ringen höjde Johan Fleming sin röst och bad, att ”Hans Fursteliga nåde ville låta nåd gå för rätt.”

Fursten gick honom förbi och svarade: ”Du har förkastat min nåd och förlåtelse, då den erbjöds dig; nu är det för sent. Domen är fälld. Jag har icke mera makt att efterlåta landsens rätt. Tänker numera icke på annat än huru J mågen bereda eder att svara för edra gerningar i en annan verld.”

Det var dagen efter den, då domen hade fallit. I sitt fängelse satt Johan Fleming vid ett bord. Han hade på begäran erhållit skriftillbehör. Hufvudet hvilade en stund i handen, innan han fattade pennan. Det var sitt testamente den tjuguettårige ynglingen skulle skrifva. Han började nu:

”Gud den allrahögste han vare min hjertans kära morkärs tröst uti hennes bedröfvelse, och tvifla intet att domarena skola svara mig för Guds stränga dom, huru de mig dömt hafva.”

Derpå anbefallte han sina tjenare åt sin moder, och bad att ”såsom de alla honom troligen tjenat, de ock måtte bli ärligen och väl lönta.” Äfven några små skulder uppgaf han, som borde betalas, recommenderade till sin moders godhet personer, som hade bevisat honom välvilja, i denna min bedröfvelses tid, och hafva mig hulpit med mat och öl, såsom ock hafva tillsagt att efter yttersta råd hjelpa mitt lik till sin lägerstad, efter som mig kan undt vara.”

Till konungen beder han ”för sin salige faders trogna tjenster, så ock min egen intill denna stund, att min hjertans kära morkär och systrar må njuta det till godo, som de hafva mist både ärfdt och förvärfdt, att de ej må behöfva lida nöd och spott.”

Några andra punkter, alla bevisande hans ädla, varma hjerta, tillade han yttermera, och slutade med följande ord: ”Låter jag min hjertans kära morkär förnimma, att hvem hon hafver att beskylla för min död, kan jag intet annat säga, utan att den trängtan och åstundan, som hans furstliga nåde hafver haft, till att ödelägga och fördämpa min slägt, hafver varit orsaken till det förnämsta, hvilket nu efter hans vilja gånget är. Gud tröste eder, min hjertans kära morkär, samt mina kära syskon, och låte oss finnas i den eviga glädjen. Gifvet uti min eftersta stund på Åbo slott den 10:de November Anno 1599.

Eder ödmjuke son hafver jag varit.

*Johan Fleming*.”

Sedan detta var skrifvet, vände sig Johan Fleming till sin gamle tjenare och sade: ”Nu har jag allt ordnadt, och beder dig blott ännu en gång, att du, om dig möjligt blifver, må framföra mina hjertliga och kärleksfulla helsningar till alla dem, du vet att jag hållit kär, och att du må berätta dem om mina sista stunder.”

XXXV.

Sigrid och hennes fader hade emellertid tillbragt tiden i sitt mörka, unkna gömställe. En afton i mörkningen hade Sigrid vågat sig in till den lilla staden, för att få köpa mat, men snart blef det lilla förrådet slut. Hon måste nu åter försöka att skaffa mera. Dessutom blef det allt mer af nöden, att söka en annan tillflyktsort, ty det blef allt kallare i luften. Derföre måste flyktingarne bjuda till att få höra något från den yttre verlden, hvilket äfven eljest var för dem af högsta intresse. Herr Erik fogade sig med sin vanliga, lugna bekymmerslöshet uti det ingalunda behagliga läget, att tillbringa sina dagar i det mörka och unkna,

källarlika rummet; och Sigrid tänkte alldeles icke på att hon sjelf led obehag deraf. Men hon fruktade för fadrens hälsa och tålamod, och funderade ideligt på utvägar att komma hädan. För Sigrid hade visserligen ingen fara varit att vandra bort och återbege sig till sitt hem, men att lemna sin far, kunde hon ej sätta i fråga.

Då nu matförrådet var slut, fanns ingen annan utväg, än att Sigrid åter i skymningen begaf sig till staden med duken tätt knuten om ansigtet. Hon lyckades snart nog att få uppköpt hvad hon behöfde, men hvad hon i nyhetsväg kunde få höra, var af så förfärande art, att hon endast med möda kunde hålla sig upprätt, för att bjuda till att åter hinna till sin far.

”Åh håh, hvad J är högfärdig, jungfru Sigrid”, ropade en röst bakom henne.

Sigrid spratt förskräckt till och såg sig om, men lugnade sig genast, ty hon igenkände gamla mor Annika, som med detsamma upphann henne.

”Nå, mor, hvadan kommer ni?” frågade Sigrid vänligt.

”Åh jo, kommer från blod, mycket blod, nästan för mycket. När hertigen håller kalas, så består han så det käns. Fy, det börjar rätt äckla till slut, det blir för mycket af det goda. Hi, hi, hi, der kasta’ de boll med hufvun och satte dem på pikar. Huu, icke var den leken ändå så rolig, som jag tänkte, fast sjelfvaste herr Klases son var lika blodig som *han – han* – hon vet, jungfru, fast man intet nämner simpelt folk i bredd med de förnämare. Men han var allt fager och ung, herrn der också, och många sade, att det finns folk som måste gråta efter honom, lika bittert, som ... åh ...”

”Johan Fleming, i himlens namn är det då sannt?”

”Åh jo, åh jo, liksom alla de andre. Åh jo, Olof Klasson, Nils Ivarsson Stjernkors, Michel Påfvelson Munck, Sten Fincke, och många, många, hela långa raden. Bara Kurcken och Arvid Eriksson förde de in tillbaka igen, just som de väntade att mista nacken. Åh håh, men det var otäckt! Tror jungfrun, att allt vattnet der borta i fjärden, kan tvätta bort all den bloden? Ånej, intet går det med salt vatten. Nåh, kanske stora Näsijärvi? Nej, det är så stilla, så mildt, icke förslår det. Men Kyrönkoski, ja, eller Imatravattnet; husch hvad det skummar i tvättbaljan! Ser J, jungfru, blod ville jag ha, det brann i mig efter blod, men detta blef dock för mycket.”

Åter började Annika: ”Och herr Erik Liljeholm, ja, han är död han, och honom söker ingen. Men domen föll ändå, att hans lik skulle nedgräfvas i galgbacken och hans gods falla andra herrar till. Ah ha, men si, jungfru Sigrid gråter icke efter far sin ändå. Hi, hi, hi. Huu, ånej, Annikamor har icke lust att skratta, der var ett så ungt hufvud och vackert; och det var en annan också, som var ung och vacker, som de sköto der på Åland, nog vet jungfrun, den der gossen som ville gifta sig med Storklasens flicka. Nå, vill J veta något, jungfru, kan J läsa, kan J den trollkonsten? Nog skylla de att lilla mor Annika borde brännas för att hon kan mer än andra, men hvad straff borde då den få, som kan läsa? Det är väl värre trolleri, det! Der har hon papper, läs, läs. Jo si, Johan Bertilsson, han lär väl få söka papperet sitt, han.”

Mekaniskt emottog Sigrid pappersrullan, utan att ens veta af det. ”Ack, de arma. Gud hjelpe dem. Fru Ebba, Karin! O, Gud styrk dem. Kunde jag dock på ett ögonblick komma till dem. Huru skola de bära allt detta?” utbrast hon.

”Åh, storfolket, hvad felas väl dem?”

”Mor Annika, håna icke de olyckliga, har ni ej sjelf lidit nog bittert af att förlora den ni ansåg som edert barn. Har ni i ert hjerta ingen annan känsla, än hämd, och ni har dock varit så välvillig emot mig”, utbrast Sigrid, som mer än en gång förut sökt förhålla mor Annika hennes ohyggliga hämdlängtan.

”Åh hå, jungfru, hvar och en sitt, hvar och en sitt. Herr Erik var god emot honom – honom, som jag ej törs nämna; men – Flemingen, var han också god mot honom, han som ... huu nej; hvar och en sitt derför.”

”Och derföre vill ni att de, som eder intet ondt gjort, skola lida. Fru Ebba, alla lidandes beskyddarinna, den unga Katharina, ja, den unge Welam de Wyks mor, ty äfven han hade en mor. Har J, mor, tänkt på alla de sorger, alla de tårar, de fälla, har J tänkt på alla de enkor och barn, till de många hertigens offer, öfver hvilka J triumferat. Mor, mor, kom ihåg, att dessa alla och många, många utom dem, hafva gråtit, hafva lidit samma qval och samma sorg, som J icke kunde bära; för hvilka J sökt hämd; hvilka J velat släcka i blod. – Har ni nog nu af eder hämd?”

”Det går så underligt omkring i mitt hufvud. Det började så ren der i Åbo, der, jungfrun vet, huu, der som det forssade så mycket blod. Tala inte så der, jungfru. Huu, jag vill inte hörat. Ånej, ånej, Annika går hem. Dit, dit, vet hon jungfru, icke till stugan i Tavastskogen, men dit, der hon sprang som liten flicka. Vet J, jungfru, lilla mor Annika hon var ännu mindre då. Hon var så *der* liten. Det var en söndagsmorgon, hon hade ett helt rent linne på sig, det var så hvitt, så hvitt; hennes fötter voro så hvita, de voro nyss tvättade. Hennes hår var också hvitt, det var kammadt och benadt och hennes kinder voro så röda som äpplen. Ack, jag minns, jag såg henne så väl i bäcken vid vår stuga. Jungfru, jungfru, Annika måste söka opp hvar den hvita, rena flickan gömt sig. Farväl, jungfru Sigrid, mor Annika kan ej hjelpa er mera nu, hon hinner inte söka sin makt mera, hon måste söka den hvita, lilla flickan. Farväl, farväl!” och bort hastade mor Annika och försvann för Sigrid i skogen, dit Sigrids blick följde henne, ehuru hon med sina tankar icke uppfattat gummans ord, ty de voro helt och hållet upptagna af de rysliga nyheter, hon just hade hört.

Sigrid begaf sig, full af ångest, till sin far. Hon berättade honom först, att mor Annika hade uppgifvit, det man trodde herr Erik vara död och att hans egendom förklarats förbruten.

”Ja så, säger gumman sannt, så är jag således död! Nå, det går an att jag ej känner mig dess värre, och den döde söker ingen efter. Godsen, nå, det måste väl så vara, det kan ej hjelpas. Mina armar äro ännu starka. Men mor Metta, det är allt bra tungt för henne, och du, kära barn! Herr Enevald måtte dock väl icke rygga, för det du är fattig. Nunnans lilla gods lär väl bli allt, hvad du äger. Det kostar på högmodet att ej ha något att lemna dig. För mor måtte väl någon utväg bli; så må vi dock tacka Gud att det gick så, som det gick, för mig. Men visste hon intet säga om våra vänner, som lemnade qvar i faran?”

”Ack, fader, rysligt sladdrade hon tillsammans om blod och mord. Jag bäfvar att säga det hon sade. Jag vet ej om man bör tro henne.”

”Dödade?” frågade herr Erik dystert.

”Alla”, svarade Sigrid, i det hon sammanknäppte sina händer.

”Johan Fleming?”

”Fader, äfven han.”

En lång tystnad rådde. Ingendera sade ett ord. Slutligen bröt Sigrid tystnaden.

”Fader, här är ett papper, som mor Annika gaf mig, det lär innehålla närmare upplysningar.”

Tyst uppsökte Sigrid de elddon, hon försett sig med, för att stundom få ljus upptändt.

”Läs, mitt barn, hvad det är.”

”Det tyckes vara uppsatt af gamle Johan Bertilsson, som det synes, för fru Ebbas räkning.”

”När hans herredöme blef tillsagd om fredagsaftonen, att han om lördagen skulle gå till döden, svarade hans herredöme, att han vore väl villig dertill och ville bereda sig, och eftersände magister Grels, kyrkoherden i Åbo, att följande morgon besöka honom. Om morgonen, sedan kyrkoherden afhört hans herredömes skriftermål och meddelat honom det rätta vägapasset, den heliga nattvarden, och min unge herre efter slutad bön steg opp, sade han till mig: ”Ännu må du dessa få stunder tjena mig, sedan är du fri”, och då jag i yttersta bedröfvelse föll i gråt, fortsatte han: ”Nej icke så, Johan Bertilsson. Gå dock nu till Joachim Scheel och säg honom, att då, oaktadt han så lofvat och velat, han icke kunnat frälsa mitt lif, så beder jag honom, att han må åt min moder och mina syskon göra hvad godt han kan; äfvensom, om det vore möjligt, att hos hans furstliga nåde utverka uppskof med min död till måndagen. Jag trodde icke det skulle ske ännu, och önskade kunna besörja om min begrafning.”

I detsamma inkom i fängelset grefve Mauritz Lejonhufvud, för att förebrå hans herredöme, det han skulle hafva beskyllt och förtalat hans broder för förräderi, men sedan hans herredöme hade lyckats gendrifva denna beskyllningen och bevisa sin oskuld häri, sade han till grefve Mauritz: ”Efter jag nu ser och förnimmer, att hans furstliga nåde icke vill låta sin vrede falla, utan vill stå på sin högsta rätt, så låter jag mig härmed gerna nöja. Vill ock gerna och välvilligt gå härtill och befalla Gud allsmäktig, som är den högste domaren, denna saken. Han må dömma emellan mig och dem, som mig dömt hafva, eftersom hans gudomliga majestät bäst synes, och låter mig åtnöjas med eder, gode herrars, dom. Så beder jag dock eder, käre Mauritz Stensson, att J villen göra väl och så förhandla hos hans furstliga nåde, att jag måtte blifva förskont till måndagen, på det jag måtte få ställa något till min begrafning, efter jag hittills icke haft så mycket i min förmögenhet, att jag kunnat köpa mig så många bräder, som jag behöfde till kista; förrän jag sent i aftons af hans furstliga nåde fick igen mitt skrin, der några ringa penningar voro uti, med hvilka jag nu litet kan ställa om min begrafning, om det vore möjligt att jag finge tid dertill. Sammaledes beder jag eder, att mästermannen icke må komma vid mina kläder, eller att han, min slägt och mina förvandter till vanära, skulle få löpa omkring i dem. Jag vill eljest gerna förära honom hvad de äro värda.”

Grefven svarade: ”Käre Johan Fleming, af hjertat gör det mig ondt, att J så ung är kommen i denna olycka, ty J ären mig icke så fjerran blodsförvandt. Men efter det nu ej kan annat vara, så önskar jag eder af Gud ett godt tålamod och ett stadigt hopp till Gud allsmäktig. Hvad edra böner anbelangar, så vill jag gerna framföra dem till Hans Furstliga nåde och låta gifva eder svar.”

Jag följde efter grefven, som genast gick opp till fursten, och väntade svar; men när grefven kom ut, sade han: ”Jag tilltalade Hans Furstliga nåde, men fick intet svar.”

Åter inträdde jag i fängelset och redogjorde för min beskickning.

När hans herfedöme hörde svaret, sade han: ”Så må det då blifva som det är, och jag befaller mig i den allsmäktige Gudens våld; men gå dock ännu till grefve Mauritz och bed honom, efter det är min sista bön i denna verlden, att han ville laga så, att bödeln icke må få mina kläder, och med mitt hufvud och min kropp icke må bedrifvas något spektakel efter min död.”

I detsamma kom vakten för att afhemta honom till döden, och frimodigt steg han opp och medföljde utan dröjsmål. Under vandringen framåt upprepade han flera sköna språk ur bibeln och tröstade sjelf presten, som gick bredvid honom, och som ej kunde hålla sig från tårar. Folket strömmade till, hvar de fångne herrarne framgingo, och hans herredöme tillropade dem med glad röst: ”Farväl alla mina goda vänner, och allt ärligt folk. Om någon finnes, som jag i någor måtto förtörnat, så beder jag om vänlighet.” Och alla de det hörde, gräto och jemrade sig öfver hans oskyldiga död.

Allt gick det sorgliga tåget framåt. I fönstren stodo fruntimmer och skådade. Då lyfte Arvid Eriksson gladeligt på hatten och sade: ”Jag hafver alltid gerna uppvaktat fruntimren. Ville de nu, hos hans furstliga

nåde, hjelpa mig härifrån, skulle jag vara deras tjenare, så länge jag lefver.” Sedan påsatte han åter hatten och gick vidare. Nu blef hans herredöme varse mig, der jag gick, och sade till mig: ”Jag vill och begärer, Johan Bertilsson, att du ser till att du kan komma till min morkär och säg henne om min hädanfärd, och bed henne gifva sig tillfreds, och säg att jag gerna och gladelig gick härtill. Liksom en man, som hela dagen har arbetat, gerna vill gå till hvila, så gerna vill jag gå till denna min död. Hvilket jag stadeligen vet och tror, att det icke skall vara någon död, utan en ände på all jemmer och vedermöda, och såsom en ingång till den rätta glädjen, der jag ock förhoppas att min morkär skall finna mig igen. Ty i denna verlden kan jag ej mera hoppas hon får stor glädje. Och tag denna ring och för den till henne, jag äger intet annat, som jag kan sända henne, och säg henne, att jag befallte henne i den allsmäktige Guds beskydd. Han, hoppas jag, skall vara min hjertans kära morkärs tröst i hennes kors.”

Om en stund sade han: ”Fru Elin har lofvat, att den tapet mina systrar åt mig stickat, skall för mig hemtas att lida uppå. Gå och se till, att så verkligen sker.”

När jag genom min herres tyske tjenare hade beställt härom och återkom, bad hans herredöme mig ännu en gång att sjelf till hans moder framföra hans sista helsning och tillade: ”jag råder nu öfver ingenting af min egendom, jag ville dock belöna dig för din trohet”, vid det han så talade kom han till spetsgården på torget. Han lemnade nu sin kappa åt mig och sade vänligt: ”behåll dock denna och min mössa”, och steg med bart hufvud in i ringen. Derpå gick han ett hvarf öfver den och så ref han opp sin tröja så att alla knapparne flögo omkring och ingen blef qvar i tröjan.

Då steg kyrkoherden fram och sade: ”Herre, herre, icke så häftigt. Gör först bön till Gud allsmäktig.”

”Ja, gerna”, svarade han, föll på knä och bad ifrigt med djup andakt och mot himlen höjda ögon. Uerpå uppstod han åter, bjöd farväl åt det församlade folket, vinkade med handen åt dem han kände och befallte dem Gud allsmäktig med mycken vänlighet. Alla gräto och klagade högt.

Nu höjde han sin röst och började tilltala folket och förklarade sig vara oskyldig till den dom honom skulle öfvergå, ehuru han erkände sig vara en stor syndare inför Gud. ”Jag hoppas och tror stadeligen att Gud skall vara mig nådig, och med denna döden draga mig till en sann syndabot, och öppna för mig dörren till sannt lif och glädje. Men i verldslig måtto vet jag mig inför Gud och verlden oskyldig, och är till min död ingen annan orsak, än den trängtan Hans Furstliga nåde haft, att utrota min slägt. Detta är enda orsaken till min död, och har nu gått efter Hans Furstliga nådes vilja.”

Sorl och rop uppstod bland Hans Furstliga nådes tjenare och man skrek, att han förolämpade fursten. När då han icke fick tala för sorlet, höjde han rösten och sade: ”Hvar är min dom, när är jag förhörd eller ens anklagad? Det skall ingen ärlig man bevisa mig; men den, som har beskyllt mig, har talat som en skälm och förrädare och icke som en hederlig man. Jag tager derpå till vittne Gud och allt ärligt folk som mig känt.”

Nu började tumultet än häftigare och de ropade, att han skulle återföras, för att få en hårdare dom, för de ord han talat om Hans Furstliga nåde, men Hans herradöme sade: ”Nej, nu har jag engång gått ut och går aldrig mera in. Jag är här för att dö, och vill här dö. Och må Gud allsmäktig döma emellan mig och dem, som mig dömt hafva. Eder, ärliga män alla, beder jag, tala icke ondt om mig efter min död, förlåt mig om jag förtörnat någon, gerna vill jag förlåta enhvar, som emot mig brutit.” Röster bland folket svarade, att alla ville minnas honom med vänskap, han hade visst icke gjort någon emot.

”Gud vare med eder alla, fattiga, och rika”, sade han och gick nu inåt ringen och drog af sig tröjan. Ännu en gång tillropade han Johan Johansson och mig att sörja före att de fattige måtte få någon gåfva. Så knäföll han på mattans rosor och blad och utbrast: ”Herre Jesu Christi annamma min anda och själ.” Så blundade han med ögonen och slöt sitt unga lif, under det de sjöngo en psalm. ”Gud den allrahögste anamme hans herradömes själ!”

Hans herredömes halfbroder, Olof Klasson, skyndade fram för att få blanda sin blod med sin käre broders, men de skjöto honom undan. När ordningen sedan kom till honom ropade han högt: ”Gud skall utkräfva den oskyldige Johan Flemings blod af hertig Carl, den blodige mördarn.”

Men knektarne höjde åter sorl och skri, och derunder slöts äfven hans lif.”

Ofta hade Sigrids läsning afbrutits med gråt, nu när hon slutade öfvergafs hon alldeles af den mödosamt tillkämpade fattningen, och hennes tårar strömmade utan hejd.

Dystert sade herr Erik: ”Han var mig den käraste, de andre voro alla mina vänner, o, att jag hade varit med dem. Dock, otacksam är jag icke, du min milda, fromma och dock så raska flicka. Gud välsigne dig barn! Har du vågat lifvet, har du trottsat alla faror för att rädda din far, så skall han ock icke af otålighet önska sig döden.”

Följande morgon sade herr Erik till sin dotter: ”Nu, min flicka, böra vi ju med jemförelsevis större trygghet kunna bege oss hädan, då man torde tro mig död. Icke skola vi då länge dröja i detta gömmet, som dock just icke är behageligt”, och så snart aftonskymningen började inbryta, begåfvo de sig å väg.

För att bäst förkläda sin far, band Sigrid öfver hans ansigte en duk och uppgaf, att han var blind och af en kula sönderskjuten i ansigtet, på hvilket hon vid första lägenhet fästade en stor lapp som ett plåster. Sigrid ledde nu den såkallade blinde fadren, men hade dock bundit klädet så, att han kunde nödtorfteligen se.

Någon väg, som skulle fört dem genast längre från det farliga grannskapet af Åbo fanns icke, hvilken de kunnat taga, utan måste de följa en som förde dem nästan i en halfcirkel deromkring. Af denna anledning voro de ännu följande dag på förmiddagen icke mera än två mil aflägsnade från staden.

Det hade snöat om natten och bildat ett litet förgängligt, men hjelpeligen godt slädföre. Erik Liljeholm och Sigrid vandrade långsamt och tungt framåt vägen. Nu hördes ljudet af ankommande hästar och släde.

”God dag, god dag, gammelfar, god dag flicka. Hvart tänka ni ta vägen?” ropade en vänlig röst ur slädan.

Herr Erik strök af sig mössan och svarade: ”Åt skogsbysidan, granne, ärna vi oss, men eljest går stafvakarlens väg dit, der han hoppas få en bit bröd och tak för natten.”

”Det kan allt vara tungt både för dig, far, och för din unga flicka, att gå och vanka i den nyssfallna snön. Mina två kampar äro raska”, sade bonden, med ett välbelåtet leende blickande på sina välfödda hästar. ”Sätt er på, så kan ni åka så långt vi ha samma väg.”

Gerna begagnade sig vandrarne af tillbudet. Snart hunno de åkande förbi en gård, der hästar stodo ispända för ett par slädar. Det såg ut som om någon resande här hölle rast. Längre fram på vägen syntes ock några herrar, som vandrade framåt, liksom för att fördrifva tiden medan de väntade på hästarne. Snart hunnos vaudrarne af de åkande, ehuru desse nu åkte nästan steg för steg, för att vid sin förbifärd icke tvinga de gående opp i snön.

”God dag, Grönbackas Simon”, ropade en lång ljuslätt herre, med kort pipskägg och knäfvelborrar. ”Fick du rågen väl betald? Jag hör att du varit på slottet i morgons för att sälja.”

Förvånad frågade Simon: ”Hur vet herrn det?”

”Åh jo, en af de här herrarne såg dig der, när du lastade af, och kände igen dig.”

Simon hade stadnat hästarna under samtalet. Den fremmande steg bakpå slädan och sade: ”Siså, kör på du bara. Våra hästar ha nu hvilat och de andra herrarne kunna komma efter med dem. Till dess åker jag med

dig.”

Bonden erbjöd åt den fremmande sin plats inuti slädan, men han svarade: ”Sitt stilla du, far, i ditt hus och i din släda är du herre sjelf.”

”Så god som kungen på sin thron, säger ordspråket”, svarade Simon.

”Ja väl, men se bara till, att du icke låter dina vänner missbruka ditt namn till att förråda ditt hemman! Ja, ja, min käre Simon, jag har hört, att du skall vara en redlig man och trogen undersåte, som icke hållit med den blodsugarn Klas Fleming och hans anhang, men du är ju dock icke så gammal ännu, hvarföre har du ej gripit till vapen, för att stå emot den landsförrädaren?”

Erik Liljeholm satt tyst nedlutad i slädan, utan att synas höra på samtalet. Han hade genast i den fremmande igenkänt hertig Carl, hvilken, alltid verksam och outtröttlig, äfven nu begagnat det lilla slädföret, för att med egna ögon undersöka förhållandet med ett klagomål öfver några soldater, hvilket inlupit ifrån bönder, som tillhörde hertigens parti.

Huru herr Erik skulle finna sig till mods vid det oförmodade mötet, är lätt att tänka sig. Äfven Sigrid hade med bäfvan och förskräckelse igenkänt sin faders dödsfiende. Hon satt framföre i slädan och drog sig tillsamman som om hon sålunda trott sig kunna undgå hertigens genomträngande blickar. Hon kunde ej hindra att en ofrivillig darrning skakade henne vid ljudet af hans röst.

”Hvad är det för folk du har i slädan med dig?” frågade hertigen.

”En blind gubbe med sin flicka, som brukar leda honom. Jag bjöd dem att få åka, efter jag hade godt rum.”

”Flicka du, dra ryan, som ligger bredvid dig i slädan, öfver dig, och sitt ej der och kuttra för kölden som en höna”, ropade hertigen åt Sigrid. Knappt medveten af hvad hon gjorde åtlydde Sigrid befallningen, och hoppades nu på att åtminstone hon icke skulle fästa uppmärksamhet, sen hon blifvit mera undangömd. Att vådan för hennes far blefve densamma, om ock endast hon blefve igenkänd, fann hon lätt. Hennes far var visserligen nogare förklädd, men huru hoppas, att han skulle undgå hertigens skarpa blick. Under fällen lade hon sin hand på fadrens fot, det var henne som en tröst att få vidröra honom.

”Du har välgjorda remtyg på din häst”, fortfor hertigen åter till Simon. ”Det är väl gjordt på egen gård, tänker jag? Se det är just konsten det för bonden, att ta allt i egen knut. Hvar penning som man spar, den har man. Hästar lär du väl ha i spiltan som syrsor i spiseln, jag ser nog hurudana lejon de här äro?”

”Åh käre herre, icke har det varit tider nu för bonden att hålla hvarken hästar eller andra kräk i öfverflöd, och nog har man fått slita om man någon skeppa råg velat ha i boden, och de flesta ha fått tugga på rena barken, så långt de kunnat.”

”Ja se, det skall dock bli annat regemente nu. Icke behöfver bonden rädas, att herrarna ska skinna honom som den köttmånglaren Fleming och hans anhang och hans knektar och ryttare gjorde. Nog skall det snart bli pinn före. Det skall bli en annan dans för hoppatossa, och jag skall väl med Guds hjelp så räkna med dem, att jag skall räkna dem i galgen. Farväl nu Simon, tack för skjutsen, der kommer min egen släda.”

Hertigen hoppade af, kastade sig i sin egen släda och var långt borta innan Simon hann sansa sig af förvåning öfver den förnäme gäst han, utan att veta det, haft på sina medar.

Att hos Carl icke misstankar väcktes, af den föregifne blinde och hans dotter, var besynnerligt nog. Hade han blott kommit att höra någonderas röst, eller eljest fäst sig vid dem, så skulle säkert hans skarpa blick hafva upptäckt förklädnaden, ehuru han ej på många år sett herr Erik och Sigrid endast en gång.

Undsluppen den hotande faran, sände herr Erik en tacksam suck till Gud, som beskyddat honom. Snart kom den vägskillnad der Simon skulle taga af opp till sitt hemman, och herr Erik och hans dotter afstego nu, för att till fots fortsätta färden. Så snart Simon ej mera kunde se dem, stadnade Sigrid och omfamnade sin far, under det hon stilla gråtande lutade sitt hufvud mot hans bröst. Hon hade så länge lidit den förfärligaste ångest och måste nu ge sin känsla luft.

”Barn, barn, gråt icke nu. Det går ju ingen nöd på mig.”

”Ja derför vill jag tacka Gud så länge jag lefver, men det var en ryslig stund. Fader, hvad tänkte du väl, då du så der satt framför den förfärlige?”

”Jag tänkte: får räfven tag i dig, så biter han hufvut af dig som om du vore en gås.”

”Ack, far, jag darrade som ett asplöf och du satt så lugn och stilla.”

”Kära barn, icke var det första gången, som jag väntat på att döden skulle ta makt med mig, och engång skall man ju deran, om än man gerna ville ha en hederligare död än gåsen. Dock hoppas jag att Gud förlåter mig mina synder, om jag än kommer och ber derom ett hufvud kortare än förr.”

XXXVI.

Ju längre inåt landet de vandrande kommo, dess ödsligare blef det, och spåren af klubbkrigets härjningar blefvo allt mer synbara.

En dag möttes de vandrande, vid slutet af en by, der ännu några bebodda kojor syntes, af en man bärande ett litet knyte. Detta var temmeligen ovanligt åt dessa trakter. De hade här träffat mest qvinnor och barn, då någongång menniskor funnos i de förödda boningarna.

Med häpnad varsnade Sigrid att mannen flere gånger såg sig om efter vandrarne och slutligen stadnade. I detsamma kom en pojke, med lång hvit lugg och klädd högst lätt i en trasig skjorta, trafvande utefter den nu åter alldeles uppblötta vägen. Hans drägt måtte alls icke förekommit honom, att vara någon för sval Novemberkostym, han skuttade sin väg fram, med de allra pojkaktigaste krumsprång. Men ödet lät honom oaktadt all nöjsamhet komma på fall, så att han vid en kapriol, midt för de vandrande, halkade och föll med stort buller ned i diket, dit han fick en högst oförmodad massa af ruskor, små stenar och mull att göra sig sällskap, och i fallet grep han så ifrigt efter herr Eriks ben, att denne, endast genom att kasta sig åt sidan, kunde undgå att dela hans öde.

Nu skrattade herr Erik godt, och glömmande sin blindhet, tog han pojken i nacken och drog opp honom ur det djupa diket, ställde honom på vägen, tog med handen i den långa luggen och ruskade den smått. Derpå gaf han pojken en lindrig smäll med flata handen och sade: ”Seså, far hem nu med god fart. Opp på ugnen med dig och bed mor torka din skjorta, jag tänker du ingen annan har att ömsa på dig.”

”Nej se, katten far J, var det icke visst och sannt ändå”, ropade mannen med knytet, som nu hastade fram. ”Ja väl är det sjelfvaste herr Erik i lifslefvande lif och blod. Husbond, husbond, Gud välsigne eder. Ni lefver, ni är frisk och fri. Herre Gud, hvem hade väl väntat sådan glädje! Nej maken har jag ej sett.” Tårarna trillade lätt ur mannens ögon, men han tycktes sjelf ej hinna märka dem.

”Jaså, det är du, Elias. Jag hade knappt kännt igen dig. Nå, hvar håller du hus nu för tiden?”

”På landsvägen, ingenstans nu, herre, om ni ej vill vara så god och ta mig i er tjenst igen. Och jungfru Sigrid, nå si hvad J har blifvit fager och vuxit. Förlåt, förlåt, så jag är djerf och pratar, men för gu, när jag såg herr Erik smälla till pojken der och skratta med detsamma, då kunde jag icke längre tveka, att det icke

var J. Så många gånger jag, vettvilling och ostyriga pojke, gjorde eder harm och retade ert fromma sinne att ge mig en smäll, skulle jag inte känna igen er!”

Herr Erik log och sade: ”Nå Elias, du lär ha tyckt att det bestods för mycket af slaget, efter du rymde ifrån mig.”

Elias steg ett steg tillbaka och nedlutade sitt hufvud. ”Herre, si sådan är jag, icke ett strå bättre än förr. Gud hjelpe mig, fattige syndare. Här står jag, pratar i glädjen att se er frisk och sund, och går fram så djerft som om jag ingenting hade på mitt samvete. Och huru många tusende gånger har jag ej tänkt mig den stunden, då jag skulle få se eder och komma inför ert ansigte, och huru jag då skulle gå fram till eder och säga eder, som jag nu gör: Herre förlåt mig.”

”Nå, men hvarföre har du ej kommit och sagt det då?”

”Kunde jag väl det? Ni hade tagit mig fattige, fader- och moderlösa barn, gifvit mig kläder och föda, och ville lära mig allt hvad godt och nyttigt var, men allt vildare och öfverdådigare blef jag. Nu var jag ren femton år gammal, men aldrig ville det bli folk af mig. Väl kunde jag arbeta när så föll sig; men mitt odygdiga sinne tänkte på intet annat än upptåg. En dag, då jag skulle föra den präktiga tyska ridhästen, som herr Klas hade gett er, ut för att svalka sig efter er hastiga ridt, då tog mig en oemotståndlig lust att försöka rida på den. I början lät jag den gå helt sagta, men allt ifrigare blef jag, allt mer dref jag på hästen, allt vildare for den framåt. Jag skrek och hojtade som en besatt. Vi blefvo snart lika vilda begge, hästen och jag. Slutligen hade jag ingen makt med den, den rusade framåt med mig, utan att jag kunde styra den, så ned på insjön. Isen var svag, den brast. Jag hade i förbifarten nappat tag i en trädgren och blef hängande der, men hästen fortsatte sitt lopp, den for ner som sagdt är, och blef der. Jag tänker ni kanske beskyllt mig för, att ha stulit er häst?”

”Nej, hästen hittades död, och när du försvann, så gissade jag, att du ej vågade komma tillbaka.”

”Ja, jag vet ej rätt om jag ej vågade, eller om jag ej snarare tyckte att jag ej mer var värd att se ert signade ansigte och äta ert bröd! Sannt var det ock, att jag ej det var.”

”Nå, hvart tog du sen vägen?”

”Jag blef soldat och kom öfver på Revalska sidan, och der var jag i sex år, och der lefde jag ibland vildt nog; men allt gnagde mig samvetet, och jag tror nästan ändå, att det till slut var er döda häst, som gjorde så pass folk af mig, som jag sen blef. Allt mer och mer tärdes jag af längtan, att få komma och be husbond om förlåtelse, och jag fick ingen ro förr.”

”Nå, hvarföre kom du inte?”

”Det kunde jag omöjligt göra, om jag ej på något sätt kunde visa er, att jag hade allvar med min ånger. Dertill grämde mig dag och natt, att jag ej kunnat ersätta er skada. Jag hade slutligen kommit på den tanken, att om jag kunde hemta med mig ett par hästar, åtminstone lika ståtliga som den döda, så skulle jag komma och begära förlåtelse. Detta blef till slut min dröm, både som vaken och sofvande. Jag tänkte knappt på något annat. Men hvad kunde jag samla som soldat? Ringa byte gjorde vi. Jag gaf tjensten hin, så snart jag kunde slippa fri, och så var jag i några år trädgårdsarbetare hos fru Ebba på hennes gods, men hur jag än knogade på dalern, icke kunde jag der mycket lägga ihop. Men så kom jag öfver till hemlandet, och tog tjenst som trädgårdsmästare hos herr Gödich Fincke. När jag hade tjenat der några år, började jag smått fundera på att tala vid min husbonde, om huru jag skulle få hästarne köpta, ty jag hade nu pengar, så jag tänkte det något skulle förslå. Men se, så kom en vacker dag klubbhären till oss och brände opp godset och förstörde trädgården, och aldrig hittade jag af mina pengar, bara några hopsmälta silfverklumpar, och det var

ej värdt fjerndelen af det som brunnit.”

”Min husbonde hade sen annat att göra för folket, än laga trädgården i skick, och så blef jag ledig. Men nu vaknade mitt samvete först rätt på allvare. Jag började tycka, att det förut hade varit bara munväder med min ånger, och att jag varit en högmodig best, som ville ersätta skadan, bara för att ej behöfva så djupt ödmjuka mig inför er. Nu hade Gud straffat mig och tagit pengarna ifrån mig och tjensten med, så att jag nu skulle som en riktig arm syndare måsta komma till er, utan att ha nån förtjenst att åberopa, utan blott nödgas anropa er mildhet. Men si, det var länge innan jag så fick makt med mitt hårda sinne. Dessutom ville jag gerna arbeta som dräng på godset, till dess vi litet skulle få i ordning der, efter klubbmännens framfart. Slutligen kunde jag ej längre lefva, utan att som den förlorade sonen komma och säga: jag har syndat! Så fick jag reda på att herr Erik skulle finnas på Åbohus; jag kom dit, men kunde ej slippa in, förr än hertigen fått det i sina klor. Jag skulle sen försöka att der få träffa eder, men när jag frågade efter er, så sade de mig att herr Erik Liljeholm var död och begrafven. Och så vände jag af som en dåre, och visste ej hvart jag skulle ta vägen. Jag tyckte att jag hade ingenting mer att lefva för i verlden, när jag ej hade att hoppas er förlåtelse.”

”Nå, hvart ernade du dig nu?”

”Knappt jag sjelf vet. Men nu, herr Erik, hoppas jag att J icke förskjuter mig, utan tar mig i eder tjenst åter.”

”Käre Elias, ser du icke på mig, att jag är en fattig man, som ingen tjenare kan hålla. Det må du ock få veta, att jag flytt undan hertigen och har säkerhet till lifvet, endast så länge, som ingen förråder mig.”

Elias såg en stund fundersamt ned för sig, så sprang han hastigt opp. ”Herre är det så, si då är det nu allrabäst, ty då kan jag ju verkligen vara er till nytta. Vore allt som förr, skulle ni ha tjenare nog, utan mig. Allt godt herre, nu tar ni mig ju till nåder och tar mig i er tjenst? Har ni ej råd att bestå er tjenare, så har jag åtminstone råd att bestå mig herre.”

”Det kan allt vara godt och väl, men jag äger ej ens så mycket att jag kunde ge dig kläder och föda. Som du vet äger en död man ingenting och hertigen har haft försorg att ge mig arfvingar.”

”Nå ja, det vore visst sak, det. Nog håller min vadmalsjacka ännu en tid ihop, dessutom har jag helgdagskläder här i knytet. Det har ingen nöd dermed, och dålig karl den, som ej kan förtjena sig födan! Käre herr Erik, aldrig var ni svårbedd förr i verlden; var nu inte heller omild emot mig, utan tag mig i er tjenst.”

”Det är i sanning en präktig tjenst, du är så angelägen om”, sade herr Erik skrattande, ”men icke har jag heller hjerta att försmå din välmening. Må du då stadna hos mig. Kanske kommer ock en tid, då jag kan få löna dig. Om icke, så må du få din trohetslön af honom, som ingen olönt lemnar.”

”Tack, tack, min älskade och hjertegode herre, för löftet att få stadna hos eder. Om jag än skulle lönlös tjena er i all min tid, så är jag ju förut betald. Hvem var det, som i så många år födde min fattiga mor, till dess hennes långvariga sjukdom slutligen förde henne i grafven. Hvem har betalat er derför? Hvem har betalat er för, att ni upptog den fader- och moderlöse gossen, och födde och klädde honom och bjöd till att göra folk af den vettvillingen? Nå, nu är det ju allt klappadt och klart, och jag får stanna hos er. Men törs jag nu fråga, hvart J ernen eder?”

”Ja, visste jag det rätt sjelf. Mest har jag tänkt på att, då nu landet är så öde och folket utrotadt, så finnes väl mången koja, som blifvit obebodd. Skulle man i någon afsides nejd hitta en sådan, så vore väl bäst, att der slå sig ned. Några daler har Sigrid medfört och så kan man väl kanske slå sig ut, till dess jag hittar på något arbete, hvarmed jag kan förtjena mitt bröd. Sigrid måste återvända till sin mor, såväl för att trösta henne,

som för det hon icke kan öfvergifva sin fästeman. Dessutom är faran att bli upptäckt blott så mycket större, när hon är med, ty nog ser en hvar att hon icke är en bondqvinna.”

”Jaha, si just så skall det gå”, utropade Elias och knäppte med fingrarna. ”Ja, jag vet, så går det. Det är som så, ser husbond, att dit oppåt Nyslottstrakten, der vet jag finnes ett nybygge, som togs opp för några år sen af en duglig karl, opp i vilda skogen. Han byggde sig en stuga och svedjade och röjde sig tillochmed litet åker; och äng fanns ymnigt. Men så kom dit på trakten en, som de kallade Pitkä Jussi, och ingen visste just hvad han var för en; men nog såg man, att det var en landsstrykare, och en som icke iddes arbeta. En dag var nybyggaren borta och Jussi bodde i hans stuga och skördade hans åker, och lefde af hvad den andre tagit opp.”

”Hade han slagit ihjäl nybyggarn?”

”Nej, nog hördes denne sedan ha synts åt andra trakter af socknen, men Jussi var stark karl och lär väl haft hjelpare med sig, och så gjorde de som gökungen.”

”Nå, hvarföre gick han icke och klagade för rätta?”

”Åh håh, husbond, rätten den sitter kanske i stora herrars gelag, men i vårt fattiga land är det ondt efter den i vildmarkerna och skogarna, och i afsides socknar. Nog har det gått mången annan som honom, och det sägs att herrarne lär ha tänkt på att ställa så, att det med den saken skall bli bättre ordning. Flemingen lär ren ha börjat ställa dermed, men hann ej få det bättre, innan han dog. Nå ja, hvem som nu gör det! Kanske hertigen, han skall ju vara en sträng ordningens man och bondeskyddare; men en räf och en varg är han sen också! Nå ja, hvad var det jag skulle berätta. Jo, när klubbemännen plundrade och härjade, så tyckte väl Jussi, att det var ett lätt sätt att få sig gods och gull, och så lemnade han åter nybygget öde och gick med bondehären, och der stupade han. Och han, som först tog opp nybygget, han gick också med i en annan bondhop, ty han var arg på Flemingen, som inte hade tuktat den, som tog nybygget af honom; och så fann han sin död, och hans hustru och små barn ha gått till korta af onaturlig föda och annat elände, som tar bort folket nu som strå. Nu ligger nybygget öde och förfallet; men vill husbond, så söka vi opp det. Jag hittar vägen dit, och så har husbond tak öfver hufvud och godt gömsle för vintern. Och får hertigen öfverväldet, som de nu säga, så kan husbond sitta der till bättre tider. I vår arbeta vi opp jorden igen, och i vinter göra vi oss verktyg dertill och fånga harar och fåglar, och fiska i insjön vid gården. Ja, och vill husbond vara så god och förlåta att jag bjuder dåligt för präktigt, så skall jag nu hemta en arbetshäst för ridhästen. Till en sån räcker väl ändå, det jag har qvar; och litet råg måste vi nu ock se oss om att få, och utsäde och så der bortåt. Det går allt galant, husbond.”

Projektet begagnades. Allt noga öfverlagdt, var det det bästa man kunde hitta på, och syntes erbjuda säkerhet, och till nybygget i skogen ställdes nu vandringen.

Stället fanns. Det var visserligen förödt och förfallet, men ej mer, än att åtminstone stugan inom några dagar var satt i hjelpligt skick, lätt kunde eldas varm, och genom Sigrids omsorger småningom fick tillochmed ett någorlunda trefligt utseende.

Herr Erik började nu allt mer påyrka, att Sigrid skulle bege sig till fru Metta, men hon hade tungt af att lemna sin far här i ödemarken, i strid emot tusende försakelser, utan att ens hon skulle få deltaga, och efter sin förmåga försöka, att mildra dem. Men hon måste dock finna nödvändigheten af, att begifva sig bort. Hennes vistande hos fadren skulle af flere anledningar lättare väcka misstankar emot honom. Redan hennes utseende och tal röjde honom, hon kunde ej lyckas i, att se ut och tala som en bondflicka. Att hon försvunnit ur hemmet, kunde ock ge anledning till misstankar. Dertill kom, att fru Metta troligen sväfvade i oro, ehuru mor Annika hade lofvat ge henne en vink om att allt stode väl till, och att hon nu väl i sina bekymmer äfven behöfde Sigrids tröst och hjelp. Ehuru för ögonblicket oantastad, var dock herr Erik ingalunda fullkomligt i

säkerhet, och att fru Metta för sin högt älskade herre skulle lefva i stort bekymmer, var gifvet, likaså att hon med smärta skulle se all egendom sköflad; och deraf var dock största delen arfvegods, som hon hade medfört i boet, och henne derigenom dubbelt kärt.

Enevald Fincke var ännu icke kommen från Polen, men skulle väl ock troligen snart återkomma, då han numera föga der kunde uträtta något för Finland. Alla dessa skäl sammanlaggda, bevisade Sigrid nödvändigheten af, att lemna sin faders hem. Dertill kom ock behofvet för nybyggarne, att anskaffa sig en mängd oumbärliga saker. Det lilla de sjelfva medfört, förslog alldeles icke, och brödet var nästan förtärdt. Elias skulle följa Sigrid och på återvägen förskaffa, hvad som oundgängligast behöfde medföras till besättningen på det öde hemmanet.

Elias hade emellertid begett sig bort, för att söka anskaffa en häst, och anlände nu med slädan lastad med åtskillig nödtorft, och så måste Sigrid bege sig å väg. Hon hade, sedan hon nu de sednaste dagarna njutit mera lugn, börjat känna en djup längtan att åter få träffa sin trolofvade. Hon visste och kände väl med sig, huru svårt hon hade att öfvervinna den blyghet och ordfattigdom, som så ofta hindrade henne, att rätt för honom uttala sina tankar och känslor; men nu hade hon så länge varit skiljd ifrån honom, så mycket af vigt hade händt, och det föreföll henne, som om alla dessa händelser, hela denna tid, låge emellan henne och Enevald som ett flor. Hon längtade att få allt klart emellan sig och honom.

XXXVII.

Då för fru Metta numera intet skäl var att dröja på Wiken, hade hon återvändt till Tannila. Sigrid hade med flit ställt sin färd så, att hon skulle komma fram om aftonen, sedan det blifvit mörkt. Hon gick gerad in i hushållsstugan, der hon var van att finna sin mor, men nu träffade hon der endast en af tjensteflickorna, som sade att fru Metta numera mest satt inne i kammarn, och väl stundom kom ut och gick ikring i huset, men som en drömmande, utan att märka hvad som föregick, och att hon endast gick och vankade och vankade. Så hade hon varit, alltsedan budet om herr Eriks död hade kommit.

Sigrid inträdde nu i kammarn. Der fann hon modren sittande alldeles stilla, med ögonen halfslutna och händerna sammanknäppta. Hennes vanligen så uppmärksamma blick märkte icke den inträdande. Sigrid gick fram till henne; med ett utrop sprang fru Metta opp och slog armarna om sin dotter. ”Sigrid, barnet mitt, Gud signe dig, har jag dig åter. Far? lefver han? är han död?”

”Han lefver, för guds skull, mor, lugna er.”

”Mor Annika sade att du lyckats frälsa honom, men jag vågade ej fullt lita på hennes ord. Berätta, säg fort. Är han säker? Och du har räddat honom, du stilla, du säfliga barn?

”Med Guds hjelp skall väl allt gå bra, men monne blott ingen hör hvad vi tala om?”

”Gud bevare mig, jag tror jag icke är rätt klok”, utbrast fru Metta nu med ens, med sin vanliga röst; ”är detta saker att prata om, utan all försigtighet! Vänta, jag skall se åt. Icke tror jag dock, att någon kan höra oss, men du behöfver visst värma dig en smula.” Hon bultade på väggen, till tecken åt tjenstefolket i rummet invid, och befallte den derefter inträdande tjensteflickan, att koka opp öl med honung uti åt Sigrid, och sörja för att hennes skjutskarl finge något till lifs. Sedan fru Metta försäkrat sig om, att ingen kunde lyssna till samtalet, satte hon sig ned för att höra sin dotters berättelse.

Sigrid redogjorde nu för huru herr Erik blifvit räddad. Blodscenerna på Åbo slott kände fru Metta genom ryktet. Många voro hennes utrop och våldsamma utbrott mot hertig Carl, och stor den oroliga ifver, hvarmed hon åhörde berättelsen om flykten ur fängelset. Men när Sigrid nämnde Elias och att han skulle återvända ännu denna qväll; då var fru Metta genast på fötter. ”Nå min sann, och här sitter jag och pratar och hör på

dig, i stället för att packa i slädan sådant, som kan komma far der i ödemarken till godo.”

Ett ögonblick stadnade fru Metta med handen mot pannan och sade: ”Vet du, Siri, så bortkommen har jag varit af sorg och bekymmer öfver herr Erik och dig; men hvem hade väl kunnat vänta sådant mod af dig, lammet, som knappt öppnat munnen. Ja, ja, så är det dock; i stillaste vattnet gå de största fiskarne. Nå, hvad var det jag skulle säga, jo, vet du, så bortblandad har jag varit, att jag ej tänkt på, att den tyranniske hertigen dömt min ädle herre, icke allenast ifrån lifvet, utan ock från ära och gods. Men se, äran kan han ej ta af honom, ty ära har han mera än hertigen sjelf, och den skall han behålla, trotts denne blodige Hannibals tyranni. Men detta godset har hertigen skänkt åt Sivard Oxe, och de ha låtit säga mig, att jag skall laga mig härifrån. Och se, det har jag alls ej tänkt på! Den saken har gått in genom mitt ena öra, och ut genom det andra. Men se, det skall då ingenting bli af, heller. Nu först kommer jag att tänka på hela saken. Men fru Brita Regertsdotter Oxe, nej, se den svarte heller, om hon skall köra mig från godset. Visst skall jag söka min rätt för lagen, om jag än skall gå till kungs derom.”

Vänligt lade Sigrid sin hand på sin mors arm och sade: ”Mor, monne icke J nu måste foga eder i hvad helst det än må vara, för fars skull. Börjar man röra opp den saken, så rädes jag att det blir upptäckt att han lefver, ty fru Brita och hennes herre vilja visst icke afstå från hvad hertigen gifvit dem; och de sätta säkert alla spel i rörelse, för att vinna saken.”

”Barn, barn, skall jag låta våld gå för rätt? Och vore det sen till en annan; men denna arga påfågel! Skall hon njuta hvad mina fäder förvärfvat och lemnat mig i arf?”

”Om än morkär kunde lyckas att återvinna detta godset, (som icke troligt är, ty hvem kan strida emot hertigen); men om J än kunde återvinna det; icke ville ju morkär sätta fars lif i fara, genom att väcka fråga derom?”

Fru Metta stod fundersam. Hastigt grep hon sina nycklar och sade: ”Visst må jag vara så mycket fru i mitt hus, att jag kan ställa, så herr Erik ej skall behöfva lida nöd. Drängarne foro i morgons till skogen och komma hem först sent i qväll. Nu låter jag alla pigorna gå i badstun, som väntar på dem. Emellertid packa vi skyndsamt lasset åt Elias och han får dermed fara bort i mörkret, och jag hoppas att han sålunda kan komma härifrån utan misstankar. De tro att du varit rest till moster Karin, och tro väl nu att karlen, som skjutsat dig hem, är af hennes folk. Det skola de få tro.”

Pigorna gingo i badstun, slädan packades så tungt, som det dåliga föret tillät, med saker, sådana som kunde lända herr Erik till trefnad och som lättast kunde bortföras, utan att saknas. På slutet uppstod nästan en strid emellan fru Metta, som alltid ville stoppa något till i slädan, och Elias, som påstod att omöjligen mera finge pålastas. Slutligen satte sig Elias opp på lasset och körde bort, oaktadt alla fru Mettas påståenden, att denna lilla påse åtminstone icke skulle göra något ondt. Men Elias lät ej säga sig, utan reste, och lyckades äfven att oanmärkt hinna åter till sin herre på nybygget i skogen.

På länge skulle nu hustru och dotter icke få höra något af herr Erik, ty man hade öfverenskommit att undvika allt meddelande, för att icke på något sätt derigenom misstanke skulle väckas. Fru Metta var nu åter vid sitt vanliga lynne och rustade och ordnade, för att afträda godset. Hvarje vrå fejades och skurades, hur fint och ordentligt der än förut må hafva varit. Alla verktyg och tillbehör på godset eftersågos och reparerades, och en högst ifrig verksamhet rådde öfverallt, för att hinna ordna hvad som möjligen hunnit komma i oskick, under den tid fru Metta varit borta på Wiken.

”Kära morkär”, sade Sigrid en dag, på sitt vanliga lugna sätt, ”hvarför gör J er så mycket bråk och vedermöda. Tar herr Sivard Oxe godset af oss för intet, så må väl hans fru laga här i ordning åt dem.”

”Nej, se det skall aldrig ske, att någon, och minst hon, den uppblåsta hönan, skall säga att någon behöft

städa efter mig. Ha de lismat sig till herr Eriks gods, så skola de ändå inte kunna kasta spott och hån på honom för min skull.”

Innan kort hade fru Metta, med träget bestyr, fått allt i skick, och nu flyttade hon med sin dotter till det lilla Wiken. Huru bittra än fru Mettas känslor voro, då hon lemnade sitt fädernegods, så glömde hon ej att ordentligt och noggrannt medtaga den lösegendom, som hon möjligen kunde. Herr Sivard Oxe hade nemligen låtit tillsäga, att fruntimmerna kunde medtaga allt linne, gångkläder, köksredskap och dylikt, som fanns i herrebyggningen.

”Det var då ändteligen en gång en gladare nyhet”, sade fru Metta en dag till Siri. ”Grannas Lasse kom i går aftons från Åbo, dit han varit för att sälja fisk, och han visste berätta att Enevald Fincke kommit hem från sin resa.”

Öfver Sigrids ansigte for en rosenröd sky och hennes blå ögon fingo en stjernlik glans, men hon svarade intet. Fru Metta varsnade ej eller något ovanligt hos henne de följande dagarna, om icke att hon oftare än vanligt steg opp från sin spinnrock och gick till det lilla fönstret, samt att hon slutligen flyttade rocken dit och satte sig så, att hon kunde se utåt vägen.

Men under den stilla ytan blomstrade en hel vår af kärlek och glädje, på den ungas kinder växte opp nya rosor, och i hennes ögon strålade nya stjernor. Men dagar förgingo, dagarne blefvo till veckar, och Enevald kom icke till Wiken; från Sigrids kinder bortvissnade småningom rosorna, ur ögonen försvann åter stjernglansen.

Fru Metta knotade: ”Hvar i herrans namn dröjer herr Enevald. Icke kan han invända något emot dig, för den orättvisa domen emot din far. Sjelf har han ju med njugg nöd undgått dylik. Icke kan jag tro, att han är en sån stackare, att han vill öfverge dig för det dina föräldrar blifvit fattiga. Skall han ej begripa, att sedan han en gång fäst dig, är sådan motgång icke skäl till att bryta. Med den man engång fäst, delar man ljuft och ledt, liksom man och hustru. Det skall jag väl visa honom, det. Nog berättade fru Hellevi om hvad det hördes om honom från Warschau, Nåh, hvad skulle Siri tro något! Nej, hon trodde på ingenting; men jag tänker det väl allt kunde vara sannt, ty icke aktas ju en ung karls ära att lida af såntder. Men icke plär sådant fjesk hindra dem, att hålla sitt gifna ord.” Hon vandrade härunder fram och åter på golfvet, och såg ut som om hon velat bjuda Enevald på duell. ”Är det ej nog af, att herr Erik skall måsta gömma sig och lefva som en bonde i ödemarken, och i jemn fruktan för fara, skall man nu få detta till att sörja öfver!”

Sigrid teg, och spann blott stilla.

Veckar gingo allt flera, Sigrids kind blef blek, hennes öga matt. Vinterns sol skimrade mot trädens snökristaller, men allt satt Sigrid i kammarn och spann, och ideligen spann. Icke grät hon, icke klagade hon, men hon var färglöst blek och hon spann, såsom århundraden sednare, en maschin fortfar att spinna, äfven sedan ingen mera vakar öfver den.

Ett bref till fru Metta anlände ändtligen från Åbo. Deruti låg den förlofningsring, Enevald emottagit af Sigrid. Brefvet innehöll endast få rader. Enevald ville, skref han, till fru Metta återställa ringen, då numera ingen närmare förbindelse kunde komma i fråga, och Sigrid förmodligen längesedan önskat sig vara fri.

Ehuru beredd härpå, drabbade dock detta bref Sigrid, som ett nytt slag. Och när fru Metta utgjöt sin harm öfver ”den löftesbrytarn” och talade om, att han ej skulle tro sig slippa så lätt, då steg Sigrid tyst opp från sin plats, gick långsamt åt skogen och återkom först sent.

Följande morgon satt hon dock åter och spann, om möjligt, än mera stilla än förr. Fru Metta bäfvade för hennes underliga, själlösa utseende, och vågade icke tala om Enevald.

Med moderlig instinkt fann dock fru Metta medel, att väcka någon uppmärksamhet hos Sigrid, i det hon började tala om sin längtan att höra af herr Erik, och föreslog att sända ett bud till honom.

Med något mera liflighet, än hon på länge visat, höjde Sigrid opp hufvudet, men det sjönk åter ned då hon sade: ”Nej, icke få vi ännu söka den glädjen. Ett bud kunde ge anledning till upptäckt. Väl vet jag, att far skulle längta derefter, men hans säkerhet måste gå framför allt”; och åter spann hon, som förut.

”Ja, herre Gud”, sade fru Metta åter, ”man må väl rätt söka, med allt förstånd, att akta för upptäckt. Den förskräckelige tyrannen synes då aldrig få nog af blod. Arvid Stålarm, som vid det ohyggliga mordet i Åbo fick behålla hufvudet, nu skall han ju i Stockholm redan ånyo ha varit utförd till döds, och åter blifvit förd in tillbaka; och nu skall han åter dömmas med rådsherrarne i Linköping. Herre du mäktige, de arma fruarna alla, som så länge se sina män hotade med bödelns yxa. Och, Gud hjelpe, det säges att hertigen ger sig ingen ro, innan han får dem alla till döden. Siri, du min flicka, du borde tacka Gud och stråla som ett kyrkljus, att du lyckades i ditt farliga förehafvande.”

”Mor, J hafven rätt”, sade Sigrid och blickade opp. ”Jag bör i sanning intet annat än tacka Gud för sådan nåd.”

”Ja”, sade fru Metta och knäppte andäktigt ihop sina händer. ”Jag tänker på huru det månde hafva känts i hjertat på de Wiborgska fruarna, då de fingo höra sina afrättade herrars hufvuden, der de sitta oppsatta på fäporten, midt i julnatten börja sjunga: ”De måste oss låta fara med frid”, som det allmänt säges, att de hafva sjungit ur Davids psalmer. Men hvem är det, som kommer”, sade fru Metta i detsamma. ”Hvem kan det vara. Han ser ut som en förnäm herres tjenare. Sorgklädd? Gud bevare oss från ondo! Hvem vill oss något?”

I det yttre rummet insteg nu mannen, fru Metta trädde ut emot honom, och genom den dörr hon lemnade öppen, kastade äfven Sigrid en orolig blick på den fremmande. Förvånad utbrast hon: ”Johan Bertilsson, unge herr Johans tjenare!” Derpå gick hon fram till honom och sade, sorgligt och vänligt: ”Stackars Bertilsson, huru orkar ni lefva?”

”Svårt och tungt är det”, svarade den gamle tjenaren, i det han förde rockärmen mot ögat. ”Herre Gud, jungfru Sigrid, hvem hade kunnat tänka detta, då J så unga och glada skämtade tillsamman på Åbohus.” Med möda qväfvande sin utbrytande gråt, sade han: ”Förlåt, nådig fru, förlåt, jungfru Sigrid. Bet är mig så tungt, då jag ser eder, som jag sednast såg i hans sällskap, att jag har svårt att icke förgå mig.”

”Sitt ned”, sade Sigrid vänligt, ”ni är trött.’

”Tackar ödmjukeligen, jungfru, som har godheten bjuda, men icke skall jag så förgäta mig. Vill ock hafva äran framföra mitt ärende. Tillåt mig fråga om jungfrun erhållit något bref från min salige herres syster, den unga jungfru Hebla?”

”Nej, icke på mycket länge i dessa oroliga tider.”

”Allt sen min salige, unge herres frånfälle, har min enda återstående önskan varit den, att få frambära hans herredömes sista farväl och helsning till hans fru moder; men kort efter min ädle, unge herres död, nedlade mig sorg och saknad på sjuksängen. En långvarig svaghet gjorde det omöjligt för mig, att sen våga på att försöka färdas den svåra vägen, antingen öfver Qvarken, eller Norrbotten om. Jag hade emellertid dock afsändt en skriftlig relation, men nu har hennes frudöme låtit mig tillhandakomma ett bref, deri hon säger sig önska, att af mig mundteligen få höra allt om min salige, unge herres slut och sista dagar. Men säger hon tillika, att jungfru Hebla hade med en tidigare lägenhet skrifvit till jungfru Sigrid, för att be eder, om möjligt, utverka hos eder fru moder tillstånd att få öfverresa till Stockholm. Detta bref har väl förkommit, som så ofta sker. Men behagar jungfrun eller fru Metta se det, som här står, så ålägger mig hennes frudöme,

fru Ebba, att infinna mig hos fru Metta Liljeholm, för att erbjuda min ödmjuka tjenst att till Stockholm ledsaga jungfru Sigrid. Min salige, käre, unge herres syster, jungfru Karins sinnes- och helsotillstånd lär vara mycket sorgligt, och sedan hennes frudöme lyckats utverka tillstånd att få hafva hos sig en ung vän till henne, hade jungfru Hebla skrifvit för att fråga, huruvida jungfru Sigrid ville till viljes göra jungfru Karins längtan efter henne.”

Fru Metta gaf genast sitt bifall; hon hade nu börjat lära känna Sigrid nog, för att veta, det under den stilla ytan bodde styrka, och att bästa sättet att förströ henne, vore att gifva henne tillfälle att vara verksam för andra, och att hon skulle göra våld på sig sjelf att öfvervinna sin egen sorg, för att kunna vara en tröst för de af olyckan så hårdt slagna.

Johan Bertilsson visste nu ytterligare om de Flemingska fruntimmerna berätta åtskilligt. Isynnerhet hade han hört att jungfru Karin lidit så mycket af Welam de Wyks död, att man fruktat, det hon icke skulle uthärda med det nya slaget: förlusten af den älskade brodren.

För Sigrid syntes det tungt, att ännu mer aflägsna sig från sin far. Hon förebrådde sig nu, att hon varit sin moder till så liten glädje denna tid, men hon fann att hon kunde vara till någon tjenst för de vänner, hon älskade så högt, och sålunda var äfven hennes beslut snart fattadt, ehuru det fordrades en nästan våldsam kraftansträngning, för att öfvervinna den domning, åt hvilken hon hängifvit sig.

Fru Metta fick nu fullt opp att uträtta, för att utrusta Sigrid med varma resplagg och en dugtig vägkost. Hennes drägt för öfrigt var icke svår att ordna. Hon reste icke till nöjen och sällskapslif, och den sorgdrägt hon bar, emedan hennes far ansågs död, var äfven nu den lämpligaste. Det var icke till ett glädjehus hon skulle komma. Sjelfva färden var dyster, som tiden det var. Färden gick längs stranden af Bottenhafvet. Dess yta låg till det mesta bunden af isen, men på längre afstånd hördes ännu stundom de svarta, dystra vågorna bryta med dån mot iskanten. Sjelfva landet gaf icke en gladare anblick. Vägen gick genom de trakter, der klubbekriget våldsammast härjat, och de öde liggande byarna; det visade endast ruiner och elände. Snötäcket, som låg öfverallt, dolde dock månget förödelsens spår och gömde, att tegarne lågo oodlade och gräslupna. Sällan syntes någon qvinna eller ett barn; någon kraftfull karl, ännu mera sällan. Knappt mera upplifvande var det, om Sigrid någongång försökte, att ge sig i samtal med någon af de få menniskor, som här sågos till. Dessa yttrade blott glädje öfver att de män gått under, hvilka varit för Sigrid de käraste, och hvilkas sak hon varit van att anse som fäderneslandets egen, och hvilkas åsigter varit rättesnöret för hennes tankar och önskningar. Af hertig Carl, den man som hon lärt sig att tänka på endast med en slags fasa, just af honom väntade nu detta folk att se sin framtid betryggad, och gjorde sig högst ljusa förhoppningar om huru det skulle bli bra, blott han blefve konung.

Långsamt gick resan, ingen skjutsinrättning befordrade den vägfarandes fortkomst. Med ackord och många omgånger, lyckades det dock för den omtänksamme och erfarne tjenaren, att alltid skaffa hästar, och så gick dock småningom färden framåt.

## XXXVIII.

Hvem är den höga qvinna, som sitter der i det tarfliga rummet, stödd emot en ländstols höga karm? Det mycket grånade håret, benadt midt i pannan, ligger struket åt ömse sidor. Öfver den fotsida svarta drägten ligger en bredfållad hvit duk, stucken i kors öfver bröstet. Djupt nedlutande sin panna i handen, sitter hon så, timma efter timma, vecka efter vecka, utan tårar, utan klagan, endast sällan bytande ställning eller yttrande något ord.

Hvarföre sörjer den ädla? På hennes panna thronar styrka och mod, är styrkan bruten, är modet krossadt?

Det var ej längesedan hon ägde en make, mäktigare än mången konung, hon hade ägt en syster på thronen,

och mången anförvandt lika högt uppsatt, nu var hon en fattig fånge, utan stöd och med brist nästan på det nödvändiga. Hon hade delat sin store makes hjerta, hon hade delat hans åsigter, hon hade ännu efter honom lefvat och kämpat och offrat allt, för samma idée, för ”konungen”. Hon hade kämpat för den idée som af hennes tid hyllades som den högsta; och nu låg den krossad under hennes dödsfiendes jernhand. Hon hade ägt stora gods med talrika underhafvande, än mer, hon hade ägt ett helt land att *mana* godt före, att *verka* ädelt och godt före, hon ägde nu endast ett fängelses ringa rymd till sin verld. Många vänner och anförvandter hade stupat för hertigens bila, många vänner och anförvandter gräto nu: enkor, sina män och barn, sina fäder. Hennes dotter hade älskat en yngling, älskvärd, ehuru icke jemnbördig: äfven denne hade krossats af det öde, hon hade dragit öfver honom! Men ännu bar hon sin sorg modigt, med högburet hufvud, och i det ädla anletet lästes en djup, men dock lugn sorg. *Då* drabbade ännu ett slag: Sonen den förstfödde, den älsklige, ridderlige ynglingen, som ännu stod trogen och fri vid sin konungs sida, äfven han drogs in i den härjande hvirfveln, och ett våldsamt, blodigt slag krossade modershjertat på samma gång, som det drabbade sonens hufvud; och nu sjönk modren tillsammans för slaget.

Och dock skulle hon nås af nya sorger. Äfven till fångarna hade burits sägner om gräsliga mord, som åter förestodo. Ännu mera blod skulle gjutas, ännu flere ädla hufvuden falla. Just i dag skulle ett nytt blodbad anställas på Linköpings torg. De flesta af de dömda voro anförvandter och vänner till de fångna fruntimren. Af deras hustrur voro flera fru Ebbas nära vänner och bekanta.

Fru Ebba satt i ett hörn af rummet. Stundom for som en skälfning öfver hela hennes kropp. Vid hennes fötter satt på en pall hennes dotter Karin. Äfven hon var stilla, försjunken i tankar; men nu utbrast hon utan någon yttre anledning i klagan, så djup och skärande, att Hebla flydde ut i det yttre rummet, för att, äfven hon, der i tysthet få gråta. Äfven hennes unga hjerta hade lärt sig känna sorgens bitterhet denna tid, men i dag framkallades hennes tårar oftast af tanken på hennes vän och lekkamrat, Peder Banér, hvars far var dömd, att denna dag gå till döden. Och så grep henne den tanken, att kanske just i detta ögonblick hans hufvud föll för bilan. Då betäckte hon bäfvande ögonen med sina händer och hastade åter in, för att i sin mors och systers närhet känna sig mindre hemsk till mods.

Mildt lade fru Ebba sin hand på Karins lockar. Det unga hufvudet sjönk ned på modrens knä, der hon dolde sitt ansigte, under det hon ännu skakades af konvulsiviska snyftningar.

Just nu hade äfven Sigrid anländt, med sin följeslagare. De sista helsningarna från sonen och brodren grepo än mera djupt, genom medvetandet om den blodsutgjutelse, hvilken nu som bäst pågick, och på den blodiga grunden af det närvarande målade sig hemskt minnet äfven af alla de i Finland afrättade vänner och deras olyckliga enkor, dem Bertilsson nu omtalade. Mord, blod, gräsligheter hvartut tanken flög. Karin ägde ej längre kraft att emotstå; en djup och långvarig svimning befriade henne slutligen från medvetandet af alla dessa fasor. Hebla var ännu nästan ett barn, hon kunde gråta.

Fru Ebba, biträdd af Sigrid, vårdade den afsvimnade, kallade henne åter till lif, och vakade natten om, vid hennes bädd.

Fru Ebba hade i sjelfva öfvermåttet af lidande funnit ett motgift. Ur djupet af sin själs marter, hade hon rest sig med ett slags lugn. Vid sin dotters bädd, satt den ädla qvinnan, ödmjukt lutande sin hjessa, och läste för sin dotter trösteord ur en stor bibel, som låg framför henne på ett litet bord; hon bad om styrka för sig och de sina, och för de många, som voro nära att förtvifla. Vid sängfötterna knäböjde Hebla och Sigrid.

Ett par dagar hade förflutit. Ännu hade ej Karin förmått lemna sängen. Fru Ebba satt nu invid fönstret och Sigrid vid sängen. Då hördes någon komma åkande. Några häftiga ord vexlades i förstugan, dörren slogs hastigt opp, och in störtade den unge Peder Banér. Han hastade fram till fru Ebba, som stigit opp vid bullret, kastade sig ned för henne och omfattade hennes knän under vilda, orediga utrop.

Hebla sprang fram, lade sin hand på hans arm och, utan att ens veta hvad hon sade, yttrade hon helt lågt: ”Weli, ännu är solen icke död!”

Peder reste sig hastigt, såg ett ögonblick på Hebla, och tårarna brusto ur gossens ögon; han gömde dem med sina händer, men snart reste han åter opp hufvudet och sade: ”Hebla, Hebla, visste du dock huru förfärliga dagar jag upplefvat.”

Hebla teg och tryckte blott stilla hans hand.

”Huru se vi dig nu här?” frågade fru Ebba.

”Jag skall till Djursholm, mor ville, jag måste derföre, fast det var så rysligt att lemna henne. Hon kommer efter snart ock. Herr Axel tog mig med sig. Han skall till Stockholm, men tog denna väg för en angelägenhets skull. Jag bad honom så, när vi foro här förbi, så att han lät mig komma hit. Han väntar sjelf här i grannskapet. De ville ej släppa in mig, jag trängde mig in nästan med våld, jag måste se er.”

Sedan det första våldsamma utbrottet vid återseendet nu något stillats, talade Peder med mera lugn om sin faders, riksrådet Gustaf Banérs, och de andra riksrådens olyckliga slut. Äfven en trösterik nyhet visste han att meddela, att flere af de dömda fått nåd på afrättsplatsen, och Hebla med ungdomens lätthet att emottaga nya intryck, var nära att jubla högt, när hon hörde att Stålarm nu för tredje gången blifvit benådad, ehuru han redan stigit på den röda matta der slaget skulle drabba. Åter började Peder tala om sin far. Han omtalade och beskref noga, hvad denne gjort och talat under de sednaste dagarna af sin lefnad och i sin dödsstund. Stolt höjde sig gossens bröst och hans hufvud reste sig, då han med hänryckning omtalade sin faders mod, de många sköna ord han talat till maka och barn, hans herrliga stolthet, då han åberopade sig på sin oskuld, sina mångåriga förtjenster om fäderneslandet. Slutligen upprepade han med hänförelse fadrens ord: ”fyra bedröfvade enkor och tjugutvå faderlösa barn lemnas här i dag att gråta, deras tårar och vårt oskyldiga blod skall dagligen ropa till Gud. Ty jag är oskyldig, hörer det. Och förbannad vare den, som talar illa på vår döda mull.”

Hebla såg med förvåning på sin fordne lekkamrats blossande ansigte. Det tycktes henne underbart, att han dock kunde tala om alla dessa händelser, så som han det gjorde.

Nu steg Peder opp från den stol, der han suttit och sade: ”Hebla, jag ville dock tala ett ord med dig.” Derpå tog han hennes hand och förde henne ut i det yttre rummet.

”Barnsinnet vexlar och glömmer”, sade fru Ebba. ”Barnet kan leka med tåren i ögat.”

Men fru Ebba misstog sig, som så ofta äldre personer göra, då de bedömma barns beteende. Det var icke Peders mening att språka nu med Hebla om fordna lekar. När de båda unga hunnit i det yttre rummet, stängde Peder till dörren och sade: ”Hebla, jag måste tala med dig, derföre bad jag så angeläget att få komma hit. Vi ha lekt tillsamman, vi ha också delat allvare mången gång. Du vet, att vi lofvat att ge hvarandra förtroende af allt vigtigt i vårt lif, och att vi alltid skola lita på hvarandra. Nu måste du derföre vara min förtrogna, i det hvaråt jag egnat mitt lif. Hebla, åt dig, min bästa vän, vill jag betro att förvara mitt heligaste. Ser du, den här lilla guldmedaljongen fick jag af far på min femtonde födelsedag. Den är liten, deri låg blott en valknut af hans hår. Nu förvarar den yttermera en helig skatt, en droppe af hans blod. Hebla! du skall gömma den åt mig.”

Hebla ryste, men emottog medaljongen och sade: ”efter du så vill, Weli. Måtte jag blott rätt kunna vårda den. Hvarföre behåller du den icke sjelf?”

”Jag vet ej hvart jag kommer att kastas omkring, den kunde förloras. Jag vill icke eller nöta ut dens styrka, med att dagligen se den. Dock, du måste veta min hemlighet, men tyst som grafven. Icke ens mor får veta

den. Den bor djupt här inne i mitt bröst. Hebla, jag har gjort ett löfte, jag har svurit en ed. Jag har bundit mig för hela mitt lif vid ett löfte. Det blir nu mitt mål, mitt lif!”

Hebla blickade förvånad på gossen. ”Hvad menar du, Weli, du skrämmer mig.”

”Se, i denna gömmes, som jag sagt dig, en droppe af min fars blod; jag har svurit på den, heligt har jag svurit, att hämnas på min fars mördare. Jag är blott en gosse nu, men om få år är jag man, och jag skall hämnas! Kan jag icke hämnas på honom, som mördade min far, så lefver sonen, och jag skall söka fadrens missgerningar på honom. Der är min pant, Hebla, förvara den åt mig.”

Förfärad for Hebla tillbaka. ”Weli, hvad har du gjort! Det är ju synd, förfärlig synd.” Hon började gråta och vrida sina händer. ”Gode Gud! och hvem kan lösa dig, hvem kan lösa dig från denna förfärliga ed?”

”Ingen kan, eller skall göra det! När jag infriat mitt löfte skall jag afhemta min pant”, sade gossen med djupt allvar. ”Farväl Hebla, kanske se vi icke hvarandra på länge. Förvara min pant, jag går. Se der åker herr Axel in på gården, han kommer för att afhämta mig. Framför du min helsning till fru Ebba, jag törs ej dröja längre.”

”Peder, Weli, res för Guds skull icke, utan att medtaga den förfärliga panten. För Guds nåds skull, du måste återkalla en sådan ogudaktig ed. Gå till en prest, kanske kan han lösa dig.”

Men Peder öppnade dörren och hastade bort, utan att svara, och i Heblas hand qvarlåg hans eds underpant.

XXXIX.

Först sedan Sigrid hade rest bort, fann fru Metta att hon dock skulle komma att mycket sakna henne. Hon var van, att ha stort hushåll och stor ladugård att sörja före. Nu, vintertiden då hon ej ens hade något att syssla med den lilla kryddgårdstäppan, eller det ringa jordbruket, gaf ingalunda ladugårdens fyra kor, eller drängens och pigans göromål tillräcklig sysselsättning för hennes omtanke. Sittarbete var hon ej särdeles fallen före, och hade ledsamt vid sin spinnrock, när hon ej hade Siri till sällskap derinvid. Hon hade nu tillräckligt god tid att sitta vid spinnrocken och fundera på allt som händt, under det förflutna året, att sörja öfver sin man, som nu, en flykting i ödemarken, ej ens der kunde göra sig säker på att icke bli upptäckt, att harmas öfver huru hennes arfvegods öfvergått i hennes värsta fiendes hand, och öfver huru fattig och förskjuten hon nu satt här, under det fru Brita yfdes på hennes ägor. Men oftast hvilade dock hennes tankar på Sigrid. Hennes enda barn, sörjande och bedröfvad för den löftesbrytarn Enevald Finckes skull! Ju mer hon tänkte härpå, dess mer retades hon öfver den skymf han tillfogat Sigrid och hela hennes hus, och allt mer grodde hos henne begäret att söka upprättelse.

”Nå ja, nog vet man hon, lammet”, sade hon vid sig sjelf, ”hvad skulle hon nännas oroa honom. Hon som är så from, så hon knappt näns trampa spinnrocken, för att ej göra ondt åt trampen! Kantänka, som om han skulle fara illa af att få en sån from hustru! Icke Guds englar kunna vara stillare och frommare. Om hon än inte är någon så drifvande menniska, så tror jag visst ej hon så vanslägtats, att hon icke skall vårda sitt hem när hon får eget. Och skulle han inte ha dött som en hund, om icke hon så raskt hade räddat honom! Täcks han väl förekasta henne att hertig Carl roffat hennes fars egendom? Akta han sig bara vackert sjelf, herr Enevald, att inte hans tur kommer en vacker dag! Hvem vet om inte kungen kan komma till riket igen, och då sitter herr Erik högt i vädret. Tror J, att hederligt adelsfolk äro skyldiga att tåla sådan förolämpning? Tror J icke, att J skolen hålla edert ord, då J ingått trolofning? Skall jag behöfva se mitt barn blekna och lida för edra meneder?”

Dessa och dylika tankar sysselsatte fru Metta beständigt, och slutligen mognade hos henne beslutet, att icke låta saken aflöpa så lätt för Enevald. Hon hade ju ovedersagligen rätten på sin sida. Det var rätt så bra att

Sigrid var borta, hon skulle väl ändå vara för ”tafatt” för att vilja ”taga itu med saken på allvar.”

En vacker dag satte sig fru Metta i sin släda, och reste in till Åbo.

Mäster Sigfrid Aronsson Forsius satt, ifrigt sysselsatt med sina beräkningar, vid ett bord, hvarpå stodo uppstaplade en mängd besynnerliga instrumenter, deglar, böcker, flaskor, och mångahanda ting, som ingen, knappt han sjelf ens, kunde förstå sig på. Han lade handen på sitt papper och sade: ”Hvad man dock lättast finner är stjernornas verkande i väderleken såsom ock temperamenterna i lefvande och växande ting, ja ock i de nedra elementer, och de kunna visserligen temperamenterna höja och afficiera till något; men kunna de väl tvinga menniskan emot sin vilja. Detta må betänkas, ty deraf beror sakens utveckling. Mycket beror ock af den ställning och konjunktion stjernorna skola utvisa.” Efter att en stund hafva suttit försjunken i tankar, sade han i det han reste sig från sin plats: ”Jag måste förskaffa mig en ny lappmudd för att begagna under nätterna, jag tar ju dock mesta delen min hvila derute, och den gamla pelsen är helt blanksliten af denna stora och värdefulla astrologiska skatt, (han lade härvid handen på en stor bok i folio) hvilken är min trogne följeslagare under mina vakor, och som då ligger på mitt bröst. Men nu kan den ej mera hållas stilla på muddens nötta skinn, utan skrinner och faller ner om jag slumrar och gör sålunda otidigt buller, deröfver Daniel Hjorth så ofta gjorde sig lustig. Ack Daniel, Daniel”, sade han efter en stunds begrundande, ”hvart hafva dina syndiga tankar och sträfvanden efter orätt gods och falsk ära fört dig? Ack, så öfverger förståndet sin boning, då den vanhelgas och det heliga förnuftet ställes i det ondas tjenst. Daniel, Daniel, du lät icke varna dig, utan gick förräderiets orena vägar. Du skulle bli stor, du skulle bli rik! Hvad är du nu, en fängslad dåre i lumpor och slagen i bojor lik ett vilddjur, för att icke skada andra menniskor. Sådan är guldets demoniska makt, då det beherskat oss, och vi ej förstå att fängsla den gyllne draken och det röda lejonet.”

Mäster Sigfrids tjenare inträdde varsamt och sade att en fru, som sade sig heta fru Metta Liljeholm, begärte att få tala vid mäster Sigfrid, och icke gaf sig till tåls, ehuru han invändt att hans herre vore sysselsatt med sina lärda beräkningar.

”Moder till den unga jungfru Sigrid förmodligen”, sade mäster Sigfrid. ”Bed henne stiga in och sitta ned i den yttre kammaren. Jag har redan slutat mitt arbete och vill blott ställa det undan, emedan jag i dag ej mera ernar återtaga detta. Sedan skall jag genast uppvakta henne.”

Snart trädde mäster Sigfrid ut ur sitt arbetsrum, och frågade hvad fru Metta åstundade. Denna svarade, sedan hon kastat en litet misstänksam blick på ett par underliga käril, som stodo på ett skåp: ”Mäster Sigfrid, den som väl gör blir ofta sökt. J hafven vänligen hjelpt min unga dotter i hennes förlägenhet, när hon ville rädda sin trolofvade. Nu tänker jag, att J väl ock viljen hjelpa henne att komma till sin rätt. Bättre än någon annan kunnen J veta, hvad hon för honom gjort. Och nu har den menediske menniskan skickat henne ringen tillbaka. Är jag väl skyldig att se mitt barn lida och sörja? Kunnen J säga det, mäster Sigfrid? Mycket god och hjelpsam hafven J varit emot min stackars dotter, då hon hade så mycken svårighet att få denne samme herr Enevald till lifs, och att få honom vårdad. Derföre beder jag eder ock nu: hafven J gifvit bröd, så gifven ock smöret dertill, hafven J hjelpt henne då, så hjelp nu ock, att hon må få rätt! Måtte väl högvördige biskopen, mäster Erik, gifva henne upprättelse och ålägga herr Enevald att uppfylla sitt löfte att äkta henne. Skall hon lida nesa och skam, för det hon blifvit fattig? Skall hon derföre öfvergifvas och smädas, liksom den, som ondt skulle gjort?”

”Det är sålunda er mening att biskopen och domkapitlet må ålägga honom att hålla sitt löfte och gifta sig med jungfrun.”

”Mig synes, att hans högvördighet denna gång icke skall kunna neka mig rätt, då jag kan skaffa vittnen på, att herr Enevald lofvat henne tro; och då jag äfven kan åberopa eder, som vet huru kärleksfullt hon betett sig emot honom.”

”Gillar jungfrun sjelf, att söka förmå honom hålla sitt löfte?”

”Sigrid var ännu nästan ett barn, då han trolofvade henne”, svarade fru Metta, undvikande ettdirekt svar, ”hon har nu länge fäst sig vid honom, såsom sin blifvande herre och man. Hon lider alltför mycket af den sorg och nesa han tillfogat henne, att icke hon gerna skulle vilja hafva allt godt igen.”

Mäster Sigfrid satt en stund i djupt begrundande. ”Underbara äro visserligen vägarna! I sanning, icke förmå menniskor ändra hvad som förut bestämdt är. Icke ljuga stjernorna, icke bedraga handens tecken. Klarligen framstår huru fåfänga alla våra försök deremot äro! Och likväl beror det ju af menniskan att handla efter sin fria vilja, och icke bestämma stjernorna om vi skola handla rätt eller fördömmeligt, men fåfängt skall dock äfven detta aflöpa och just så mycket klarare för mig uppenbara förutseendets sanning, då jag sjelf vill arbeta på att förhindra dess uppfyllelse.”

Fru Metta stirrade på mäster Sigfrid under det han talade, undrande på hvad höglärdhet som kunde ligga i de för henne obegripliga orden. Men nu vidtog han åter: ”Nåväl, jag vill vara eder till den tjenst jag kan och förmår, och skall för eder lägga mitt ord i vågskålen, till den tyngd det kan hafva. Dock hvad mäster Erik beträffar, så är han icke i stånd att denna gången för eder något göra; ty han är nu sjelf en fattig fånge, af hertigen inför riksdagen anklagad för högmål och andra brott, såsom den der stått på konung Sigismunds sida. Domprosten, herr Peder Melartopeus, är nu den som embetet förrättar.”

Fru Metta hade erhållit kallelse att inställa sig inför det högvördiga domkapitlet i Åbo. Herr Enevald Fincke var likaledes kallad för att besvara hennes påståenden.

Domprosten hade redan infunnit sig i kapitelhuset, likaså ett par af de andra kapitelherrarne, men timman var ännu icke inne, sessionen icke begynt, hvarföre de andlige fäderne samtalade om ämnen, som icke berörde de löpande ärenderna för dagen.

”Vördige herre”, frågade nu en af kapitelherrarne, ”hafven J icke försport något om hans högvördighets, mäster Eriks, sak? Vi hafve i våra hjertan mycken oro för honom; ty ehuruväl vi intet ondt veta honom kunna tillmälas, så har han dock varit en konungens man alltid, och detta torde vara nog att fälla honom.”

Domprosten runkade smått på hufvudet och svarade: ”just i dag har jag emottagit ett bref af mäster Hans, som är vid riksdagen, och lofvat skaffa mig underrättelse derifrån, om hvad som anginge mäster Erik; så vidt detta möjligt vore. Han skrifver nu, att Hans Furstliga nåde anklagat biskopen för att hafva bortgett pastorater enligt konungens order, utan att förfråga sig af regeringen i Sverige, samt sökt råd hos papister och konungens anhängare, varit med dem i umgänge, och förmanat presterna och åhörarne till trohet emot konungen, den sanna religionen till förtryckelse, hvarigenom han hulpit att bryta konungens ed, derigenom konungen är kommen om land och rike, jemte mera sådant.”

”Hvad har väl hans högvördighet haft att andraga emot dessa något besynnerliga anklagelser?”

”Dels med åberopande af vittnen på sin oskuld, dels med motbevis. Konungens ed förklarade han högtidligen sig aldrig hafva brutit, hvarken med tanke, ord eller gerning, och sålunda ville han sig för alla åklaganden undskylla.”

”Gifve Gud, att allt måtte väl aflöpa för vår kyrkas pelare och herde”, yttrade sig nu en gammal man, med skalligt hufvud, som stod längst ned vid dörren.

”Vi vilja hoppas att Hans Furstliga nåde förfar nådigt emot honom” svarade domprosten. Prestaståndet har upptagit såväl anklagelsen som försvaret, och har afgifvit den förklaring, att det icke kunnat hvarken honom eller de öfriga finska presterna till någon sak binda eller fälla, utan anser deras sak rättmätig vara. Hans Furstliga nåde synes dock icke vara öfvertygad om vår öfverherdes oskuld, ty han torde ännu icke blifvit

befriad ur sitt fängelse.”

”Må herren skydda och bevara honom! Tiderna äro farliga och krångliga”, utbrast den gamle, med det kala hufvudet. ”Hertigen äger makt, såsom han ock har vilja, att utrota alla dem som hållit sin ed emot konungen.”

Domprosten vinkade lätt med handen och sade: ”Seså, gode herrar och embetsbröder, hur är det, tiden torde vara inne att börja sessionen. Jaha, jaha, seså, nu rinner sista kornet just ur timglaset.”

De andlige herrarne stego nu fram till bordet och fogade sig hvar till sin plats, för att först göra bön, och sedan vidtaga med tjenstens utöfvande.

Den första frågan på dagordningen företogs. Nu framställdes fru Metta Simonsdotter Abbornäts, herr Erik Liljeholms efterlefverskas, begäran, det högvördige biskopen och domkapitlet måtte ålägga herr Enevald Boson Fincke, att till äkta taga hennes dotter, jungfru Sigrid Eriksdotter Liljeholm, som han trolofvat, och sedan utan hennes skuld eller förvållande smädeligen öfvergifvit, henne till harm och försmädelse.

Så väl fru Metta, som Enevald Fincke, blefvo nu inkallade, och då fru Metta anfört sitt klagomål och erbjöd sig att med vittnen bestyrka sitt påstående, svarade Enevald: ”Detta torde väl föga vara nödigt. Icke vill jag neka för den förbindelse, som jag ingick med jungfru Sigrid Eriksdotter. Min mening var ock visserligen den, att så snart jag åter finge mitt nedbrända hus uppbygdt och någon fred blefve i landet, hemföra henne som min husfru. Men en längre tid har förgått, utan att detta låtit sig göra, och nu har jag ansett bäst att upphäfva denna förlofning. Jungfru Sigrid har längesedan slagit den i väder och vind, och är troligen lika litet mån om mig, som jag om henne.”

Domprosten ställde sitt tal till Enevald och förmanade honom, att icke utan laga skäl söka att bryta en ingången förbindelse, men Enevald förklarade sig vilja förblifva vid hvad han gjort. ”Gerna”, sade han, ”såge jag, om jag icke vidare skulle behöfva förklara mig i denna sak. Med berådt mod har jag upplöst denna förbindelse, och”, tillade han med någon stolthet, ”jag tänker icke vidare återknyta den.”

Yttermera tillfrågades Enevald, hvad han hade gifvit jungfrun i fästningsgåfvor. Han såg tveksam ut, som om han knappt velat svara härpå. Fru Metta steg nu fram och sade: ”Ja, det är lika mycket, det vet jag lika väl. De gåfvor hon fått, känner jag nog, fastän nästan alltihop sköflades då hans furstliga nåde fick in Åbohus. Det var tvänne silfverskålar, ett tröjeverke med stoffering, en kjortel af ljusblått atlask med hvitt gyllenduks förslag och stifter på ärmarna, en hufva med små rosor och perlor och med rödt silke och kantilier, och dertill en ring, god för stygn.”

Nu framkallades mäster Sigfrid Aronsson Forsius, som aflade vittnesmål om den trohet och ömma vård, som jungfru Sigrid hade egnat sin trolofvade, då utan henne hans lif troligen hade varit förloradt. Enevald Eincke åhörde allt med mörk blick. Slutligen tilltalade honom åter domprosten: ”Herr Enevald Boson, vi hafve nu klarligen sett huru allt detta förhåller sig, och rätt är i sanning, att J lösen edert adeliga ord och äkten jungfru Sigrid Eriksdotter.”

Otåligt svarade Enevald: ”Hvartill tjenar det att J, högvördige herre, spillen edert ord; det måtte väl stå en adelsman fritt, att icke taga till husfru den honom icke lyster.”

”En adelig jungfrus rätt måste dock äfven beskyddas, att hon icke må förolämpas”, sade domprosten.

Enevald svarade intet, och de tvistande fingo nu utträda. När de åter inkallades, förmanades herr Enevald Fincke ännu en gång, att fullborda den ingångna förbindelsen; men då han icke heller nu gick in derpå, så förklarade sig domkapitlet föranledt, att icke vidare anbefalla giftermålets fullbordan, utan upphäfva förlofningen; men skulle bruden äga och behålla alla fästegåfvor, och herr Enevald Fincke icke erhålla

vigsel med någon annan, innan jungfru Sigrid vore försörjd.

XXXX.

I den mån hertig Carl började småningom känna sig mera trygg, i samma mån blef han nu mindre sträng emot sina motståndare. Kanske ock, att det rop af ”nog blod”, som folket hade höjt vid Linköpings blodbad, något hejdade honom. Eller tyckes det, som om han nu skulle börjat få ”nog blod” blott derföre, att alle som syntes honom farlige och mäktige, redan antingen fallit för bilan eller voro landsflyktige. Och dock fann han ännu mera blod att utgjuta, men lyckligtvis behöfver denna berättelse icke förtälja derom.

Äfven fru Ebbas fängelse lindrades. Hon fick numera sjelf välja sig bostad, der hon, ehuru under någon uppsigt, vistades. Sigrid började att längta hem, sedan tiden nu gifvit någon lindring åt de sörjande, så att de åter kunde vara hvarandra till någon tröst och lisa. Hon ville så gerna komma hem för att äfven få vara sin mor till sällskap och trefnad. Hon hade ren såtillvida vunnit välde öfver sig sjelf, att hon trodde sig om, att för sin mor kunna visa sig vid sitt vanliga lynne. Stor var ock hennes längtan att få höra något af sin far, och det kunde icke ske annars, än möjligen i hemmet. Hon efterhörde derföre, ehuru en tid förgäfves, lägenhet att komma till Finland.

En dag kom en af de många sörjande anförvandterna till de afrättade herrarne, för att säga fru Ebba farväl. Hon ernade bege sig öfver till Finland och skulle der söka sig lägenhet till Reval, för att åter derifrån bege sig till Polen, der åtskilliga af hennes fränder vistades i landsflykt från fosterlandet. Sigrid fick hennes samtycke att medfölja, och erbjöds att jemte henne qvarstadna hos en anförvandt i Åbo, till dess hon hunne underrätta fru Metta om sin ankomst, och få båt sig eftersänd, för att resa hem till Wiken.

Det var afton, då de båda fruntimmerna anlände till Åbo. Som förut var öfverenskommet, togo de qvarter hos ett adeligt hus der. De resande voro trötta af färden öfver hafvet, som denna tid ännu upptog många dagar. Snart begåfvo de sig derföre till hvila, och den allvarliga, sorgklädda frun, som varit Sigrids beskydd under resan, tog nu godnatt af henne med en kyss på pannan och ett vänligt ”god natt, mitt barn.” En ung tjensteflicka stod vid dörren, färdig att beledsaga Sigrid till hennes rum, och att vara henne till oppassning; och hon beslöt i sitt sinne, att den unga sorgklädda, som hon hörde kallas jungfru Sigrid, var dotter till den likaså sorgklädda frun.

Sigrid somnade snart och sof, trött efter resan, långt in på morgonen. Den unga tjensteflickan stod, när hon vaknade, tillreds att betjena henne. Flickan började nu undanskjuta fönsterluckorna, för att insläppa dagern. ”Nå, hvad i all verlden”, sade hon halfhögt, ”tror jag icke minsann, att herr Enevald Fincke redan så här tidigt på morgonen går på besök till sin brud.”

Sigrid stod vänd ifrån henne, så att flickan icke kunde se huru hon först blef blossande röd, så blek. Snart hade dock Sigrid vunnit så mycket välde öfver sig sjelf, att hon kunde fråga hvad flickan sade.

”Åh, jag undrar bara på en ung herre, hvars brud bor här midt emot, att han så här tidigt går på visit. Nog tycks han då borda ha tid att vakta opp henne, icke lär han få henne så snart.”

”Huru så?” frågade Sigrid, med möda bibehållande fattningen.

”Åh jo, det var så, att han var förlofvad med en af de unga jungfrurna på slottet, herr Erik Liljeholms dotter, men så reste han till kungen i Polen, och derifrån skulle han hemfölja fru Christina Hansdotter och hennes unga dotter, och så lär han ha blifvit kär i henne. Och när han kom hem, gaf han sin förra brud på båten. Och det blef ett stort klamamus, och hon stämde honom för domkapitlet; men han tog henne inte sen heller.”

”Det är omöjligt”, utbrast Sigrid.

”Ånej, jungfru, nog är det sannt, han tog henne partu inte. Men så var hon nu dock också fasligt trägen efter honom! Åh håh, fattig flicka, som jag är, icke ville jag dock processa mig till man. Nå ja, som sagdt, så sa han, att han inte behöfde gifta sig med en, hvars far blifvit dömd till döden, och som nu var helt fattig. Och det tyckte biskopen, att han hade rätt uti; men han fick ändå den domen, att inte få gifta sig med någon annan, så länge inte den förra bruden fått sig man. Och här går han nu och suckar. Se, der kommer han tillbaka. Han lär väl bara ha varit för att lemna den stora blomqvasten, som han hade i handen, efter han ej dröjde dess längre. Jaha, se der sätter jungfrun blommorna i vatten. Se hur hon ser bedröfvad ut. Hon gråter väl öfver det band, som fäster hennes käraste.”

Flickan hade pratat af hjertans lust, i glädjen öfver att, för den unga svenska jungfrun, få berätta en märkvärdig historia, och så rörande hon än fann den unga jungfruns öde, som hon dagligen såg, så gjorde dock harmen mot en sveksam älskare henne en mån spetsig i sitt sätt att omtala sin berättelse.

Flickan lemnade snart rummet, och Sigrid fick tillfälle att ge sitt hjerta luft i tårar. Något hopp att åter se Enevalds kärlek vakna, hade hon icke hyst, och dock var vissheten, att han älskade en annan, ett svårt slag. Men än djupare drabbades hon af tanken på, att det skulle vara hon, som stode i vägen för Enevalds lycka; och aldra djupast dock af öfvertygelsen om att hennes mor, visserligen i välmening, men så otroligt utan begrepp om hvad Sigrid skulle tänka, hade sjelf ådragit henne all denna skam och sorg.

Fru Metta till upprättelse, måste dock medges, att hennes fundering om att ställa Enevald till rätta icke, på den tid det skedde, var något egentligen stötande emot tidens åsigter i dylikt, ehuru de unga äfven då, kanske ofta nog sågo sakerna ur en annan synpunkt.

Sigrid hade snart lyckats att till det yttre lugna sig så mycket, att hon kunde gå in till frukosten. Men då hennes reskamrat blef varse hennes blekhet och lidande utseende, trodde hon henne vara så medtagen af resan, att hon bad henne gå att lägga sig, hvilket hon ock efterkom. Först om aftonen anlände den båt, som skulle hemföra henne, och hon hade mer än en gång under dagens lopp haft tillfälle att se den sköna, sirliga flickan i fönstret midt emot. Ett ögonblick hade hon äfven sett Enevald stå vid hennes sida och trycka hennes hand till sina läppar.

Det stormade i Sigrids vanligen så fridfulla hjerta. Enevald hade försmått henne, han hade gjort henne till ett mål för hån och spe, eller ett föraktfullt medlidande. Han hade bedragit hennes kärlek, tillintetgjort hennes framtid, och dock – icke ville hon vålla honom sorg! – ”Vara ett hinder för hans förening med den han älskade? Nej, nej!”

I Sigrids stilla hjerta trifdes dock ej länge storm. Sedan några dagar gått förbi, började åter frid herrska der, ehuru utan glädje. Åt fru Metta sade Sigrid intet, om hvad som föregått; och ehuru denna trodde sig märka, att Sigrid kände hennes försök att återföra Enevald med lagens makt, så ordade icke heller hon något derom. Hela den händelsen var, som om den aldrig skett.

Men i Sigrids inre klarnade allt mer och mer längtan att få uppsöka sin far. Så länge hon var Enevalds trolofvade, kunde hon icke öfvergifva honom. Att för någon tid vistas hos fadren och sedan återkomma, lät sig icke heller göra. Det hade kunnat väcka misstankar. Begåfve hon sig engång dit, så måste hon ock der qvarstadna; och detta blef nu hennes ifrigaste önskan. Sålunda skulle hon ju kunna befria Enevald från det band hon nu, mot sin vilja, pålade honom. ”Vore jag borta, så vore han fri att förena sig med den han älskar.” Denna tanke låg beständigt för hennes sinne.

Men huru skulle hon lemna sin moder, ensam och utan den hjelp, hon hade rätt att fordra af sin dotter? Att lemna modren för fadren, kunde hon icke förmå sig till. Djupt hade fru Metta sårat henne, genom sin olyckliga ifver att söka rätt, men Sigrid erkände dock ödmjukt i sitt sinne, att det af fru Metta varit all moderlig välmening. Sigrid kunde ej förmå sig att med ett ord vidröra hela denna ledsamma sak, eller ens

nämna Enevalds namn. Det skulle plågat henne allt för mycket.

Fru Metta vandrade en dag, som vanligt, omkring och sökte att hitta något mål för sina husmoderliga omsorger och sin verksamhet. Slutligen kom hon åter in i kammarn och satte sig vid sin spinnrock i det hon sade: ”Nej gu, är icke detta ett tråkigt lif! Alltid äro tankarna hos herr Erik och hur tomt och tråkigt han måtte ha. Visst har jag varit van att mycket nödgas lefva skiljd från honom, men då har han varit ute i verlden, der han sjelf haft godt att vara och trifts bra. Nu sitter han der i ödemarken, och ingen sörjer för att han får så mycket som godt öl, eller väl bakadt bröd. Detta kan man ej stå ut med. Man kunde något trösta sig först, när man var glad bara han sluppit undan med lifvet; men nog blir det här för svårt i längden.”

”Morkär”, sade Sigrid lifligt, ”ville J väl vara nöjd att ock lefva der i ödemarken?”

”Ja, jag undras hvarför icke”, svarade fru Metta. ”Det har jag alltid tänkt, att hade du väl blifvit gift, så hade jag ej mera haft något hinder att lefva hos herr Erik.” Detta var första gången fru Metta, sedan Sigrids hemkomst, syftade något på det uppslagna giftermålet. ”Men nu”, tilllade hon, ”kan jag ej lemna dig, barnet mitt, ensam i verlden.”

”Jag följer med, mor.”

”Du, nej det går icke för sig. Ser du, Siri, jag har lefvat öfver min bästa tid, för mig är ej skadan stor att lemna verlden och dessutom skall man för sin man öfvergifva fader och moder; och se, för herr Eriks skull, ville jag gerna lefva hvar som helst, ja, låta folk hålla mig för en lågburen bondqvinna. Jag vet ju väl dock sjelf, att inför vår Herre och mitt samvete är jag af god och ädel blod. Arbeta kan jag, och fattigdom måste man bära. Men du, kära barn, du är ung och skall nu just börja din verld. Du måste lefva i verlden och blifva försörjd af en man efter ditt stånd; och allt detta kan icke ske der borta i ödemarken, der herr Erik vistas. Der blefve du en fattig bondetös, och ditt unga lif får ej kastas bort utan glädje.”

”Morkär, icke är jag utan glädje hos far och mor.”

”Nej, nej, barn, icke låter det så sig göra. Icke får du uppoffra hela ditt timliga väl. Vi måste väl tåla tiden, huru det än är. Kanske ock den tyranniske hertigen blir mätt af blod, så att det blir mindre farliga tider för far.”

Sigrid kunde icke förmå sig att uppgifva det skäl, hon hade att för Enevalds frihet vilja få, om möjligt, försvinna för hela verlden. Hon fruktade att icke kunna undgå att visa sin moder det stora missnöje hon hyste öfver dennas ingripande i hennes förhållande till honom, icke heller trodde hon just, att fru Metta skulle anse detta skäl giltigt. Det ohehag Sigrid rönte för att vidröra detta ämne, gjorde att hon lemnade det åsido. Hon sade derföre endast: ”Många unga flickor gingo ju fordom i kloster, och lemnade sålunda verlden.”

”Siri, Siri, du måtte väl icke låtit besmitta dig med papisteri. Ja, det vore just väl gjordt, att sitta der, som min stackars halfsyster, som en nattuggla i förstörda städer! Hvad nytta gjorde hon med sitt radband och sitt ave Maria? Ingen! Ogräset växte ju tillochmed öfver de par kryddsängar, hon ville vårda. Det var hårdt nog att låta dig vistas der, för att sköta henne; men hvad ville man göra? Hon var ändå på visst sätt syster, och vård behöfde hon; och hvar och en vet, huru legda händer äro för en sjuk.”

”Hör mig, mor”, sade Sigrid med sin sagtmodiga röst, ”låt mig säga hvad jag funderat och uttänkt, och betänk sen om jag ej har rätt. Far sitter ensam i stugan utan hustru och barn, och än ödsligare måtte det vara honom, när han tänker på att alla hans vänner tro honom vara död. Nog är han den, som ej lägger allt smått på sinnet; men detta lifvet blir honom dock för tungt.”

”Ja, ja, barn”, sade fru Metta och förde halsdukssnibben mot ögat, ”det är just detta, som ligger för mig dag

och natt.”

”Fruktan för att förråda honom, har varit ett stort skäl mot att begifva oss till honom; men jag tror det bör kunna ställas klokt. Elias skulle ju, omkring den här tiden, komma för att bringa oss underrättelser om far. Vi skola taga honom till hjelp, och jag hoppas det går.”

Få dagar derefter infann sig verkligen Elias, och när han beskref huru det väl nu började reda sig på nybygget, men huru herr Erik syntes finna det ödsligt, ehuru han visade sig lugn, då beslöt sig fru Metta att göra den stora flyttningen, och var redan samma dag i full verksamhet att ställa i ordning dertill.

Hvad som af lösegendom borde medföras, forslade Elias småningom till ett hemman, derifrån han på vinterföre ville afhemta det, och han svarade för, att han der skulle så förebära, att ingen kunde fatta misstankar. Resten såldes bort. Wiken utarrenderades tillsvidare emot en visserligen högst ringa penning, men den betalades genast för två år i förskott, hvilket ej i dessa penningfattiga tider varit så lätt att få, om icke ägaren af ett större gods, mot hvars ägor Wiken stötte, ansett sig med samma besvär kunna sköta det lilla stället, och tillika göra sin grannfru en tjenst.

Med Sigrids vänliga reskamrat från Sverige, som allt ännu qvardröjt i Åbo, gingo fru Metta och Sigrid ombord på ett fartyg, som förde den förstnämnda till Reval, men de afhemtades i skärgården med båt af Elias, som rodde dem till ett ställe, derifrån man landvägen kunde komma fram, och der hans häst och kärra, jemte kläder för tvänne bondqvinnor, väntade. I Åbo hade man sett fruntimmerna gå ombord, och ansågos de hafva begifvit sig till Polen, hvilket föreföll så mycket troligare, som äfven fru Metta bland de landsflyktige herrarnes fruar der ägde en anförvandt.

Tillställningen lyckades således. Kort tid derefter begärde Enevald Fincke af domkapitlet tillstånd till vigsel för sig och sin nya brud, efter nu ingen kände hvar jungfru Sigrid befunne sig, eller huruvida hon vore gift eller ogift, och meddelades resolution på, att herr Enevald Boson Fincke ägde frihet träda i annat gifte, så framt jungfru Sigrid ej inom natt och år skulle deremot protestera.

På Koivula blef nu ett nytt lif. Herr Erik vandrade omkring på sina små ägor, arbetade deremellan, och såg lika belåten ut, som i fordna tider på Tannila eller när han skämtade med knektarne. Fru Metta var vid det mest upprymda lynne, ty nu hade hon då så fullt opp med arbete och såg hur raskt allt under hennes händer började komma i skick, så att hon för hvar dag hade någon ny fröjd. Den dagen hon fick första gången ställa på bordet ett stop godt öl, den var en fröjdedag. Dock ingen glädje utan sin harm. Att en granne hade nedsatt sig och börjat ta opp mark ej långt ifrån Koivula, kunde visst ha sin trefnad med sig; men han hade en ko, han behöfde en äng, och han hade helt simpelt tagit en, som herr Erik rödjat åt sig med tillhjelp af Elias. Skulle denne varit hemma, när grannen mejade ängen, så hade det väl kanske ej skett; men herr Erik tog saken lugnt och tänkte: ”jag skaffar mig väl en annan äng, nog finnes här mark, bara man rödjer.” Att grannen på allvar beslutit att anse ängen för sin egen, märktes deraf, att han än nogare högg undan några buskar och träd, och gärdade omkring den med större omsorg, än herr Erik haft tid att derpå använda. Elias puttrade och trätte, och knöt näfven och lofvade göra grannens spekulation om intet; men lät dock småningom lugna sig vid tanken på, att ”det vore ledsamt att ha en fiende i närmsta knut”, som herr Erik sade.

Men fru Metta ville på intet vis smälta skymfen: Hon funderade på många förslag, att för någon lagläsare klaga på grannen, men alla måste dock förkastas. Hon fann dem sjelf outförbara, och herr Erik ville alls ej höra på något sådant.

Den grannen och den ängen, de voro dock fru Metta en sådan nagel i ögat, att detta förstörde hennes trefnad, och det kunde hon ej förgäta. Men så sjuknade grannens hustru, hans små barn ledo brist både på vård och föda.

”Nå”, sade fru Metta, ”hvad vill man nu göra, icke kan man se kräkena dö.” Flere veckor låg hustrun dödssjuk, lika länge skötte fru Metta och Sigrid barnen, och sen hörde man den förra aldrig knota om ängen.

Tyst och stillsam, som förr, sysslade Sigrid med sina många göromål, men öfvertygad om, att ett gladt anlete skulle vara föräldrarnes bästa tröst och fägnad, bjöd hon till efter förmåga, att visa ett sådant.

Fru Metta hade medfört litet penningar, såväl sved- som nyodling hade varit gifvande och hö hade man samlat tillräckligt. Ladugården kunde ökas och en rask piga antagas. Vintren kom och Elias hemtade de i förvar satta sakerna. Nybygget blef allt trefligare, och snart fanns på tio mil omkring intet hemman, der så mycken trefnad och nätthet herrskade; och Koivulafar och Koivulamor och Koivula Siri omtalades småningom på bygden, der närmaste gårdar lågo.

XLI.

Många år hafva förgått, sedan de här skildrade händelserna tilldrogo sig, och nu sitta åter i tornrummen på Qvidja personer, dem vi förr träffat der. I en af de djupa fönstersmygarna sitter fru Ebba; hon blickar drömmande ut öfver fältet. Vår och solljus hvila öfver nejden, snö och vinter öfver den höga qvinnans hjessa. Vinter bor ock i hjertat.

”Föga glädje lär väl för morkär återstå i lifvet”, yttrade Johan Fleming näst före sin död, och föga hade väl en stråle af glädje lifvat dessa ögon sedan. Men stolt och med ädelt mod bar hon lifvet; äfven sedan dess bästa önskningar och fröjder slocknat.

Vid ett bord nära intill fönstret satt Katharina Fleming, sysselsatt att läsa ett bref. Öfver den mjellhvita pannan låg det ljusbruna håret slätt kammadt. Hennes drägt var allvarsam, anletet icke mera ungt, sorgen hade tidigt ritat sina runor deri; men ett mildt behag, en stilla resignation hvilade deröfver.

Nu inträdde Hebla. Äfven hon hade förändrats. Det var icke mera det glädtiga barnet; hon var en jungfru i den fulla ungdomens yppigaste blomma, smärt, men fyllig. Kindens rosor voro friska och lifliga, ehuru icke högt färgade. I ögat log en fin gratie, ehuru stundom beslöjad af en skymt af vemod.

Hebla gick fram till fru Ebba och helsade henne. ”Du har varit länge borta, min Hebla”, sade fru Ebba vänligt.

”Ön är stor. Som sagdt var, önskade jag att se längre bort belägna delar deraf. Morkär, det är dock en herrlig bit af Guds skapelse, detta Qvidja! Ack, hvarför fick icke *han* glädjas deraf?” En klar tår perlade i Heblas öga; hastigt tillade hon: ”Mor, förlåt, hvarför skulle jag åter väcka dessa minnen.”

”Det minnet sofver aldrig, min Hebla. Icke smärtar det heller numera. Jag är viss, att han med glädje ser, om hans Qvidja kan gifva dig glädje.”

”Vet du, Karin”, sade Hebla efter en stund, ”jag tycker att dig nästan skett orätt, ty bestämdt har jag fått den bättre delen. Icke ville jag byta Qvidja emot ditt Svedja.”

Karin log ett blekt leende. ”Jag är glad att du så tycker. Jag, för min del, ville ej heller byta. Men nu, ser du nu, Hebla, jag har af vår fränka, fru Kerstin, fått bref från Stockholm. Det ankom i går till Åbo med ett kronans skepp.”

Hebla satte sig ned bredvid Karin och frågade: ”Nå, hvad hörs?”

”Hon beskrifver ståten vid den kungliga begrafningen. ”Skall väl jorden hvila tungt öfver Carl den niondes stoft”, säger hon.”

”Vi vilja hoppas och bedja”, sade fru Ebba, ”att Herren icke må utkräfva på honom det oskyldiga blod, som för honom flutit! På hans stoft skola vi icke utösa förbannelser. Kraftfullt folkeligt regerade han! med blod och orättvisa banade han sig väg till thronen. Så har mången thronröfvare före honom, så skall väl ock mången ännu komma att göra. Den, som med våld och orätt rycker till sig en krona, han måste söka att genom sin regering utplåna minnet af sin väg till thronen; och den som äger kraft nog att rycka till sig en spira, han har ock vanligen kraft att föra den. Låtom oss icke kasta sten på hans graf; han var dock slutligen Sveriges konung, och kämpade med styrka för lag och rätt.”

Karin läste nu vidare i sitt bref. Hon började en ny sida deri, och allt som hon läste, stego tårar i hennes ögon och nedföllo på brefvet.

”Karin, min egen, hvad felas dig?” frågade Hebla.

”Det är en helsning från grafven, som framkallar mina tårar.” Hon uppläste nu ur brefvet: ”Äfvenså vill jag dig icke förhålla, hurusom fru Margaretha, herr Jörgen Bährs, efter ett långvarigt lidande, slutat sin bana. Hon hade några dagar förut sändt mig bud, att hon ville tala med mig. Mig undrades öfver denna begäran, dock infann jag mig hos den döende. Hennes ärende till mig var, att hon måtte få sända dig en helsning. Hon bad mig säga dig: att hon hatat dig, ty du hade vållat hennes Welams död, och hon hade älskat dig, ty du hade ock älskat honom och sörjt honom. ”Hatet flyr vid grafven”, tillade hon, ”och, med ett endast af kärlek fyldt hjerta, vill jag möta honom, mitt lifs enda blomma, som bröts i förtid. Derföre vill jag ock sända henne en vänlig helsning till afsked.”

En djup tystnad herrskade en lång stund. Minnen och betraktelser väcktes i de tre fruntimmernas sinnen. Slutligen steg Hebla opp, öppnade ett fönster af dem som vette utåt ägorna och sade: ”luften är ljuf och helt sommarljum redan, denna vackra vårdag. Solen lyser så klart och vackert öfver vattnet derborta. Låt oss icke nu fördjupa våra tankar i mörka minnen. Hade jag dock Sigrid här! Jag längtar efter henne. Det var något i hennes stilla, fridfulla väsende, som denna vårluft påminner om. Hon har lofvat besöka oss. Nu sedan vår unge prins Gustaf Adolf blifvit konung, kan ingen fara uppstå, om än någon skulle fatta misstanke om hvem Koivulafar rätteligen är.”

”Också fru Metta har ju visat sig åter”, sade Katharina.

”Ja då kung Carl stundom började återge indragna gods, åt de döda herrarnes enkor, så hoppades hon att ock kunna återfå något. Åtminstone Tannila sitt fädernegods, som hon fört med sig i boet. Vår mor hade återfått Yläne med sina hemman, och flere andra hade erhållit något tillbaka. Fru Metta gick in med en skrift och begärte, och lyckades återfå sitt Tannila, som blifvit skänkt åt herr Sivard Oxe. Det skall bli roligt att se om Sigrid är sig lik. Hon har så länge lefvat som en bondqvinna.”

Nu hördes raska, manliga steg komma opp för trapporna. Katharina och Hebla sågo frågande på hvarandra, men ingendera hade råkat se utåt vägen.

Dörren slogs opp och in steg Peder Banér, nu en högrest ståtlig ung riddare. Heblas ansigte öfvergöts af en hög rodnad, som dock något hann förgå, medan den unge riddarn steg fram och helsade fru Ebba.

Det är om qvällen samma dag. Aftonsolen leker utefter sundet, björkarne spegla sina ljusgröna lockar i det klara vattnet, som ligger nästan spegellugnt. Endast en låg dyning höjer stundom likt en sofvandes jemna andetag, det speglande vattnet. Till stranden nalkas tvenne unga. De stanna vid vattnet, en stund stå båda tysta. Slutligen säger ynglingen: ”Jag har kommit för att utlösa min pant. Hebla, har du troget förvarat den åt mig?”

”Peder, hvarföre påminna dig det rysliga löftet. En okristlig ed är större synd att hålla, än att bryta.”

”Vredgas min barndomsvän, vill du icke återgifva min pant?”

”Min barndomsvän skulle icke, för en vansinnig hämd, vilja begå ett gräsligt brott och vilja störa ett helt folks frid och lycka, som hvilar i en ädel hand.”

”Än en gång, jag kommer för att bedja dig dömma, om jag löst min ed. Fullt har jag icke lyckats, men jag har nära låtit mitt lif på försöket.”

Med förfäran steg Hebla ett steg tillbaka. ”Ha, Peder, hvad säger du? Dock”, tillade hon med detsamma och närmade sig honom åter. ”Du vill skrämma mig nu, såsom du brukade göra när vi voro barn. Peder Banér har icke burit hand på sin konung.”

”Och dock, Hebla, har han så gjort.”

Hebla såg några ögonblick på Peder. Sedan sade hon långsamt: ”Peder, jag har icke sett dig sedan vi båda voro barn. Din pant brände mig som eld de första dagarna, men snart sade mig en inre öfvertygelse: Peder Banér skall icke handla lågt eller oädelt! Hvad han än må företaga sig, skall han handla rätt. Och så gömde jag lugnt din pant, och fruktade den ej. Du säger mig nu sjelf, att du burit hand på din konung, den ädle Gustaf Adolf, af hämdlystnad, blind, vild och okristlig hämdlystnad. Peder Banér, min barndomsvän, min barndoms Weli, hvarföre du än må tala så, men jag – jag tror dig icke!”

Peder böjde ett ögonblick sitt knä för Hebla, fattade hennes hand och såg henne i ögat i det han sade: ”du präktiga, ståtliga jungfru. Herren har varit så nådig och gifvit mig tillfälle att få hämnas, hämnas på sonen till min faders mördare! Jag har burit hand på min konung, men icke för att mörda, utan för att frälsa honom från döden.”

Heblas blick lyste i glädje. ”Men säg då du, som leker med mina ord, säg då ordentligt, hvad allt detta vill säga.”

”Du vet att vi slagits mot dansken i vinter. Vid en träffning på Wittsjöns is, brast den under fötterna på kungens häst. Inom ett ögonblick låg konungen nere i vaken. Guds nåd tillät, att jag var nog nära för att hinna till. I samma ögonblick, som jag grep fast i konungens arm, brast isen äfven under mig. Jag lyckades emellertid få tag i en starkare iskant med ena handen och höll konungen oppe med den andra. En ryttare, som kastade sig af hästen hann fram, lyckades hjelpa konungen opp. Jag var så utmattad, att jag icke mera kunde hålla mig oppe, ehuru jag nu hade blott mig sjelf att sörja före, men i detsamma hade ock min bror hunnit till vaken och han lyckades taga mig opp. Ser du Hebla, hade den lyckan varit mig beskärd, att få rädda vår unge, ädle konung, då hade jag *fordrat* min pant af dig, nu kan jag endast fråga: kan viljan gälla för verket? Har jag löst min ed? Dig valde jag till domare genast när jag aflaggt min ed, och jag lofvade mig sjelf, att icke återse dig förr, än den vore löst. Nu kommer jag för att fråga dig: Återger du mig min pant? Är min ed löst? Jag kunde ej komma genast, min tjenst band mig; jag har brunnit af otålighet. Säg mig, hade jag rätt att komma, är min ed löst?”

Hjertligt räckte Hebla honom handen och sade blott det enda ordet: ”Weli.”

”Hebla, flicka, måste jag då fråga dig om du förstått mig, om du känner namnet på den längtan som drifvit mig till dig, då min ed band mig fjerran? Behöfver jag säga dig, att mitt lif var utan dag, och att jag dock ej fått söka sol? Säg, vill du ha ord, Hebla, behöfver du *dem?*”

Högt rodnande lutade Hebla sitt ansigte emot hans bröst och sade: ”Nej, Weli, icke behöfver jag ord.”

”Du sade mig, att det namnet kan betyda broder; kalla mig icke så.”

”Låt mig säga så, under det namnet har du vuxit in i mitt hjerta.”

XLII.

Åter hafva år förgått. En vacker morgon strålar öfver nejden. Lugn ligger en insjö och drömmer mellan massor af björkar. Längre bort stå höga furor; en pelarsal med tak af barrens mörka grönska.

Vid insjö-stranden ligger en liten by. Den ser nätt och renlig ut. Husen äro omgifna af små kryddgårdstäppor. Närmast stranden står ett hus, som ser litet större och prydligare ut än de öfriga. Öfverst på kullen är rest ett litet bönehus, omgifvet af en grafgård.

En ståtlig herre rider opp längs vägen. Han stiger af vid den lilla kyrkan, hvars dörr synes stå öppen. En gammal man, någotslags kyrkvaktare förmodligen, kommer honom till mötes. Den gamle stadnar förvånad och ser på den fremmande. Denne går fram till honom och frågar hvad byn heter.

”Koivukylä.”

”Hvem tillhör det der huset vid sjöstranden?”

”Jungfru Sigrid Eriksdotter.”

”Liljeholm?”

”Kanske, det har jag aldrig hört om. Men samma namn var det ock som en underlig gammal herre i ons frågade efter. Si, det är ju besynnerligt! Hon måtte ju således rätt vara af adelig ätt och ändå så simpel och gemen.”

”Än gamle herr Erik och fru Metta, hvar lefva de?”

”Menen J fader Erik och mor Metta? Åhjo, de bo der just invid. Det är det gamla huset. Och när fader Erik icke ville flytta bort derifrån numera före sin död, så lät jungfrun bygga till den nya byggningen åt sig.”

”Er by är vacker och nätt.”

”Ja, gu signe jungfrun för det.”

”Är ni klockare här i kyrkan?”

”Icke är det någon rigtig kyrka, bara ett bönehus, som jungfru Sigrid låtit bygga opp, för att vi ha så lång väg till kyrkan. Stundom kommer hit prest och predikar och döper barn och begrafvar döda. Deremellan läser jungfrun opp något för oss ur bibeln, som hon har, och vi sjunga några psalmer om söndagarna här.”

”Hvarifrån komma de der flickorna, der nere på vägen?”

”De ha varit i skola hos jungfrun. I början måste hon läsa med gossarna ock, men nu kan en af dem ren vara skolmästare för de andra. Flickorna gå ännu hos henne, fast de äldre nu redan mest lära de yngre, både att läsa, sy och spinna.”

”Hvart gå de der flickorna, som skilja sig från de andra?”

”De gå till de gamlas stuga. Der nere vid åkern ha vi byggt en stuga åt de orkeslösa, som icke ha några egna barn att vårda sig. Dit gå barnen turvis och passa opp dem. Jungfrun rådde oss att ställa så till.”

”Jungfrun tyckes rätt vara ert allt i alla.”

”Ja gu, må hon så vara! Hennes far var den förste, som satte sig ned här på ett öde nybygge, vi andra ha småningom samlats hitomkring. Det börjar gå bra för oss nu, fast det i början ville vara skralt. Jungfrun lär qvinnorna mångahanda nyttiga arbeten, och äfven karlarne ha begynt, att icke sofva så mycket under vintern, utan arbeta i stället på allehanda, som gör hemmet vackrare och beqvämare. Och så fånga de mången hare och mången fågel, och jungfrun har lärt qvinnorna att koka smakligare mat än förr.”

”Hvarje gång gubben nämnde jungfru Sigrid, strålade hans blick och det syntes, att han var hjertans glad, att få berätta om henne. Den fremmande nickade till farväl åt gubben och kastade sig åter på sin häst.”

”Besynnerliga qvinna”, sade han vid sig sjelf. ”Så mild, så fin, så qvinnlig som hon alltid synes, då man ser henne, och dock alltid detta oqvinnliga sätt att befatta sig med hvad, som går utom ett fruntimmers krets! Och dock vet jag förvisso, att när jag åter ser henne, så kan jag ej annat än åter fästas af henne. Nå, det är ju så min afsigt äfven är.”

Nu åter går vägen genom byn, ryttarn stadnar sin häst och hoppar af vid porten till huset vid stranden.

Sigrid sjelf kom ut på trappan, Den unga flickan var nu förvandlad till en qvinna af några och trettio år, men blicken var lika mild, hennes leende lika godt, och gestalten, ehuru icke ägande ungdomens veka behag, hade utvecklat sig i så fullkomlig harmoni, att ögat med välbehag hvilade derpå. Den hvita, höga pannan var klar, och skrynklades icke af något tecken till annalkande ålder. Den ungas blyga, fromt ödmjuka sätt, hade öfvergått till ett högt, nästan drottninglikt lugn, hos den mogna qvinna, som nu ock verkeligen kunde kallas en herrskarinna öfver den kringliggande nejden.

”Vågar en gammal vän göra ett besök hos jungfru Sigrid?” frågade den fremmande.

En rodnad, djup som purpurskyns, flög öfver Sigrids ansigte, men försvann genast åter. ”Herr Enevald Fincke, välkommen i mitt hus”, sade hon räckande honom handen lugnt och vänligt.

Snart sutto de båda fordom trolofvade i Sigrids fremmand-kammaree, med dess hemväfda, snöhvita gardiner och ljusblå och hvita öfverdrag på de hvitmålade möblerna.

”Här oppe i bondlandet hafven J nu lefvat så många år”, sade Enevald.” Och ehuru gamle herr Erik och fru Metta lefva här, så ären J ju dock stängd från den öfriga verlden och lefven här afskild och ensam.”

”Icke ensam, jag omgifves af många, som äro mig kära.”

”Bönder, ja, och deras hustrur: De äro dock icke sällskap för eder.”

Sigrid log ett litet fint leende. ”Jag är ju sjelf en bondqvinna. Men räknar ni dessa mina vänner för intet, så måste jag då väl skryta med, att jag haft förnäma besök här. Såväl Karin Fleming som Hebla, mina gamla, kära vänner, hafva besökt mig här.”

”Fru Hebla dröjde nyligen en längre tid i Finland?”

”Ja, jemte sin herre, herr Peder Gustafsson Banér. De vistades här, för att söka återbörda sina ömsesidiga arfvegods, hvilka blifvit sköflade efter fädernas frånfälle och dömda förbrutna. Den glada, yra Hebla fick tidigt pröfva sorg; nu är hon en lycklig hustru.”

”Hennes man är i hög gunst och en dugtig och redbar herre. Han torde icke behöfva vänta länge, innan han får sin plats i riksrådet. Nå, jungfru Katharina är allt ogift?”

”Ja, men jag hade nyligen bref ifrån henne, deri hon säger sig erna ingå äktenskap med herr Erik Bjelke. Landsflyktig under många års tid, alltsedan hans fader föll för bilan, har han nu af konung Gustaf Adolf

erhållit tillstånd att återvända. De hoppas, att i ömsesidig vänskap finna ersättning för deras ungdomssorger. De äro ingendera unga numera.”

”Hjertat åldras icke. Dessutom: icke är hon gammal. Ungefär vid er ålder, jungfru Sigrid.”

”Icke gammal för att verka, men gammal för att börja en ny lefnad.”

”Säg icke så, jungfru. Att göra en annan lycklig, eller att godtgöra sina fel, dertill är man aldrig för gammal. Se, jungfru Sigrid, jag har mycket att afbedja hos eder. Jag har djupt förolämpat eder. Kan ni förlåta mig?”

”Hvarföre tala om det förgångna och glömda.”

”Nej, jungfru, icke glömda. Jag var en ung man och ödet förde mig, under en längre tid, tillsamman med en flicka, skön, fin, sirlig som en blomma, lekfull som en stråle. Jag anade ej min fara, innan jag kände, att jag var fången. Mina strider vill jag ej omtala; men jag var fullt besluten att stå vid mitt ord och uppfylla min förbindelse till eder. Då, vid hemkomsten till Finland, säger man mig, att ni under veckotal varit försvunnen från ert hem, ehuru er mor sökt dölja er frånvaro.”

”Det var då Gud, i sin nåd, förunnade mig att rädda min far.”

”Jag vet det nu. Jag anade visserligen äfven då, att ert goda hjerta hade förledt eder till någon sådan obetänksamhet – jag visste ju huru ni förut hade exponerat eder för att rädda *mig*. Men jag hade begärt eder till maka, just emedan jag fäst mig vid detta milda, stilla, jungfruligt qvinnliga tycke, som utgjorde edert behag. Jag hade trott mig i eder finna en maka, som förstode en qvinnas pligter, och åt hvilken jag med full trygghet kunde anförtro min ära och heder. Jungfru, förlåt mig, men säg det sjelf, måste jag icke *då* se er i en helt annan dager.”

”Er hand, gifven blott för att ej svika ert ord, hade varit mig en större skymf, än ert afslag. Hade ni haft kärlek till mig, hade ni blott haft aktning för mig, så hade ni ock haft tillit. Man hade sagt mig, att ni icke var mig trogen, men jag trodde på eder, och tvekade derföre ej heller på, det ni icke skulle hafva tro på mig, till dess jag mundtligen hunnit förklara allt. Skrifva derom vågade jag icke, om än lägenhet kunnat uppspåras. Ett bref kan falla i orätta händer, jag skulle möjligen hafva blottställt min fars säkerhet, genom att skrifva till eder.”

”Ni vet, jungfru, att jag nödgades overksam ligga i Warschau, dag efter dag, vecka efter vecka, för att vänta på något besked af konung Sigismund; men obeslutsam som vanligt, kom han sig nu ej heller till något bestämdt afgörande. Tiden blef mig lång, och en stor stads nöjen äro icke alltid af det slag, att man för en ung flicka kan omtala dem, om än en ung man just ej behöfver sky dem. Eder otrogen var jag dock ej; jag hade aldrig annat än med välbehag tänkt på förbindelsen med eder. Det var först sednare, såsom jag redan för eder omtalat, som äfven mitt hjerta blef bedåradt. Men, för att svara på eder förebråelse om min brist på tillit till eder: kunde jag väl våga fullt tro på eder, då ni såvida öfversteg gränsen för hvad, som anstår en qvinna? Och äfven om *jag* skulle hafva trott på eder, skulle jag väl ens då bordt förena mig med en maka, hvars ära jag icke kunnat rentvå, genom att uppge sanna förhållandet. Jag är adelsman, en ren och obefläckad sköld måste vara min högsta åtrå. Förlåt mig, jungfru, men icke handlade ni rätt. Då ni ansåg eder som min trolofvade, så hade ni ju min ära att skydda. Den fläckades af de misstankar, som föllo på eder. Ni hade orätt uti, att ge anledning till sådana. Dock, icke vill jag förebrå, der jag sjelf framstår som bönfallande. Sigrid! jag har icke varit lycklig. Kort var den villa, som fängslade mig, och mitt hjerta har länge trånat efter dig, mitt hjertas första och enda kärlek. Sigrid, glöm det förflutna. Se i mig endast din ungdoms trolofvade. Blif min maka. År ha gått förbi, ungdomens villfarelser äro öfverståndna. Låtom oss i kärlek vandra tillsammans den tid, lifvet ännu kan skänka oss!”

Sigrid hade suttit stum. En stor tår rullade ur ögat, den var en gärd åt hennes ungdoms kärlek. Nu lutade hon ned sitt hufvud och sade långsamt: ”Det är för sent!”

”Hvarföre för sent? Se, ännu har intet grå hår insmugit sig i mina lockar; du är skönare, herrligare, än då ungdomen log på din kind. Låt oss nu blifva lyckliga, och vi skola ej afundas ungdomen.”

”Nej, Enevald, det är för sent!” sade Sigrid med återvunnet lugn. ”Jag var ung, mitt sinne var mjukt. Qvinnan säges ju vara skapad icke för att sjelf glädjas af att lefva, utan blott för mannens skull, och jag kände i mitt hjerta, att jag skulle velat lefva blott för att tjena eder i kärlek och för att, i hvad jag det kunnat, göra eder glädje. Nu är det för sent.”

”Nåväl, låt det förflutna vara glömdt. Kan icke jungfru Sigrid Liljeholm finna sig vid att sluta ett förbund nu? Vill hon icke gifva sin hand åt den man, som nu ber henne derom?”

”Herr Enevald, jag är icke mera den unga, mjuka flicka, som kunde lefva för att tjena, för att forma sig efter sin make, för att bortge sig sjelf och sin egendomlighet och försvinna i honom. Detta var jag fordom, och ändå har jag alltid, äfven då, trott att ära och samvete blifvit mig gifna af Gud, och har hoppats att för dem ansvara inför honom. Aldrig har jag trott, att någon annan skulle svara för mig, lika litet som jag ansett mig kunna eller vilja, ansvara för någon annans heder och ära. Tidigt redan tvangs jag af omständigheterna att handla på egen hand, ledd endast af hvad mitt samvete sade mig böra göra och våga. Nu har jag redan länge varit en sjelfständig menniska, utan någon annan än Gud och mitt samvete att ansvara inför, och jag har lefvat så godt jag förstått. För länge har jag lefvat sjelfviskt, för att numera kunna bortkasta mig sjelf och blifva en ödmjuk hustru. För länge har jag lefvat ensam, för länge ansett min ära och min heder tillhöra mig sjelf, för att numera kunna lära mig att de icke äro mina, utan en annans.”

”Sigrid, straffa mig icke så strängt för mitt misstroende. Jag kände ej mitt eget hjerta, jag var bedårad af en skön qvinnas blickar. O, Sigrid, låt det förflutna vara glömdt!”

”Det förflutna är glömdt”, sade Sigrid långsamt, med djup känsla. ”Det närvarande bor omkring mig i skepnad af alla dessa menniskor, dessa barn, som lärt älska mig, och som jag lärt mig att älska. Ja, det förflutna är glömdt! Detta är rätta ordet. Detta är nyckeln. Jag kan ej tillhöra er, ty det förflutna är glömdt!”

En liten stund förgick. Nu steg Sigrid opp och sade: ”Herr Enevald, viljen J icke stiga in till de gamla? Jag bor i det nya huset, då jag har något för händer, som jag ej dit kan medtaga, eljest sitter jag hos dem. Jag tyckte mig se, att äfven hos dem nyss inträdde en gäst. Det vore dock en sällsam händelse, som skulle på samma dag tillföra oss tvenne utombys gäster.”

Enevald reste sig, inseende att sålunda det plågsamma af ett tumannahands samtal kunde undvikas.

I en stor länstol försedd med goda dynor, satt vid fönstret herr Erik. Hans snöhvita hår föll i långa lockar utefter axlarna och de högröda kinderna och lifliga ögonen tydde ännu på helsa och gladt sinne, ehuru krafterna svikit. Med en nätnål knöt gubben då och då en maska på det i famnen liggande nätet. Kring honom sysslade fru Metta och hemtade en god fjäderdyna, som hon stoppade bakom hans rygg.

”Mor” sade den gamle, ”du har då rakt företagit dig att göra mig till en odugling. Skall du så der passa opp mig och fira mig alltid. Åhå, inte hade man det så mjukt alla tider förr i verlden, nog kan det gå för sig med mindre nu ock. Du skall väl engång bli gammal du också, mor, och behöfva uppassas, i stället för att sköta om andra.”

”Ja, jag tycker just, ja. Jag tycker just hvad J skulle vilja göra mig till för en, att jag icke skulle orka ställa eder till pass. Icke må J tro, att jag är så utgammal. Ånej. Den som unger är må sköta för tyngre göromål, men ställa eder till trefnad, det må jag nu väl kunna, så länge jag kan trampa rocken. Sen J, mäster Sigfrid”,

fortfor hon, vändande sig till en gäst, som satt midt emot herr Erik vid fönstret, ”icke vill jag ännu vara en sån onyttig menniska, att jag icke något skall duga till. Jo, jo, mina garnknippor, som hänga der på väggen, visa att jag inte är så dålig heller. Och visst ville jag ha det der skåpet fullt med linnekläder, att lemna åt Siri. Vår herre må väl unna mig krafter så länge. Men icke vill jag nu prata om hur godt och bra vi ändå ha det här, innan jag hunnit bjuda eder, mäster Sigfrid, något öl helst, efter J försmån den frukost jag ville bjuda eder.”

I detsamma inträdde Sigrid jemte Enevald, och som en blixt genomfor fru Metta tanken på, att den sednare nu vore här, för att förnya den gamla förbindelsen. Hon hann redan tänka på huru ledsamt det blefve att mista Sigrid, men huru det nu ändå vore bra, att denna finge som en adelsfru åter gå ut i verlden. I tanken härpå glömde hon all sin gamla ovänskap och räckte vänligt handen åt Enevald.

Gamle herr Erik skrattade, i det han räckte honom sin hand och sade: ”Ja ja, så kommen J här, den ene efter den andre och besöken fader Erik; men J veten ju, att herr Erik Liljeholm, han får ej väckas. Nå, nå, icke lär det just numera vara stor fara heller.”

Från sin plats vid fönstret reste sig nu mäster Sigfrid Aron Forsius och gick fram emot Enevald och Sigrid. ”Miraculum är detta i sanning. Här träffar jag eder båda! Icke ären J ju dock hans hustru, jungfru Sigrid?”

Sigrid rodnade, men svarade sedan leende: ”vore jag gift, så kallade ni ju mig icke jungfru Sigrid.”

”Det är så, ja, det är så. Underliga äro dock stjernorna, fasta och oförryckeliga. Jag visste det ju! Jag visste det. Stjernorna bedraga icke! Jag förutsade det åt högsalig hans majestät konung Carl, att ingen brudekrona skulle pryda edra lockar, men en kungakrona hans. Och han lofvade mig heder och embete, om allt skulle slå in. Och med hans krona kom ära och gunst öfver mig, men när J försvunno, då trodde han sig ej rätt säker om, att hans krona skulle sitta qvar på honom heller, då han ej visste om mitt prognosticon om eder visat sig sannt. Och jag förutsade honom fara för krona och lif i det stundande fälttåget och den spådomen väckte hans vrede, och herrar som förföljde mig för att jag talat sanning om deras lefverne, fingo makt att kasta mig i kedjor och fängelse för denna spådoms skull. Men stjernorna de svika ej. Dock räddades kung Carls lif och hans krona, ty Henrik Wrede gaf sitt lif för att rädda hans. Men stjernorna de ljuga icke! Och efter åratal af plågor, fängelse och hård medfart, gick jag, en förderfvad gammal man, åter ut i verlden. Men jag vet, att stjernorna tala sanning, och jag har sökt eder, jungfru, för att yttermera se det. Menniskan äflas och fiker och sina gerningar dem råder hon sjelf före, men stjernorna länka dock ödenas gång, och hvad i dem står skrifvet, det sker. Det må gälla konungars med diamanter sirade krona, eller en liten flickas gröna krans.”

---